

У К Р А І Н А
ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА РАДА

_____ сесія _____ скликання

Р І Ш Е Н Н Я № _____

_____ 2020 р.

м. Чернівці

**Про Стратегію розвитку
Чернівецької області на період до
2027 року**

Керуючись Законами України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», «Про засади державної регіональної політики», постановою Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 № 932 «Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів», рішення XXXI сесії облради VII скликання від 28.05.2019 №104-31/19 «Про розроблення Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2027 року та Плану заходів з її реалізації у 2021 – 2023 роках», розглянувши подання Чернівецької обласної державної адміністрації від _____ 2020 року № _____, обласна рада:

ВИРІШИЛА:

1. Затвердити Стратегію розвитку Чернівецької області на період до 2027 року, що додається.
2. Доручити обласній державній адміністрації забезпечити виконання Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2027 року у повному обсязі.
3. Контроль за виконанням рішення покласти на в.о. першого заступника голови обласної державної адміністрації Ковалюка Б.І. та постійну комісію обласної ради з питань економіки, бюджету та інвестицій (Березовського М. М.).

Голова обласної ради

Іван МУНТЯН

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ

Перелік умовних скорочень

SWOT-аналіз – аналіз сильних, слабких сторін, а також сприятливих можливостей і загроз.

АПК – агропромисловий комплекс.

АРР – агенція регіонального розвитку.

АТО – адміністративно-територіальна одиниця.

ВВП – валовий внутрішній продукт.

ВПО – внутрішньопереміщені особи.

ВРП – валовий регіональний продукт.

ГАЕС - гідроакумуюча електростанція

ГЕС - гідроелектростанція

ДНЗ – дошкільний навчальний заклад.

ДПП – державно-приватне партнерство.

ДФРР – Державний фонд регіонального розвитку.

ЄС – Європейський Союз.

ЖКГ – житлово-комунальне господарство.

ЗУ – Закон України.

ЛАЗПСМ – лікарська амбулаторія загальної практики сімейної медицини.

МіО – моніторинг і оцінка.

МСБ – малий і середній бізнес.

МСП – мале та середнє підприємництво.

МТД – міжнародна технічна допомога.

НУО – неурядова організація.

ОДА – обласна державна адміністрація.

ОМС – органи місцевого самоврядування.

ОТГ – об'єднані територіальні громади.

ПТНЗ – професійно-технічні навчальні заклади.

ПЗФ – природно-заповідний фонд.

РДА – районна державна адміністрація.

СОК – сільськогосподарський обслуговуючий кооператив.

ТЕО – техніко-економічне обґрунтування.

ТПВ – тверді побутові відходи.

ЦНАП – центр надання адміністративних послуг.

Зміст

Перелік умовних скорочень	2
Зміст	3
Вступ	4
Коротка характеристика соціально-економічного розвитку області	7
Аналіз сильних сторін, можливостей розвитку, слабких сторін та загроз розвитку (SWOT-аналіз)	82
SWOT-матриця Чернівецької області Порівняльні переваги, виклики і ризики	84
Сценарії розвитку регіону	87
Стратегічне бачення і місія розвитку Чернівецької області	92
Стратегічні, оперативні цілі та завдання	92
Стратегічна ціль 1. SMART Підвищення конкурентоспроможності регіону шляхом сталого розвитку сільського господарства, переробної промисловості та туризму.	95
Оперативна ціль. 1.1. Створення сприятливих умов для сталого розвитку сільського господарства, в тому числі на гірських територіях	95
Оперативна ціль. 1.2. Підвищення конкурентоспроможності продукції провідних галузей промисловості (деревообробна, текстильна, харчова)	98
Оперативна ціль. 1.3. Розвиток туризму та рекреації	102
Оперативна ціль. 1.4. Формування сучасної системи підготовки кадрів для потреб регіональної економіки	104
Стратегічна ціль 2. Просторове планування та розвиток інфраструктури	107
Оперативна ціль. 2.1. Просторове планування: сучасний підхід до планування розвитку територій	107
Оперативна ціль. 2.2. Забезпечення розвитку інфраструктури регіону	111
Стратегічна ціль 3. Створення комфортних та безпечних умов проживання на території Чернівецької області	115
Оперативна ціль. 3.1. Збереження природно-заповідного фонду, збалансоване та раціональне використання надр	115
Оперативна ціль. 3.2. Підвищення рівня екологічної безпеки регіону.	117
Стратегічна ціль 4. Розвиток людського капіталу, як основа соціально-економічного зростання	120
Оперативна ціль. 4.1. Підвищення якості освіти та розвиток науки	120
Оперативна ціль. 4.2. Розвиток системи охорони здоров'я та соціального захисту.	124
Оперативна ціль. 4.3. Створення сприятливих умов для розвитку культури, молодіжної політики та спорту	126
Основні завдання, етапи та механізми реалізації Стратегії	130
Інструменти (механізми) реалізації Стратегії	131
Інституційне та організаційне забезпечення реалізації Стратегії	132
Фінансове забезпечення реалізації Стратегії	133
Узгодженість Стратегії з програмними та стратегічними документами	134
Система моніторингу та оцінки результативності реалізації Стратегії	134

Вступ

Сучасні глобальні виклики, зміна зовнішніх та внутрішніх умов для розвитку регіону протягом останніх років зумовлюють потребу пошуку нових можливостей для розвитку регіону.

Нове бачення вирішення проблем регіонального розвитку обумовлює необхідність підсилення ролі органів місцевого самоврядування у стратегічному плануванні та розвитку, що відповідає принципам децентралізації.

Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2027 року (далі – Стратегія) розроблена на підставі Законів України «Про засади державної регіональної політики», «Про стимулювання розвитку регіонів», Національної доповіді «Цілі Сталого Розвитку до 2030 року», Указу Президента України від 22 липня 2019 року №543/2019 «Про розвиток регіону українських Карпат», постанов Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 року №931 «Про затвердження Порядку розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених Стратегії і плану заходів», від 11 листопада 2015 року № 932 «Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів», розпорядження Кабінету Міністрів України від 03 квітня 2019 р. № 232-р «Про схвалення Концепції розвитку гірських територій українських Карпат» та Державної програми розвитку регіону українських Карпат на 2020-2022 роки, наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 31 березня 2016 року №79 «Про затвердження Методики розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації», схеми планування території Чернівецької області.

Стратегія розроблена робочою групою, розширений склад, якої затверджений розпорядженням облдержадміністрації від 24 квітня 2019 року №409-р. Головним розробником Стратегії та Плану заходів з її реалізації визначено Департамент регіонального розвитку обласної державної адміністрації, на який покладено організаційне, методичне та технічне забезпечення розроблення зазначених документів.

Розробка Стратегії стала інструментом налагодження партнерства між обласною державною адміністрацією, обласною радою, районними державними адміністраціями, міськими та районними радами, об'єднаними територіальними громадами, вищими навчальними закладами, а також широким колом представників бізнесу, організацій громадянського суспільства.

Просторове планування, підвищення конкуренто-спроможності регіону, розвиток потенціалу гірських територій і людського капіталу, створення комфортних та безпечних умов проживання є метою Стратегії.

Стратегія побудована таким чином, що протягом її реалізації вона впливатиме на поточне формування проєктів регіонального розвитку, заходів у межах області на період до та після 2027 року.

Реалізація Стратегії полягатиме у формуванні комплексу завдань, які, базуючись на розумінні поточної ситуації та рівня розвитку області зможуть забезпечити досягнення стратегічного бачення щодо сталого розвитку та забезпечення якісно нового рівня життя.

Ухвалення цієї Стратегії має стати основою для створення комплексної бази стратегічного планування в області, а саме: узгодження регіональних програм, їх гармонізації з перспективами розвитку, визначеними Стратегією.

Зосередження та належна координація наявних фінансових ресурсів державного та місцевих бюджетів, коштів міжнародної технічної допомоги та суб'єктів господарювання дозволить забезпечити досягнення цілей та реалізації планів визначених Стратегією.

Розроблення Стратегії і планів заходів на засадах smart-спеціалізації передбачає дотримання таких принципів:

інноваційна спрямованість	визначення окремих напрямів та завдань регіональної стратегії з метою прийняття та впровадження нових технологічних рішень у певних видах економічної діяльності з урахуванням наявного інноваційного потенціалу регіону
відкритість	забезпечення залучення заінтересованих представників, зокрема суб'єктів підприємництва, науково-дослідних установ, закладів вищої освіти та громадських об'єднань до процесу розроблення та реалізації регіональної стратегії
паритетність	створення рівних можливостей для висловлення позицій всіх сторін та забезпечення максимального врахування їх інтересів під час розроблення та реалізації регіональної стратегії
координація	взаємозв'язок та узгодженість регіональної стратегії з довгостроковими стратегіями, планами і програмами розвитку на державному, регіональному та місцевому рівнях
доповнюваність	забезпечення взаємозв'язку науки, освіти, виробництва, фінансових та людських ресурсів у розвитку інноваційної діяльності
диверсифікація	можливість створення нових видів економічної діяльності у визначених галузях економіки
вузька спеціалізація	обмеження переліку видів економічної діяльності, вибір яких обумовлений перспективними можливостями регіону та які провадитимуться на внутрішньому і зовнішньому ринках

Стратегія визначає 4 основних стратегічні цілі, що є підґрунтям ефективного розвитку області:

- підвищення конкурентоспроможності регіону шляхом сталого розвитку сільського господарства, переробної промисловості та туризму;
- просторове планування та розвиток інфраструктури області;
- створення комфортних та безпечних умов проживання на території Чернівецької області;
- розвиток людського капіталу, як основа соціально-економічного зростання.

SMART-спеціалізація базується на ретельному аналізі регіональної економіки, суспільства та структури інноваційної діяльності. Метою аналізу є оцінка вже існуючих ресурсів регіону та перспектив щодо його подальшого розвитку.

Критеріями, які використані для визначення сфер SMART-спеціалізації, є:

- наявність ресурсів (активів), включаючи: фінансовий, природний, виробничий, науковий, інноваційний та кадровий потенціали;
- потенційна здатність до диверсифікації галузей економіки за рахунок розробки конкурентоспроможних кластерів, розвитку міжгалузевих зв'язків або інших видів економічної діяльності;
- наявність або прогнозована спроможність досягти високої концентрації підприємств у регіоні, у тому числі шляхом створення інноваційних систем колективних зусиль на основі державно-приватного партнерства.

Аналіз економічного потенціалу Чернівецької області здійснено згідно даних за ВЕД:

- Кількість підприємств (одиниць), 3-значні КВЕД за 2012-2017рр.;
- Кількість зайнятих осіб (осіб), 3-значні КВЕД за 2012-2017рр.;
- Кількість найманих працівників (осіб), 3-значні КВЕД для 2012-2017рр.;
- Обсяг реалізованої продукції, товарів, послуг (тисяч грн), 3-значні КВЕД для 2012-2017рр.;
- Витрати на заробітну плату (тисяч грн), 3-значні КВЕД для 2012-2017рр.;
- Індекси промислової продукції (відсотків), 3-значні КВЕД для 2012-2017рр.;
- Обсяг реалізованої інноваційної продукції (тисяч грн), витрати на інновації (тис.грн) та кількість інноваційно-активних підприємств за 2013-2015, 2017рр.
- Товарну структуру експорту (мільйонів дол.США) за 2013 та 2017рр.

Визначення сфер smart-спеціалізації здійснювалось у процесі відкритого обговорення за участю представників суб'єктів регіонального розвитку та громадських організацій.

За результатами аналізу визначено 5 галузей у класифікації видів економічної діяльності, які показують як економічний, так і інноваційний потенціал, що становить 30,7% загальної зайнятості в регіоні.

Зокрема:

Сільське господарство - визначено на основі поточної сильної спеціалізації за обсягом реалізованої продукції, кількістю зайнятих працівників, середньої заробітної плати на одного працівника, наявністю наукових розробок та технологій вирощування високоякісного садивного матеріалу тощо.

Харчова промисловість визначена на основі поточної сильної спеціалізації за динамікою зростання, а також за рахунок зростання частки продукції харчової промисловості в товарній структурі експорту регіону. Інноваційний потенціал пояснюється, головним чином, відносно високою часткою інновацій продуктів та маркетингових інновацій у 2014 р. та 2017 р.

Текстильна промисловість визначена на основі поточної сильної спеціалізації і середньої заробітної плати на одного працівника, а також інноваційний потенціал пояснюється, головним чином, відносно високою часткою інновацій процесу та організаційних інновацій у 2014-2017 роках.

Деревообробна промисловість визначена на основі поточної сильної спеціалізації а також за рахунок значного зростання частки продукції деревообробної промисловості в товарній структурі експорту регіону. Інноваційний потенціал пояснюється, головним чином, випуском інноваційних видів продукції та впровадженням організаційних інновацій у 2014 р. та 2017 р.

Туризм - це галузь, яка визначена на основі потенціалу економічного зростання з можливостями залучення інвестиційних ресурсів та збільшенням зайнятості населення.

КОРОТКА ХАРАКТЕРИСТИКА ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Географічне розташування

Чернівецька область знаходиться на південному заході України, межує з Івано-Франківською, Тернопільською, Хмельницькою, Вінницькою областями, а також має державний кордон з Румунією та Республікою Молдова.

Відстань від Чернівців: до Києва автомобільним сполученням 538 км, залізничним сполученням 624 км; до Кишинева ~ 341 км; до Бухареста ~ 520 км; до Варшави ~ 660 км; до Будапешта ~ 682 км.

Територія області є найменшою серед інших регіонів і становить 8,1 тис.км², що складає 1,3% площі території України.

Адміністративний поділ: 11 районів, 2 міста обласного значення.

Територія Чернівецької області поділяється на три частини: північну частину (між річками Дністер і Прут) – лісостепова рівнина з середньою абсолютною висотою близько 230 м н.р.м.; середню частину (між річкою Прут і горами Карпат) – передгір'я з висотою майже 350 м н.р.м.; гірську частину – Буковинські Карпати з середньою висотою приблизно 900 м н.р.м.

Найбільшими гірськими вершинами на території області є Яровиця (1574 м), Томнатик (1565 м) та Чорний Діл (1453 м).

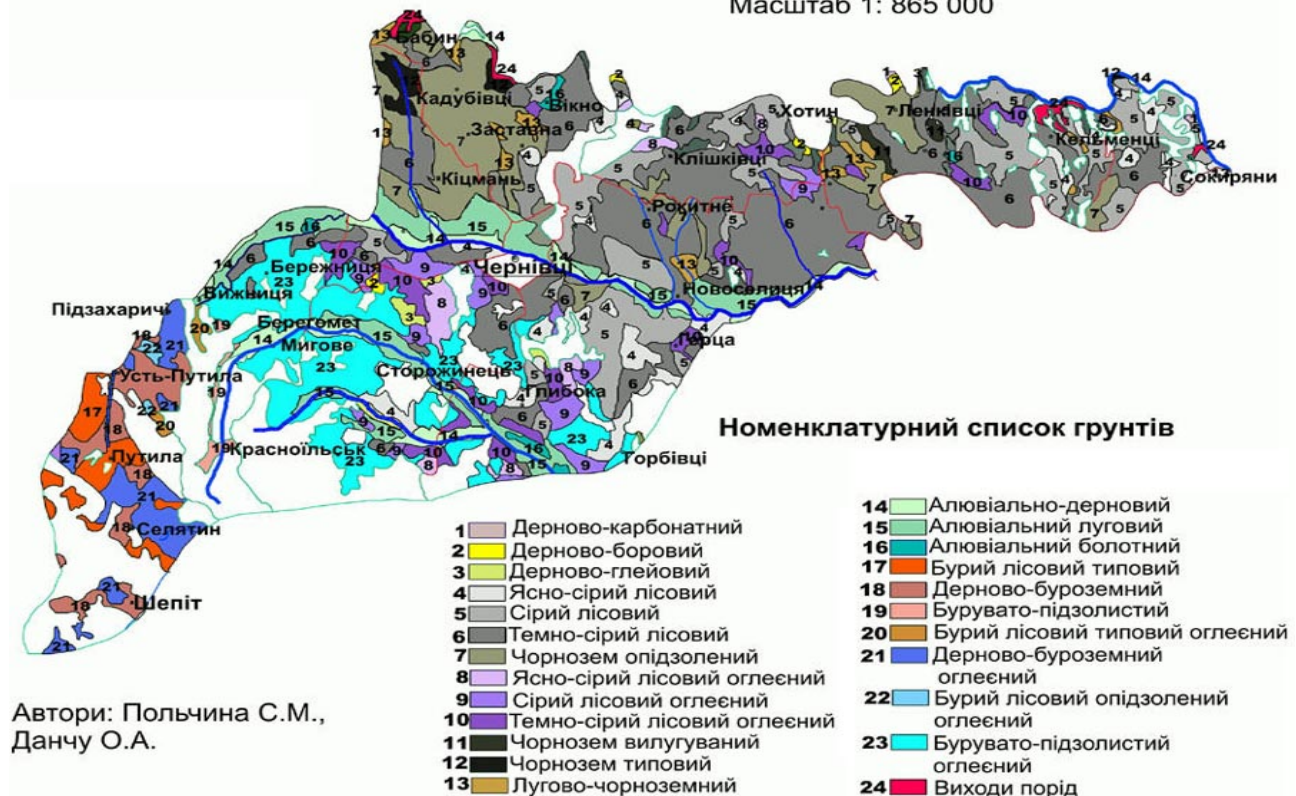
Клімат Чернівецької області зумовлений її розташуванням у помірних широтах, впливом гірської системи Карпат та протяжністю території з заходу на схід. Загалом він досить м'який та вологий, але складний рельєф спричиняє деякі відмінності клімату в різних районах. На сході він більш континентальний, а в горах і передгір'ї стає суворішим за рахунок прохолодного і короткого літа.

На території області налічується 145 родовищ по 17 видах корисних копалин. Всього розробляється 40 родовищ корисних копалин або 27,6%.

Мінерально-сировинна база області на 80,0% складається із сировини для виробництва будівельних матеріалів, на 4,8% з паливно-енергетичних корисних копалин (газ, газоконденсат), на 1,4% - гірничохімічних корисних копалин, 13,1% - вод прісних та мінеральних.

Картосхема ґрунтів Чернівецької області

Масштаб 1: 865 000

В межах області знаходиться 8 родовищ вуглеводнів, з них: 1 - нафтове, 6 - газових, 1 - газоконденсатне.

Видобувні запаси нафти обліковуються на Лопушнянському нафтовому родовищі в кількості 3,117 млн.т (2,76% від запасів в Україні).

Гірничохімічні корисні копалини на території області представлені 2 родовищами вапняків для вапнування кислих ґрунтів.

На території області налічується 116 родовищ корисних копалин, що застосовуються у будівництві, з яких 30 або 25,9% розробляється.

Гіпс і ангідрит в області представлені 5-ма родовищами з загальними запасами 58,3 млн. т (11,91 % від запасів України).

Балансом запасів враховані 2 родовища вапняку для випалювання на вапно (1,21% від запасів по Україні), з яких розробляється - 1.

На території області розташоване Нижньошепітське родовище глини тугоплавких, Митківське - скляної сировини, Сторожинецьке - керамзитової сировини та Красноільське - каменю облицювального, які також не розробляються.

В області знаходиться 4 пісчаних родовищ та 13 – піщано-гравійної суміші.

Камінь будівельний в області представлений 5 родовищами, які не розробляються. Камінь пиляний представлений 4 родовищами.

Цегельно-черепична сировина зосереджена на 79 родовищах.

Пісні та мінералізовані води області представлені 19 родовищами, з яких 8 освоєні, з загальними запасами, відповідно, 171,4 та 622,0 тис. м³/добу.

Річкова мережа області належить до басейнів трьох річок Прута, Сірету і Дністра, які займають, відповідно, 49,2%, 25,5% і 25,3% її території. Річки басейну Дністра представлені невеликими водотоками, кількість і довжина яких становлять, відповідно, 4,5% та 10% від сумарних щодо області показників.

Густота річкової мережі області становить 1,11 км/км², у тому числі у басейнах Прута – 1,32 км/км², Сірету – 1,34 км/км², Дністра – 0,46 км/км², Сучави – 1,66 км/км².

В залежності від площі басейну річки поділяються на великі, середні і малі. До великих належать водотоки, які мають водозбірну площу понад 50 тис.км², середніх – більше 2 і до 50 тис.км² і малих – до 2 тис.км².

Відповідно до цієї класифікації на території області виділяються:

1) одна велика річка:

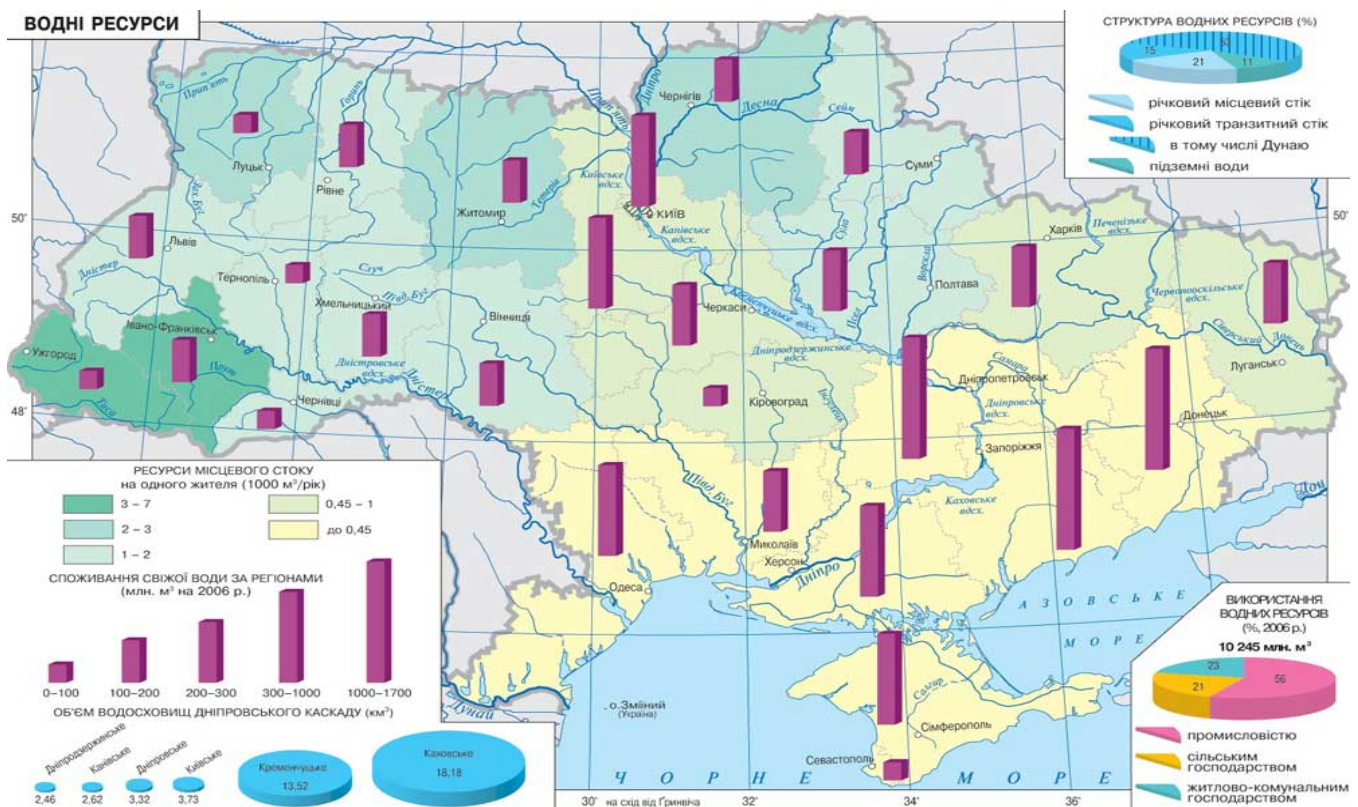
- р. Дністер загальною площею басейну 72100 км² (в межах області – 2046 км²) і довжиною 1352 км (в межах області – 290 км);

2) чотири середні річки:

- р. Сірет загальною площею басейну 47600 км² (в межах області – 2070 км²) і довжиною 513 км (в межах області – 100 км);
- р. Прут загальною площею басейну – 27500 км² (в межах області – 3980 км²) і довжиною 989 км (в межах області – 108 км);
- р. Черемош загальною площею басейну 2560 км² (в межах області – 1036 км²) і довжиною 80 км. Річка повністю протікає на межі з Івано-Франківською областю;
- р. Сучава загальною площею басейну 2400 км² (в межах області – 351 км²) і довжиною 140 км (в межах області – 28 км);

3) 4235 малих річок загальною довжиною 8360 км. До них належать 104 водотоки довжиною 10 і більше кілометрів кожний загальною протяжністю 1762,5 км та 4131 - довжиною менше 10 км кожний загальною протяжністю 6597,5 км.

На території області розташовані 5 водосховищ сумарною площею 6136 га і орієнтовним об'ємом 1200,92 млн. м³. До них належать Дністровське, Буферне та Верхнє у басейні р.Дністер, водосховище на р.Черлена і водосховище у с.Костичани Новоселицького району.

В області нараховується 1243 ставки загальною площею 4523,51 га та орієнтовним об'ємом 45,235 млн.м³, у тому числі, у басейні р. Прут – 842 ставки, 3,422,12 га, 34,422 млн.м³, Сірет – 138 ставків, 434,91 га, 4,39 млн. м³ та Дністер - 263 ставки, 666,48 га, 6,665 млн.м³.

На території області нараховується 17 озер загальною площею 57,53 га і орієнтовним об'ємом 0,575 млн.м³. Ці водні об'єкти поширені у заплавах річок та карстових пониженнях Прут-Дністровського межиріччя. Більше половини їх загальної площі знаходиться у Хотинському районі, де розташовано 8 водойм сумарною площею 38,8 га.

Лісові ресурси

Загальна площа лісів області складає 259,7 тис. га, а запас деревини в лісах складає 62,9 млн.м³, в т. ч. зрілого і пристигаючого лісу – 16,9 млн.м³. Щорічний приріст деревини складає понад 1,0 млн.м³, при 4,2 м³ на 1 га покритої лісом площі.

Рівень лісистості в Україні становить 15,6%, на одного громадянина припадає 0,18 га лісу. У Карпатському регіоні ці показники значно вищі, зокрема, по Чернівецькій області на одного жителя припадає 0,26 га лісової площі, а лісистість складає 29,2%.

Лісистість території України у розрізі адміністративно-територіальних одиниць

Гірські території.

Чернівецька область входить до складу Карпатського регіону, який включає ще 3 адміністративні області – Закарпатську, Івано-Франківську та Львівську.

На території Карпатського регіону статус гірських мають 715 населених пунктів, з них у Чернівецькій області – 64 або 9% від загальної кількості. Це всі населені пункти Путильського району (51), 11 населених пунктів Вижницького району та 2 – Сторожинецького.

У населених пунктах, що віднесені до гірських проживає 42,5 тис. осіб, що становить 4,7% населення області. Загальна площа населених пунктів Чернівецької області, що мають статус гірських, складає 1304,8 км², що становить 16,1% всієї території області.

Децентралізація

Реформа децентралізації дала поштовх до формування дієздатного та найбільш наближеного до громадянина інституту влади – місцевого самоврядування.

Добровільне об'єднання територіальних громад дозволило новоутвореним органам місцевого самоврядування дістати відповідні повноваження та ресурси, що їх раніше мали міста обласного значення.

Децентралізація в Україні переходить на новий етап, який базуватиметься на нових рішеннях, завершенні завдань і головне — забезпеченні незворотності реформи. Завдання нового етапу децентралізації — завершити формування

спроможних громад. Спроможні громади управляють ресурсами, надають більшість послуг населенню і несуть за це пряму відповідальність. Отже, першочерговими завданнями на цей час є завершення процесу формування спроможних територіальних громад і затвердження нового адміністративно-територіального устрою на рівні громад і районів, тобто формування єдиного субрегіонального простору області та держави в цілому.

Вобласті створено 37 ОТГ, до складу яких увійшли 132 територіальних громад (48,7%) та 199 населених пунктів області (47,7 %). На території громад проживає 361,2 тис. осіб (40 %).

Пам'ятки історії та культури Чернівецької області

Буковинські землі славляться унікальними пам'ятками історії та культури, що є свідченням високого інтелектуального та духовного потенціалу громади, яка мешкає тут впродовж століть. У Чернівецькій області на державному обліку та під охороною перебуває 1761 пам'ятка історії та культури: 470 – археології, 477 – історії, 58 – монументального мистецтва, 756 – архітектури, містобудування.

Найвизначнішими об'єктами культурної спадщини є фортеця XIII–XVIII ст. в Хотині, архітектурні пам'ятки – церкви: Миколаївська 1748 р., Вознесенська XVII ст., Спиридонівська 1715 р., Різдва 1767 р., Вознесенська XV ст. у смт. Лужанах Кіцманського району, Іллінська з дзвіницею 1560 р. у с. Топорівці Новоселицького району; печера, в якій перебував Олекса Довбуш з опришками в с. Підзахаричі Путильського району; археологічні пам'ятки – залишки давньоруського міста Василева XII – XIII ст. у с. Василів Заставнівського район.

На території області знаходиться об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО архітектурний ансамбль Резиденція митрополитів Буковини і Далмації 1864–1882 рр., (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича), який 28 червня 2011 року Комітетом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО включений до найпрестижнішого Списку світового надбання.

Найбільше пам'яток історії та культури зосереджено в місті Чернівці. Найдавніша культова пам'ятка міста – дерев'яна Миколаївська церква (1748 р.). До числа унікальних належить кафедральний собор Святого Духа – головний храм православних Буковини, освячений у 1864 р. владикою Євгеном Гакманом. Римокатолицький костел Воздвиження Святого Хреста, Вірменська церква Св. Петра та

Павла, греко-католицька церква Успіння Пресвятої Богородиці, православна церква покровителя Буковини Святого Миколая, хасидська синагога Бен'яміна, безліч невеликих божниць створюють неповторний силует міста та відображають віротерпимість і живе сьогодення чернівчан.

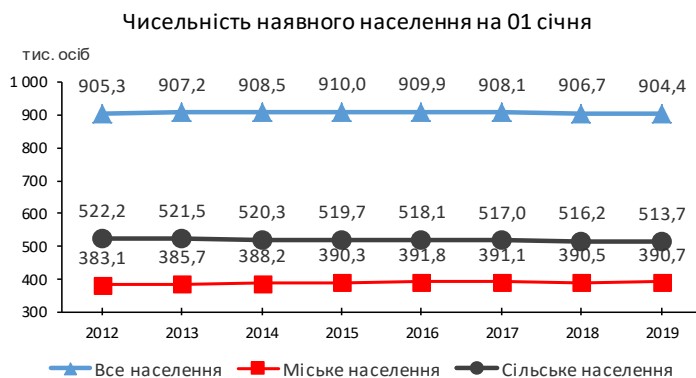
У області функціонує Державний історико-архітектурний заповідник "Хотинська фортеця" м. Хотин.

Однією з особливостей релігійного спектру області є наявність старообрядницького анклаву – села Біла Криниця Глибоцького району, що розташовано неподалік від кордону з Румунією. Успенський собор нагадує відомий храм Василя Блаженного в Москві та за рівнем архітектурної композиції його можна порівняти з Резиденцією митрополитів у Чернівцях.

Населені пункти Буковинських Карпат буквально рясніють дерев'яними храмами, дзвіницями та капличками. У с. Селятин зберігся унікальний зразок сакральної дерев'яної архітектури, що зведена без єдиного цвяха – церква Різдва Пресвятої Богородиці – найстаріший дерев'яний храм у Буковинських Карпатах 17 ст., Миколаївська церква в Путилі, Успенська церква в Розтоках, Дмитрівська церква в Дихтинці, церква Св. Параскеви в Усть-Путилі, (усі храми XIX ст.) – лише невелика частина дерев'яної сакральної архітектури Буковини.

ДЕМОГРАФІЯ

За останні 17 років населення області скоротилося на 18,4 тис. осіб або на 2%.

За 2018 рік населення області зменшилося на 2327 осіб (0,3% до початку року), що в розрахунку на 1000 жителів становило 2,6 особи. Міське населення протягом року збільшилося на 276 осіб, натомість сільське – зменшилося на 2603 особи.

На початок 2019 року в області проживало 904,4 тис. осіб, що становило 2% від загальної

чисельності населення України, в тому числі: у міських поселеннях – 390,7 тис., у сільській місцевості – 513,7 тис. осіб. На кожний квадратний кілометр території припадало 111,7 осіб.

Середня очікувана тривалість життя у 2017 році склала 73,7 року, у тому числі 68,9 – для чоловіків та 78,3 – для жінок.

Природний рух населення

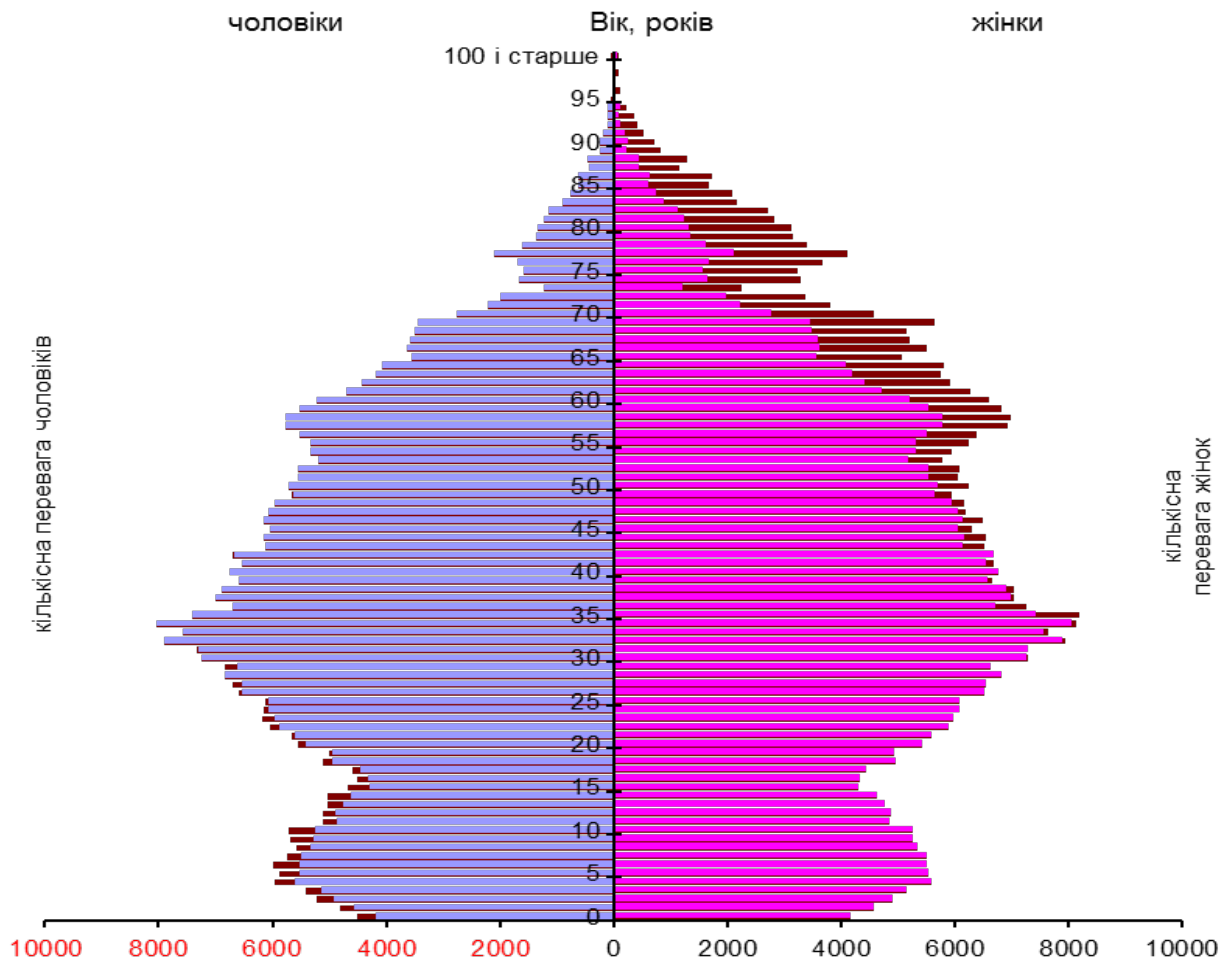
В області один з найвищих рівнів народжуваності серед регіонів України (9,6%). За рівнем народжуваності область займає п'яте місце після Рівненської, Закарпатської, Волинської та Одеської областей. Одночасно область входить в п'ятірку областей з найнижчим рівнем смертності (12,4%). Проте, зазначених показників недостатньо для формування природного приросту населення. Зменшення населення за рахунок природного руху у 2018 році становило 2549 осіб або 2,8 особи у розрахунку на 1000 жителів. З моменту перепису населення природний приріст спостерігався лише в 2011, 2012 та 2014 роках.

Природний приріст (скорочення) населення у 2018 році за сусідніми областями		
	Природний приріст (скорочення) населення області	
	тис.осіб	на 1000 наявного населення
Україна	-251,8	-6,1
Закарпатська	-1,4	-1,2
Івано-Франківська	-4,8	-3,5
Тернопільська	-6,5	-6,2
Хмельницька	-9,0	-7,1
Чернівецька	-2,5	-2,8

У 2018 році міграційний приріст населення області становив 222 особи. В область прибуло 10083 особи, у тому числі 2714 осіб або 26,9% – з інших регіонів України, 847 осіб або 8,4% – з інших держав. Серед загальної кількості вибулих (9861 особа) в інші регіони України виїхало 2869 осіб або 29,1%, в інші держави –

489 осіб або 5%. Внутрішньорегіональна міграція становила 64,5% загальної кількості прибулих та 65,9% вибулих.

Статева структура населення області характеризується перевагою жінок у загальній чисельності. На 1 січня 2019 року кількість жінок становила 476,7 тис. осіб (52,9% від загальної кількості постійного населення), чоловіків – 424,6 тис. осіб (47,1%). Це співвідношення змінюється в залежності від віку населення. Якщо у новонароджених переважає частка чоловічої статі (52% хлопчиків проти 48% дівчаток), то при переміщенні від дитячих до старших вікових груп відсоток осіб жіночої статі поступово зростає, а чоловічої, відповідно, зменшується, і вже у віковій групі 30–34 роки в структурі населення переважають жінки. Такий стан вікової структури призводить до диспропорції у шлюбних відносинах та у відтворенні населення.

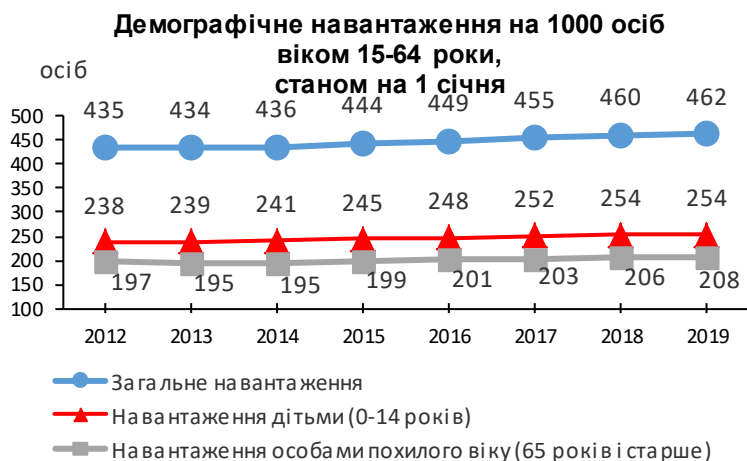

Середній вік населення області склав 39,2 року, 36,9 – для чоловіків та 41,3 – для жінок.

Демографічне навантаження на населення у віці 15-64 років

Для оцінки вікової структури населення використовують частку в населенні осіб, старших певного віку. В міжнародній практиці це 65 років.

В області з 2012 по 2018 роки спостерігалось поступове збільшення демографічного навантаження на осіб віком 15–64 роки дітьми та особами похилого віку.

Демографічна ситуація в області досить складна. Чисельність населення області продовжує зменшуватися. Проте, рівень народжуваності в області – один з найвищих в Україні, рівень смертності – один з найнижчих.

Разом з тим, досить високими залишаються рівні захворюваності та

смертності населення, внаслідок чого порівняно низьким є показник тривалості життя.

Трудові ресурси

Впродовж останнього десятиріччя на ринку праці Чернівецької області спостерігається тенденція до поступового збільшення кількості економічно активного та зайнятого населення у віці 15-70 років, а також зменшення кількості безробітного населення.

У 2018 році кількість економічно активного населення віком 15–70 років, порівняно з 2017 роком, збільшилась на 0,4%, а з 2012 роком, зменшилась - на 1,8% і становила 415,9 тис.осіб, з них 382,9 тис.осіб або 92,1% були зайняті економічною діяльністю, а решта 33 тис.осіб – відповідно до методології Міжнародної Організації Праці (МОП), класифікувалися як безробітні.

Кількість зайнятого населення віком 15–70 років в області у 2018 році, порівняно з 2017 роком, збільшилась на 0,9%, а з 2012 роком, зменшилась на 1,1%, і становила 382,9 тис.осіб, з яких особи працездатного віку складали 338,3 тис.осіб, або 88,4%.

Рівень економічної активності населення віком 15–70 років зріс з 61,8% у 2017 році до 62,1% у 2018 році, а для населення працездатного віку – з 64,1% до 65,4%.

Серед областей Карпатського економічного регіону рівень економічної активності населення у 2017 році в Чернівецькій області був найвищий. У Тернопільській області він склав 57,9%, Івано-Франківській 60,1%, Хмельницькій 60,1%, Закарпатській - 60,1%, Львівській – 60,1%.

Рівень зайнятості населення віком 15–70 років за 2018 рік зріс на 0,6 в.п. (з 56,6% у 2017 році до 57,2% у 2018 році), проте був на 0,7 в.п. менше, ніж у 2012 році.

Серед сусідніх областей рівень зайнятості населення віком 15–70 років Чернівецької області у 2017 році перевищував показник Закарпатської – на 2,8 в.п., Івано-Франківської – на 1,6 в.п. та Львівської області – на 1 в.п.

Слід зазначити, що рівень зайнятості був вищим у населення в сільській місцевості, ніж у міських поселеннях, а за статевою ознакою вищий у чоловіків, ніж у жінок.

За віковими групами найвищий рівень зайнятості був серед осіб віком 40-49 років, а найнижчий – у молоді віком 15–24 років.

**Рівень зайнятості населення за статтю,
місцем проживання та віковими групами**

(% до загальної кількості населення відповідної вікової групи)

	усього	У тому числі за віковими групами, років						
		15-24	25-29	30-34	35-39	40-49	50-59	60-70
	2016 рік							
Все населення	56,2	19,7	60,1	66,3	76,4	75,7	57,7	48,3
Жінки	49,2	17,7	41,0	48,7	63,1	72,6	55,2	45,6
Чоловіки	63,8	21,7	79,1	84,6	89,7	78,9	60,6	52,2
міське населення	48,4	16,6	55,9	59,5	65,2	68,1	50,7	30,3
сільське населення	62,5	21,9	63,4	73,7	85,6	81,3	63,2	63,7
	2017 рік							
Все населення	56,6	24,8	57,8	65,6	73,8	76,6	56,2	48,5
Жінки	51,7	24,4	45,0	52,0	61,1	75,4	54,6	47,6
Чоловіки	62,0	25,2	70,5	79,9	86,5	78,0	58,1	49,9
міське населення	47,3	16,7	44,8	66,7	66,0	63,3	50,4	28,3
сільське населення	64,1	30,5	67,5	64,4	80,7	86,4	60,7	66,0

Для Чернівецької області впродовж останнього десятиріччя характерно зростання чисельності громадян, зайнятих в особистих селянських господарствах, і сільськогосподарське виробництво залишається переважаючим видом діяльності неформального сектору економіки. У 2017 році кожен третій зайнятий економічною діяльністю громадянин працював у сільському, лісовому та рибному господарстві, кожен п'ятий – у сфері оптової та роздрібної торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів, кожен десятий – в промисловості.

Кількість найманих працівників у 2017 році порівняно з 2012 роком зменшилась на 12,8%, а питома вага цієї категорії населення в загальній кількості зайнятого населення скоротилась із 40% у 2012 році до 35,6% у 2017 році.

Кількість безробітних (за методологією МОП) у віці 15–70 років у 2017 році, порівняно з 2012 роком, зменшилась на 2,1 тис. осіб або на 6,3% і становила 31,4 тис. осіб. Серед безробітних 65,6% складали мешканці сільської місцевості (20,6 тис. осіб), а за статевою ознакою – 58,9% чоловіки (18,5 тис. осіб).

Рівень безробіття населення віком 15–70 років (за методологією МОП) у 2018 році по області знизився на 0,5 відсоткових пункти та становив 7,9% економічно активного населення зазначеного віку. В середньому по Україні даний показник склав 8,8%.

У 2017 році рівень безробіття населення віком 15-70 років (за методологією МОП) у цілому по області протягом 2017 року знизився на 0,3 в.п. та становив 8,4% економічно активного населення зазначеного віку. Цей показник був на 8,2

в.п. вищим у населення в міських поселеннях, ніж у сільській місцевості, та на 1,4 в.п. – у чоловіків, ніж у жінок.

Рівень безробіття населення працездатного віку (за методологією МОП) у 4,8 рази перевищував рівень зареєстрованого безробіття, розрахованого по відношенню до економічно активного населення працездатного віку.

Серед областей Карпатського економічного району у 2017 році зростання рівня безробіття (за методологією МОП) серед населення у віці 15-70 років спостерігалось в Закарпатській – на 0,5 в.п., зменшення – в Івано-Франківській – на 0,3 в.п. та Львівській області – на 0,2 в.п.

Кількість незайнятих громадян області у віці 15-70 років, які з різних причин не мали роботи або прибуткового заняття, у 2017 році становила 290,7 тис.осіб і порівняно з 2016 роком зменшилась на 2,8 тис.осіб або на 1%.

З них кількість економічно неактивного населення віком 15-70 років, тобто тих, які з різних причин не працювали і не шукали роботу, у 2017 році становила 255,9 тис.осіб або на 1,9 тис.осіб менше, ніж у 2016 році. Серед економічно неактивного населення 55% мали загальну середню освіту або початкову освіту.

Впродовж 2018 року кількість громадян, які мали статус безробітного, становила 17,4 тис.осіб, що на 12,4% менше, ніж у 2017 році та майже вдвічі менше, ніж у 2012 році. Серед зареєстрованих безробітних 47,9% складали жінки, 34,3% - молодь у віці до 35 років.

Кількість громадян, які отримали статус безробітного у 2017 році, становила 19,8 тис.осіб, що на 9,1% менше, ніж у 2016 році.

Середньорічна кількість зареєстрованих безробітних порівняно з 2016 роком зменшилась на 9,9% і становила у зазначеному періоді 7,3 тис.осіб, що складає 21% від кількості безробітних працездатного віку, визначених за методологією МОП.

Рівень зареєстрованого безробіття населення області в середньому за 2017 рік в порівнянні із 2016 роком зменшився на 0,2 в.п., з 2012 роком – зменшився на 0,9 в.п. і становив 2% від економічно активного населення працездатного віку. Зазначений показник був вищим у сільській місцевості (2,1%) порівняно з міською місцевістю (1,8%).

Серед областей Карпатського економічного району рівень безробіття населення Чернівецької області перевищував показник Закарпатської області – на 0,9 в.п., Львівської – на 0,6 в.п. та Івано-Франківської – на 0,1 в.п.

Доходи населення

Збільшення середнього рівня заробітної плати у 2018 році в порівнянні з 2017 роком відбулося у працівників підприємств усіх видів економічної діяльності.

Найвищий рівень середньомісячної заробітної плати за 2018 рік спостерігався в наступних видах діяльності: державне управління й оборони, обов'язкове соціальне страхування (11405 грн), фінансова та страхова діяльність (9707 грн), будівництво (7531 грн), промисловість (7405 грн). Найбільше зростання заробітної плати зафіксовано за

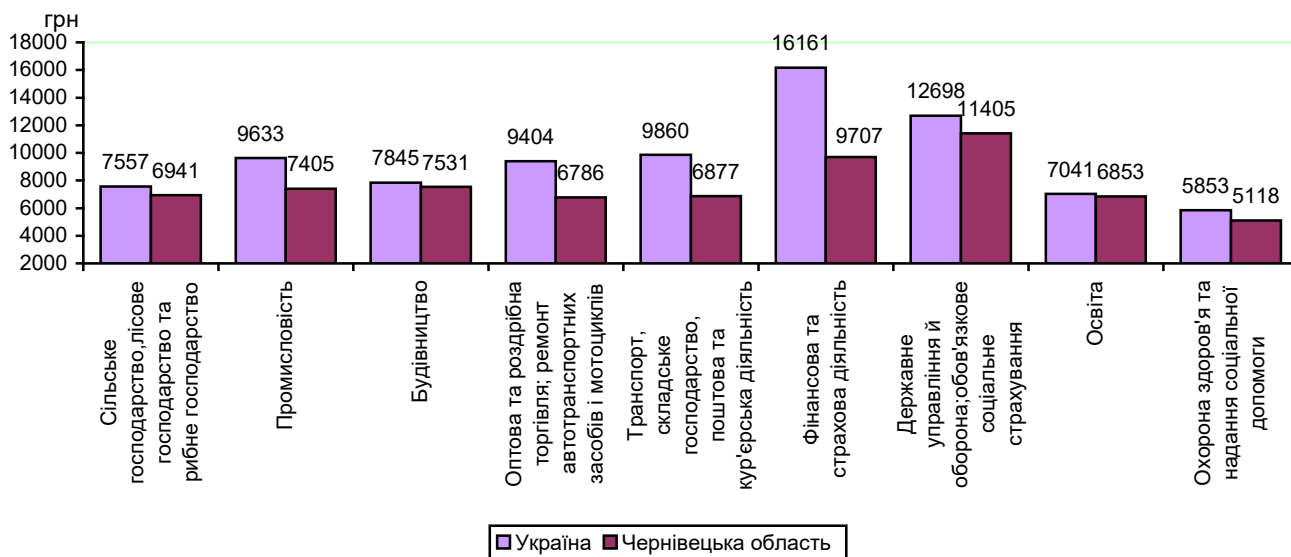
наступними видами діяльності: транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність та оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – на 34,6% кожен вид діяльності, професійна, наукова та технічна діяльність – на 34,5%, інформації та телекомунікації – на 30,9% та фінансова та страхова діяльність – на 28,7%.

Середньомісячна заробітна плата за видами економічної діяльності Чернівецької області за 2018 рік

Співвідношення між розмірами середньомісячної заробітної плати одного штатного працівника за видами економічної діяльності по області та по Україні наведено у графіку:

Співвідношення середньомісячної заробітної плати одного штатного працівника по Чернівецькій області та по Україні за окремими видами економічної діяльності за 2018 рік

Значно відстає рівень оплати праці працівників Чернівецької області від відповідного виду діяльності країни у сфері інформації та телекомунікацій (у 2,1 раза), професійної, наукової та технічної діяльності (в 1,9 раза), сфери надання інших видів послуг (в 1,8 раза), в установах фінансової та страхової діяльності (в 1,7 раза), на підприємствах сфер тимчасового розміщування й організації харчування (в 1,6 раза). Рівень оплати праці працівників сфери освіти, державного управління й оборони; обов'язкового соціального страхування, охорони здоров'я та соціальної допомоги майже не відрізнявся від рівня, який склався в країні (97,3–87,4% від середнього рівня по Україні), що є результатом державного регулювання розмірів заробітної плати в бюджетній сфері економіки.

Серед областей Карпатського економічного району рівень заробітної плати працівників підприємств області за 2018 рік був одним з найменших і становив 78,9% від загальноукраїнського показника або був меншим на 1874 грн (за 2017 рік – 79,1% або на 1483 грн, за 2016 рік – 73,9% або на 1355 грн).

Довідково:

Індекс реальної заробітної плати за областями Карпатського економічного району за 2018р.

	У % до 2017р.
Україна	112,5
Закарпатська	112,5
Івано-Франківська	112,5
Львівська	112,7
Чернівецька	112,7

Довідково:

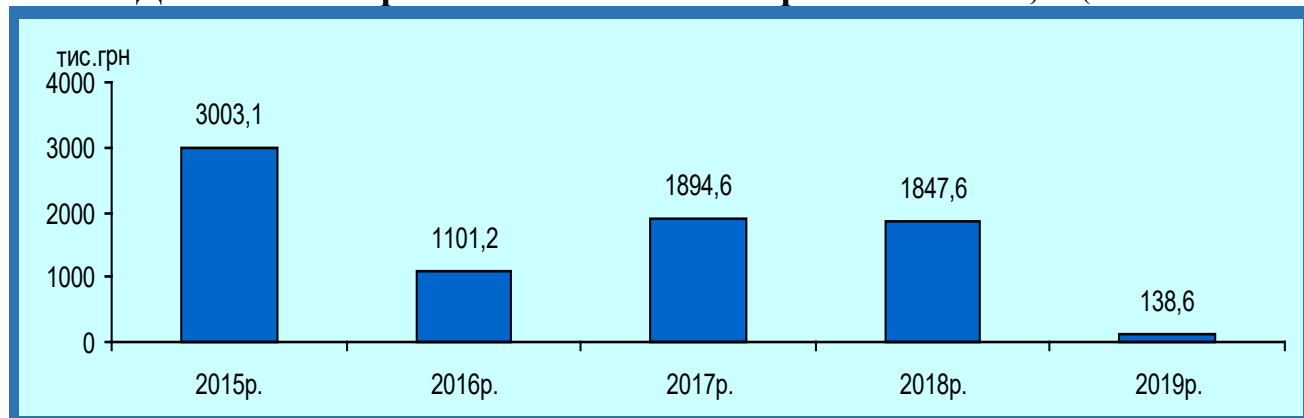
Середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника за областями Карпатського економічного району за 2018 рік

	Грн	У % до 2017р.
Україна	8865	124,8
Закарпатська	8070	127,0
Івано-Франківська	7551	124,3
Львівська	8001	125,2
Чернівецька	6991	124,4

Одним із важливих індикаторів стану рівня життя населення є показник реальної заробітної плати. У середньому за 2018 рік порівняно з 2017 роком індекс реальної заробітної плати становив 112,7%, а впродовж року (грудень 2018 року до грудня 2017 року) – 114,3%. По Україні даний показник за 2018 рік порівняно з 2017 роком становив 112,5%.

Одним із факторів, який визначає добробут населення, є стан оплати праці. Позитивним моментом є зменшення протягом останніх років суми боргу із виплати заробітної плати

Динаміка заборгованості з виплати заробітної плати, (станом на 1 січня)

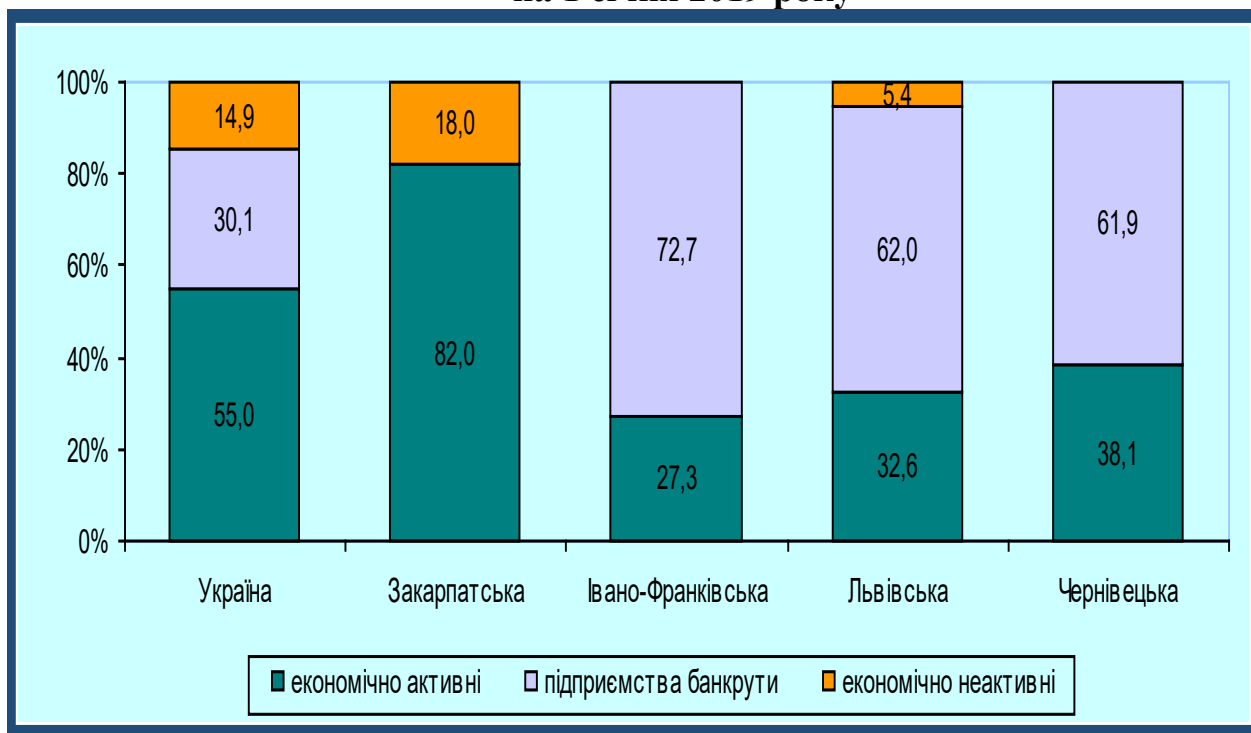
Примітка. Дані щодо заборгованості з виплати заробітної плати наведено по юридичних особах та відокремлених підрозділах юридичних осіб із урахуванням цензу за кількістю найманих працівників.

Упродовж 2018 року загальна сума заборгованості з виплати заробітної плати зменшилася в 13,3 раза або на 1709,0 тис.грн і на 1 січня 2019 року становила 138,6 тис.грн.

Обсяг невикраденої заробітної плати на 1 січня поточного року дорівнював 0,01% фонду оплати праці, нарахованого за грудень 2018 року, на початок 2018 року – 0,2%.

Серед областей України, і зокрема, Карпатського економічного району зберігається значна диференціація в структурі заборгованості з виплати заробітної плати.

Структура заборгованості з виплати заробітної плати за типами підприємств в Україні та областях Карпатського економічного району на 1 січня 2019 року

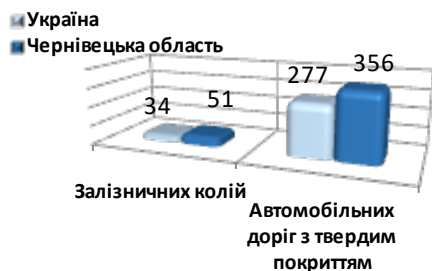
Упродовж грудня 2018 року кількість працівників економічно активних підприємств, які вчасно не отримали заробітну плату, на 1 січня поточного року становила 18 осіб або 0,02% від середньооблікової кількості штатних працівників, зайнятих в економіці області. Кожному із зазначених працівників не виплачено в середньому 2917 грн, що в 3,1 раза менше від розміру середньомісячної заробітної плати, нарахованої в грудні 2018 року.

Транспортна інфраструктура

На цей час Чернівецька область займає неоднозначну позицію у транспортній системі України. З одного боку, прикордонне становище робить область потенційно привабливим транспортним коридором, і нині вона має, в цілому, налагоджене транспортне сполучення з Польщею, Румунією та Молдовою. З іншого боку, область знаходиться на периферії транспортних потоків національного рівня. Зокрема, у межах області проходить відгалуження Тернопіль – Чернівці – Порубне та Чернівці – Мамалига від міжнародного транспортного коридору Балтійське море – Чорне море (Ягодин – Ковель – Луцьк – Тернопіль –

Хмельницький – Вінниця – Умань – порти Чорного моря), а також міжнародна автомагістраль Е–85, яка на ділянці Тернопіль – Чернівці–Порубне співпадає з міжнародним транспортним коридором; державні національні автомобільні дороги Н–03 «Житомир –Чернівці» та Н–10 «Стрий–Івано-Франківськ–Чернівці–Мамалига»; регіональні автомобільні дороги Р–62 «Верховина – Усть-Путила – Сторожинець – Чернівці» та Р–63 «Від автомобільної дороги Н–03 Данківці – Вартиківці – КПП Сокиряни» та інші територіальні дороги.

Щільність шляхів столучення загального користування на 01 січня 2018 року, км шляхів на 1 тис.кв.км території

Чернівці та Р–63 /Н–03/ – Вартиківці – контрольнопункт «Сокиряни» та інші територіальні дороги.

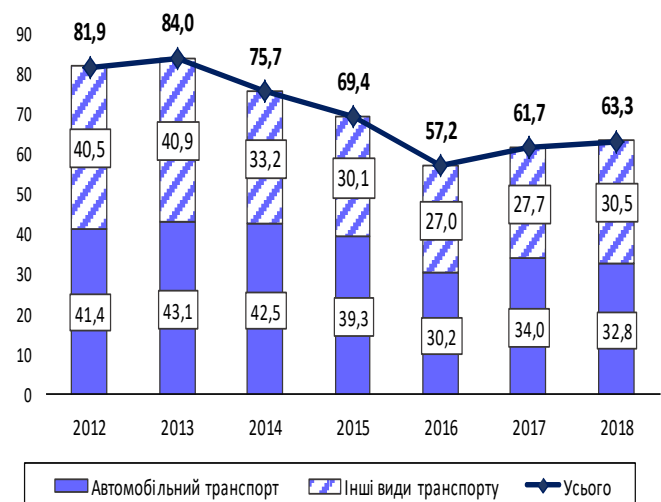
Транспортний комплекс області складають автомобільний, залізничний, авіаційний та електричний (тролейбусний). Частка Чернівецької області у загальному обсязі пасажирських перевезень автомобільним транспортом (автобусами) по Україні у 2018 році становила 1,7%. Порівняно більшу частку займають сусідні із Чернівецькою областю, зокрема, частка Львівської області становить 6,5%, Івано-Франківської – 3,5%, Хмельницької – 3,4%, Тернопільської – 2,4%.

Експлуатаційна довжина залізничних колій загального користування на території області становить 413 км і з 2003 року залишилася незмінною.

Щільність залізничних колій становить 51 км на 1000 км² території і є одним із найвищих показників серед регіонів України.

Протяжність автомобільних доріг загального користування на території Чернівецької області складає 2890,9 км, у тому числі: автомобільні дороги державного значення – 848,4 км, автомобільні дороги місцевого значення – 2042,5 км. державні національні автомобільні дороги Н–03 Житомир –Чернівці та Н–10 Стрий–Івано-Франківськ–Чернівці–Мамалига (на м.Кишинів); регіональні автомобільні дороги Р–62 Криворівня – Усть-Путила–Старі Кути – Вижниця – Сторожинець –

Перевезення пасажирів за видами транспорту, млн пасажирів

Відправлено пасажирів залізничним транспортом за окремими регіонами у 2018 році		
	Відправлено пасажирів, тис.	Частка у загальному обсязі по Україні, у %
Україна	157962,4	100,0
Закарпатська	2820,7	1,8
Івано-Франківська	2427,6	1,5
Тернопільська	2208,4	1,4
Хмельницька	2312,3	1,5
Чернівецька	821,2	0,5

Протягом року функціонували щоденні КП «Міжнародний аеропорт «Чернівці» ім.Леоніда Каденюка має зручне географічне розташування у місті Чернівці авіарейси авіакомпанії МАУ «Чернівці-Київ-Чернівці», регулярні авіарейси до Італії «Чернівці-Бергамо» та до Туреччини авіарейси «Чернівці-Анталія». На весняно-літній період відкрито нові сполучення: Шарм-ель-Шейх–Чернівці, Чернівці – Бергамо (Італія) –Чернівці, Чернівці - Анталія (Туреччина) – Чернівці.

Протягом останніх 10 років стан і тенденції розвитку галузі змінювалися. Якщо у 2015 році через міжнародний аеропорт «Чернівці» ім. Леоніда Каденюка перевезено 336 пасажирів, то у 2018 році – 73075. За цей період обсяги перевезень пасажирів зросли у 217 раз.

Так, за 2018 рік КП «Міжнародний аеропорт «Чернівці» ім.Леоніда Каденюка відправлено та прийнято 1145 повітряних суден і відправили майже 617 тонн багажу.

У 2019-2021 роках передбачено завершити реконструкцію аеродромного комплексу, що дозволить обслуговувати 400 пасажирів на годину. Також планується покращити технічний стан спецтехніки, провести модернізацію засобів диспетчерського контролю, збудувати нову сучасну модульну диспетчерську вежу та продовжити злітно-посадкову смугу на 286 метрів.

Пункти пропуску через державний кордон

Чернівецька область має спільну ділянку державного кордону з Румунією та Молдовою. Загальна протяжність державного кордону зони діяльності Чернівецької обласної митниці складає 373,2 км (170 км – з Молдовою, 203,2 км – з Румунією).

Пропуск осіб, транспортних засобів, товарів та вантажів через державний кордон здійснюється в пунктах пропуску та митних постах. В області знаходиться:

6 митних постів («Вадул-Сірет», «Чернівці», «Кельменці», «Мамалига», «Росошани», «Сокиряни»); 16 пунктів пропуску (міжнародного автомобільного сполучення – 5 («Порубне-Сірет», «Мамалига-Криве», «Росошани-Брічень», «Кельменці-Ларга», «Сокиряни-Окниця»); міжнародного залізничного сполучення – 4 («Мамалига-Крива», «Кельменці-Ларга», «Сокиряни-Окниця», «Вадул-Сірет-Вікшани»); повітряного сполучення – 1 («Чернівці»); міждержавного автомобільного сполучення – 1 («Вашківці-Гріменкеуць»);

місцеві пункти пропуску – 5 («Дяківці-Раковець», «Красноільск-Вікову де Сус», «Біла Криниця- Клімоуци» піший перехід, «Шепіт-Ізвоареле Сучевей» піший перехід, «Руська – Ульма»).

У трьох міжнародних пунктах пропуску «Мамалига-Крива», «Росошани-Брічень», «Кельменці-Ларга» здійснюється спільний прикордонно-митний контроль з відповідними органами Республіки Молдова.

Енергозабезпечення. Енергозбереження.

В області щороку розробляється Регіональна програма часткового відшкодування відсоткових ставок за залученими кредитами, що надаються фізичним особам, об'єднанням співвласників багатоквартирних будинків та житлово-будівельним кооперативам Чернівецької області на заходи з підвищення енергоефективності, на 2016, 2017 роки та 2018 -2019 роки, яка затверджується відповідними рішенням сесії Чернівецької обласної ради.

Відповідно до рішення обласної ради про затвердження обласного бюджету на 2019 рік передбачено кошти в сумі 500 тис.грн. на часткове відшкодування відсоткових ставок за залученими кредитами, що надаються фізичним особам, об'єднанням співвласників багатоквартирних будинків та житлово-будівельним кооперативам Чернівецької області на заходи з підвищення енергоефективності.

Відповідно до Реєстру кредитно-фінансових установ за три роки дії регіональних програм в області видано 1163 кредитів, сума відшкодування з обласного бюджету становить 672,6 тис. грн.

Моніторинг впровадження енергоефективних заходів в області

	2016	2017	2018	Разом
Кількість виданих кредитів	362	459	342	1163
Сума відшкодування % з обласного бюджету (тис. грн.)	100,0	172,8	399,8	672,6

У 2018 проведено утеплення фасадів будинків м. Чернівці - вул.Руська, 287-3 (ЖБК-70) та бульвар Героїв Крут, 4 (ЖБК-52). Загальна кошторисна вартість робіт склала 6612 тис. грн., із них кошти міського бюджету - 2353 тис. грн., дольова участь мешканців - 1498 тис. грн. Встановлено 6 індивідуальних теплових пунктів у двох будинках: вул. Головна, 212-А (ЖБК-61) та вул.Комарова 31, А-Б (ЖБК-30). Загальна кошторисна вартість робіт склала 1240 тис. грн., із них кошти міського бюджету 571 тис. грн., дольова участь мешканців 1829 тис. грн.

16 травня 2016 року між Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України та Чернівецькою обласною державною адміністрацією підписано меморандум про партнерство щодо запровадження енергосервісу для підвищення енергетичної ефективності будівель бюджетних установ.

Наймасштабнішим проектом будівництва в Чернівецькій області є добудова Дністровської ГАЕС. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 року №164-р затверджено проект «Дністровська ГАЕС. Будівництво другої черги ГАЕС у складі гідроагрегата № 4». Загальна вартість зазначеного проекту складає 4,5 млрд.грн., зокрема за 2018 рік освоєно 1,867 млрд.грн. (за 2017-2018 роки сума освоєних коштів на реалізацію зазначеного проекту складає 2,203 млрд.грн.) Орієнтовний термін здачі в експлуатації 4 гідроагрегата 2020 рік.

Потужність пускового комплексу 4-го гідроагрегату 2 черги Дністровської ГАЕС становитиме: в генераторному режимі – 324 МВт; в насосному режимі – 421 МВт.

Введення в експлуатацію Дністровської ГАЕС в складі 7 гідроагрегатів повинно забезпечити надійну роботу атомних електростанцій, дозволить довести до нормативного рівня якості виробленої електроенергії за частотою, істотно підвищити надійність енергопостачання зміцнити енергетичну безпеку України і розширити експортні можливості енергосистеми держави.

На цей час, на території Чернівецької області діють 2 міні-ГЕС, що виробляють електроенергію з відновлюваних джерел енергії:

- в с. Яблуниця Путильського району (потужність – 1 мВт, вироблено в 2018 році – 2,992 млн.кВт.год.);
- в с. Сарата Путильського району (потужність – 0,198 мВт, вироблено в 2018 році – 0,625 млн.кВт.год.).

Станом на 01 січня 2019 року в області налічувалось 285 сонячних електроустановок (Чернівецька область в загальному рейтингу областей займає 11 місце по Україні). Потужність зазначених сонячних електроустановок становить 7,53 МВт (Чернівецька область за даним показником займає 9 місце по Україні).

Ще одним масштабним проектом в Чернівецькій області є встановлення третього автотрансформатора 330/110/35 кВ на підстанції 330 кВ «Чернівецька». ДП НЕК «Укренерго» у 2016 році завершено розроблення проектної документації за об'єктом будівництва: «Встановлення третього автотрансформатора 330/110/35 кВ на підстанції 330 кВ «Чернівецька» та отримано позитивний експертний висновок ДП «Укрдержбудекспертиза».

Поставку автотрансформатора на підстанцію 330 кВ «Чернівецька» здійснено у грудні 2016 року. Протягом 2017-2018 років здійснювалися роботи по встановленню зазначеного автотрансформатора. Загалом, реалізацію зазначеного проекту планується завершити протягом 2019-2020 року. Загальна кошторисна вартість зазначеного проекту складає 336,0 млн.грн.

Встановлення третього автотрансформатора усуне критичні режимні проблеми щодо перевантаження і вимкнення автотрансформаторів, забезпечить надійне і якісне електропостачання споживачів, створить передумови розбудови інфраструктури Чернівецької області та забезпечить планомірний розвиток електричних мереж області.

Житлово-комунальне господарство

Рівень розвитку цієї галузі господарства не задовольняє потреби населення у повній мірі, матеріально-технічна база підприємств та організацій галузі потребує розширення і удосконалення.

Високий рівень зношення виробничих фондів на підприємствах галузі, енергоємність та низька ефективність інженерних мереж призводять до значних втрат води і теплової енергії. Така ситуація вимагає формування політики розвитку і модернізації галузі та системи її фінансового забезпечення.

За період 2012-2018 років спостерігається позитивна динаміка щодо збільшення кількості житлових будинків та їх загальної площі, зокрема:

2012 рік – 252,1 тис. будинків, загальною площею 21214 тис.кв.м.

2013 рік – 254,2 тис.будинків, загальною площею 21541 тис.кв.м.
 2014 рік – 254,8 тис. будинків, загальною площею 21801 тис.кв.м.
 2015 рік – 256,1 тис.будинків, загальною площею 22139 тис.кв.м.
 2016 рік – 256,5 тис. будинків, загальною площею 22337 тис.кв.м.
 2017 рік – 257,1 тис. будинків, загальною площею 22448 тис.кв.м.
 2018 рік – 256,9 тис. будинків, загальною площею 22695 тис.кв.м.

У середньому на одного жителя області у 2018 році припадало по 25,2 м² загальної площі житла (у міських поселеннях – 22,8 м², у сільській місцевості – 26,9 м²). Порівняно з 2012 роком, рівень забезпеченості житлом збільшився на 1,9 м².

Водопровідно-каналізаційне господарство

Централізоване питне водопостачання Чернівецької області здійснюється за рахунок поверхневих вод (78,2%) та підземних горизонтів (21,8%), в Україні, відповідно, 69,9% та 30,1%.

В області нараховуються 39 водозаборів, 43 водопроводів, 38 водопровідних насосних станцій, 5 водопровідних очисних споруд, 280 водопровідних свердловин, 177 колективних установок (пристроїв) питного водопостачання, 1232 джерела децентралізованого водопостачання.

Системами централізованого водовідведення забезпечено 9 міст, 7 селищ міського типу, системами локального водовідведення забезпечено 2 міста та 10 сільських населених пунктів.

Централізованим водовідведенням забезпечено - 29,1% населення області, в тому числі: 63,9% - міського, 30,9% - селищного населення. Середній показник в Україні становить відповідно, 52,8%, 89,3% та 79,5%.

Станом на 01.01.2018 року на території області експлуатується 567,3 км каналізаційних мереж (без урахування сільських та відомчих мереж – 495,1 км), з них аварійних – 160,0 км., що становить 28,2% (в Україні – 36,4%).

В області нараховуються 31 каналізаційна насосна станція, 28 каналізаційних очисних споруд.

Централізоване теплопостачання в Чернівецькій області здійснюється в 6 населених пунктах, зокрема: у містах Чернівці, Новодністровськ, Новоселиця, Хотин, Вижиця та Заставна.

Вулично-дорожня мережа комунальної власності

Загальна протяжність дорожньої мережі в населених пунктах області становить 9248,492 км, з них протяжність доріг з твердим покриттям – 5850,62 км (63,3% від загальної протяжності).

Протяжність дорожньої мережі в населених пунктах області

Роки	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Загальна протяжність, км	3600	3607	3607	3607	3607	9248,492	9248,492
В тому числі протяжність доріг з твердим покриттям, км	2584,5	2587,1	2587,1	2587,1	2691,6	5850,62	5850,62

З 797 мостів та шляхопроводів, розташованих у містах та селищах області, мають обмежену несучу спроможність або визнані аварійними – 5 або 0,6%.

Щорічне зростання інтенсивності руху транспорту призводить до більш інтенсивного руйнування дорожнього покриття. Через обмеженість коштів у місцевих бюджетах, відсутність у районах області комунальних шляхово-експлуатаційних підприємств, фінансування реконструкції та ремонту вулично-дорожньої мережі здійснюється у межах 10-20% від необхідного.

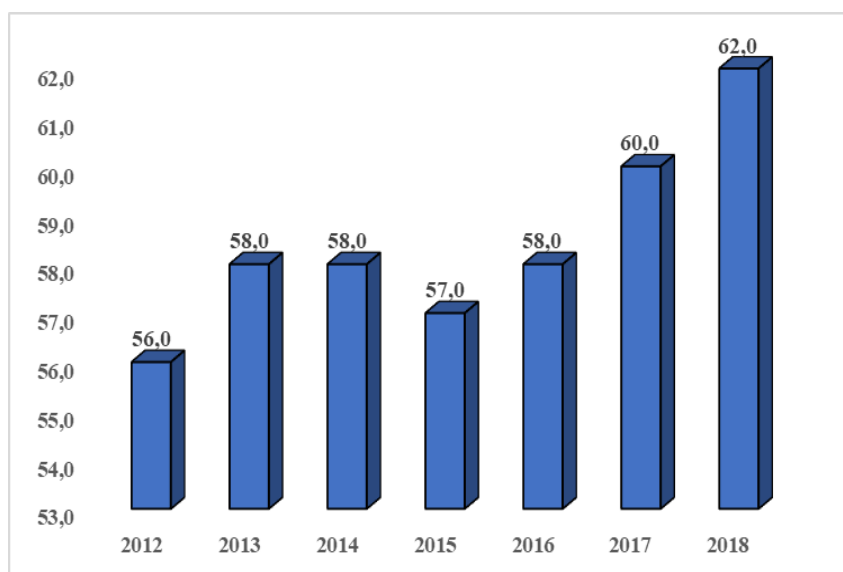
Загальна протяжність мереж зовнішнього освітлення в населених пунктах області становить 2027,309 км.

Кількість світлоточок складає 49,154 тис.од., з них енергозберігаючих – 40,037 тис.од. (81,4%).

Освітня інфраструктура

У 2018 році в області функціонує 378 закладів дошкільної освіти. За останні 6 років відсоток дітей, охоплених дошкільною освітою в області виріс з 56,0 у 2012 до 62,0 у 2018 році (без урахування дітей, охоплених соціально-педагогічним патронатом). Разом з цим, групи у дошкільних навчальних закладах області залишаються перевантаженими.

Охоплення дітей дошкільною освітою, у відсотках

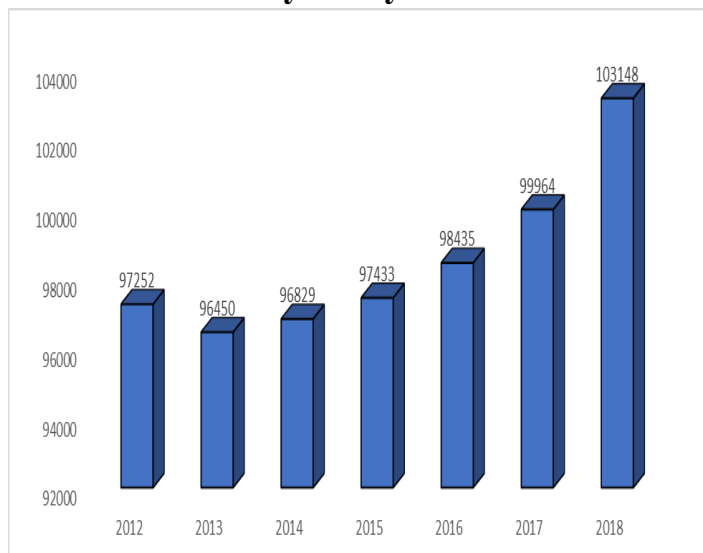
У 2012 році кількість дітей у закладах дошкільної освіти області (без урахування дітей у групах короткотривалого перебування) у розрахунку на 100 місць становила 132 особи, а у 2018 році – 120.

Актуальним залишається питання будівництва та реконструкції, повернення приміщень ЗДО, що використовувалися не за призначенням, відкриття ЗДО у складі навчально-виховних комплексів.

Мережа закладів загальної середньої освіти становить 406 закладів усіх ступенів та форм власності (2 заклади загальної середньої освіти призупинили свою діяльність у 2017/2018 навчальному році), у тому числі 19 шкіл I ступеня, 53 школи I-II ступенів, 155 шкіл I-III ступенів, 1 школа II-III ступенів, 21 гімназія, 15 ліцеїв, 130 навчально-виховних комплексів, 7 спеціальних шкіл-інтернатів та 3 заклади загальної середньої освіти приватної форми власності.

Загальної кількість закладів загальної середньої освіти I-III ступенів							
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Гімназії	20	20	20	20	21	21	21
Ліцеї	13	13	14	14	14	14	15
навчально-виховні комплекси	126	132	140	141	143	142	132

Всього учнів у ЗЗСО

В області на балансі закладів загальної середньої освіти знаходяться 7635 комп'ютерів, 1779 – ноутбуків та нетбуків та 307 планшетів, з них 4870 – більше 5-ти років, 2765 – менше 5-ти років, загальний відсоток забезпеченості становить 99,9%. Кількість учнів у розрахунку на 1 комп'ютер становить 10,6.

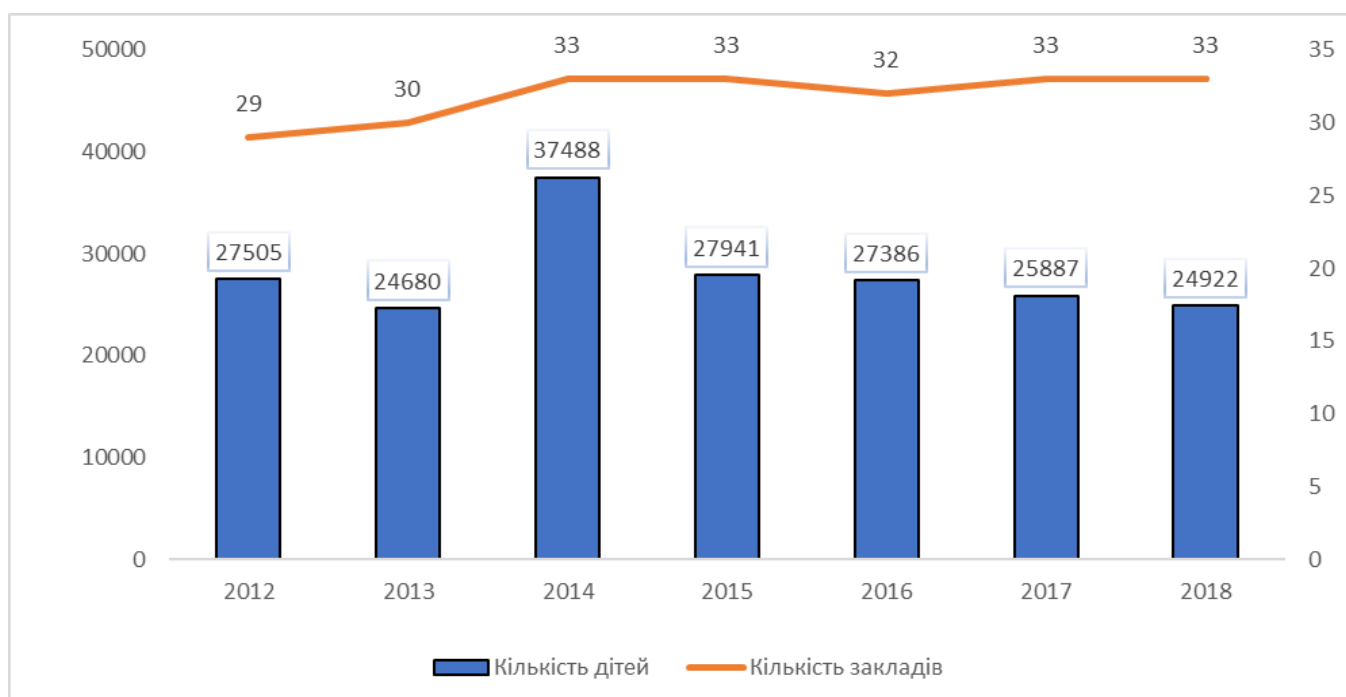
Для забезпечення підвезення дітей із малочисельних навчальних закладів та забезпечення більш

якісної освіти у сільській місцевості рішенням VII сесії Чернівецької обласної ради VI скликання від 18.08.2011 №104-07/11 затверджена Комплексна програма «Шкільний автобус» на 2011-2015 роки. Парк шкільних автобусів налічував 133 транспортні одиниці, підвезення забезпечено на 100% (по Україні 75%). Упродовж 2016-2018 рр. за принципом 70х30 закуплено 32 автобуси та 2 автобуси закуплено за місцеві кошти. Парк шкільних автобусів налічує 154 одиниці.

Позашкільна освіта

Всіма видами позашкільної освіти, гуртковою роботою у ЗНЗ охоплено 67 тис. учнів, що становить 67 % від загальної їх кількості. Позашкільною освітою у 33 позашкільних навчальних закладах системи освіти охоплено 25,9 тис. учнів, в тому числі у 3 сезонних; у 16 освітніх дитячо-юнацьких спортивних школах – 7,3 тис. учнів, гуртковою роботою – 33,7 тис. учнів.

Мережа позашкільних закладів

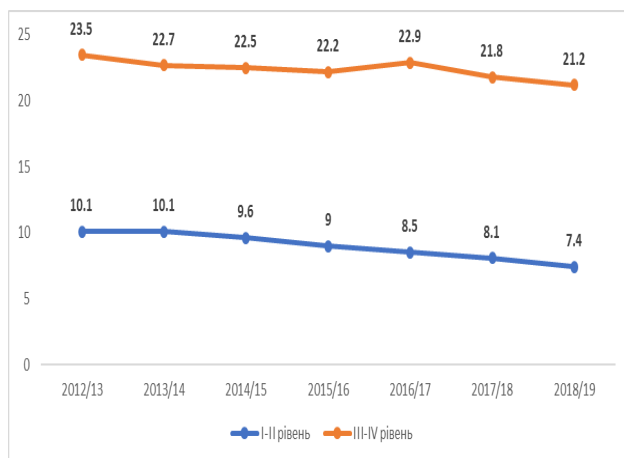
Професійно-технічна освіта Чернівецької області

В області функціонує 16 професійно-технічних навчальних закладів різних типів, з них 6 – вищих професійних училищ, 8 ліцеїв, Сокирянський навчальний центр № 67 при установі виконання покарань та професійно-технічне училище. За галузевим спрямуванням професійно-технічні навчальні заклади області розподіляються: 1 – для будівництва; 6 – для промисловості; 5 – агропромислового профілю; 2 – для сфери послуг; 2 – для транспорту. Підготовка кваліфікованих робітників ведеться з 73 професій. На цей час, відслідковується тенденція скорочення попиту на ринку праці на працівників з вищою освітою, тоді як пропозиція на фахівців з робітничими професіями, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках праці, зростає.

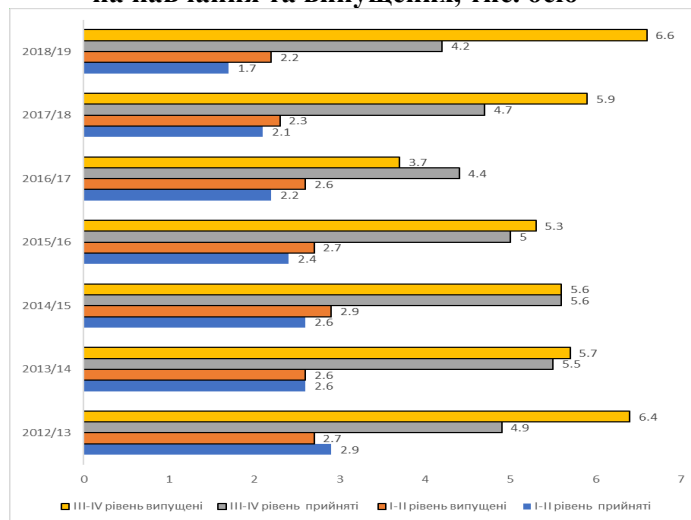
Вища освіта

На початок 2018/19 навчального року в області діяло 16 закладів вищої освіти: 13 – коледжів, технікумів, училищ, 3 – університети, академії, інститути. На початок 2018/2019 навчального року в закладах вищої освіти працювало 2752 штатних педагогічних та науково-педагогічних працівників, з них з науковим ступенем доктора наук – 264, кандидата наук – 1294, доцента – 730, професора – 188.

Динаміка кількості студентів, тис. осіб

Динаміка кількості прийнятих на навчання та випущених, тис. осіб

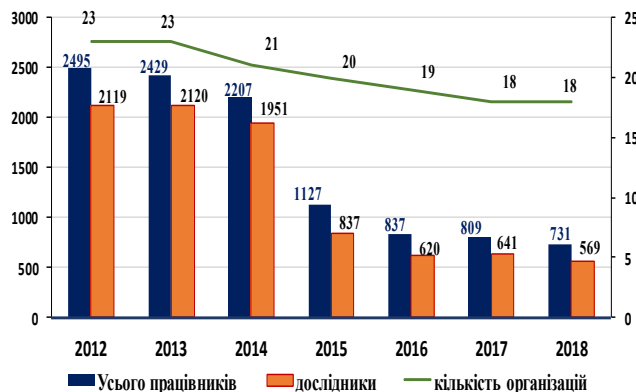
Наукова діяльність

Варто зауважити, що у зв'язку зі змінами в організації та проведенні державного статистичного спостереження “Здійснення наукових досліджень і розробок”, яке запроваджене з 2016 року, безпосереднє порівняння починаючи з 2016 року з аналогічними даними попередніх років є некоректним.

Примітка. Показник “Витрати на виконання наукових досліджень і розробок” починаючи з 2016 року формується без витрат на виконання науково-технічних робіт.

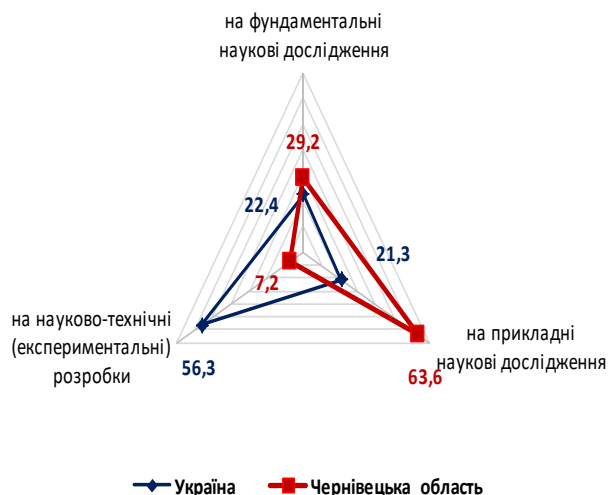
Впродовж 2012–2018 років в області діяло 23 наукових організацій відповідно.

Кількість дослідників у загальній кількості працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, осіб

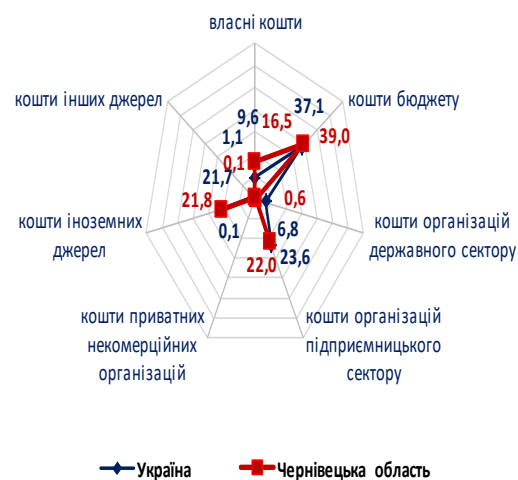

науках, де, відповідно, виконували наукові дослідження та розробки 260 та 113 науковців. Дослідники-жінки також були більш задіяні у природничих (98) та суспільних (78) науках.

Розподіл внутрішніх витрат на виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт у 2018 році, %

Розподіл внутрішніх витрат на виконання наукових досліджень і розробок за джерелами фінансування 2018 році, %

У 2018 році загальний обсяг внутрішніх витрат на виконання наукових досліджень та розробок організацій області становив 87,9 млн.грн (у 2017 р. – 68,3 млн.грн), з них на прикладні дослідження – 56,0 млн.грн (63,6% від загального обсягу внутрішніх витрат), фундаментальні – 25,6 млн.грн (29,2%), науково-технічні розробки – 6,3 млн.грн (7,2%).

Внутрішні поточні витрати становили 86,5 млн.грн (98,4% від загального обсягу внутрішніх витрат), капітальні витрати – 1,4 млн.грн

(1,6%). Витрати на оплату праці склали 44,2 млн.грн (51,1% від обсягу внутрішніх поточних витрат).

З кожним роком зростає питома вага підприємств, що впроваджували інновації. Зокрема, з 5 до 12 зросла кількість впроваджених нових технологічних процесів.

Охорона здоров'я

Станом 01.01.2019 в області функціонувало 458 закладів; із них: 229 лікувально-профілактичних закладів, будинок дитини, центр крові, центр надання екстренної медичної допомоги, бюро судмедекспертизи, паталогоанатомічне бюро, центр здоров'я, МСЕК, інформаційно-аналітичний центр медичної статистики, 197 фельдшерсько-акушерських пунктів, а також 1 вищий навчальний заклад IV рівня акредитації, 3 навчальні заклади I-II рівня акредитації.

У 2018 році в області функціонувало 197 ФАПів, що на 21 менше, ніж у 2012 році, у зв'язку з їх реорганізацією в амбулаторії загальної практики - сімейної медицини. Налічується 199 самостійних амбулаторно-поліклінічних закладів, з них 191 амбулаторія загальної практики - сімейної медицини, що на 51 більше, ніж

у 2012 році. В області, починаючи з 2013 року, організовано 18 центрів ПМСД.

Станом на 1 січня 2019 року стаціонарну допомогу в області надавали 26 лікарняних закладів та 6 диспансерів із стаціонарами. Загальна потужність ліжкового фонду становить 6203 ліжка (бюджетні та госпрозрахункові), або 68,6 на

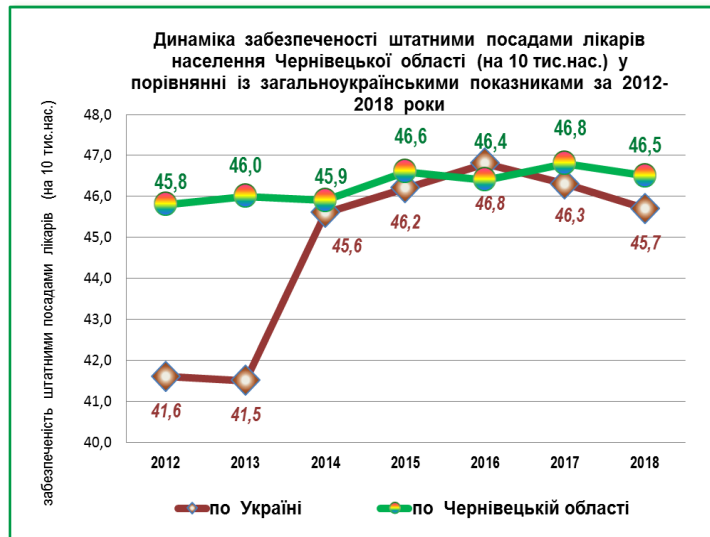
10 тис. нас. (в Україні – 66,08 на 10 тис. нас.).

Зменшення кількості ліжок протягом останніх семи років відбувалося за рахунок оптимізації та реорганізації як районних, так і міських та обласних лікувальних закладів.

Станом на 01.01.2019 зареєстровано 4936,25 штатних лікарських посад, що на 202,25 посади менше, ніж у 2012 році, що відбулося за рахунок реорганізації СЕС. Кількість зайнятих посад становить 4676,5, на яких працює 4441 особа.

Укомплектованість всіх штатних посад лікарями (фізичними особами) складає за 2012 рік – 91,8%, за 2018 рік – 90,0%.

Показник забезпеченості посадами лікарів на 10 тисяч населення протягом останніх чотирьох років залишається сталим: на рівні 45,8 за 2012 рік та 46,5 за 2018 рік на 10 тис. населення (без системи підготовки кадрів). Питома вага атестованих лікарів у 2018 р. становить 99,0% (2012 – 98,5%), середніх медичних працівників – 99,4% (2012 – 99,3%).

Культура, релігія, національні меншини

Галузь культури Чернівецької області представлена цілісною мережею закладів та установ, серед яких 387 клубних закладів, 396 бібліотек, 147 музеїв, 49 шкіл естетичного виховання, 2 обласних театри, обласна філармонія та зала органної і камерної музики, обласний коледж мистецтв ім. С.Воробкевича, обласний учбово-методичний центр культури Буковини, обласне комунальне підприємство «Кіновідеопрокат», 40 кіноустановок, обласний центр з питань культурної спадщини.

Мережа закладів культури за останні 7 років частково скоротилася. Кількість бібліотек зменшилась на 6 (1,5 %), а демонстраторів фільмів – на 87 (68,5 %). Кількість клубних закладів збільшилася на 2 (0,5 %).

Важливою складовою галузі є бібліотеки, більшість яких (338) функціонують у сільській місцевості.

Мережа бібліотек нараховує 396 книгозбірень, а саме: 2 обласні, 11 централізованих бібліотечних систем, у малочисельних населених пунктах функціонує 26 нестационарних форм бібліотечного обслуговування.

Сьогодні комп'ютерну техніку мають 136 бібліотек області (33,3 %), з них 90 (26,6 %) у сільській місцевості. До мережі Інтернет підключено 400 комп'ютерів, з них у сільській місцевості – 146.

Змістовне дозвілля населення в області забезпечують 387 клубних закладів, з них 350 – сільських клубних закладів.

Стан розвитку народного мистецтва у Чернівецькій області упродовж останніх 7 років характеризується збільшенням кількості народних майстрів, які зберігають та продовжують саме традиційні види прадавніх ремесел, характерні для Північної Буковини та Північної Бессарабії. Серед основних видів народного мистецтва: художня вишивка, ткацтво, писанкарство, художнє різьблення, гончарство, бондарство з художнім випалюванням, художня обробка металу та шкіри, лозоплетіння, живопис, бісероплетіння.

Для збереження та розвитку традиційної народної культури Буковини в області діє «Майстерня – світлиця народних ремесел та декоративного мистецтва»,

яка привернула до себе увагу культурної громадськості не тільки краю, а й сусідніх областей та зарубіжжя.

В області діють 2 театри (Чернівецький академічний обласний український музично-драматичний театр ім. О.Кобилянської, Чернівецький академічний обласний театр ляльок) та філармонія (Чернівецька обласна філармонія ім. Д.Гнатюка).

В області діють 147 музеїв, 9 з них - комунальні установи, 1 – приватний музей та 137 громадських музеїв.

Буковина – край фестивальний. Адже саме на Буковині восени 1989 року був започаткований фестиваль «Червона рута», який скликав зі всієї України молодих виконавців, щоб дати крила новій українській естрадній пісні.

Візитівкою Буковини є Міжнародний фольклорний фестиваль «Буковинські зустрічі», який проводиться у Польщі, Румунії, Угорщині, Молдові та на Буковині. Раз на два роки Буковина приймає гостей Міжнародного Гуцульського фестивалю. На професійному рівні проходять Регіональний фестиваль класичної музики «Буковинський листопад» та фестиваль театрального мистецтва «Золоті оплески Буковини», Міжнародний конкурс юних виконавців на духових та ударних інструментах та інші.

Релігійні організації на Буковині

Кількість релігійних організацій, (на початок року)

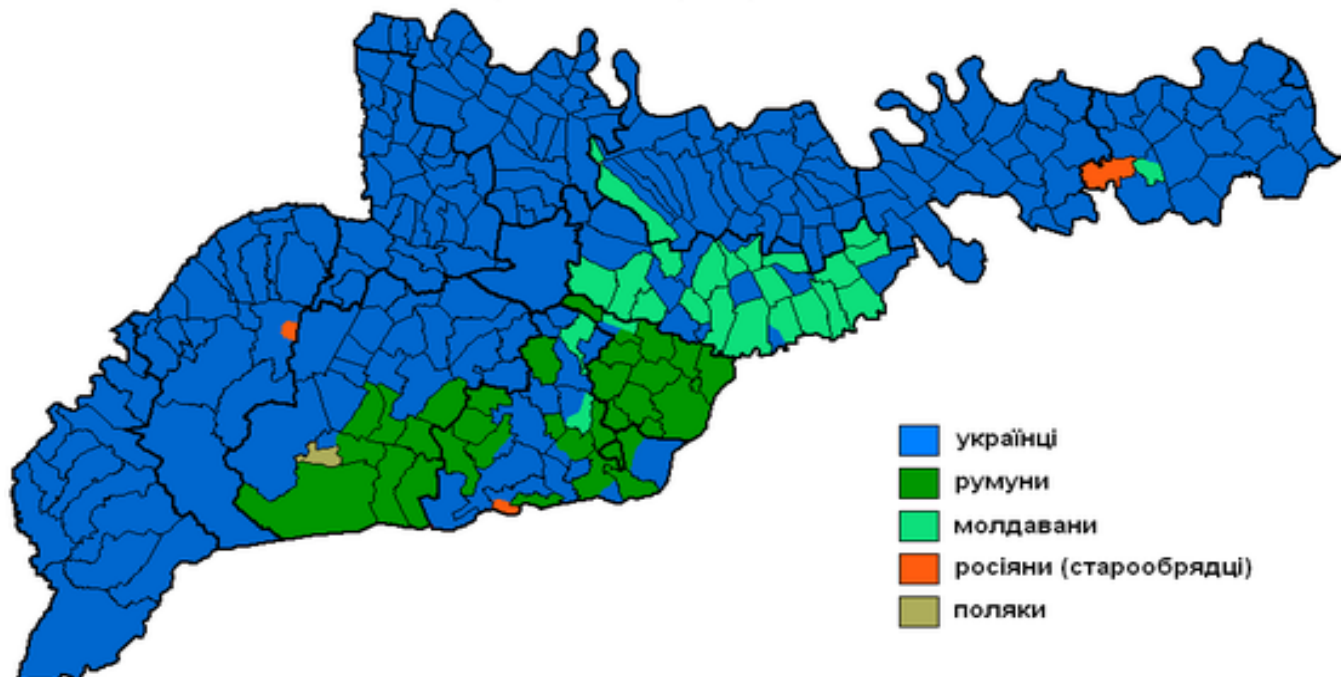
	2013	2015	2016	2017	2018	2019
Усього	1174	1183	1189	1198	1214	1228
центри, управління (єпархії, дієцезії тощо)	12	12	12	12	12	12
громади	1126	1135	1141	1150	1166	1180
монастирі	21	21	21	21	21	21
місії	7	7	7	7	7	7
духовні навчальні заклади	8	8	8	8	8	8
Кількість священнослужителів	1863	1826	1684	1684	1684	1685
Кількість недільних шкіл	424	424	424	424	424	463

Етнонаціональний склад населення на Буковині

Особливістю національного складу населення Чернівецької області є його багатонаціональність. У національному складі населення області переважна

більшість українців, чисельність яких становила 689,1 тис. осіб, або 75% від загальної кількості населення.

Найчисельніша національність у Чернівецькій області за переписом 2001 р.
(по населених пунктах)

Валовий регіональний продукт та валова додана вартість

Аналіз валового регіонального продукту області за 2012–2017 роки свідчить про сталу тенденцію зростання у фактичних цінах. У 2017 році в області вироблено валового регіонального продукту на загальну суму 28591 млн. гривень проти 13166 млн. гривень у 2012 році. Однак частка області в загальному обсязі валового регіонального продукту України становила 0,9–1% і була найменшою серед регіонів України.

Зміна індексу фізичного обсягу ВРП за період, що обстежувався, характеризувався різкими змінами. Так, у 2012 році цей показник становив 106,1%, у 2015 році – 94,7%, у 2017 році – 103,5%. Слід відзначити, що впродовж усього періоду індекс фізичного обсягу ВРП області перевищував загальноукраїнський

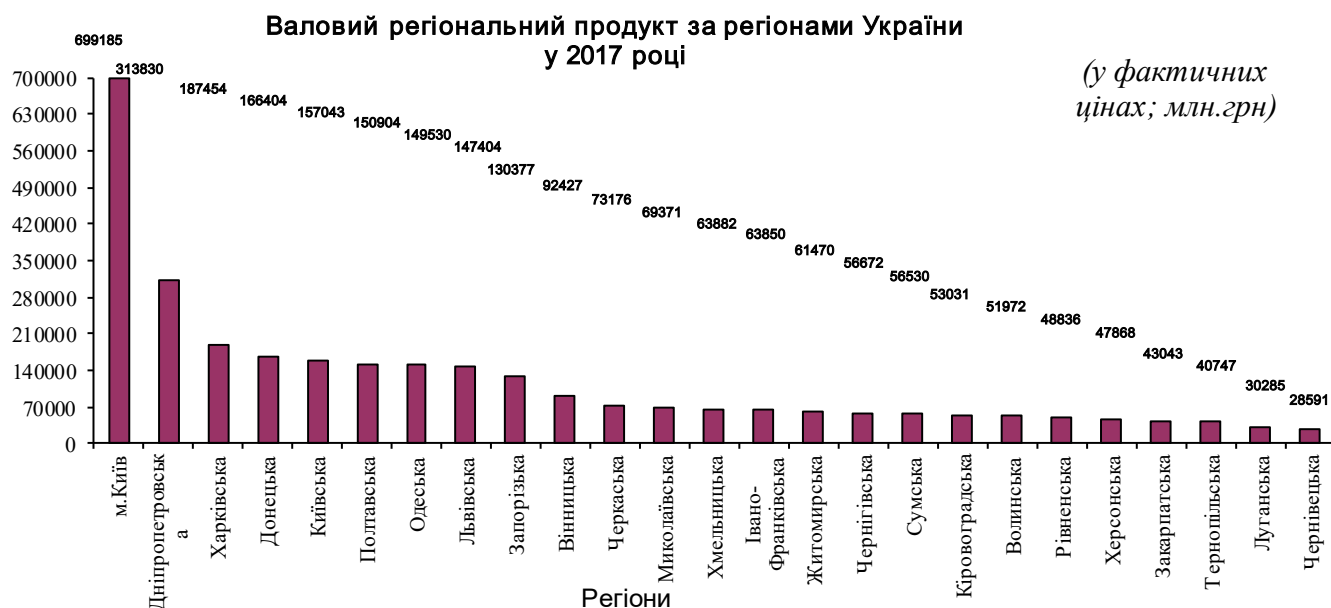

показник, крім 2016 року (99,4% – в області, 102,4% – в Україні).

Обсяг валового регіонального продукту, який утворений у Чернівецькій області у 2017 році, становив 28591 млн.грн. Частка області в загальному обсязі валового регіонального продукту України збільшилась порівняно з 2016 роком на 1,0 в.п. і становила 1,0%.

У 2017 році, на відміну від попереднього року, відмічалось збільшення валового регіонального продукту, який зріс на 3,5% і на 1,0 в.п. вище від середнього в Україні та на 4,1 в.п. більше, ніж у 2016 році.

Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу становив у 2017 році 31509 грн., що на 3,7% більше, ніж у 2016 році. Це складало лише 44,9% від середнього показника по Україні (у 2016 році – 41,8%). Перевищили загальнодержавний рівень лише п'ять регіонів: м.Київ, Полтавська,

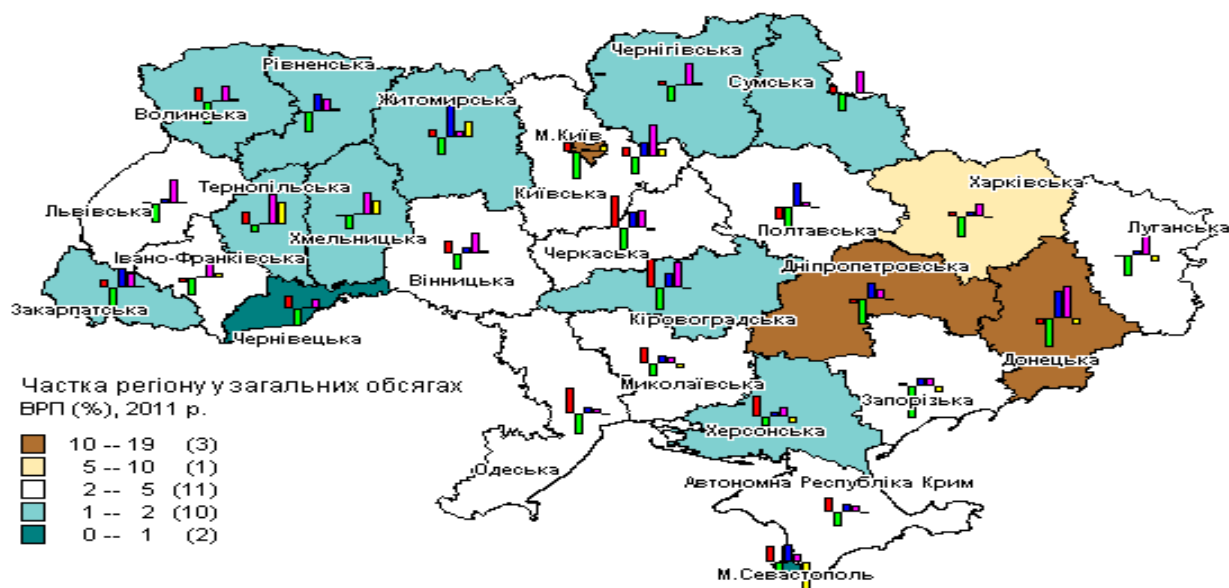

Дніпропетровська, Київська та Запорізька області.

За обсягом валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу серед регіонів України область займала 24 місце.

Серед областей Карпатського району розмір валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу в Чернівецькій області був нижчим, ніж у Львівській області в 1,8 раза, Івано-Франківській – в 1,5 раза, Закарпатській – на 8,5%.

Частка ВРП області у ВВП України

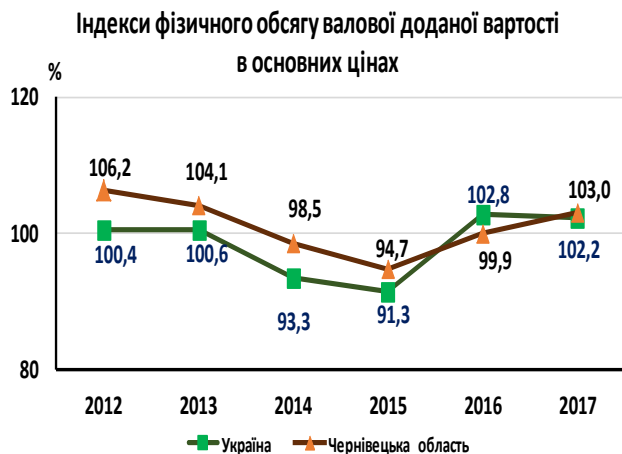

Основною складовою валового регіонального продукту є валова додана вартість в основних цінах. Впродовж 2012–2017 років частка області у загальному обсязі валової доданої вартості України залишалася незмінною і становила 1%. У 2017 році обсяг ВДВ становив 25744 млн.грн, що на 3,0% більше, ніж у 2016 році.

Збільшення індексу фізичного обсягу ВДВ відбулося вперше після 2014 року, коли індекс становив 98,5% (у 2015 році – 94,7%, у 2016 році – 99,9%).

Область за темпами зростання валової доданої вартості у 2017 році серед регіонів України займала 10 місце (у 2015 році – 12–13, у 2016 році – 18–19), серед областей Карпатського економічного району – 3 місце (у 2016 та у 2015 роках – 2 місце).

Зростання валової доданої вартості у 2017 році порівняно з 2016 роком

зафіксовано в більшості видів економічної діяльності, найбільш істотно – на підприємствах добувної промисловості і розроблення кар’єрів на 16,0% (у 2016 році – зменшення на 18,5%), у сферах фінансової та страхової діяльності – на 15,1% (зменшення на 9,2%), надання інших видів послуг – на 10,2% (збільшення на 7,6%), інформації та телекомунікацій – на 9,1% (у 2016 році – збільшення на 6,1%).

Збільшення обсягів валової доданої вартості відмічалось і на підприємствах будівництва на 7,6% (у 2016 році – також збільшення на 1,4%), на підприємствах переробної промисловості – на 6,9% (зменшення на 3,1%), у сфері оптової та роздрібної торгівлі, з ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – на 5,1% (зменшення на 1,5%), у сільському, лісовому та рибному господарстві – на 4,1% (зменшення на 0,5%), у сфері операцій з нерухомим майном – на 3,1% (збільшення на 15,6%), на підприємствах з постачання електроенергії, газу пари та кондиційованого повітря – на 2,2% (зменшення на 2,0%), у закладах освіти – на 2,0% (зменшення на 4,8%), у сферах охорони здоров’я та надання соціальної допомоги – на 1,8% (зменшення на 3,8%), професійної, наукової та технічної діяльності – на 1,6% (збільшення на 3,6%), на підприємствах транспорту, складського господарства, поштової та кур’єрської діяльності – на 1,6% (у 2016 році – зменшення на 1,6%).

Зменшення утворення валової доданої вартості зафіксовано лише на підприємствах з водопостачання, каналізації, поводження з відходами на 11,1% (у 2016 році – також зменшення на 11,8%), у сферах державного управління й оборони, обов’язкового соціального страхування – на 9,0% (зменшення на 4,0%), мистецтва, спорту, розваг та відпочинку – на 5,1% (зменшення на 2,7%), тимчасового розміщення й організації харчування – на 3,9% (у 2016 році – збільшення на 7,5%).

Внесок видів економічної діяльності у формування валової доданої вартості, як основної складової валового регіонального продукту, неоднаковий.

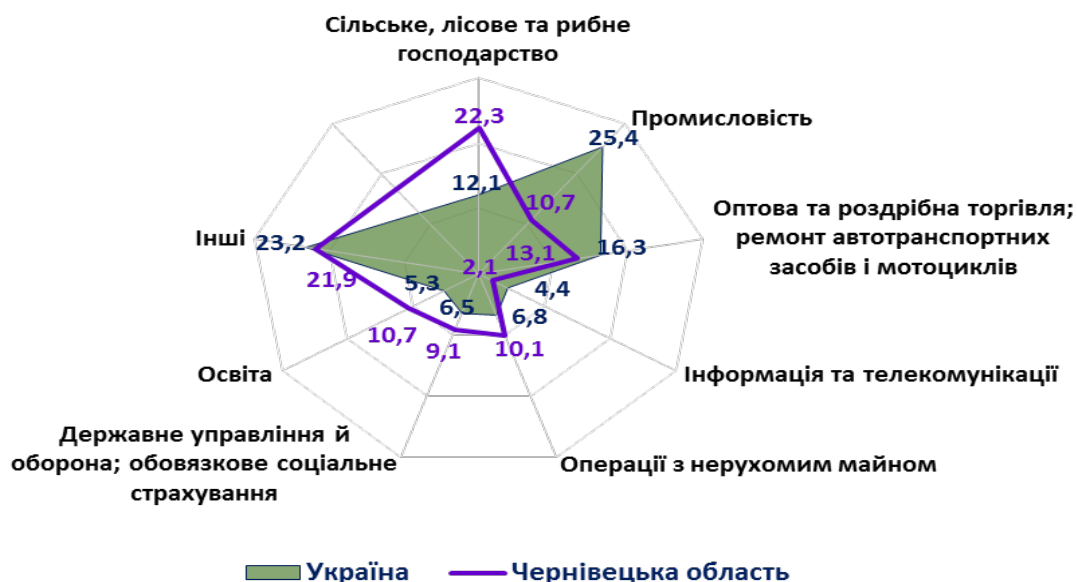
У 2017 році, як і в попередніх роках, у структурі валової доданої вартості домінувало сільське, лісове та рибне господарство, питома вага якого склала 22,3% (на 2,6 в.п. менше, ніж у 2016 році).

Забезпечують найвищу додану вартість: сільське, лісове та рибне господарство; промисловість; оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; операції з нерухомим майном; транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність.

Значною у валовій доданій вартості області була також питома вага сфери оптової та роздрібно торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – 13,1%, що на 2,4 в.п. більше, ніж у 2016 році. Частка закладів освіти та підприємств промисловості була однаковою – по 10,7%, при цьому питома вага освіти збільшилась на 1,3 в.п., промисловості, навпаки, зменшилась на 1,0 в.п. Вагомою була також частка сфер операцій з нерухомим майном – 10,1% (на 0,7 в.п. менше від попереднього року) та державного управління й оборони, обов'язкового соціального страхування – 9,1% (на 0,1 в.п. більше).

У порівнянні з 2016 роком, у загальному обсязі валової доданої вартості області відбулось збільшення питокої ваги підприємств транспорту, складського

Структура валової доданої вартості за видами економічної діяльності у 2017 році, %

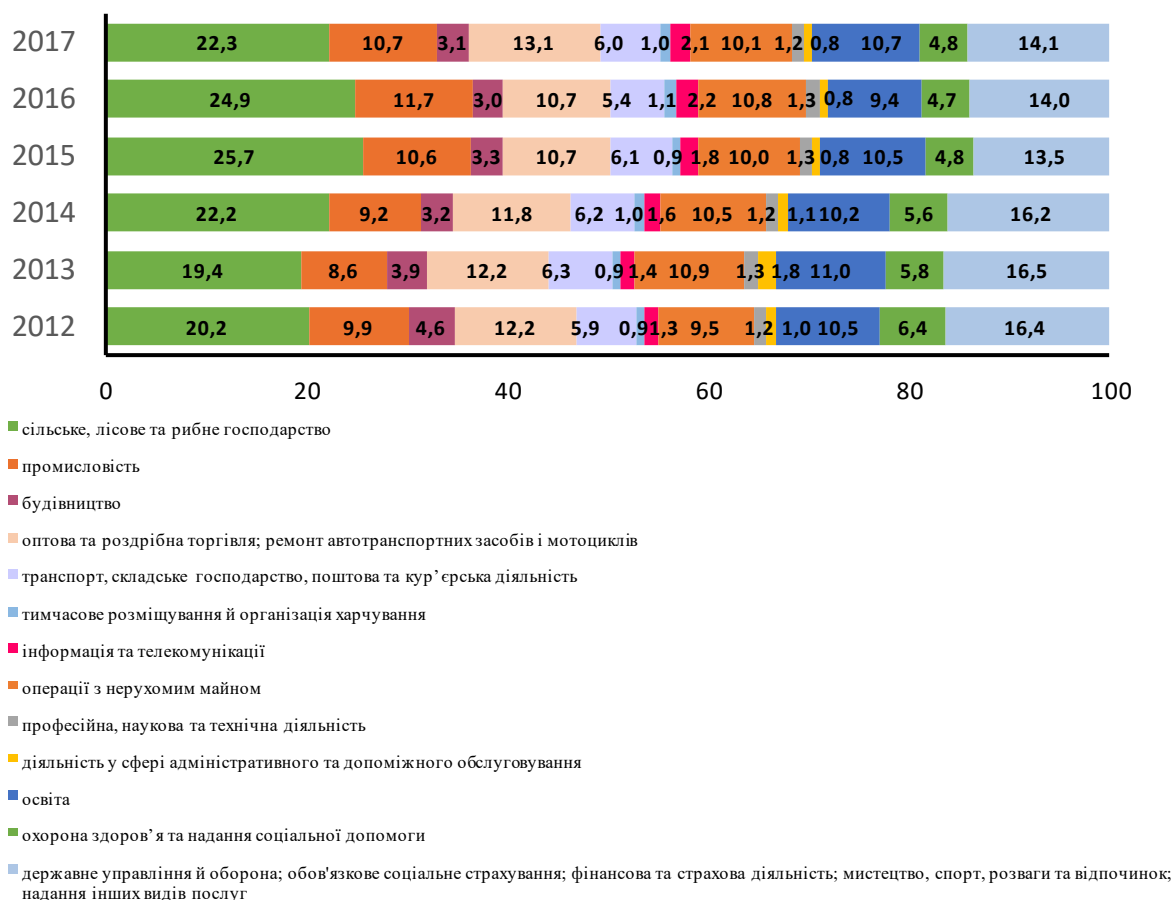

господарства, поштової та кур'єрської діяльності на 0,6 в.п. (6,0%), сфери охорони здоров'я та надання соціальної допомоги, підприємств будівництва та сфери фінансової та страхової діяльності – на 0,1 в.п. кожен вид діяльності (питома вага становила відповідно 4,8%, 3,1% та 2,7%).

Разом з тим, спостерігалось незначне зменшення (на 0,1 в.п.) питокої ваги сфер інформації та телекомунікацій (частка становила 2,1%), професійної, наукової та технічної діяльності – 1,2%, тимчасового розміщення й організації харчування – 1,0% і мистецтва, спорту, розваг та відпочинку – 0,7%. Питома вага сфери надання інших видів послуг залишилась незмінною – 1,6%.

У структурі валової доданої вартості по Україні переважає промисловість, оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів, операції з нерухомим майном.

Чернівецька область, ВДВ за КВЕД (секції)

Промисловість та інноваційна діяльність

Промисловий комплекс – традиційно одна з провідних сфер реального сектору економіки Чернівецької області. Галузь являється однією з найбільших за значенням у структурі валової доданої вартості регіону, частка якої становить у 2017 році 10,7% (у тому числі 6,2% – переробна промисловість, 3,8% – постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря).

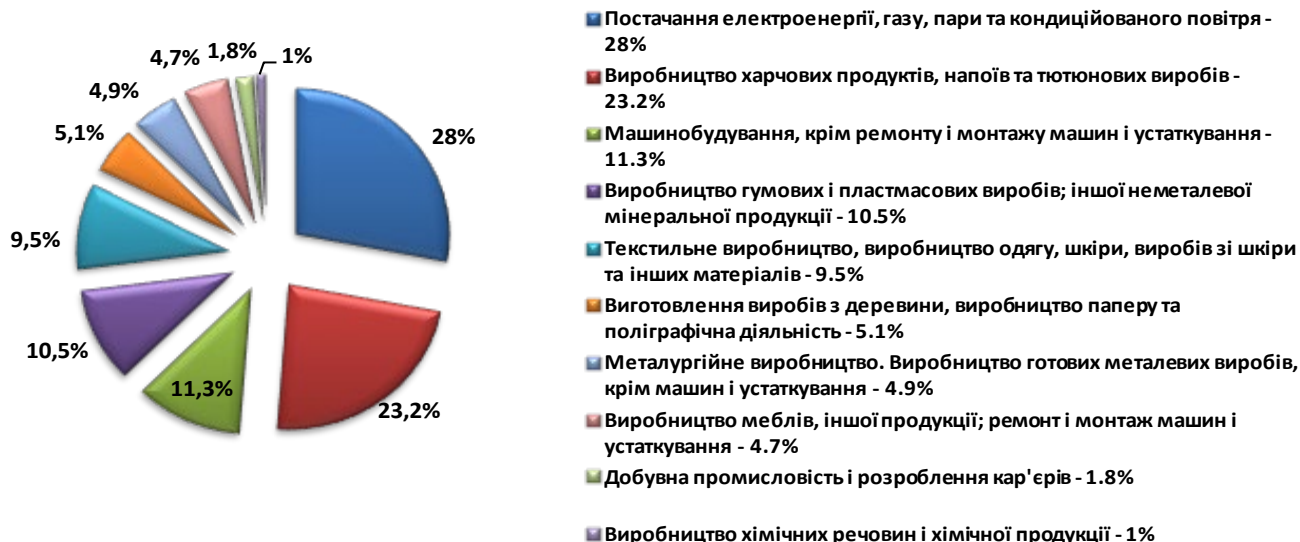
Необхідно зазначити, що впродовж останніх років частка галузі у структурі валової доданої вартості зростає, так починаючи з 2012 року (ВДВ – 9,9%) частка промисловості в структурі економіки області збільшилась на 0,8 відсоткових пункти, (порівняно з 2013 роком – на 2,1 відсоткових пункти). Разом з тим, порівняно з 2016 роком цей показник став меншим на 1 в.п.

Поступове збільшення частки галузі у структурі ВДВ є однією з цілей розвитку промисловості області у довгостроковій перспективі.

Відповідно до розподілу за основними видами промислової діяльності, традиційно найбільше впливали на формування ВДВ області підприємства переробної промисловості (більше половини загального обсягу по промисловості) та підприємства з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (в межах третини відповідно). Водночас, добувна промисловість та водопостачання, каналізація, поводження з відходами складають менше 10% у структурі валової доданої вартості промисловості.

В області обліковується близько 4 тис. суб'єктів господарювання у галузі промисловості, проте, промисловий потенціал визначають 357 великих, середніх та малих підприємств основного кола, які забезпечують виробництво високоякісної,

Структура валової доданої вартості у промисловості

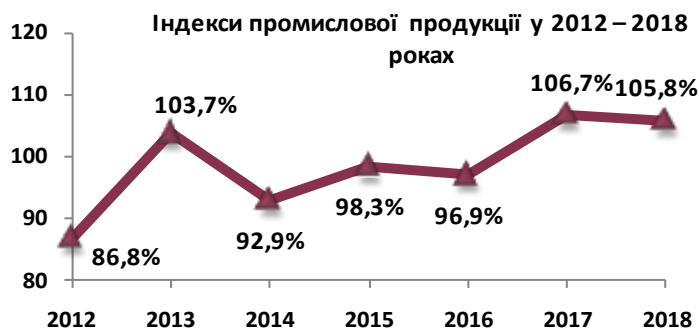

конкурентоспроможної продукції, основними видами якої є електроенергія, вузли, деталі і приладдя для автотранспортних засобів, прилади електричні сигналізаційні для захисту від крадіжки або пожежі та апаратура подібна, устаткування для нафтової та газової промисловості, деревина уздовж розпиляна чи розколота, паркет щитовий, гранули та брикети, меблі, текстильна продукція, одяг верхній, цегла невогнетривка керамічна будівельна, вікна та двері засклені, з пластмас, фарби та лаки, м'ясо та м'ясні продукти, сік яблучний концентрований.

Зосередження промислових підприємств основного кола за видами діяльності у територіальному розрізі

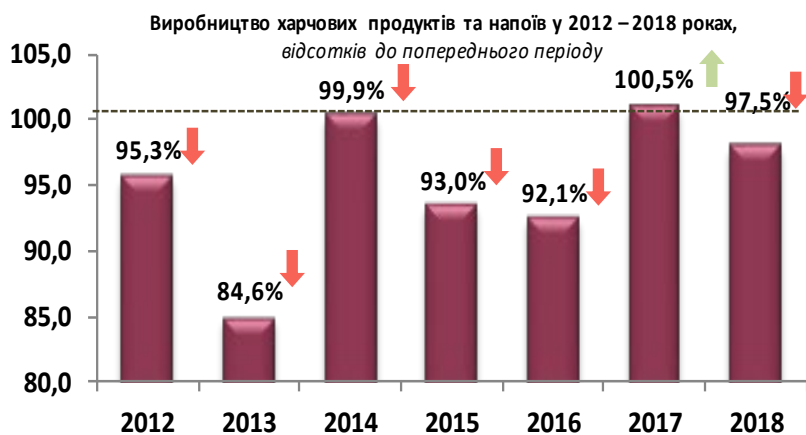

Динаміка розвитку промислового комплексу області впродовж останніх років мала дещо нестабільний характер, що зумовлено об'єктивними факторами та

чинниками. Суттєве зменшення у 2012 році виробництва електроенергії (на 16,9%) та харчових продуктів (на 4,7%) спричинили спад промислового виробництва по області на 13,2%. Скорочення виробництва у 2014 році – на 7,1%, 2015 – на 1,7%, 2016 – на 3,1% спричинено ускладненням співробітництва та

втратою традиційних ринків збуту, погіршенням торговельно-економічних зв'язків унаслідок складної економічної, суспільно-політичної ситуації в країні та бойових дій на сході, залежністю від кон'юнктури попиту на внутрішніх і зовнішніх ринках.

Необхідно зазначити, що на визначення темпу росту промислового виробництва суттєво впливає робота підприємств, що здійснюють діяльність у галузі виробництва і розподілення електроенергії та газу, питома вага якої у структурі валової доданої вартості становить майже третину загальнообласного виробництва (виробництво

електроенергії на території Чернівецької області здійснюється підприємствами Дністровського гідровузла у складі Філії «Дністровська ГЕС» ПАТ «Укргідроенерго», ПрАТ «Нижньодністровська ГЕС» та Філії «Дирекція з будівництва Дністровської ГАЕС» ПАТ «Укргідроенерго», яка є однією з найпотужніших гідроакумуючих електростанцій в Європі).

Харчова промисловість є однією з найбільших галузей та відіграє важливу роль у формуванні індексу промислового виробництва. У 2012 – 2018 роках прослідковувались негативні тенденції розвитку галузі, зокрема відбулось скорочення виробництва харчових продуктів у 2012 році – на 4,7%, 2013 – на 15,4%, 2014 – на 0,1%, 2015 – на 7%, 2016 – на 7,9%, 2018 – на 2,5%. Лише

у 2017 році відбулось незначне зростання обсягів виробництва у галузі – на 0,5%.

У структурі промисловості області є галузі на результати діяльності яких мають вплив окремі великі підприємства, їх робота є визначальною для всієї галузі. Так, у хімічній промисловості вирішальною була робота 2 підприємств, одне з яких з 2014 року припинило виробничу діяльність (Лужанське МПД ДП «Укрспирт»), у металургійній галузі припинили виробництво ТОВ «Метало-тарний завод» (з 2015 року, здійснювався випуск металевої тари на потужностях колишнього ТОВ ВКТ «Арго»), ПАТ Чернівецький завод «Індустрія» (з 2016 року, здійснювалось виробництво готових металевих виробів), що мало негативний вплив на показники діяльності вказаних галузей.

Розвиток текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів, та виробництва виробів з деревини характеризувався певною циклічністю, поєднуючи періоди зростання та уповільнення виробництва. Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів, та виробництва виробів з деревини області, окремі підприємства якого працюють на давальницькій сировині а також деревообробна, значна частка продукції якої експортується є найбільш чутливими до змін кон'юнктури попиту на зовнішніх ринках.

Обсяги виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції переважно зростали. Так, підприємствами галузі збільшено обсяги виробництва у 2013-2014 та 2017-2018 роках (на 0,7% і 0,6% та 7,2% і 5,4% відповідно). Однак, для галузі характерним є достатньо високий рівень енергоспоживання.

У добувній промисловості і розробленні кар'єрів обсяги видобування зростали у 2015 та 2017 роках (на 47,8% та 16,9% відповідно), натомість скорочувалось видобування у 2012 році (на 14,6%), 2013 (на 12,7%), 2014 (на 10,1%), 2016 (на 17,7%) та 2018 роках (на 9,7%). Обсяги видобування коригуються відповідно до попиту на продукцію та в залежності від потреб будівельної індустрії. Окрім того, кожного року різними за термінами є початок сезону видобування та його закінчення.

Починаючи з 2017 року в області спостерігається позитивна динаміка розвитку промислового комплексу, відмічається зростання обсягів виробництва та реалізації промислової продукції. Так, за підсумками роботи у 2017 році обсяги виробництва промислової продукції зросли на 6,7%, у 2018 році – на 5,8%. За індексом промислової продукції у 2017 – 2018 роках область посіла відповідно високі 8 та 3 місця серед регіонів України. Серед основних факторів, які забезпечили впродовж останніх двох років позитивне значення індексу промислової продукції по області та зростання виробництва у відповідних галузях (в основному енергетиці та машинобудуванні) стали: запуск третього гідроагрегату Дністровської ГАЕС та початок роботи на потужностях колишнього заводу «Гравітон» нового підприємства з виробництва кабельно-провідникової продукції для автомобілебудування – ТОВ «Аутомотів Електрік Україна».

У 2017 році на території області створено перший індустріальний парк – «Новодністровськ», функціональним призначенням якого є приладобудування, виробництво продукції легкої промисловості, переробка сільськогосподарської продукції. На сьогодні, тривають заходи щодо розбудови індустріального парку, зокрема заплановано реалізувати проєкт «Будівництво мереж водопостачання, водовідведення та зливових стоків до індустріального парку Новодністровськ». Крім того, на території області налічується 118 вільних виробничих приміщень площею 130,076 тис. м² для реалізації інвестиційних проєктів.

Тенденції щодо скорочення обсягів виробництва у період 2013–2015 років та поступового відновлення виробничих показників починаючи з 2017 року відслідковуються і у сусідніх областях Західного регіону. Так, за підсумками роботи у 2013 році зменшились обсяги виробництва у Івано-Франківській,

Структура обсягів реалізованої промислової продукції у 2018 році

Тернопільській, Хмельницькій, Закарпатській областях, у 2014 році – Івано-Франківській, Хмельницькій, Львівській. У 2015 році виробництво зменшилось у всіх зазначених регіонах. Натомість, за підсумками роботи у 2017 році, вищезазначені регіони, в тому числі і Чернівецька область забезпечили зростання індексу виробництва промислової продукції. В переважній більшості тенденцію до зростання збережено й у 2018 році.

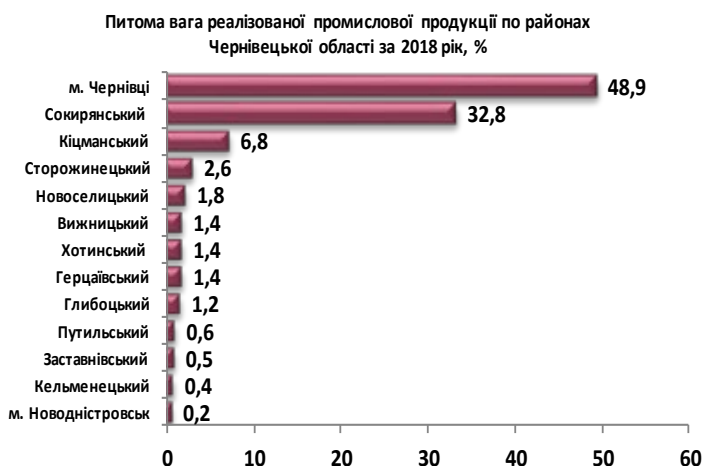
З 2012 року в області відбулись досить вагомі зміни у структурі реалізації промислової продукції. Суттєво зросла частка реалізації галузі постачання електроенергії, газу пари та кондиційованого повітря – з 40% у 2012 році до 60,9% у 2018 році. Разом з тим, за вказаний період зменшилась частка переробної промисловості, зокрема галузей виробництва харчових продуктів, напоїв – з 19,5% до 13,4%, виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції – з 10,1% до 6,9%, машинобудування – з 9,0% до 5,3%, металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів – з 3,4% до 1,2%, виробництва хімічних речовин і хімічної продукції – з 2,3% до 0,6%.

Як у структурі валової доданої вартості так і в структурі реалізації промислової продукції області найбільшу частку займають галузі постачання електроенергії, газу пари та кондиційованого повітря, виробництва харчових

продуктів і напоїв, машинобудування та виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції, які формують 73% у структурі ВДВ та 86,5% у структурі реалізації, що й є однією з особливих ознак області у галузі промисловості. Відповідно на промислові показники області суттєво впливає

робота зазначених галузей.

В області зберігається значна територіальна диспропорція щодо розподілу промислового потенціалу, зокрема м. Чернівці є найбільшим промисловим центром області, де сконцентровано близько половини

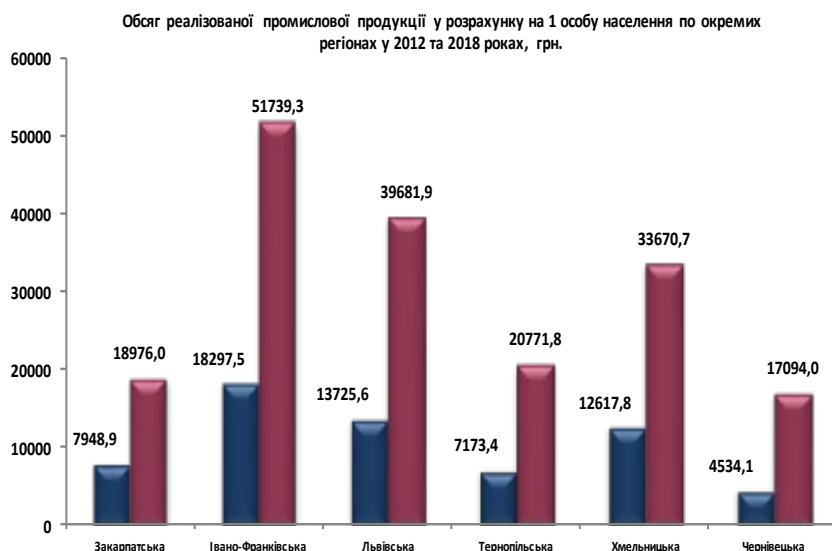

промислових підприємств основного кола та на яке припадає близько половини загального обсягу реалізованої промислової продукції (у 2018 році – 48,9%). Частка Сокирянського району склала 32,8% від загального обсягу реалізації (на території району розташовані підприємства

Дністровського гідровузла) та значно зросла у 2018 році. Водночас на м. Новодністровськ та інші 10 районів припадає лише 18,3% від обсягу реалізованої промислової продукції у 2018 році.

Починаючи з 2014 року обсяги реалізації промислової продукції в області щорічно стабільно зростають та досягли у 2018 році 15,5 млрд.грн., що на 4,0 млрд.грн. або 34,9% більше, ніж у 2017 році та у 3,8 рази більше, ніж у 2012 році.

Як по Україні в цілому, так і по області, починаючи з 2014 року зростання обсягів реалізації промислової продукції відбувалось під впливом інфляційних процесів.

Частка Чернівецької області у загальному обсязі реалізації промислової продукції по Україні є найменшою та коливається у межах 0,3% – 0,6%. У 2018 році питома вага області склала 0,6%, що є максимальним показником за останні 7 років. Серед сусідніх областей західного регіону найбільшу частку формують Львівська, Івано-Франківська та

Хмельницька області – 4%, 2,8% та 1,7% відповідно. Одними з найменших є також частки Тернопільської (0,9%) та Закарпатської (1%) областей.

Подібна ситуація відслідковується також за показником обсягу реалізованої промислової продукції у розрахунку на 1 особу населення. Лідерами є Івано-Франківська, Львівська та Хмельницька області. Показники Чернівецької, Тернопільської та Закарпатська областей є одними з найменших.

ІННОВАЦІЯ

Безпосереднє порівняння даних починаючи з 2015 року з аналогічними даними попередніх років є некоректним у зв'язку зі змінами в організації та проведенні державного статистичного спостереження щодо інноваційної діяльності

промислового підприємства. У 2017 році інноваційною діяльністю в області займалось 8 промислових підприємств, що становило 14,5% від загальної кількості промислових підприємств, які підлягали обстеженню (по Україні – 16,2%), в тому числі 3 підприємства у галузі машинобудування, 2 – харчовій промисловості, по 1 підприємству у легкій, хімічній промисловості та виробництві меблів. У 2015 році інноваційною діяльністю займалось 9 підприємств або 17%.

Промислові підприємства області на інновації у 2017 році витратили 26,1 млн.грн, що на 7,3 млн.грн або 38,8% більше, ніж у 2015 році (18,8 млн.грн.), у тому числі на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 2,3 млн.грн, або 8,7%, на внутрішні науково-дослідні роботи – 0,5 млн.грн (1,8%), на інші роботи, пов'язані зі створенням та впровадженням інновацій промислові підприємства витратили – 23,3 млн.грн, або 89,5%.

Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності у 2015 та 2017 роках були власні кошти підприємств, відповідно жодних ресурсів державного та місцевого бюджетів, коштів інвесторів, а також з інших джерел на

фінансування інноваційної діяльності у промисловості не спрямовувалось.

У 2017 році нові технологічні процеси впроваджували 6 промислових підприємств, освоювали виробництво інноваційної продукції 7 підприємств, реалізовували інноваційну продукцію також 7 підприємств.

Обсяг реалізованої інноваційної продукції у 2017 році становив 46,3 млн.грн. або 0,9% від загального обсягу реалізованої промислової продукції (у 2012 році – 132,2 млн.грн або 3,5%, у 2013 – 99,9 млн.грн або 2,6%, у 2014 – 81,7 млн.грн або 2%, у 2015 – 100 млн.грн або 2,4%).

Незважаючи на незначне збільшення інноваційних витрат у промисловості в області відслідковується тенденція до скорочення основних показників інноваційної діяльності.

Так, зменшується кількість інноваційно активних промислових підприємств, обсяг реалізованої інноваційної продукції разом із скороченням її частки в загальному обсязі реалізації.

Капітальні інвестиції

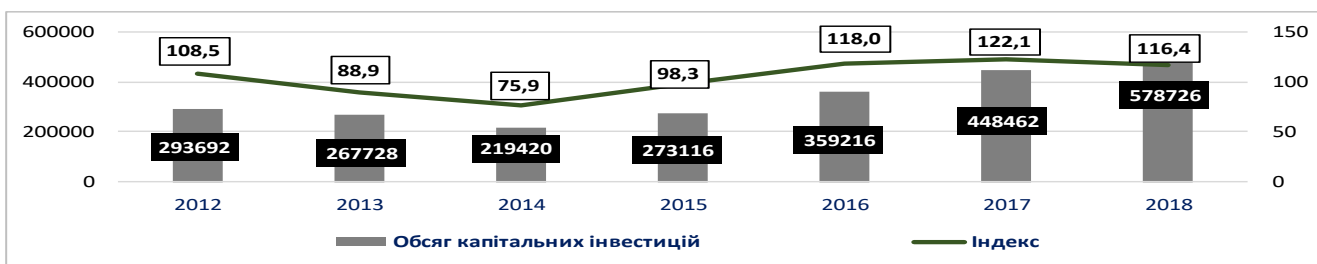
За 2012 – 2018 роки найнижчий індекс капітальних інвестицій зафіксовано у 2014 році: в Україні – 75,9% до попереднього року, у Чернівецькій області – 63,9%.

Капітальні інвестиції та індекси капітальних інвестицій в Україні та Чернівецькій області у 2012 – 2018 роках

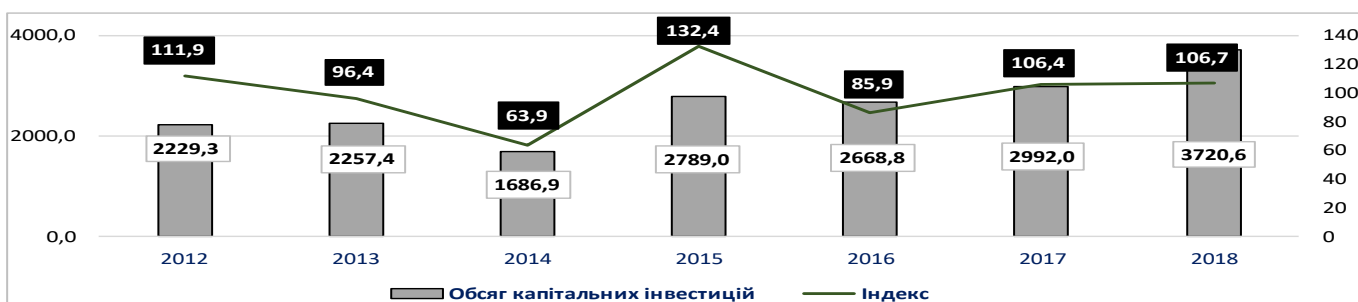
Україна

(у фактичних цінах; млн.грн)

(відсотків до попереднього року)

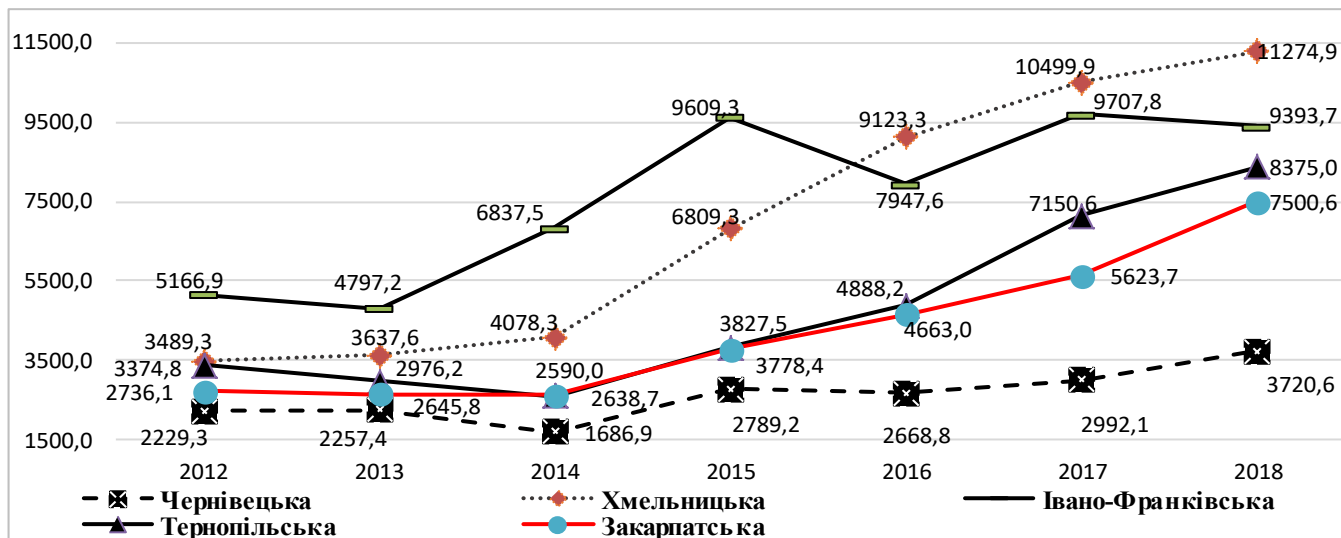
Чернівецька область

Стан освоєння капітальних інвестицій підприємствами та установами Чернівецької області у 2012 та 2013 роках характеризувався стабільними показниками, які становили 2229,3 млн.грн. та 2257,4 млн.грн., відповідно.

Динаміка освоєння капітальних інвестицій в областях Західного регіону у 2012–2018 роках

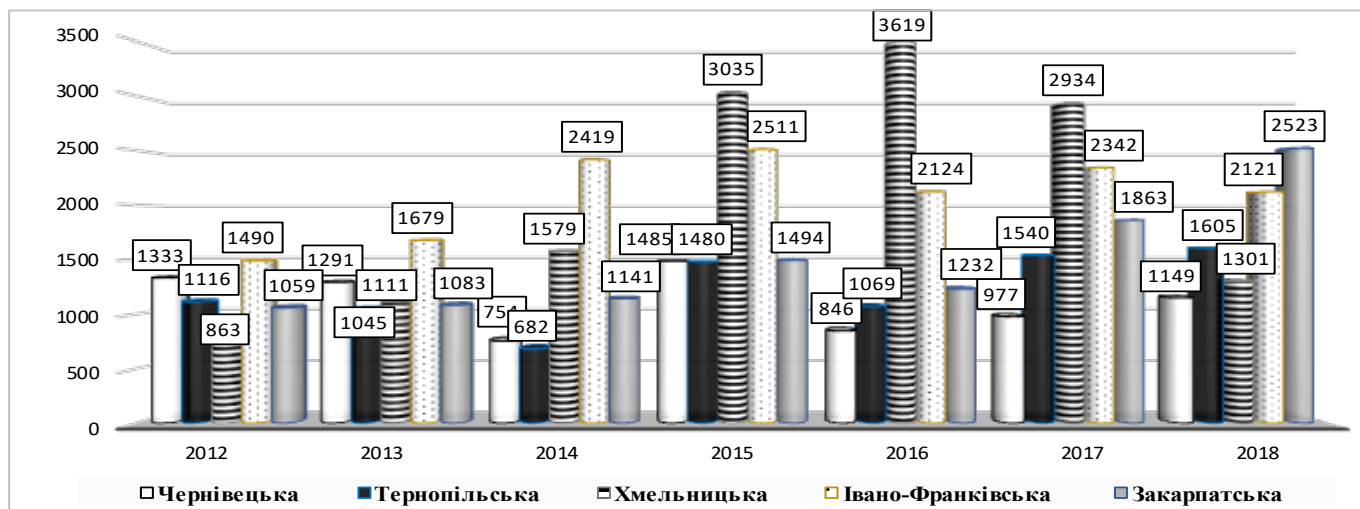
(у фактичних цінах; млн.грн)

У 2018 році в структурі капітальних інвестицій найвагомішу частку капітальних інвестицій (99,4% від загального обсягу) освоєно в матеріальні активи, з яких у житлові будівлі – 1148,9 млн.грн. (30,9% від загального обсягу), нежитлові – 843,9 млн.грн. (22,7%), інженерні споруди – 477,1 млн.грн. (12,8%), у машини, обладнання, інвентар – 705 млн.грн. (18,9%) і транспортні засоби – 350,2 млн.грн. (9,4%).

Обсяг капітальних інвестицій у житлове будівництво в областях Західного регіону у 2012-2018 роках

(у фактичних цінах; млн.грн)

З 2012 по 2018 роки відслідковується тенденція щодо нарощування обсягів інвестицій у житлове будівництво у всіх західних областях України, спад обсягів у

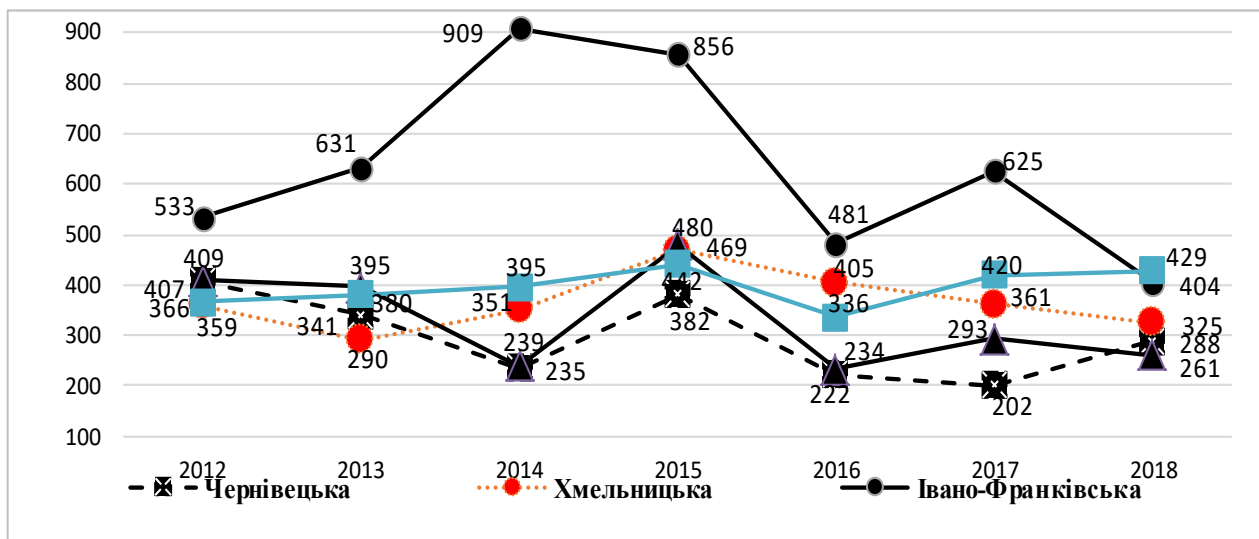
2014 році, поступове нарощування обсягів відбулось впродовж 2015-2016 років.

У 2018 році найбільша частка інвестицій у житлове будівництво у загальному обсязі капіталовкладень залишається у Закарпатській (33,6%) та Чернівецькій (30,9%) областях. В Івано-Франківській цей показник був меншим – 22,6%, Тернопільській – 19,3% та Хмельницькій – 11,7%.

При поступовому збільшенні обсягів капітальних інвестицій у житлове будівництво протягом 2012–2018 років спостерігається різке зменшення їх частки у загальному обсязі інвестицій в області. У 2018 році частка зменшилась майже вдвічі у порівнянні з 2012 роком (з 59,8% у 2012 році до 30,9% у 2018 році). У цілому в Україні цей показник також має тенденцію до зменшення.

Прийняття в експлуатацію житла в областях Західного регіону у 2012–2018 роках

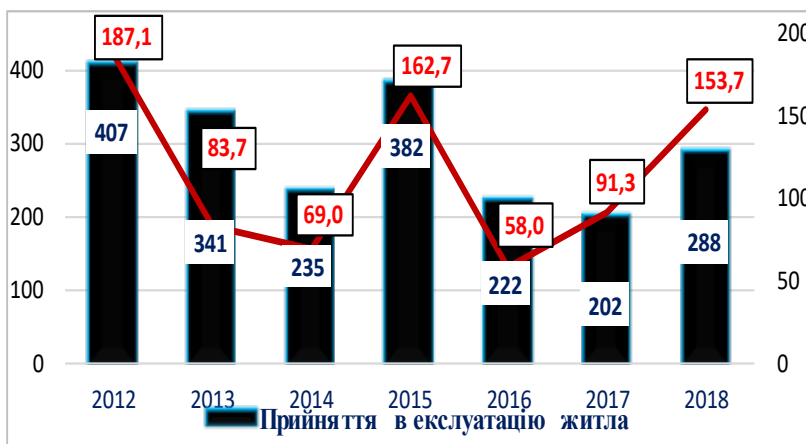
(тис.м² загальної площі)

Прийняття та темп зростання (зменшення) обсягу прийнятого в експлуатацію житла у Чернівецькій області у 2012–2018 роках

(тис. м²)

(відсотків)

Протягом 2012 – 2018 років в областях Західного регіону спостерігалось поступове зменшення обсягів прийнятого в експлуатацію житла. Найбільші коливання обсягів відбулось в Івано-Франківській області. У Чернівецькій області відбулось значне зменшення прийняття житла (з 407 тис.м² загальної площі житла у 2012 році до 288 тис.м² у

2018 році). Невелике зменшення відбулось у Хмельницькій та Тернопільській областях. Нарощування обсягів прийняття житла відбулось тільки в Закарпатській області.

У 2012 – 2018 роках у Чернівецькій області відбувалось різке коливання як обсягу, так і темпу зростання (зменшення) прийнятого в експлуатацію житла. Так, спад обсягів у 2014 році – як наслідок суспільно-політичної кризи змінився різким збільшенням у 2015 році. Проте вже у 2016 році обсяг прийнятого в експлуатацію житла знову зменшився відносно попереднього року в 1,7 раза. У 2018 році намітилась тенденція до зростання порівняно з 2017 роком обсягів в 1,5 раза.

Найбільший обсяг прийнятого в експлуатацію житла був у 2012 році – 406,6 тис.м² загальної площі та у 2015 році – 382,4 тис.м², найнижчим у 2016 та 2017 роках – 221,6 та 202,3 тис.м², відповідно.

Слід відмітити, що упродовж 2012 – 2017 років у Чернівецькій області обсяги прийнятого в експлуатацію житла у міських поселеннях перевищували обсяги у сільській місцевості.

У 2018 році, вперше за останні 7 років, обсяги прийнятого в експлуатацію житла у сільській місцевості (174,1 тис.м² загальної площі) перевищили показник у міських поселеннях (113,5 тис.м²). Обсяги прийнятого в експлуатацію житла порівняно з 2017 роком (нове будівництво) у сільській місцевості збільшились у 2,3 раза, у міських поселеннях – на 0,8%.

Іноземні інвестиції

Чернівецька область, як регіон який межує з країнами Європейського Союзу, потенційно має усі можливості залучати значно більші обсяги інвестицій у економічний розвиток. Однак, ці можливості не використовуються у повній мірі.

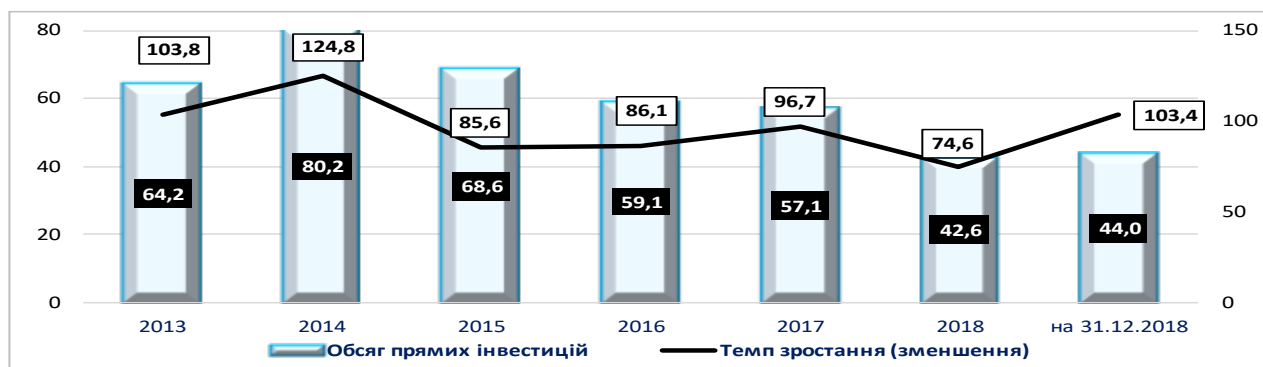
Обсяг прямих інвестицій (акціонерного капіталу), залучених в економіку області з початку інвестування, на 31 грудня 2018р. становив 44,0 млн.дол. США.

Обсяг прямих інвестицій (акціонерного капіталу) у розрахунку на одну особу населення наростаючим підсумком з початку інвестування на 31 грудня 2018 року становив 48,8 дол. США (станом на 1 січня 2013 року – 71,1 дол. США).

Обсяг та темп зростання (зменшення) обсягу прямих інвестицій (акціонерного капіталу) у Чернівецькій області у 2012–2018 роках

(на 1 січня; млн.дол. США)

(відсотків)

У 2015–2017 роках у Чернівецькій області відбувалась тенденція до поступового скорочення обсягу прямих інвестицій за рахунок перереєстрації підприємств на території інших областей та часткового вилучення інвестицій у зв'язку із перереєстрацією іноземних інвестицій у вітчизняні після виходу іноземного інвестора зі складу засновників підприємства. Крім того, зменшення

обсягу прямих інвестицій відбулось у зв'язку зі зміною вартості акціонерного капіталу нерезидентів за рахунок курсової різниці.

У 2018 році відновились позитивна динаміка нарощення обсягів іноземного капіталу внесеного в економіку області. Обсяг прямих інвестицій (акціонерного капіталу), залучених в економіку області, на 31 грудня 2018р. збільшився на 1,4 млн.дол. США, що на 3,4% більше обсягів інвестицій на початок року.

Прямі інвестиції (акціонерний капітал) в економіці Чернівецької області у 2012-2018 роках

(млн.дол. США)

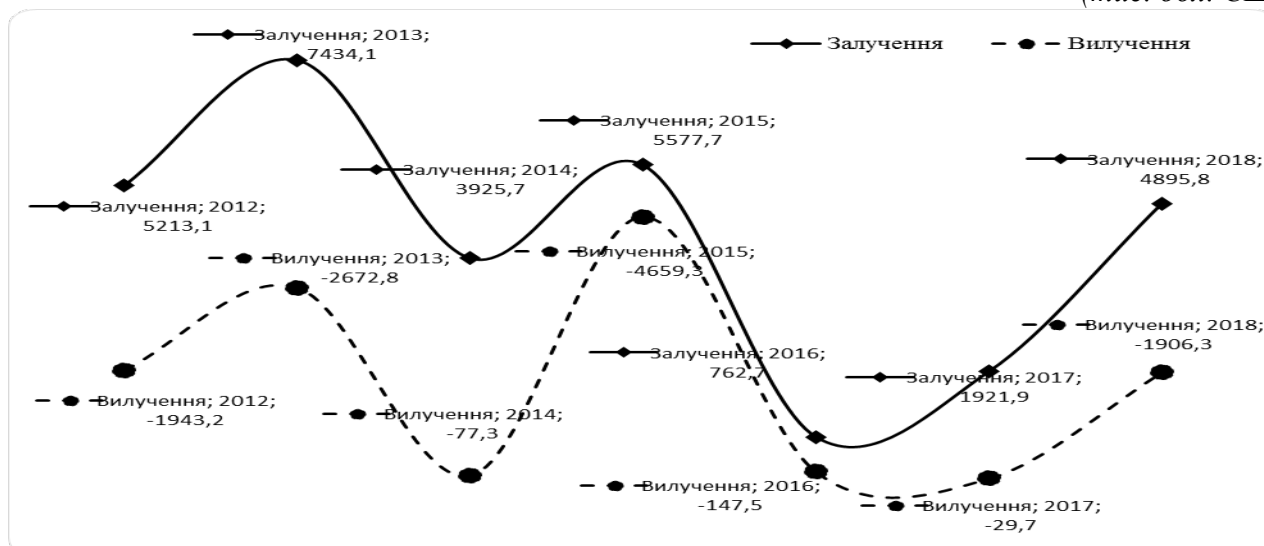
Слід відмітити, що щорічне вкладення іноземного капіталу у 2012–2018 роках здійснювалося у межах від 0,8 млн.дол. США у 2016 році до 7,4 млн.дол. США – у 2013 році.

Протягом останніх двох років спостерігається збільшення обсягів інвестування нерезидентами, зокрема, у 2017 році – 1,9 млн.дол. США, у 2018 році – 4,9 млн.дол. США.

Важливим фактором є те, що за період з 2012 по 2018 роки обсяги залучення іноземних інвестицій постійно перевищували обсяги вилучення.

Динаміка залучення та вилучення акціонерного капіталу нерезидентів у 2012-2018 роках

(тис. дол. США)

У порівнянні з областями західного регіону, станом на 31 грудня 2018 року, Чернівецька область освоїла іноземного капіталу значно менше, ніж Івано-Франківська, Закарпатська, Хмельницька та Тернопільська області – у 20,3, у 7,7, у 4,5 та в 1,3 раза відповідно.

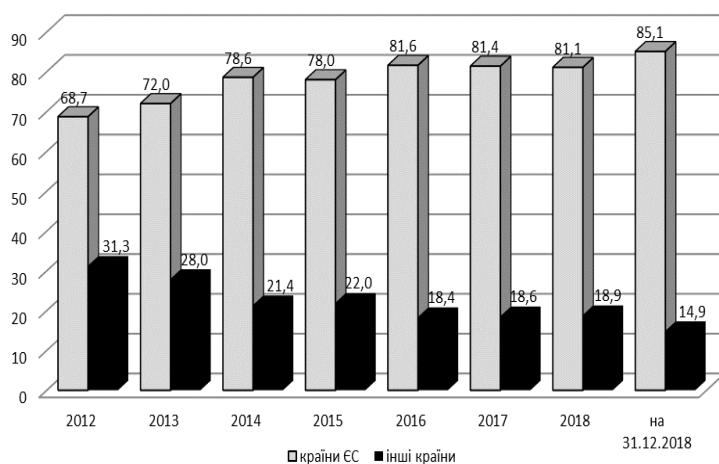
Прямі інвестиції (акціонерний капітал) в областях західного регіону у 2012–2018 роках

(млн.дол. США)

	На 1 січня							на 31 грудня 2018
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Чернівецька	61,9	64,2	80,2	68,6	59,1	57,1	42,6	44,0
Івано-Франківська	624,0	642,7	813,8	925,9	836,6	826,6	904,7	894,5
Тернопільська	61,9	63,9	68,9	55,8	49,2	48,2	45,0	55,8
Закарпатська	348,5	406,4	437,5	334,2	311,8	317,0	325,1	340,0
Хмельницька	186,8	205,1	224,5	189,1	165,5	158,2	170,8	199,5

Зростання обсягу прямих інвестицій (акціонерного капіталу) у 2018 році

Структура прямих інвестицій (акціонерного капіталу) з країн світу в Чернівецьку область у 2012–2018 роках (на 1 січня; %)

відбулося майже у всіх областях західного регіону України, їх темп станом на 31 грудня 2018 року до початку 2018 року у Тернопільській області становив 124,1%, Хмельницькій – 116,8%, Закарпатській – 104,6% та Чернівецькій – 103,4%. Лише в Івано-Франківській області протягом 2018 року відбулось скорочення обсягу іноземних інвестицій на 1,1%.

З початку інвестування прямі інвестиції в область

надійшли з 38 країн світу.

Слід відмітити, що частка прямих інвестицій (акціонерного капіталу), внесених в економіку області з країн ЄС на 31.12.2018 зросла, порівняно з початком 2018 року, на 2,9 млн.дол.США (на 8,4%), тоді як частка інших країн зменшилась на 1,5 млн.дол.США (на 18,1%).

Підприємництво

Важливою умовою розбудови конкурентоспроможної національної економіки є успішний розвиток бізнесу.

Зокрема, малий бізнес визначає темпи економічного розвитку, забезпечує впровадження інновацій, забезпечує зайнятість населення, насичує внутрішній ринок товарами та послугами, створює додаткові робочі місця та ін.

В області постійно проводиться робота спрямована на створення сприятливих умов для започаткування та ефективного провадження підприємницької діяльності,

налагодження дієвого діалогу між владою та бізнесом, усунення перешкод для розвитку підприємницької діяльності.

Протягом 2012-2016 років в Чернівецькій області спостерігалось зменшення кількості суб'єктів малого та середнього підприємництва, які перебувають на податковому обліку.

Основними причинами зменшення кількості суб'єктів господарської діяльності є запровадження спрощеної процедури припинення підприємницької діяльності відповідно до Закону України від 13.05.2014 №1258-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичних осіб - підприємців за

заявницьким принципом» та прийняття Законів України від 06.12.2016 №1774-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України», від 21.12.2016 №1797- VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні».

У 2013 році відслідковувався найвищий показник кількості суб'єктів малого та

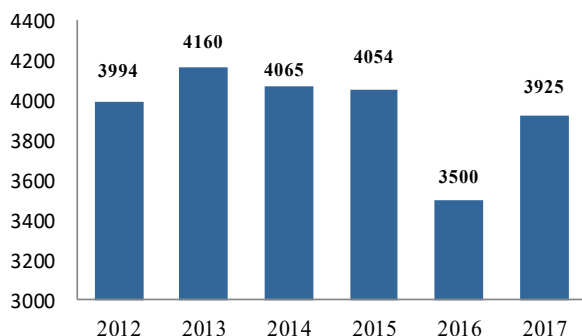
Кількість суб'єктів господарювання, які перебували на податковому обліку

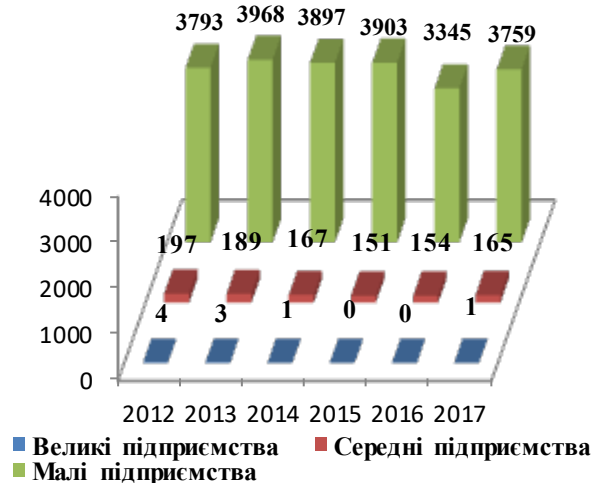
середнього підприємництва, які перебувають на податковому обліку - 79,3 тис.осіб. Починаючи з 2014 року спостерігалось зменшення кількості суб'єктів господарювання.

Однак, у 2018 році, вперше відмічається позитивна тенденція щодо збільшення кількості суб'єктів малого та середнього підприємництва, які перебувають на податковому обліку. Станом на 01.01.2019 в області на обліку перебувало 62,9 тис. суб'єктів господарської діяльності – платників податків, у тому числі юридичних осіб – 16,8 тис. (26,7% від загальної кількості), фізичних осіб-підприємців – 46,1 тис. суб'єктів (73,3%). Порівняно з 01.01.2018 кількість суб'єктів господарської діяльності збільшилась на 460 суб'єктів або 0,7%.

Загальна кількість підприємств області

Кількість підприємств за їх розмірами (одиниць)

Частка великих підприємств до загальної кількості підприємств зменшилась

з 0,1% до 0% (у кількісних показниках з 4 одиниць у 2012 році до 1 одиниці у 2017 році).

Відповідно, частка середніх підприємств зменшилася з 4,9% до 4,2% (у кількісних показниках з 197 одиниць у 2012 році до 165 одиниць у 2017 році).

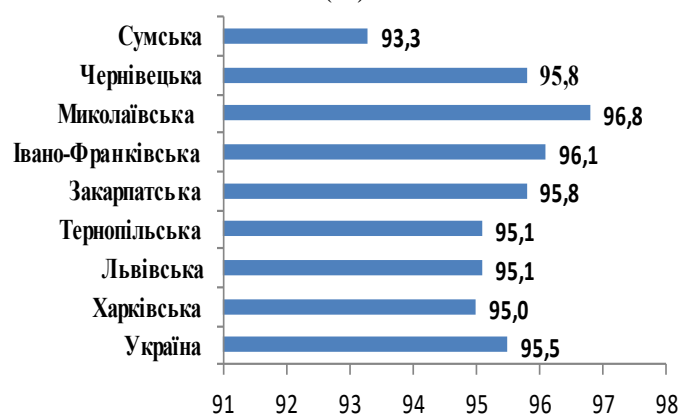
Частка малих підприємств збільшилась з 95,0 % у 2012 році до 95,8 % у 2017 році за рахунок зменшення кількості середніх підприємств. Як бачимо, за розмірами підприємств, найбільшу питому вагу в області складають малі підприємства.

На даний час, кількість діючих малих та середніх підприємств становить 3925 одиниць (165 - середніх та 3759 - малих підприємств), на яких працює майже 50 тисяч осіб.

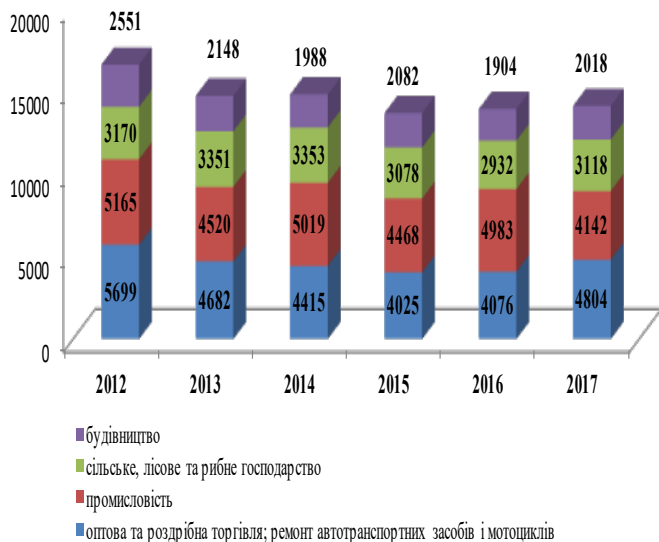
Із загальної кількості малих підприємств (3759 од.), кількість мікропідприємств становила 3192 одиниці або 84,9%, що на 429 підприємств більше, порівняно з 2016 роком.

Частка малих підприємств в області перевищує аналогічний показник по Україні на 0,3 відсоткових пункти, що свідчить про переважний розвиток на території області саме малого підприємництва.

Частка малих підприємств від загальної кількості у відсотках за регіонами у 2017 році (%)

Кількість зайнятих працівників на малих підприємствах за видами економічної діяльності (тис. осіб)

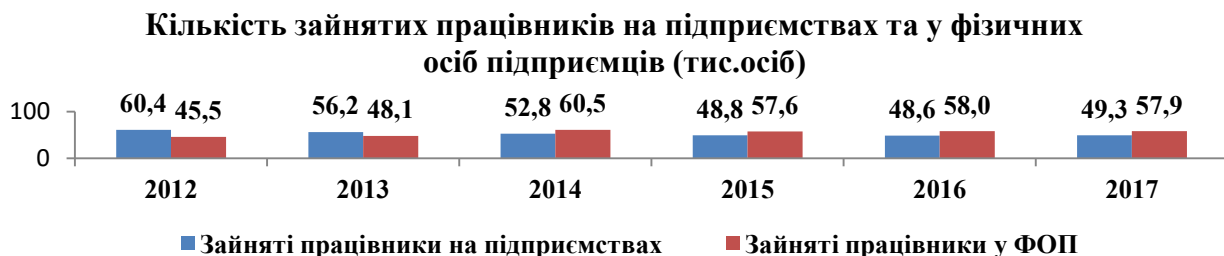

Переважає більшість малих та середніх підприємств нашої області зосереджені у сферах сільського, лісового та рибного господарства (837), оптової та роздрібної торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів (834), промисловості (561), операцій з нерухомим майном (421), будівництві (331).

У 2017 році у секторі малого та середнього підприємництва області зайнято 107,2 тис. осіб. Порівняно з 2012 роком, кількість зайнятих працівників у суб'єктів малого і середнього

підприємництва збільшилася на 1,3 тис. осіб або 1,0%.

Найбільша кількість зайнятих працівників на підприємствах спостерігалася у 2012 році (60,4 тис. осіб), а зайнятих працівників у фізичних осіб-підприємців - у 2014 році (60,5 тис. осіб).

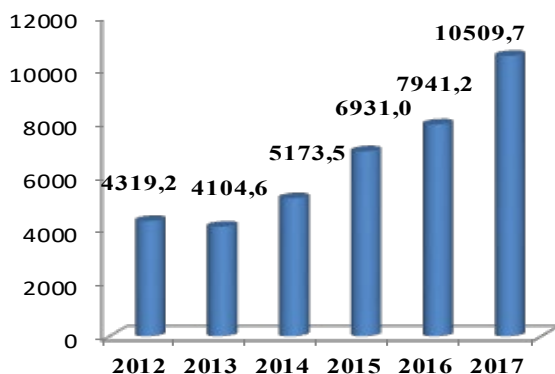
З 2012 по 2013 роки найбільше зайнятих працівників на малих підприємствах зосереджувалося у сфері оптової та роздрібної торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів та промисловості. Проте, з 2014 року по 2017 рік значна кількість працівників була зайнята на промислових підприємствах.

Протягом 2012-2017 років в області відслідковується позитивна динаміка щодо зростання обсягів реалізованої продукції (товарів, послуг).

Тільки у 2013 році було зафіксовано зменшення обсягу реалізованої продукції на 736,1 млн.грн. або 5,5 %, порівняно з 2012 роком.

Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) малими підприємствами (млн.грн.)

У 2017 році частка малих підприємств у загальному обсязі реалізованої продукції (робіт, послуг), в цілому по області, складала 38,9%. Впродовж 2012-2017 років спостерігається нарощування частки малих підприємств у загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) від 32,5% до 38,9%. Причому, цей показник є вищим, ніж по Україні

(19,2%) та у сусідніх Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській та Хмельницькій областях.

У 2017 році найбільше реалізовано продукції (товарів і послуг) у сферах оптової та роздрібної торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів (10704,8 млн.грн.). В області відслідковується тенденція щодо збільшення обсягу надходжень податків і зборів до бюджетів усіх рівнів від діяльності малих підприємств та фізичних осіб-підприємців.

Зокрема, у 2013 році надходження становили 1154,1 млн.грн. (у 2 рази більше, ніж у 2012 році), у 2014 році - 1151,4 млн.грн. (на 0,2% менше ніж у 2013 році), у 2015 році - 1548,1 млн.грн. (на 34,5% більше, ніж у 2014 році), у 2016 році - 2183,0 млн.грн. (на 41,0% більше, ніж у 2015 році), у 2017 році - 2557,0 млн.грн. (на 17,1% більше ніж у 2016 році), у 2018 році - 3263,6 млн.грн. (27,6% більше, у порівнянні з 2017 роком).

Інформаційну, методологічну та фінансову підтримку суб'єктів господарської діяльності здійснюють: 57 громадських об'єднань суб'єктів підприємництва, в тому числі 1 бізнес-інкубатор; 26 інформаційно-консультаційних установ; 19 кредитних спілок; 10 фондів підтримки підприємництва; 9 аудиторських фірм; 7 бізнес-центрів; 2 інноваційні фонди; 2 інвестиційні компанії; 1 лізинговий центр; 1

індустріальний парк. В області діють 8 дорадчих служб та 76 сільськогосподарських кооперативів.

Туризм

Туристична карта-схема Чернівецької області

Вдале географічне розташування, сприятливі кліматичні умови, особливості рельєфу (компактне розміщення рівнинної, передгірської та гірської частини, долини рік із каньйоноподібними ділянками), наявність багатьох компонентів рекреаційних ресурсів, багатої історико-культурної спадщини, тривале співіснування різних культур та традицій на відносно невеликій території, є чинниками розвитку туристичного та природно-ресурсного потенціалу краю.

Сприятливі можливості є для розвитку водного, пішохідного, гірського, альпінізму, кінного, лижного та велосипедного. Наявність на території області виняткових печер: «Попелюшка», «Буковинка», за умов їх відповідного обладнання можуть використовуватись для екскурсійного спелеотуризму.

Ефективне використання рекреаційних ресурсів не можливе без туристичної інфраструктури.

Область потребує інвестицій у розвиток інфраструктури транскордонного туризму, у тому числі культурно-етнічного, релігійного, сільського, екологічного, екстремального та спортивного, багатопрофільного літнього і зимового гірсько-спортивного туризму, масового пізнавально-оздоровчого відпочинку, бальнеологічного лікування, а також у розбудову системи оздоровчих закладів, як важливих елементів ефективного використання унікального ландшафтно-рекреаційного потенціалу регіону.

Чернівецька область є мультикультурним регіоном, що має значний туристичний та рекреаційний потенціал, адже саме її територія – це перехрестя

трьох історико-етнографічних районів (Буковина, Бессарабія, Гуцульщина). Крім того, регіон вважається південно-західним форпостом Київської Русі (України-Руси), співочою столицею країни та батьківщиною «Червоної рути», місцем проживання видатних історичних постатей.

Буковинський край багатий на пам'ятки історії та культури (автентичні історичні пам'ятки української, австрійсько-німецької, румунської, польської, молдавської, єврейської, турецької та інших культур).

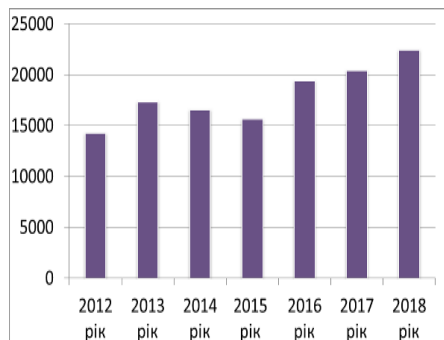
Чернівці та Чернівецька область також мають значну кількість об'єктів історико-архітектурної спадщини. Більше того, поєднання різних архітектурних стилів, а саме бароко, готика, модерн, класицизм, еклектика, конструктивізм та ін., свідчить про мультиархітектурність регіону.

Область характеризується співіснуванням великої кількості об'єктів релігійного туризму (православні в т.ч. старообрядницькі, греко-католицькі, римокатолицькі в т.ч. єзуїтські, вірменські, протестантські, іудейські храми та святині), що вказує і на мультирелігійність регіону.

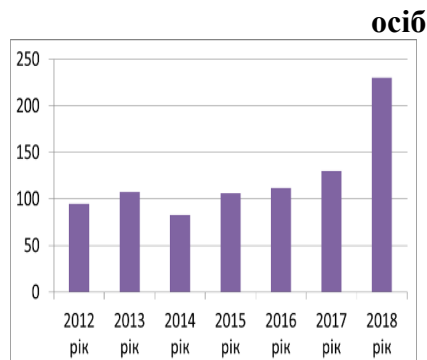
У Чернівецькій області на державному обліку та під охороною перебуває 1771 пам'ятка історії та культури, з них 467 пам'яток археології, 534 – історії, 76 – монументального мистецтва, 694 – архітектури, містобудування.

Станом на 01.01.2019 року туристичні послуги фактично надають 123 суб'єкти туристичної діяльності, з них 33 туроператори і 90 турагентів.

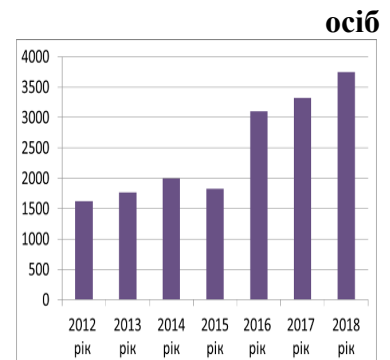
Кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності, осіб

Кількість іноземних туристів, осіб

Кількість внутрішніх туристів, осіб

Для створення позитивного іміджу області в 2017 році розроблено логотип «Червона Рута» до основи туристичного бренду «Буковина туристична», в логотип «Червона рута» вкладено туристичний зміст Буковинського краю.

**БУКОВИНА
ТУРИСТИЧНА**

Сама квітка відображає гірський масив Покутсько-Буковинських Карпат, у народі його називають «Червона Рута», листочки червоної рути нагадують листочки дерева бука, що є символічним для нашого краю, оскільки саме від слова «Бук» та букових лісів походить неофіційна назва Буковина, а розгорнуті листочки рути відображають гостинність самих

буковинців. «Червона Рута» стала символом Буковини від початку створення однойменного фестивалю, що почалося із написанням пісні Буковинського композитора В. Івасюка «Червона рута».

На території області в загальному 90 діючих **туристичних маршрутів**, такі як: пішохідні, кінні, велосипедні, мотоциклетні, автомобільні, уїкендові (1-2 доби), короткотермінові (тиждень), середньотермінові (2-3 тижні), шкільні, молодіжні, сімейні, для дорослих, осіб зрілого віку, професійно-орієнтовані, комбіновані туристичні маршрути («До джерела Лужки», «До печери Довбуша», «Кам'яне кільце парку», «Коромисло», «Мальовничі краєвиди Кінашки», «Стіжок», «Від краю до краю», «По пасму Волотів»).

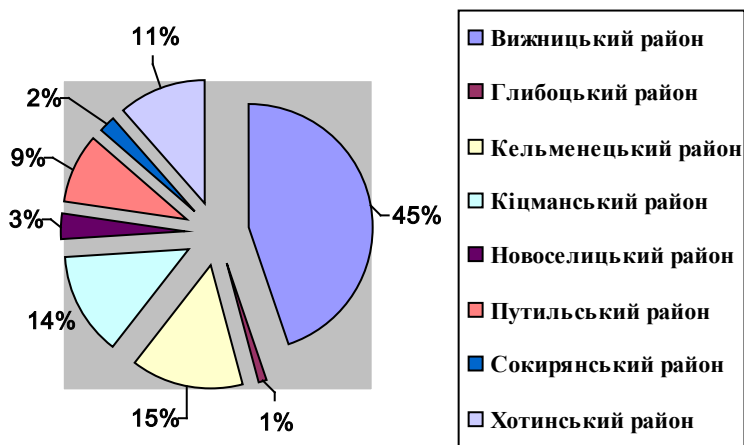
Також, на базі ДП «Берегометське МЛГ» та ДП «Путильське ЛГ» розроблено перший туристичний маршрут який сполучає Вижницький та Путильський райони.

Для підвищення туристичної привабливості області із просування туристичного продукту, поширення інформації, ознайомлення потенційних споживачів з туристичними можливостями регіону, презентовано фільм про Буковину «З любов'ю до Буковини», промо - картину «Котилася торба ... або зустріч у просторі без меж», буклет «Туристина Буковина в різноманітті!» (українською та англійською мовами), рекламні банери «Туристичні маршрути Чернівецької області», записники «Буковина туристична», методичний посібник для власників сільського (зеленого) туризму, методичні рекомендації щодо організації та перспектив розвитку сільського туризму на Буковині, надруковано книжку «Любіть Буковину», картосхема «Туристична мапа Чернівецької області», буклети: «Туристично – розважальні комплекси Буковини», «Садиби сільського зеленого туризму Чернівецької області».

Щорічно проводиться «Буковинський туристичний ярмарок» (вже 13 років поспіль), започатковано туристично-спортивний похід на гору Яровиця приурочений до Дня Незалежності України, фестиваль «Любіть Буковину, бо вона того варта», фестиваль Маланок, етнофестиваль «Дністер – Фест», екофестиваль «Дністровська Юшка».

Сільський туризм – один із видів внутрішнього і в'їзного туризму.

Кількість садиб у розрізі районів Чернівецької області

В області функціонує 99 садиб сільського, екологічного (зеленого) туризму.

На території області виокремлюються два туристичні райони: Бессарабсько-Подністерський (охоплює Кіцманський, Заставнівський, Хотинський, Новоселицький, Кельменецький і Сокирянський райони) основними напрямками розвитку туризму виступають

пізнавально-екскурсійний, історико-культурний, діловий, пляжно-відпочинковий і активний водний туризм та Буковинсько-Карпатський (охоплює Путильський, Вижницький, Сторожинецький, Глибоцький і Герцаївський райони) галузями

спеціалізації району виступають усі види гірського туризму, а також етнічний і пізнавально-екскурсійний туризм.

Споживчий ринок

Упродовж останніх років торгівля стала однією з провідних галузей економіки, що динамічно розвивається під впливом низки чинників, зокрема купівельної спроможності населення, стану товарозабезпечення споживчого ринку, розвитку матеріально-технічної бази тощо.

На території області функціонує 51 ринок з продажу продовольчих та непродовольчих товарів та 94 торговельних майданчики, загальна кількість торговельних місць на яких становить 25118. Загальна площа ринків та торговельних майданчиків складає 1014,9 тис.м², з неї відведена під торгівлю – 514,6 тис.м².

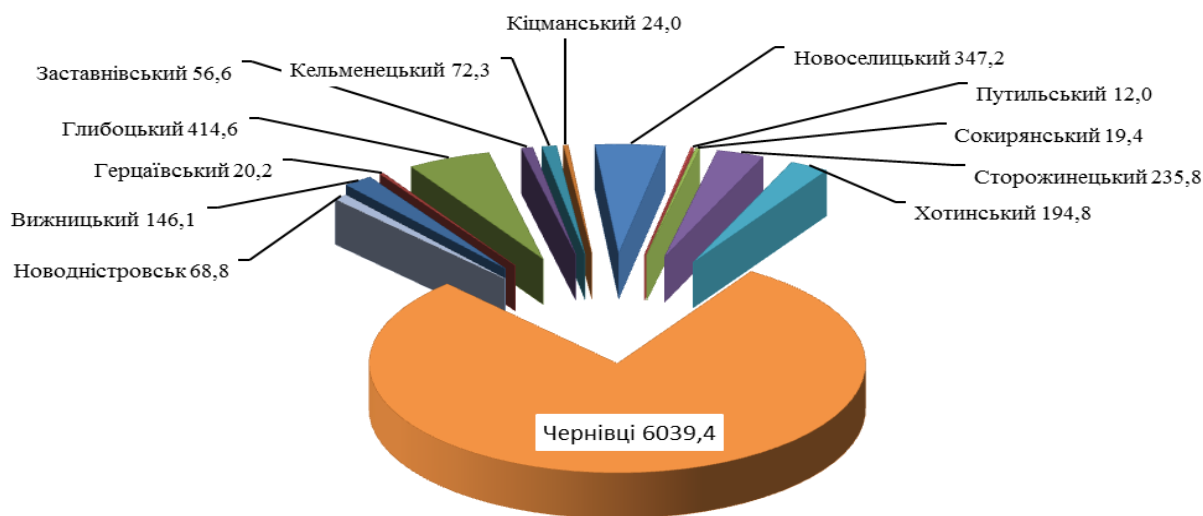
Заклади роздрібної торгівлі відіграють важливу роль у підвищенні економічної активності регіону та збалансованості споживчого ринку.

Протягом останніх років в області зберігається стійка тенденція до зменшення кількості юридичних осіб, що здійснюють діяльність у сфері роздрібної торгівлі та одночасне збільшення кількості фізичних осіб - підприємців.

Станом на 1 січня 2018 року мережа роздрібної торгівлі підприємств (юридичних осіб), основним видом економічної діяльності яких є роздрібна торгівля, налічувала 621 об'єкт, з них 504 магазини. У міських поселеннях налічувалось 383 магазини, у сільській місцевості – 121 магазин. Порівняно з початком 2017 року, загальна кількість магазинів зменшилась на 12,3%, у т.ч. у містах та селищах міського типу – на 8,4%, у сільській місцевості – на 22,9%.

На початок 2018 року, в області функціонував 621 об'єкт роздрібної торгівлі, у Тернопільській – 801 об'єкт, в Івано-Франківській – 922 об'єкти, у Хмельницькій – 1334 об'єкти.

Обсяг роздрібного товарообороту підприємств-юридичних осіб у розрізі міст та районів області за 2018 рік (млн.грн.)

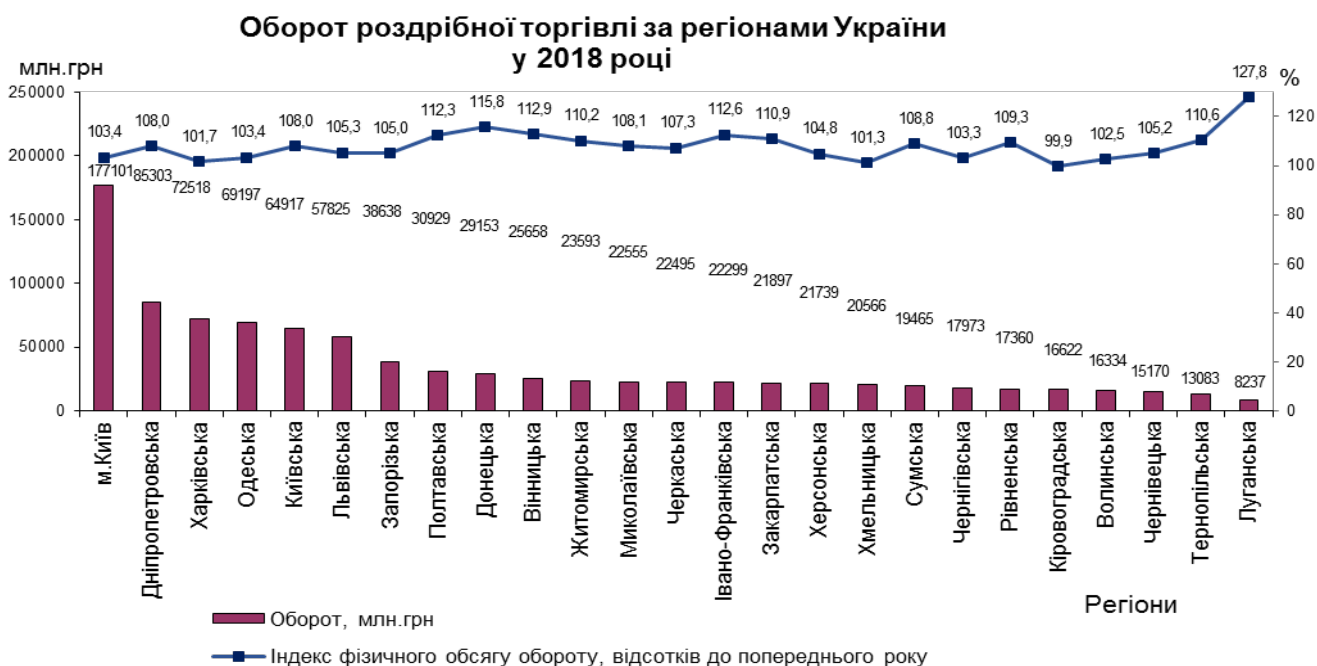
У 2018 році оборот роздрібної торгівлі, що включає роздрібний товарооборот підприємств (юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців), основним видом економічної діяльності яких є роздрібна торгівля) Чернівецької області склав

15170,4 млн.грн. Індекс фізичного обсягу обороту роздрібної торгівлі (у порівнянних цінах) за 2018 рік у порівнянні з 2017 роком становив 105,2%.

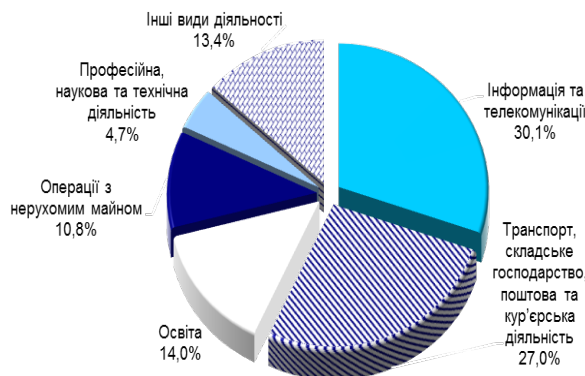
Оборот роздрібної торгівлі в Україні у 2018 році становив 930,6 млрд.грн, і збільшився у порівнянних цінах 2017 року на 6,2%.

Нефінансові послуги.

Протягом останніх десятиліть спостерігається зростання ролі сфери послуг у регіональній економіці.

Структура обсягу реалізованих послуг за видами економічної діяльності у 2018 році, відсотків

Розширюється спектр пропонованих послуг, зростає число зайнятих у цій сфері.

У 2018 році підприємствами та відокремленими підрозділами підприємств сфери послуг реалізовано послуг (у ринкових цінах) на 3710,1 млн.грн (у 2017 році – на 3129,4 млн.грн).

Переважає частка реалізованих послуг (89,3% від

загального обсягу або 3312,4 млн.грн) припадала на підприємства м.Чернівців.

Обсяг реалізованих послуг у Чернівецькій області у порівнянні з сусідніми областями у I–IV кварталах 2018 року

	I квартал		II квартал		III квартал		IV квартал	
	усього, млн.грн	частка послуг, реалізованих населенню, %	усього, млн.грн	частка послуг, реалізованих населенню, %	усього, млн.грн	частка послуг, реалізованих населенню, %	усього, млн.грн	частка послуг, реалізованих населенню, %
Україна	177823,4	21,8	181735,9	22,5	197055,8	24,0	216526,6	20,8

у тому числі Івано-

Франківська	2048,6	47,4	2048,6	47,4	2045,5	29,2	2369,6	37,7
Тернопільська	1281,6	39,7	2042,9	22,0	2145,7	29,0	1970,2	26,6
Хмельницька	1230,0	34,8	1298,0	33,0	1466,7	34,1	1551,7	31,3
Чернівецька	852,7	54,2	914,7	52,7	901,0	48,6	1041,8	52,5

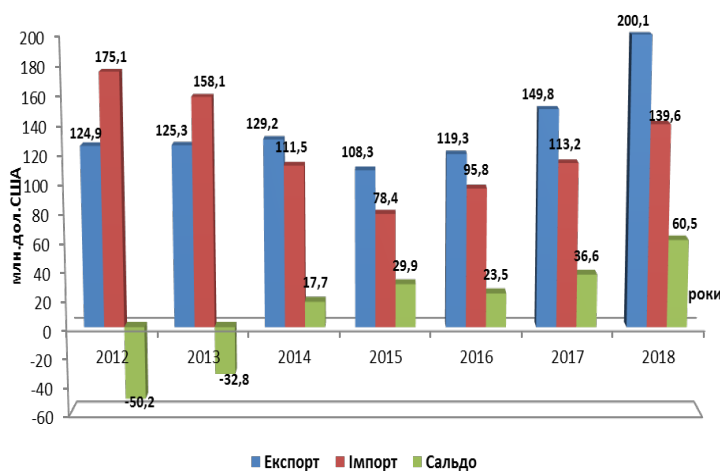
Зовнішньоекономічна діяльність

У структурі зовнішньої торгівлі Чернівецької області традиційно основна частина припадає на торгівлю товарами і незначна – на зовнішні операції послугами.

Стан розвитку зовнішньоторговельних відносин суб'єктів господарювання Чернівецької області у 2012–2013 роках характеризувався переважанням імпорту над експортом, у результаті чого формувалося від'ємне сальдо зовнішньоторговельного балансу, яке у 2012 році становило 50,2 млн.дол.США, у 2013 році – 32,8 млн.дол.США.

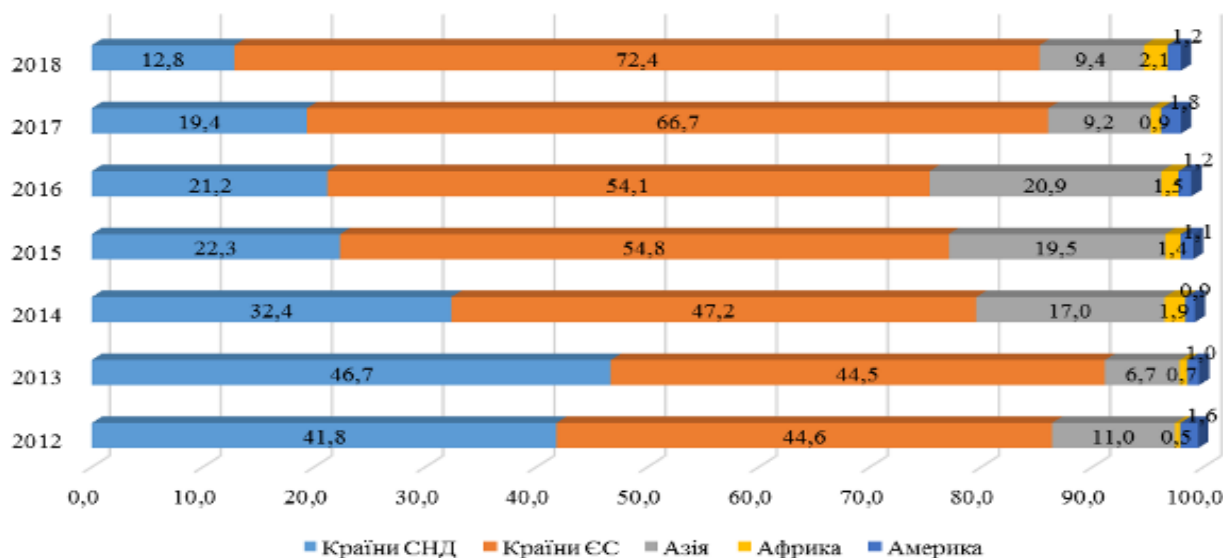
З 2014 року в області сформувалась стійка тенденція до формування позитивного сальдо зовнішньоторговельного балансу та переважання експорту над імпортом.

Динаміка зовнішньої торгівлі товарами Чернівецької області за 2012-2018 роки

Обсяг експорту товарів за 2018 рік становив 200,1 млн.дол.США і збільшився, порівняно з 2017 роком, на 33,6%, імпорту – 139,6 млн.дол.США, що на 23,3% більше. За цей період склалося позитивне сальдо зовнішньоторговельного балансу в розмірі 60,5 млн.дол.США. Коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 1,43.

Динаміка географічної структури експорту товарів за 2012-2018 роки (у %)

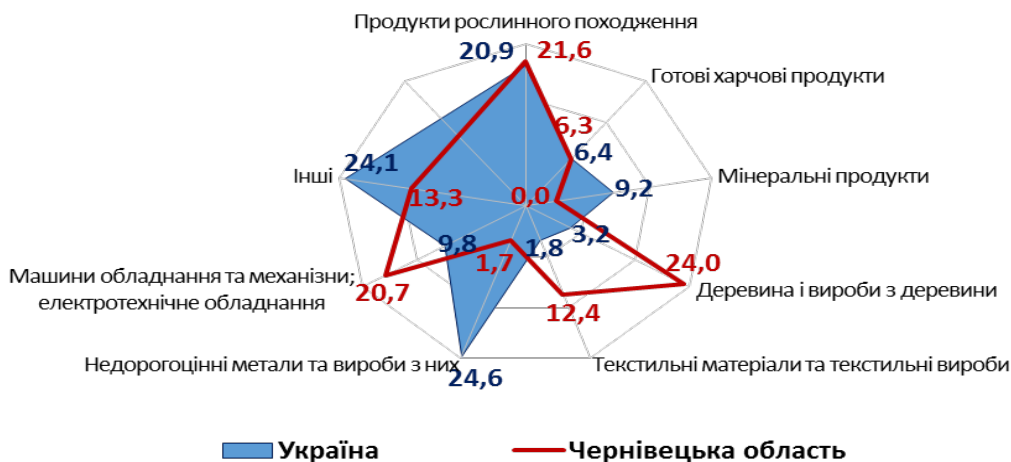

Порівняльна характеристика зовнішньої торгівлі товарами Чернівецької області із сусідніми регіонами України за 2018 рік

Назва області	Темп зростання (зменшення) експорту товарів, %	Питома вага регіону в загальному обсязі експорту товарів, %	Питома вага регіону в загальному обсязі імпорту товарів, %
Чернівецька	133,6	0,4	0,2
Закарпатська	114,7	3,5	2,7
Івано-Франківська	131,0	1,8	1,5
Тернопільська	119,0	1,0	0,7
Хмельницька	136,5	1,3	0,8

За досліджуваний період у товарній структурі експорту Чернівецької області переважали 4 основні товарні групи – текстильні матеріали та текстильні вироби; деревина і вироби з деревини; машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання; продукти рослинного походження.

Товарна структура експорту у 2018 році, %

Транскордонне та міжнародне співробітництво

Впродовж 2016-2018 років відслідковується стійка тенденція щодо розширення та поглиблення міжнародного співробітництва в Чернівецькій області. Так, за 2018 рік організовано та проведено 45 міжнародних зустрічей, що на 18,4% більше ніж у 2017 році та у 3,5 рази більше ніж за 2016 рік.

Чернівецька область підтримує міжнародні зв'язки з 8 регіонами 7 країн, зокрема, з провінцією Саскачеван (Канада), округом Швабія (Німеччина), Сучавським повітом (Румунія), департаментом Майєнн (Франція), Шльонським та Лодзьким воєводствами (Республіка Польща), Вараждинською жупанією (Республіка Хорватія) та Вітебським обласним виконавчим комітетом (Республіка Білорусь).

У рамках укладених міжрегіональних угод область динамічно розвиває міжрегіональне партнерство з округом Швабія (Німеччина) та Сучавським повітом (Румунія) – впродовж 20 років, департаментом Майєнн (Франція) та Лодзьким воєводством (Республіка Польща) – впродовж 15 років.

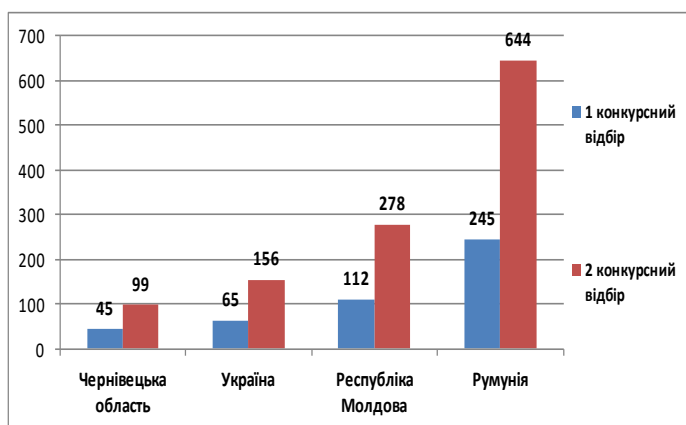

Серед перших кроків Єврорегіону «Верхній Прут» було запровадження партнерства Єврорегіону з територіальними одиницями країн ЄС, і першим таким офіційним партнером стала федеральна земля Карінтія (Австрія).

Функціонування Єврорегіону «Верхній Прут» дозволяє запроваджувати інноваційні механізми розвитку транскордонного співробітництва. Яскравим прикладом цьому можуть слугувати об'єднані засідання депутатів Чернівецької обласної ради та Сучавської повітової ради Румунії у 2008, 2012 та 2017 роках, під час яких розглядались питання, що відповідають взаємним державним і місцевим інтересам обох країн та визначені серед основних пріоритетів політики сусідства ЄС і Ради Європи.

Потенційними аплікантами Чернівецької області подано у 2 рази більше проєктних пропозицій на другий конкурсний відбір проєктів в рамках СОП «Румунія – Україна – Республіка Молдова 2007-2013» ЄІСП у порівнянні з першим конкурсним відбором проєктів.

Кількість проєктних пропозицій

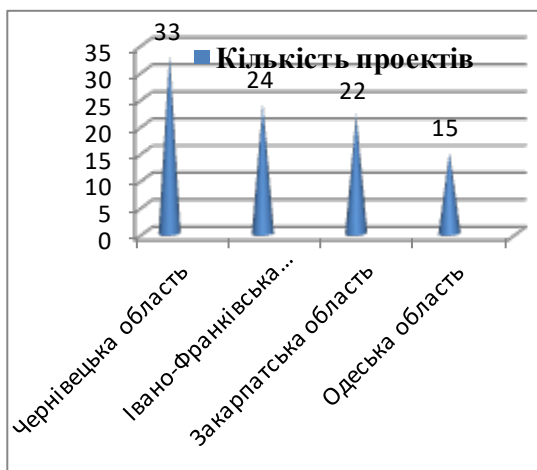
Питома вага участі Чернівецької області у першому та другому конкурсному відборі проєктів в рамках вказаної Програми склала 10,7% та 9,2% відповідно.

Незважаючи на те, що кількість поданих проєктних заявок на другий конкурсний відбір від аплікантів з трьох країн зросла у 2,5 рази (1078 заявок) у порівнянні з першим конкурсним відбором (422 заявки), частка підписаних грантових

контрактів представниками Чернівецької області за результатами другого конкурсного відбору зросла на 9,6%.

У рамках Програми територіального співробітництва країн Східного партнерства «Україна – Молдова» в області реалізовано 8 проєктів (3 у сфері культури, освіти та спорту, 1 у галузі медицини,

Кількість проєктних пропозицій

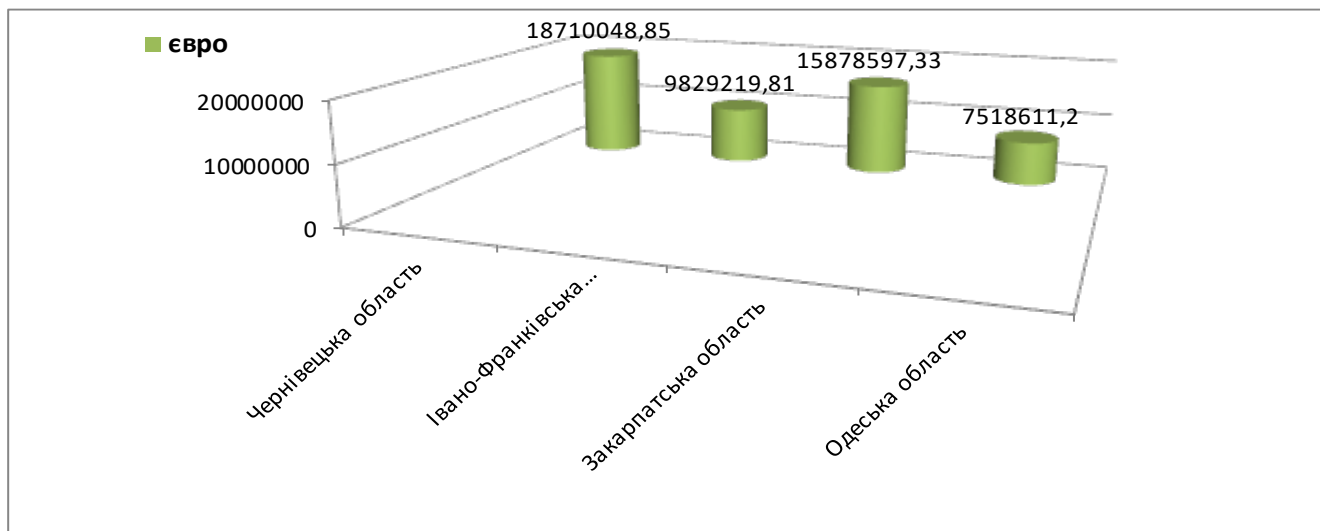

3 стосовно захисту навколишнього середовища, 1 з безпеки життєдіяльності), залучено близько 900,0 тис. євро грантових коштів, що складає майже третину від загального бюджету зазначеної Програми.

Аплікантами Чернівецької області підготовлено та подано 33 проєктні заявки із загальним бюджетом 18,7 млн. євро на конкурсний відбір проєктів у рамках Спільної операційної програми «Румунія-Україна» Європейського інструменту сусідства на 2014-2020 роки, що значно більше у порівнянні з

Івано-Франківською, Закарпатською та Одеською областями.

Загальний бюджет поданих проєктів

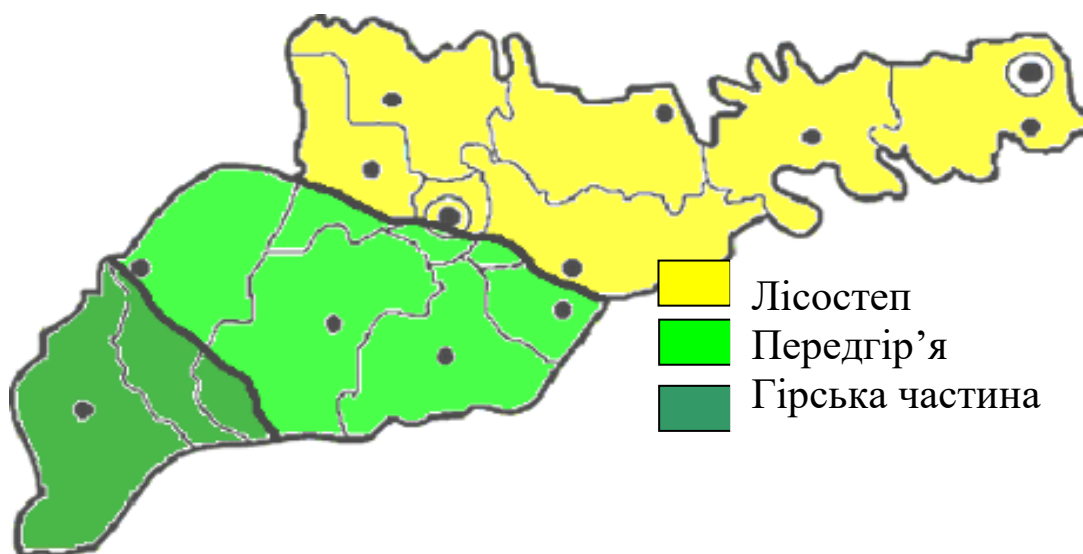

Слід зазначити, що 14 проєктних пропозицій опрацьовано та подано на конкурсний відбір проєктів вищезазначеної програми за ініціативи Чернівецької облдержадміністрації, Сучавської та Ботошанської повітових рад (Румунія).

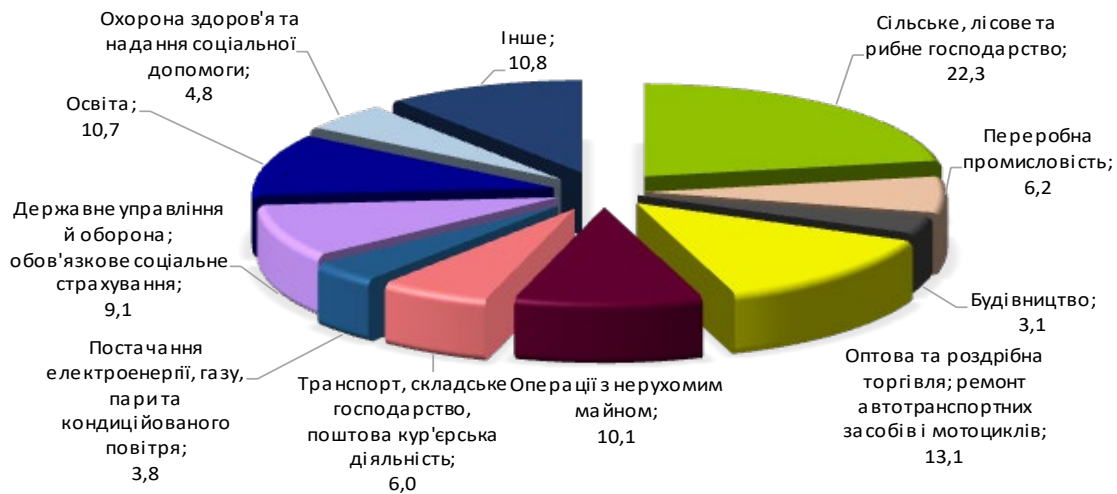
СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

За характером земельних і кліматичних ресурсів територія Буковини є сприятливою для розвитку і функціонування різних галузей сільського господарства. Агропромислове виробництво відіграє і надалі буде відігравати визначальну роль в економіці Чернівецької області.

Не дивлячись на те, що територія області є невеликою, вона відзначається значною різноманітністю природних умов, чітко поділяючись на три частини: лісостепова рівнинна (між річками Дністер і Прут), передгір'я (між рікою Прут і краєм Карпат) і гірська частина – Буковинські Карпати з середньою висотою приблизно 900 м над рівнем моря.

Протягом останніх років аграрна галузь регіону демонструє стабільний розвиток. Сільське господарство нашої області формує 22% валової доданої вартості регіону, а в сукупності з харчовою промисловістю понад 28%. Харчова промисловість не виділяється у ВДВ (переробна в цілому).

СТРУКТУРА ВАЛОВОЇ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ у 2017 році, %

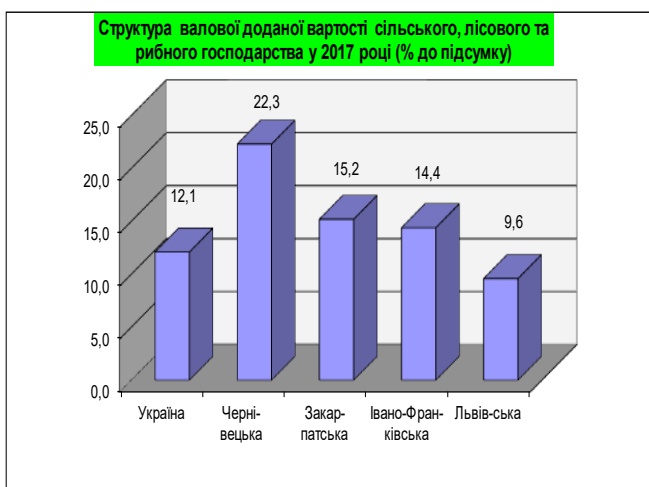
Якщо у 2012 році частка сільського господарства, лісового господарства та рибного господарства у загальному обсязі випуску та валової доданої вартості становила, відповідно 21,3% та 20,2%, то у 2017 році вона збільшилась і становила відповідно 23,0% та 22,3%, що є найбільшим відсотком серед областей Карпатського економічного району. Питома вага випуску продукції у сільському, лісовому та рибному господарстві вдвічі більша, ніж в цілому по Україні, частка валової доданої вартості – в 1,8 раза більша.

Виробництвом сільськогосподарської продукції в регіоні займаються 264 підприємства різних форм власності та господарювання, 548 фермерських господарств та 175,0 тисяч особистих селянських господарств. Виробленої сільськогосподарської продукції достатньо для забезпечення потреб населення основними продуктами харчування.

В усіх категоріях господарств спостерігається чітка тенденція росту виробництва сільськогосподарської продукції. У 2018 році продукція сільського господарства (у постійних цінах 2010 року) склала 4750,1 млн.грн., що на 8,9% більше, ніж у 2012 році, майже на 11% більше, ніж у 2015 та 2016 роках. Індекс виробництва валової сільськогосподарської продукції у 2018 році склав 105,3% до рівня 2017 року.

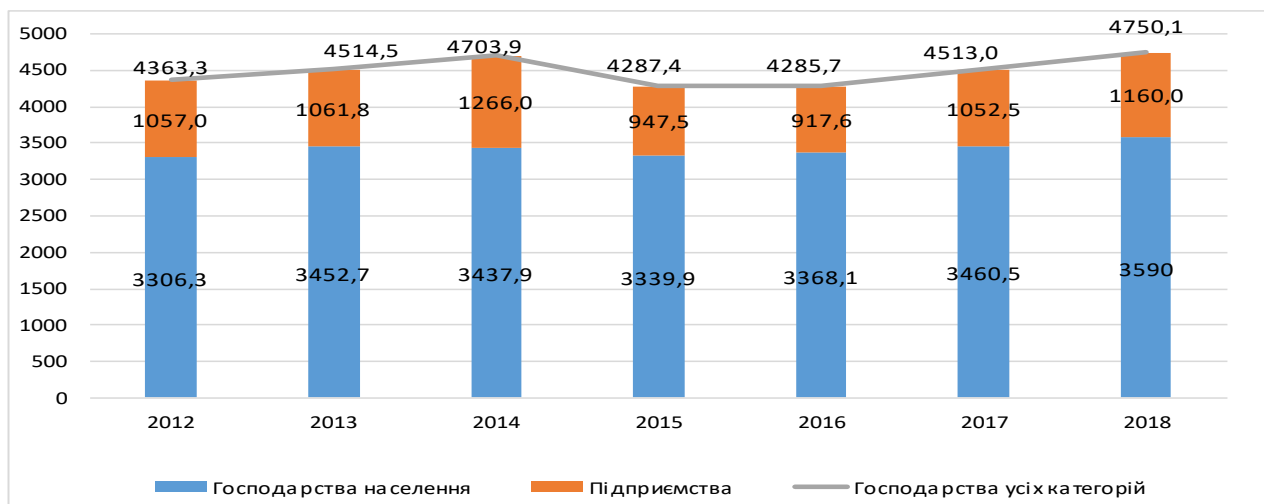
Стабільною і достатньо високою, у порівнянні із загальнодержавною, є продуктивність сільськогосподарських угідь області. Обсяги виробництва валової продукції сільського господарства у розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь починаючи з 2012 року в 1,6 та в 1,3 раза більші, ніж в середньому в Україні.

Провідним типом виробників сільськогосподарської продукції впродовж багатьох років є особисті господарства населення. Частка їх у виробництві продукції сільського господарства останніми роками становить більше 75% (75,8%

– у 2012 році; 76,5% – у 2013 році; 73,1% – у 2014 році; 77,9% – у 2015 році; 78,6% – у 2016 році; 76,7% – у 2017 році; 75,6% – у 2018 році).

Продукція сільського господарства за категоріями господарств у 2012–2018 роках, млн.грн

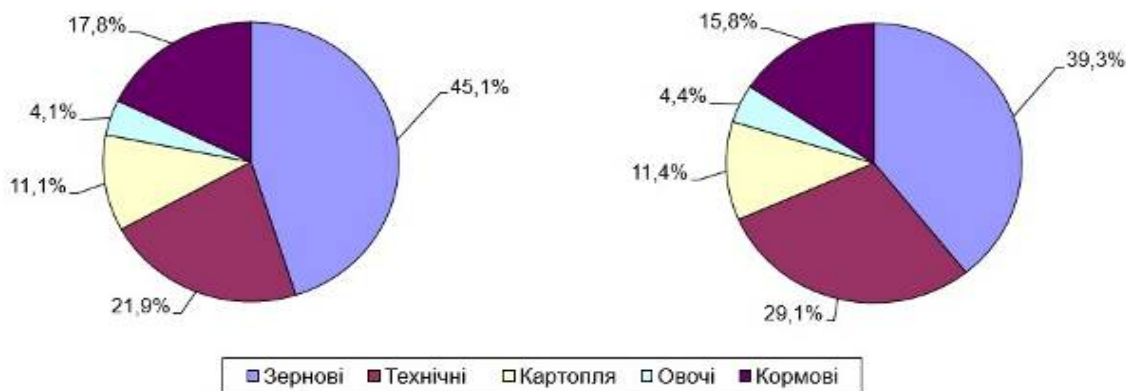

Традиційно на Буковині пріоритетною галуззю сільського господарства є рослинництво. Частка його в загальному обсязі виробництва продукції сільського господарства складала у 2018 році 66,6% (у 2012 році – 59,6%). Основними культурами, що вирощуються в області, є зернові та технічні культури.

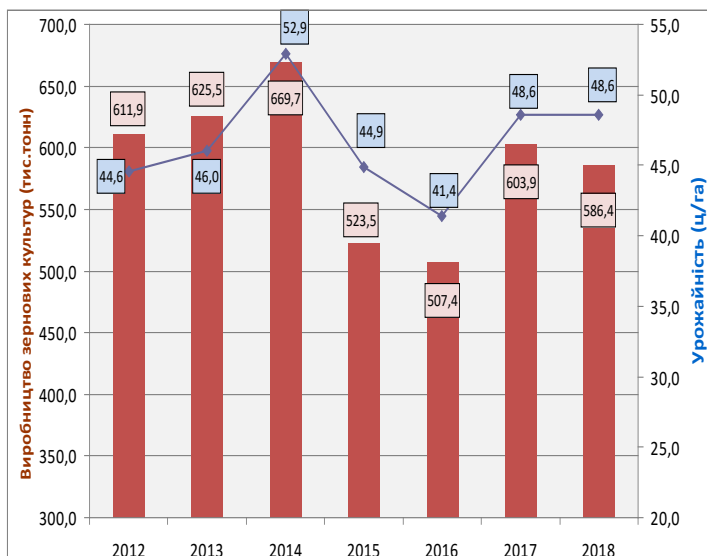
Порівняно з 2012 року вся посівна площа сільськогосподарських культур збільшилась на 1,3 тис.га. За останні 6 років дещо змінилася структура посівних площ. Зокрема, скоротились площі, зайняті зерновими та зернобобовими культурами (майже на 13%), кормовими культурами (на 11%). Водночас, на 34% розширені площі під технічними культурами. Посівні площі картоплі та овочевих культур зросли, відповідно на 3,8 та 1,6% проти рівня 2012 року.

Структура посівних площ сільськогосподарських культур (відсотків до загальної посівної площі)

Уся посівна площа 2012 року - 306,1 тис.га Уся посівна площа 2018 року - 307,4 тис.га

Впродовж останніх років у господарствах усіх категорій області спостерігається зростання обсягів виробництва основних сільськогосподарських культур, зокрема, пшениці (з 175,5 тис.тонн у 2012 році до 182,4 тис.тонн у 2018 році), ячменю (з 60,7 тис.тонн у 2012 році до 65,5 тис.тонн у 2018 році), соняшнику (з 15,5 тис.тонн у 2012 році до 52,4 тис.тонн у 2018 році), сої з (82,1

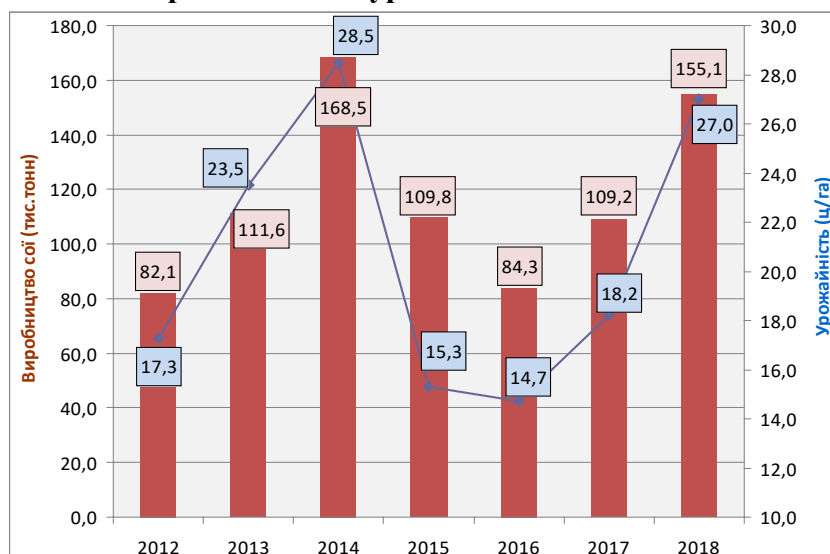
Виробництво та урожайність зернових культур

тис.тонн у 2012 році до 155,1 тис.тонн у 2018 році), ріпаку (з 16,2 тис.тонн у 2012 році до 33,3 тис.тонн у 2018 році), картоплі (з 601,9 тис.тонн у 2012 році до 613,8 тис.тонн у 2018 році), овочів (з 228,3 тис.тонн у 2012 році до 238,3 тис.тонн у 2018 році).

Основною технічною культурою, що виробляється в області, є соя. У 2018 році валовий збір сої склав 155,1 тис. тонн, що більше рівня 2012 року в 1,9 раза (урожайність перевищила показник по Україні на 1,2 ц/га та склала 27,0 ц/га).

Для зберігання зерна в області

налічується 114 складських приміщень загальною ємністю на 441,4 тис.тонн.

Виробництво та урожайність сої

З них 6 одиниць – це склади-елеватори, потужністю 226,1 тис.тонн, які технологічно пов'язані із зберіганням та реалізацією зерна.

У період 2015-2018 роки в області введено в експлуатацію:

- зерноелеватор потужністю 40 тис.тонн на станції Васкауци Сокирянського району (орієнтовна вартість 80 млн.грн.) у 2015 році;

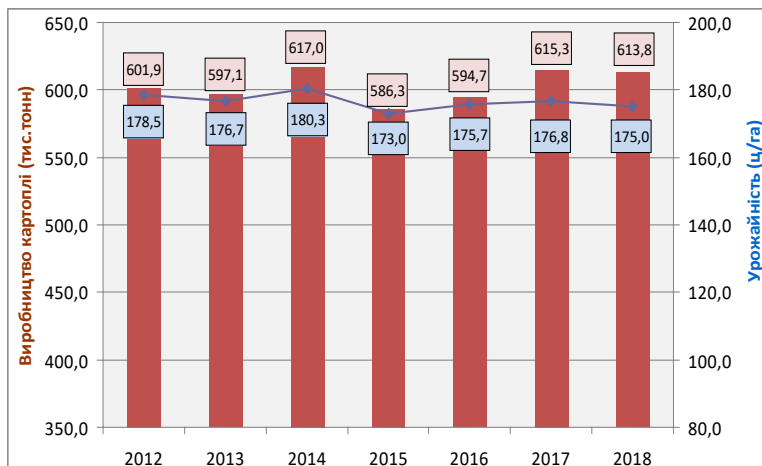
- зерноочисний комплекс на 200 тонн в смт Глибока Глибоцького району (орієнтовна вартість 500 тис.грн.) у 2017 році;

- на початку IV кварталу 2018 року введено в експлуатацію зерноелеватор потужністю 30 тис.тонн у Кельменецькому районі (смт. Кельменці, станція Ларга), вартістю 60 млн.грн. Встановлено 6 ємностей по 5 тис.тонн для зберігання продукції та побудовано лабораторний комплекс.

На цей час, в області триває будівництво (реконструкція) ще 4 об'єктів інфраструктури для зберігання зерна (зокрема, будівництво 3 елеваторів загальною потужністю на 16200 тонн у Заставнівському районі та перелаштування 1 бурякоприймального пункту у зерноприймальний пункт з подальшим будівництвом елеватора на 3,2 тис. тонн).

Виробництво та урожайність картоплі

Одним із головних напрямків товарного виробництва продукції галузі рослинництва, що здійснюється господарствами населення області, є картоплярство. У 2018 році в усіх категоріях господарств регіону зібрано 613,8 тис.

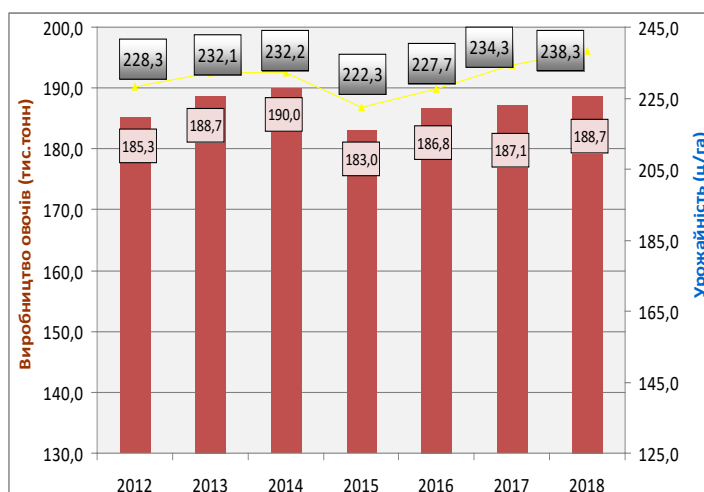

тонн картоплі (у тому числі в господарствах населення – 588,7 тис. тонн, або 99,8%), що становить 2,7% від загального обсягу по Україні (урожайність перевищила показник по Україні на 4,5 ц/га та становить 175,0 ц/га).

Порівняно з областями, що належать до одного з Чернівецькою областю Карпатського економічного району, за зазначеним показником регіон випереджає

Івано-Франківську (де урожайність 171,0 ц/га), та Закарпатську (158,8 ц/га) області, поступаючи Львівській, де урожайність, склала 180,0 ц/га.

Виробництво овочів, тис. тонн

Незначну частку в обсягах виробництва продукції галузі рослинництва займає овочівництво, посівні площі якого також, в основному, зосереджені в господарствах населення. Господарствами усіх категорій у 2018 році вироблено 238,3 тис. тонн овочів (що складає 2,5% від загального виробництва по Україні), у т.ч. в господарствах населення – 237,6 тис. тонн (99,7% всього виробництва). Урожайність овочів у 2018 році склала – 188,7 ц/га, що на

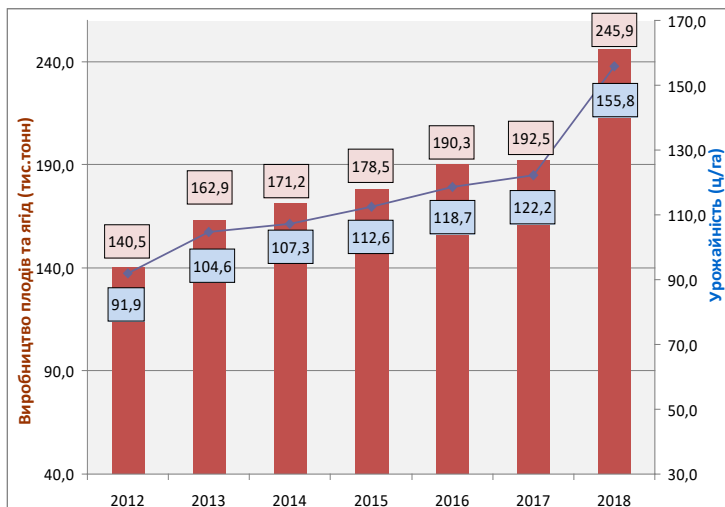
3,4 ц/га більше рівня 2012 року.

В області для зберігання овочів та картоплі налічується 18 сховищ, ємністю 7,1 тис. тонн, додаткова потреба у будівництві сховищ становить 5 одиниць ємністю на 3,8 тис. тонн.

Однією з найперспективніших галузей в області, яка динамічно розвивається, є садівництво. Виробництвом плодів в області займається понад 200 підприємств та фермерських господарств. Закладання інтенсивних та суперінтенсивних садів з кожним роком стає більш популярним. На Буковині близько, 9 тис. га інтенсивних садів, з яких майже 1,0 тис. гектарів обладнанні системою крапельного зрошення. Крім того, в ряді господарств області сади закладено за сучасними іноземними технологіями та системою захисту плодівих дерев від градобоя із застосуванням градобійної сітки.

З кожним роком в області помітно зростає виробництво плодово-ягідних культур, що в першу чергу зумовлено підвищенням їх урожайності. З 2012 року урожайність зросла в 1,7 раза (з 91,9 ц/га до 155,8 ц/га).

Виробництво та урожайність плодів та ягід

Слід зазначити, що у 2018 році господарствами усіх категорій вироблено 9,7% від загального виробництва по Україні плодоягідних культур (2 місце в загальноукраїнському рейтингу). За даним показником Чернівецька область випереджає Івано-Франківську (60,7 тис.тонн), Тернопільську (88,4 тис.тонн), Львівську (137,5 тис.тонн), Закарпатську (179,3 тис.тонн) та Хмельницьку (237,2 тис.тонн) області, поступаючись лише Вінницькій (332,3 тис.тонн).

Урожайність плодоягідних насаджень у 2018 році становила 155,8 ц/га (4 місце серед областей), що в 1,7 раза більше рівня 2012 року та на 27,4 ц/га більше від загального показника по Україні у 2018 році.

Для зберігання плодово-ягідної продукції в осінньо-весняний період в області налічується 58 фруктосховищ на 59,5 тис.тонн плодів, з яких 48 сховищ з регульованим газовим середовищем ємністю 53,0 тис.тонн.

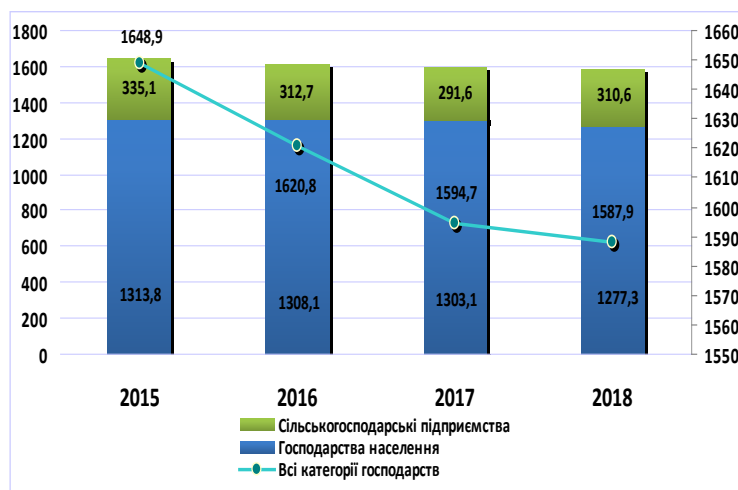
В області щорічно виробляється до 1 млн.тонн. плодів, тому для забезпечення зберігання більших об'ємів даної продукції є потреба в додатковому будівництві 7 сучасних сховищ із холодильним обладнанням на 9,4 - тис.тонн, що заплановано на найближчі 2-3 роки.

Тваринництво

Основними виробниками тваринницької продукції, як і рослинницької, залишаються господарства населення. У 2012 році частка господарств населення у виробництві продукції тваринництва складала 76,3%, а у 2018 році 80,4%.

Ситуація в тваринницькій галузі залишається складною та напруженою. В області і надалі скорочується поголів'я. Це в свою чергу впливає на зменшення

Продукція тваринництва, млн.грн.

виробництва продукції

тваринництва. Тваринництво стає нерентабельним та економічно не вигідним через зростання собівартості виробництва продукції, спричинене здорожчанням основних засобів виробництва, кормів та енергоносіїв. І це є основною проблемою.

Станом на 01.01.2013 в області в усіх категоріях господарств утримувалось 118,1 тис. голів великої рогатої худоби, в тому числі 67,5 тис. голів корів, 166,3 тис. голів свиней, 50,7 тис. гол. овець та кіз і 3547,8 тис. гол. птиці. Станом на 01.01.2019 року чисельність поголів'я ВРХ скоротилося в 1,4 раза, в т.ч. корів – в 1,3 раза, свиней – в 1,2 раза, овець та кіз – в 1,2 раза.

Наявність поголів'я сільськогосподарських тварин та птиці

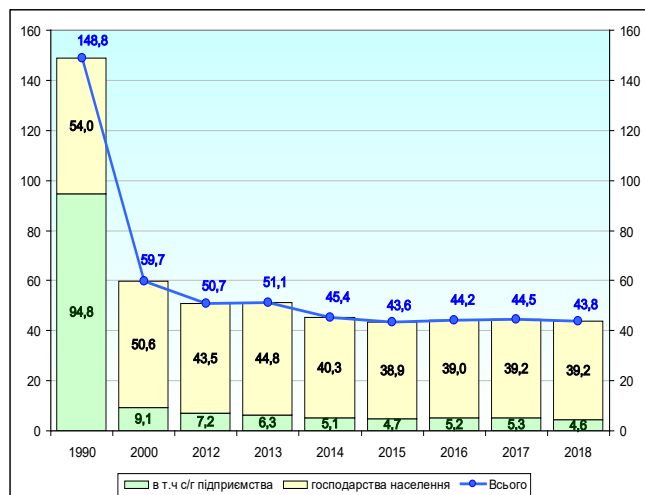
в різних категоріях господарств станом на 1 січня (тис. голів)

	2013					2019				
	ВРХ	в т.ч. корови	Свині	Вівці та кози	Птиця всіх видів	ВРХ	в т.ч. корови	Свині	Вівці та кози	Птиця всіх видів
Підприємства	12,7	4,5	57,7	7,2	1159,7	8,0	3,2	52,1	4,6	1036,4
Господарства населення	105,4	63,0	108,6	43,5	2388,1	73,5	48,2	89,8	39,2	2494,8
Господарства усіх категорій	118,1	67,5	166,3	50,7	3547,8	81,5	51,4	141,9	43,8	3531,2

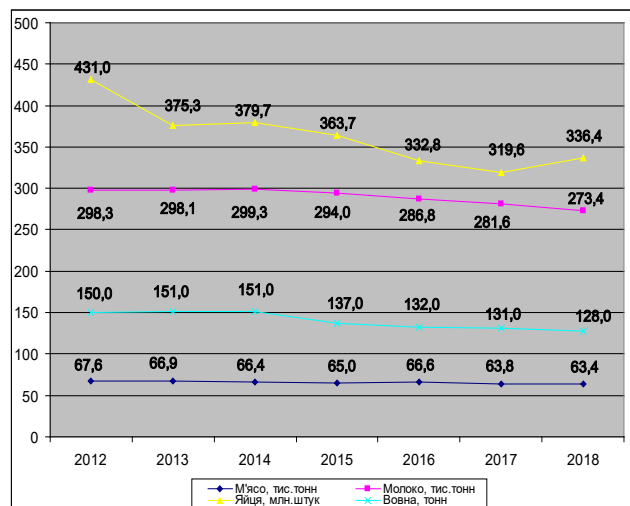
Слід зазначити, що в недалекому минулому візитівкою Буковини була також галузь вівчарства. Чисельність поголів'я овець в недалекому минулому складала майже 150 тис. голів. Нині поголів'я овець скоротилося в 3,4 раза.

За умови фінансової підтримки галузі вівчарства на сьогодні є можливість не тільки відновити досягнутий в минулому рівень виробництва вовни і продукції вівчарства, але й збільшити його.

Поголів'я овець та кіз у всіх категоріях господарств, тис. голів

Виробництво основних видів тваринницької продукції у господарствах усіх категорій за 2012-2018 роки

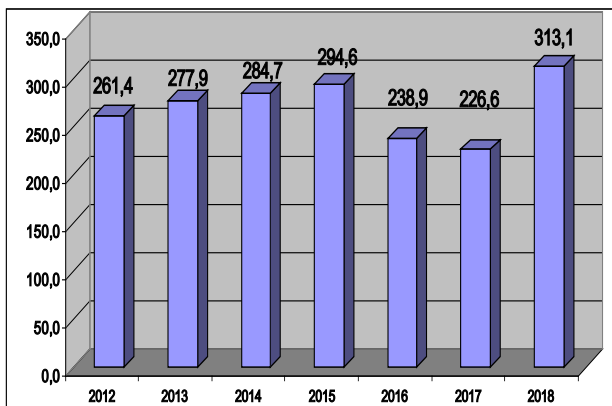

Основна частина сільськогосподарських тварин знаходиться у господарствах населення. В цій категорії господарств зосереджена лівова частка поголів'я худоби та птиці (ВРХ – 90%, в т.ч. корів – 94%, свиней – 63%, овець та кіз – 90%, птиці – 71%)

Питома вага господарств населення у виробництві м'яса складає 68%, молока – 95%, яєць – 75%, вовни – 94%.

Виробництво продукції тваринництва у 2018 році зменшилось проти рівня 2012 року.

Впродовж останніх років склалася тенденція щодо зростання у господарствах усіх категорій вирощування свиней та птиці і спаду вирощування ВРХ.

Чисельність поголів'я індиків в с/г підприємствах області, тис.голів

Однією із галузей птахівництва, яка в останні роки почала інтенсивно розвиватися, є індиківництво. За період з 2012 по 2018 роки поголів'я індиків збільшилось на 20%. Індиківництво в нашій області розвивається найвищими темпами в Україні

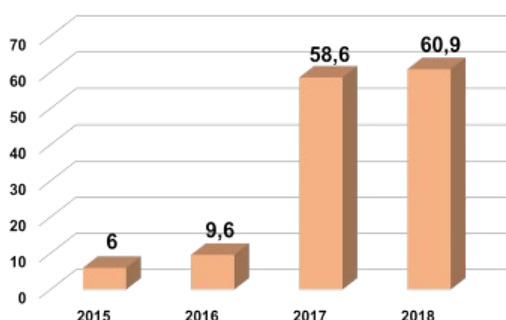
Станом на 01.01.2019 в області функціонують 51 приміщення для індиків загальною площею 42840 м². Планується ввести в експлуатацію ще 17 реконструйованих тваринницьких приміщень для утримання індиків. У 2019

році відкрито забійний та м'ясопереробний цех в с.Мамаївці Кіцманського району.

Перспективним для нашої області є також риборозведення. В межах найменшої в Україні Чернівецької області, площа якої становить всього 1,3% її території, протікає 4240 річок, розташовані 1071 ставок, які в основному використовуються для риборозведення. Загальна площа земельного фонду області, яка покрита поверхневими водами, складає 80,041 тис.га, або майже 10% її території.

Основним видом риби, яку вирощують у ставових господарствах, є короп. Наступне місце займає товстолоб та карась, з цінних видів риб вирощують лососеві, осетрові, форель райдужну, струмкову, а також стерлядь.

Важливе значення для сільського господарства має розвиток та вдосконалення селекційної бази для рослинництва, а саме: розмноження і реалізація новореєстрованих і перспективних сортів зернових, зернобобових та технічних культур; створення скоростиглих гібридів кукурудзи, створення і розмноження високопродуктивних сортів груші осіннього, зимового та пізньозимового строків досягання, які відповідають сучасним вимогам інтенсивного садівництва та придатні для вирощування в умовах Буковини; створення і розмноження високопродуктивних сортів горіха грецького конкурентоздатних на міжнародних ринках. Селекцією в рослинництві займається Буковинська державна сільськогосподарська дослідна станція НААНУ, Придністровська дослідна станція Інституту садівництва та Українська науково-дослідна станція карантину рослин інституту захисту рослин НААН України. Дані підприємства забезпечують агроформування

Державна підтримка галузі АПК (млн.грн.)

області високоякісним насінням та садивним матеріалом.

Через недостатнє фінансування, слабку матеріально-технічну базу наукових установ виконання їх завдань ускладнюється.

Важливим фактором розвитку галузі є фінансова підтримка з боку держави та органів місцевого самоврядування.

За різними програмами у 2018 році

отримано та освоєно з Державного бюджету коштів на суму 60,9 млн.грн. В розрахунку на 1 га це складає 197,06 тис.грн. Зауважимо, що за останні роки фінансова підтримка з боку держави зросла в 10 разів.

З обласного бюджету за різними програмами отримано і освоєно коштів на суму 4,5 млн.грн.

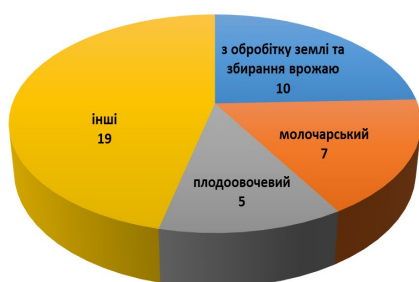
З метою нарощування поголів'я худоби та птиці вживалися заходи щодо залучення інвестицій в агропромисловий комплекс області. В 2018 році в сільське, господарство, мисливство та надання пов'язаних із ним послуг залучено 320,2 млн.грн. капітальних інвестицій (що складає 9,3% до загального обсягу інвестицій в область). У виробництво харчових продуктів залучено 66,2 млн.грн капітальних інвестицій (15,0% загального обсягу інвестицій в промисловість області) та 332,7 тис.дол.США іноземних.

Інфраструктура аграрного ринку

На даний час реалізація сільськогосподарської продукції здійснюється на 51 ринку сільськогосподарської продукції, з яких «Дари Буковини» та «Верхній» діють як оптові ринки.

Велику роль у розвитку інфраструктури аграрного ринку відіграють сільськогосподарські обслуговуючі

Структура сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів області.
Всього СОК – 41

кооперативи. Станом на 01.01.2019 року в області налічувалось 41 сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, з яких 17 діючих. У 2018 році отримано коштів від реалізації продукції на суму 4,2 млн.грн., що на 1,5 млн.грн. більше ніж у 2017 році.

За останні 2 роки в області створено 11 обслуговуючих сільськогосподарських кооперативи (у 2016 - 2017 роках в рамках Спільного Проєкту Європейського Союзу та Програми розвитку ООН в Україні «Місцевий

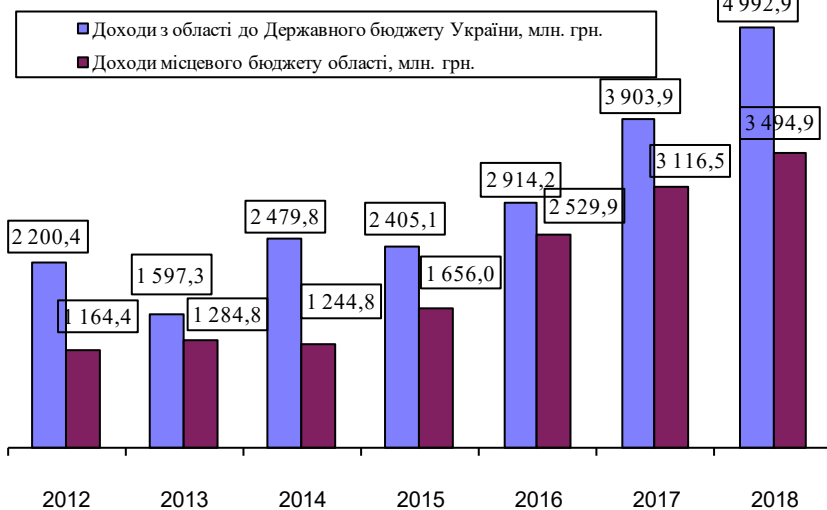
розвиток, орієнтований на громаду» в Чернівецькій області створено 6 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, а у 2018 році за рахунок впровадження Проєкту Австрійської Агенції Розвитку та Програми з розвитку ООН «Сталий розвиток сільських територій Чернівецької та Одеської областей» в області створено ще 5 обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів).

ФІНАНСОВО-БЮДЖЕТНА СФЕРА

Доходи.

За 2012-2018 роки в дохідній частині бюджету області відзначається постійне зростання надходжень до бюджетів усіх рівнів (крім 2013 року). При цьому, протягом досліджуваного періоду область більше сплатила податків до державного бюджету, ніж до місцевих бюджетів.

Доходи, млн. грн.

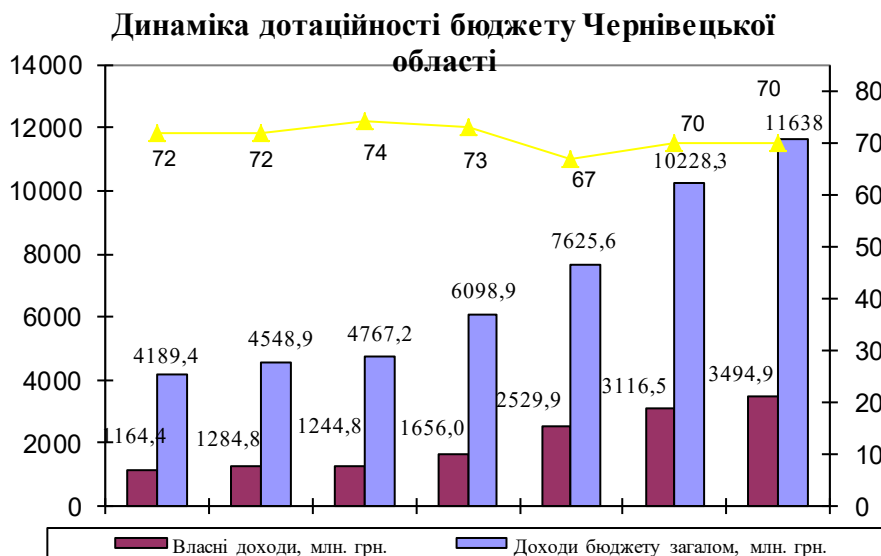
Чернівецька область є глибоко дотаційною, за досліджуваний період рівень дотаційності коливається з 72% у 2012 році до 70% у 2018 році.

Структура власних податкових надходжень за 2012-2018 роки збільшувалася, їх більшу частку становили надходження основного доходного джерела місцевих бюджетів – податку та збору на доходи фізичних осіб, що коливаються від 44,8% - до

68%.

Другим за величиною джерелом податків є плата за землю у 2012 – 13,4%, а у 2018 році – 10,3%.

Серед інших податкових джерел слід відмітити рентну плату за використання інших природних ресурсів, частка якої у 2018 році склала 2,2%.

Місцеві податки та збори з 2012 року по 2014 рік включно складали у середньому 1,1% від загального обсягу доходів.

Проте, з 2015 року до складу місцевих податків та зборів належать такі податки як: податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; плата за землю; транспортний

податок; збір за місця для паркування транспортних засобів; туристичний збір та єдиний податок. Завдяки цьому, місцеві податки досягли рівня 14,7% доходної бази.

Варто відзначити зростання частки єдиного податку, з 9,2% - у 2012 році, до 13,8% - у 2018 році.

Джерелом наповнення власних доходів бюджету області з неподаткових надходжень є дохід від плати за надання адміністративних послуг (від 5,8% у 2012 році до 14,7% у 2018 році), оренди комунального майна (у 2018 році - 7,2%).

Слід відмітити, що такий показник, як бюджетна забезпеченість регіону, безпосередньо корелюється з якістю життя його мешканців.

Видатки. Профіцит-дефіцит бюджету Чернівецької області

Порівнюючи доходи та видатки зведеного бюджету Чернівецької області, необхідно зазначити, що у період 2012-2018 років бюджет збалансований з

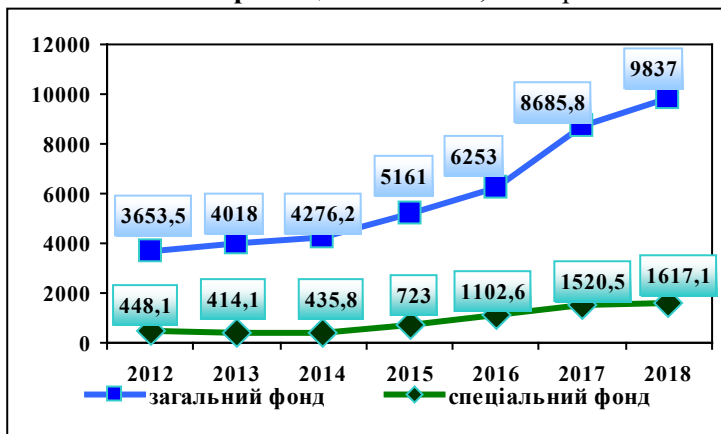
профіцитом (доходи перевищують видатки) по всіх роках без виключення. Однак найменші суми перевищення доходів над видатками мали місце у 2014 і 2017 роках, лише 55,2 млн. грн. і 22,0 млн. грн. відповідно.

Збільшення обсягу профіциту бюджету в окремих роках пояснюється в першу чергу тим, що в останні роки присутня практика виділення з державного бюджету

міжбюджетних трансфертів в останні дні грудня, а також неповним використанням бюджетних ресурсів органами місцевої влади та органами місцевого самоврядування через неритмічне їх обслуговування органами Державної казначейської служби.

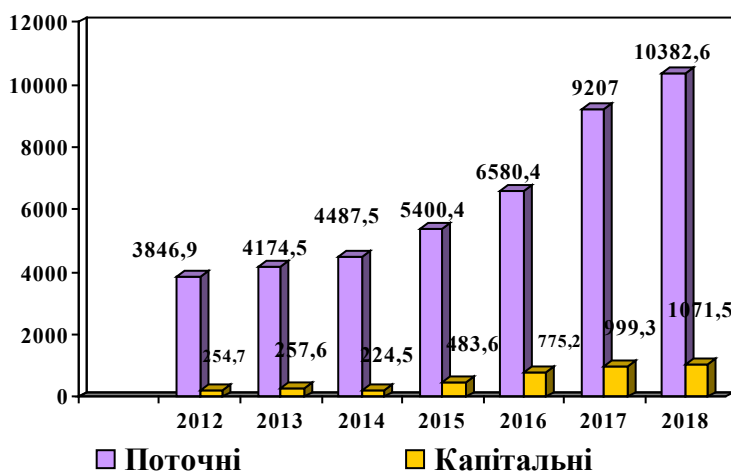
У видатковій частині бюджету, при порівнянні співвідношення загального та спеціального фондів, очевидним є досить значне зростання першого з 3653,5 млн.грн. у 2012 році до 9837,0 млн.грн. у 2018 році, а також значне збільшення, починаючи з 2015 року спеціального фонду, що свідчить про зростання власних надходжень бюджетних установ та про зміцнення їхньої фінансової незалежності.

Динаміка видатків загального та спеціального фондів бюджету Чернівецької області, млн.грн.

Поточні і капітальні видатки бюджету Чернівецької області,

млн. грн.

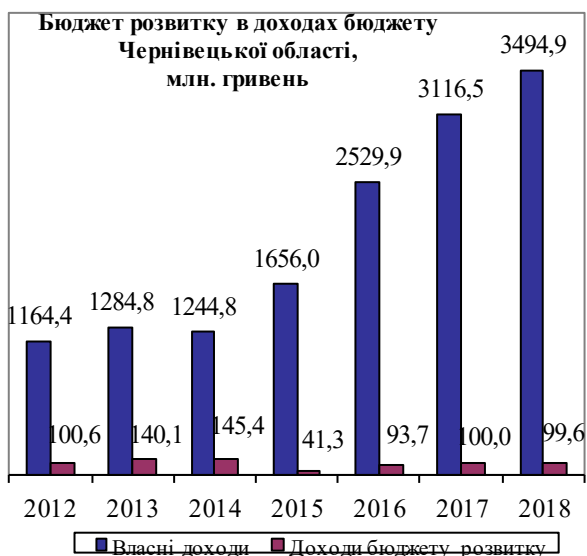

Має місце значне збільшення кількості програм, що реалізуються із використанням бюджетних коштів. Це призводить до неефективного використання та розпорошення коштів. Найбільш яскраво дефіцит бюджетних коштів проявляється у практично нереформованих бюджетних галузях економіки – освіті, культурі, охороні здоров'я тощо. Низька якість послуг, що надаються цими установами, в основному, пояснюється недофінансуванням їх

діяльності, а також вкрай низькими темпами впровадження нових форм та методів фінансування галузей, зокрема страхової медицини, платної системи окремих послуг освіти, культури тощо.

Спостерігається зростання поточних видатків, в основному витрат на утримання соціальної інфраструктури. При цьому, слід зазначити, що в загальному обсязі поточних видатків майже 50% займає заробітна плата з нарахуваннями і ще приблизно 30% соціальні виплати і пільги та субсидії, передбачені різним категоріям населення. Щодо капітальних видатків, то у період з 2012 по 2018 роки мала місце тенденція до їх суттєвого збільшення від 254,7 млн. грн. (або 6,2% від загального обсягу видатків) до 1071,5 млн. грн. (або 9,4% від загального обсягу видатків). При цьому спостерігається ріст капітальних видатків не лише в сумарному виразі, а і на половину у відсотках до обсягу видатків. Значний ріст обсягу капітальних видатків відбувся упродовж останніх трьох років і пов'язаний з виділенням з Державного бюджету України трансфертів капітального характеру, зокрема субвенцій на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій, формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад, придбання шкільних автобусів і обладнання для шкіл, ремонт і будівництво сільських амбулаторій тощо.

Бюджет розвитку

11,7%.

З 2012 по 2014 рік вагомими джерелами надходжень до бюджету розвитку були єдиний податок, кошти пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту та доходи від операцій з капіталом. З 2015 року єдиний податок (зміни до Бюджетного кодексу України) зараховується до загального фонду місцевих бюджетів.

У період 2012-2014 років прослідковується значний спад обсягу міжбюджетних трансфертів капітального характеру, передбачених області з Державного бюджету України зі 117,0 млн. грн. у 2012 році до 59 млн. грн. у 2014 році.

Для реалізації програм соціально-економічного розвитку, зміцнення матеріально-фінансової бази важливу роль відіграє бюджет розвитку місцевих бюджетів.

Частка власних доходів бюджету розвитку місцевих бюджетів у загальному обсязі доходів бюджету області у 2012-2018 роках коливається в межах 2,9%-

Починаючи з 2015 по 2018 роки має місце значне зростання їхнього обсягу з 97,4 млн. грн. у 2015 році до 578,4 млн. грн. у 2018 році або майже у 6 разів.

Стан атмосферного повітря

У порівнянні з іншими регіонами України за викидами в атмосферне повітря Чернівецька область має одні з найкращих показників.

Основним джерелом забруднення атмосферного повітря в Чернівецькій області є викиди від пересувних джерел (відпрацьовані гази автотранспорту). Так, наприклад викиди від них в 2015 році склали 30,9 тис.тонн (90,6%) від загальної кількості викидів.

Найменування областей	2015	
	Викиди (тис. тонн) від:	
	стаціонарних джерел	пересувних джерел
Івано-Франківська	223,9	42,5
Тернопільська	8,5	37,9
Закарпатська	4,4	49,8
Хмельницька	18,3	57,2
Чернівецька	3,2	30,9

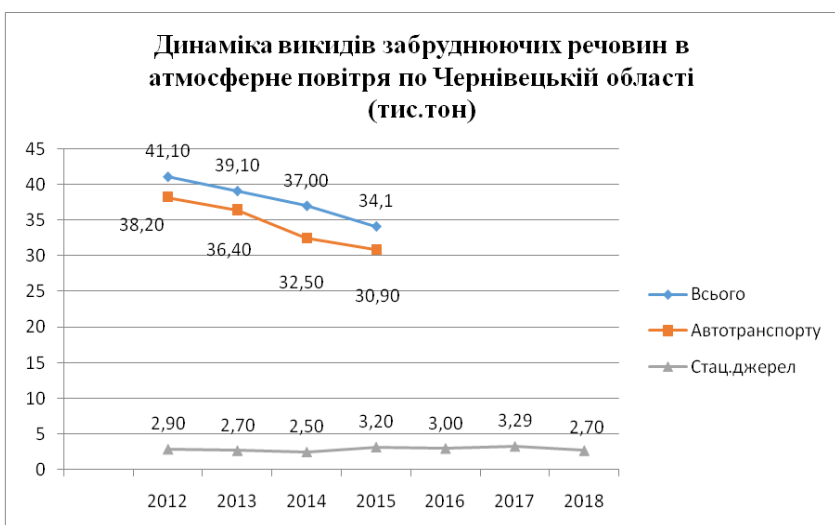
Введення в експлуатацію об'їзної дороги для обласного центру, дозволило покращити стан атмосферного повітря в м. Чернівці.

Вплив викидів в атмосферне повітря Чернівецької області підприємствами сусідніх держав Румунії та Молдови мінімальний у

зв'язку з відсутністю підприємств у прикордонній зоні зазначених країн, які могли б здійснювати значний вплив на стан атмосферного повітря області.

Слід зазначити те, що останніми роками все більше і більше підприємств для обігріву приміщень та для технологічних потреб встановлюють сучасні високопродуктивні та

економічні нагрівальні прилади, що зменшує викиди забруднюючих речовин у атмосферне повітря.

Екологічна ситуація в галузі водокористування

Упродовж 2015-2018 років забір води значно скоротився в порівнянні з минулими роками, але відмічається тенденція до збільшення забору свіжої води, що пов'язано, в основному, із взяттям на облік нових водокористувачів.

За 2018 рік господарствами та населенням області із природних водних об'єктів забрано 66,76 млн.м³,

За 2018 рік в області використано 50,84 млн.м³ води.

Втрати води при транспортуванні склали 14,22 млн.м³, що на 0,6% менше, ніж у 2017 році.

Скинуто зворотних вод всього – 43,42 млн. м³. Фактичний скид стічних вод у поверхневі водні об'єкти склав 40,23 млн. м³, з них 1,890 млн. м³ забруднених, 20,70 млн. м³ нормативно чистих без очищення та 16,89 млн.м³ нормативно-очищених.

Протипаводковий захист

Станом на 01.01.2014 на балансі водогосподарських організацій області перебуває 139,2 км протипаводкових гідротехнічних споруд (у тому числі 62,3 км – берегового кріплення та 76,9 км водозахисних дамб) загальною балансовою вартістю 215,3 млн.грн. Відновлення потребують гідротехнічні споруди загальною протяжністю 19,4 км.

Функціональна відомча система із запобігання та реагування на надзвичайні ситуації представлена аналітично-диспетчерським центром (АДЦ). Основним завданням АДЦ є забезпечення оперативного реагування при загрозі та виникненні надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру на водних об'єктах шляхом розробки планів заходів, вчасного інформування, залучення сил та засобів.

Свої завдання АДЦ виконує на кількох рівнях: басейновому (басейни річок Дністер, Прут та Сірет), обласному, районному, об'єктовому.

Оскільки річки Дністер, Прут та Сірет є транскордонними водотоками і від водогосподарської ситуації в їх басейнах залежить стан водокористування, окрім України ще і Республіки Молдова та Румунії, то своєчасне отримання гідрометеорологічної інформації є необхідною умовою у прийнятті оперативних управлінських рішень щодо запобігання та реагування на надзвичайні ситуації на водних об'єктах.

Після проходження катастрофічного паводку 2008 року розроблено Схему комплексного протипаводкового захисту.

Особливу увагу приділено впровадженню сучасних технічних засобів і технологій гідрометеорологічних спостережень, збору та обробки інформації, гідрометеорологічного прогнозування, що об'єднані в автоматизовану інформаційно-вимірювальну систему «Прикарпаття», яка передбачає:

будівництво нових та реконструкцію існуючих 106 автоматизованих гідрометеорологічних постів (83 по басейну Дністра і 23 по басейнах Прута та Сірету);

моделювання гідрологічних процесів на окремих ділянках та по всьому басейну річки;

розробку оперативних планів протипаводкових заходів;

інформування місцевих органів влади та населення про гідрометеорологічну ситуацію.

В Чернівецькій області заходи із забезпечення протипаводкового захисту здійснюються Басейновим управлінням водних ресурсів річок Прут та Стрет у межах виконання Загальнодержавної цільової програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року за бюджетною програмою «Захист від шкідливої дії вод сільських населених пунктів та сільськогосподарських угідь, в тому числі в басейні р.Тиса у Закарпатській області». До її заходів на 2014-2021 роки включено будівництво дамб та кріплення берегів у межах Вижницького району загальною протяжністю 4 км, вартістю 37 млн.грн.

Грунтовий покрив

Грунт - основний компонент наземних екосистем, що утворився протягом геологічних епох в результаті постійної взаємодії біотичних і абіотичних факторів.

Важливою властивістю ґрунтів є їх родючість. Завдяки їй ґрунти є основним засобом виробництва в сільському та лісовому господарствах, головним джерелом сільськогосподарських продуктів та інших рослинних ресурсів, основою забезпечення добробуту населення. Тому охорона ґрунтів, раціональне використання, збереження та підвищення їх родючості - неодмінна умова подальшого економічного прогресу суспільства.

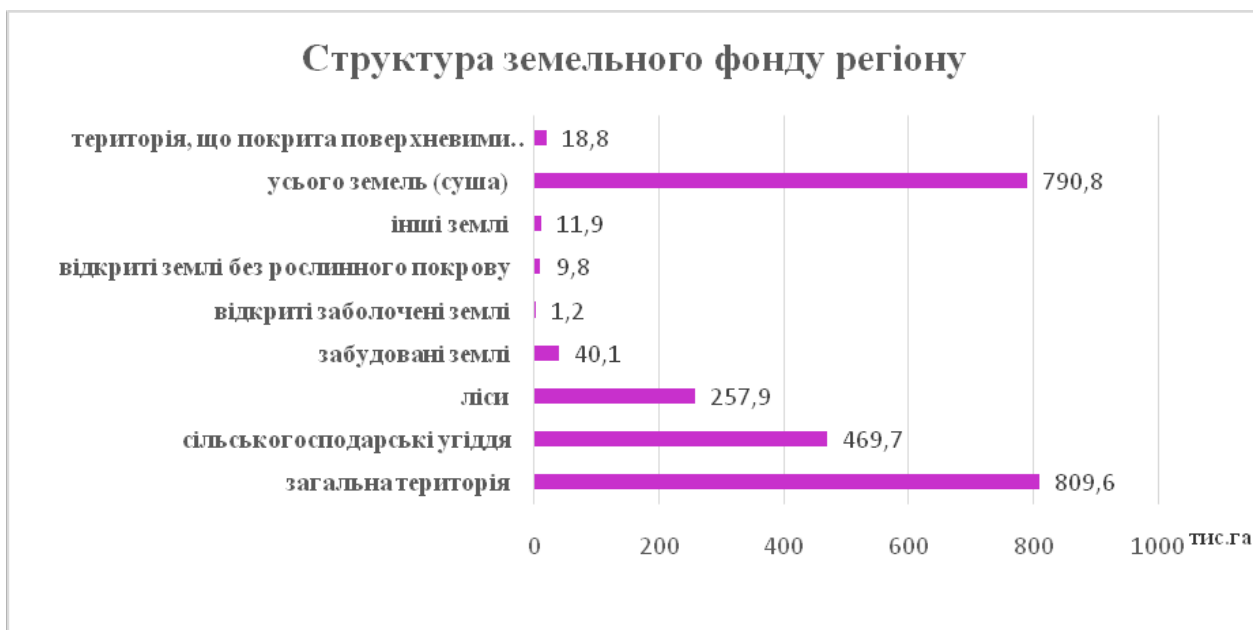
В сучасних умовах земельні ресурси зазнають все більшого техногенного впливу, посилюються ерозійні процеси та збільшується рівень їх забрудненості.

Географічне розміщення окремих ґрунтових типів і підтипів зумовлене природними ландшафтами, які на території Чернівецької області утворюють три добре виявлені зони: Карпатську гірсько-лісову, Передкарпатську височинну лісолучну і Прут-Дністровську височину лісостепову.

Основні види земель та угідь	2012 рік усього, тис. га	2013 рік усього, тис. га	2014 рік усього, тис. га	2015 рік усього, тис. га	2016 рік усього, тис. га	2017 рік усього, тис. га
Загальна територія	809,6	809,6	809,6	809,6	809,6	809,6
у тому числі:						
Сільськогосподарські угіддя	470,2	470,1	469,9	469,9	469,7	469,7
з них:						
рілля	331,4	330,9	330,8	330,8	330,8	330,8
багаторічні насадження	-	30,0	-	-	-	
Перелogi	29,6	-	30,0	30,2	30,2	30,2
сіножаті і пасовища	109,2	109,2	109,1	108,7	108,7	108,7
Ліси і інші лісовкриті площі	257,9	257,9	257,9	257,9	257,9	257,9
з них: вкриті лісовою рослинністю	242,8	242,7	242,8	242,8	2442,8	242,8
Забудовані землі	39,7	39,9	40,1	40,1	40,1	40,1
Відкриті заболочені землі	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	9,8	9,8	9,8	9,8	9,8	9,8
Інші землі	11,9	11,9	11,9	11,9	11,9	11,9
Усього земель (суша)	790,8	790,8	790,8	790,8	790,8	790,8
Території, що покриті поверхневими водами	18,9	18,8	18,8	18,8	18,8	18,8

Земельний фонд області становить низьку частку від території України. При цьому на загальноукраїнському фоні область вирізняє велика кількість сільськогосподарських угідь, особливо ріллі, що пов'язано з високою якістю земель, великою питомою вагою в їхньому складі чорноземів. Якщо брати по

Україні в цілому, то розораність сільськогосподарських угідь є найвищою у світі. Вона досягла 78% в середньому по Україні, а в Чернівецькій області – близько 72%. До обробітку залучені малопродуктивні угіддя, включаючи водоохоронні зони і схиліві землі.

Природні об'єкти та збереження біорізноманіття

В області нараховується 331 заповідна територія та об'єкт, загальною площею понад 103,5 тис.га, що складає 12,8 % території області (загальнодержавний показник 6,7 %). З них 23 об'єкти мають загальнодержавне значення загальною площею 12,7 тис.га, а саме: національні природні парки "Вижницький", "Черемоський" та "Хотинський", 10 заказників, 9 пам'яток природи, 2 дендропарки та Чернівецький ботанічний сад. 306 об'єктів мають місцеве значення, серед них - 2 регіональні ландшафтні парки, 47 заказників, 175 пам'яток природи, 4 дендропарки, 40 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, 38 заповідних урочищ. У межах цих територій зростає понад 1600 видів судинних рослин, з яких 106 видів занесено до другого видання Червоної книги України. Тут виявлено 392 види хребетних тварин, фауна безхребетних налічує більше 1500 видів, з яких до Червоної книги занесено 118 видів (31 %).

Для забезпечення умов відтворення і збагачення фауни Українських Карпат, особливо таких великих ссавців, як зубр, ведмідь, рись, дикий кіт, олень, дикий кабан тощо необхідне створення екологічного коридору, який би забезпечував умови міграції диких тварин.

Схема Буковинського екокоридору розроблена в рамках проекту «Реалізація транскордонного екологічного зв'язку в Українських Карпатах» (2008-2010), який фінансувався Урядом Нідерландів.

З врахуванням прикордонного розташування Буковини вивчається можливість організації транскордонних заповідних об'єктів — білаторального міждержавного природного українсько-румунського резервату на базі НПП "Черемоський" (Чернівецька обл.), прилеглого ландшафтного заказника "Чивчино-Гринявський" (Івано-Франківська область) та окремих територій національного парку "Родна" (Румунія).

У Чернівецькій області заходи зі збереження популяції зубра виконуються на території зоологічного заказника «Зубровиця». Зокрема, на виконання плану заходів щодо збереження Буковинської субпопуляції зубра європейського, прийнято рішення про розширення території зоологічного заказника місцевого значення «Зубровиця» за рахунок земель лісового фонду на території Вижницького та Путильського районів Чернівецької області, площа якого на цей час становить 27,1 тис.га.

Утворення та накопичення відходів. Поводження з відходами

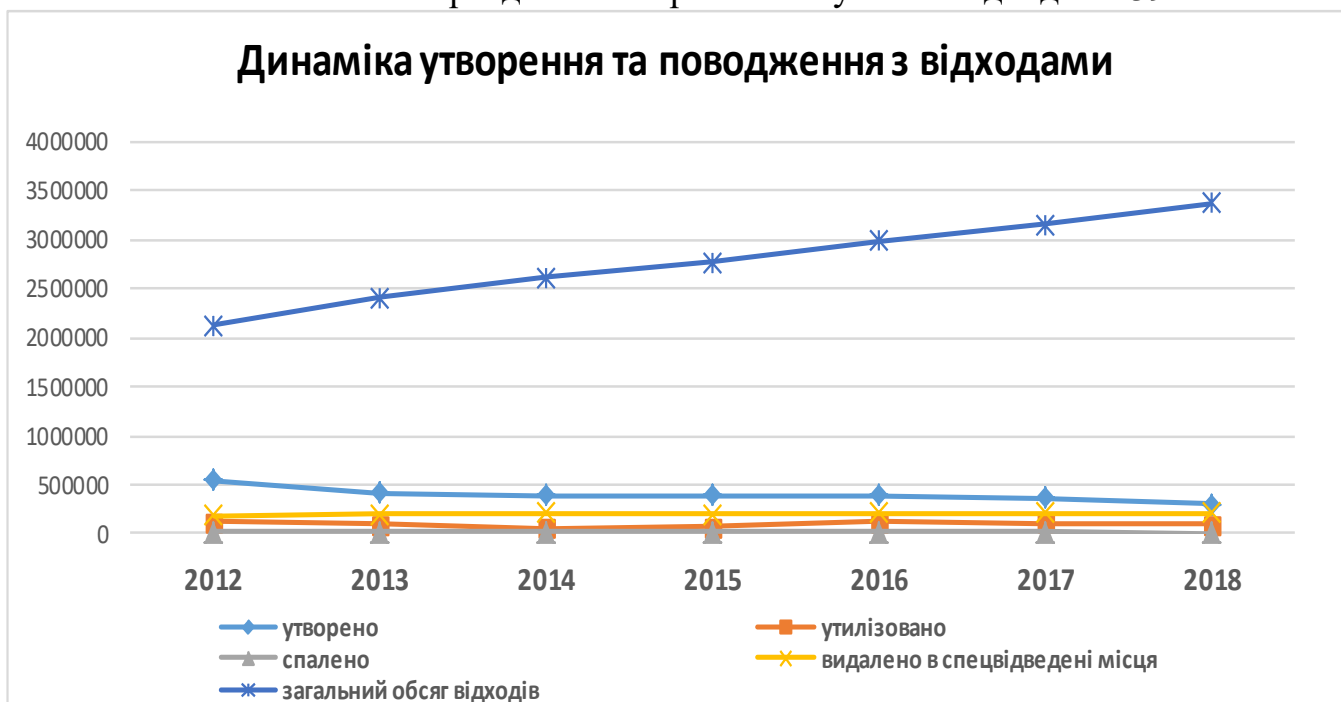
Одними з найгостріших екологічних проблем в Чернівецькій області (як і в Україні в цілому) залишаються питання, що пов'язані з відходами (їх утворення, накопичення, утилізація, видалення, вивіз на місця неорганізованого складування та ін.). Основним шляхом поведження з твердими побутовими відходами у Чернівецькій області залишається захоронення на полігоні/звалищах. Більша частина твердих побутових відходів захороняється на 1 полігоні м.Чернівці, 282 організованих сміттєзвалищах загальною площею 260 гектарів.

Сьогодні ситуація особливо загострилася, сміттєзвалища в області є великою проблемою, кількість їх щороку зростає. Саме утворені сміттєзвалища є одними із основних джерел забруднення навколишнього природного середовища. Тонни сміття викидаються на узбіччя доріг та лісів.

Обсяги захоронення ТПВ на полігоні/звалищі в Чернівецькій області за період 2012-2018 роки, тис. м ³							
2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Всього
654,9	662,1	669,3	663,3	670,9	790,6	844,9	4956,0

Аналіз свідчить, що за зазначений період обсяги захоронення ТПВ на полігоні/звалищах має тенденцію до збільшення. У 2018 році в області захоронено ТПВ 844,9 тис.м³, у порівнянні з 2017 роком більше на 54,3 тис.м³.

В області забезпечено роздільне збирання побутових відходів в 39 населених

пунктах.

У 17 підприємств області в наявності 50 установок для спалювання відходів та у 3 підприємствах – 4 установки для утилізації та перероблення відходів загальною потужністю відповідно 28,7 тис.т/рік та 2,3 тис.т/рік. У спеціально відведені місця та об'єкти було видалено 216,3 тис.т відходів, майже всі з яких становили побутові та подібні відходи. Станом на 1 січня 2019 р. у спеціально відведених місцях та об'єктах видалення відходів накопичилось 3372,7 тис. т відходів, майже всі вони – побутові та подібні відходи IV класу небезпеки. Основна частина накопичених відходів (80,9% або 2729,4 тис.т) розміщена на території обласного центру.

Виходячи із ситуації, що склалася в зазначеній сфері, одним із пріоритетних напрямів природоохоронної роботи є налагодження діяльності щодо лімітування утворення, розміщення та знешкодження відходів. Окремий розділ з цієї діяльності включено до Комплексної програми з охорони навколишнього природного середовища “Екологія” у Чернівецькій області на 2019-2021 роки.

Аналіз сильних сторін, можливостей розвитку, слабких сторін та загроз розвитку Чернівецької області (SWOT-аналіз)

SWOT-аналіз Чернівецької області проведено з урахуванням стану та тенденцій розвитку регіону, актуальних проблемних питань галузей господарського комплексу та соціальної сфери, соціально-економічного аналізу розвитку області за попередні роки, а також пропозицій, наданих до проєкту Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2027 року фахівцями різних галузей, експертами, науковцями, громадських організацій.

SWOT – аналіз Чернівецької області

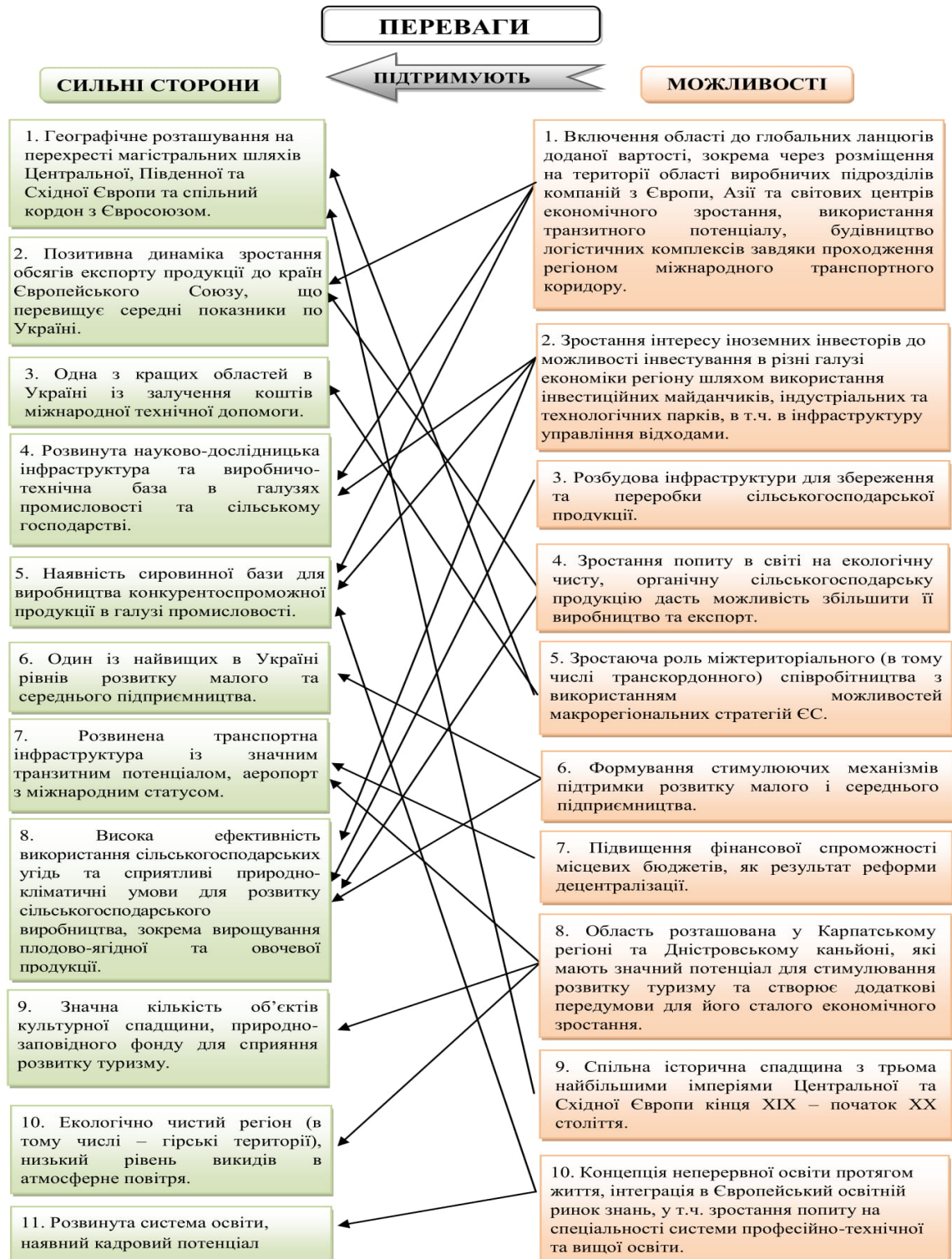
СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
1. Географічне розташування на перехресті магістральних шляхів Центральної, Південної та Східної Європи та спільний кордон з Євросоюзом. 2. Позитивна динаміка зростання обсягів експорту продукції до країн Європейського Союзу, що перевищує середні показники по Україні. 3. Одна з кращих областей в Україні із залучення коштів міжнародної технічної допомоги (5 місце). 4. Розвинута науково-дослідницька інфраструктура та виробничо-технічна база в галузях промисловості та сільському господарстві. 5. Наявність сировинної бази для виробництва конкурентоспроможної продукції в галузі промисловості. 6. Один із найвищих в Україні рівнів розвитку малого та середнього підприємництва. 7. Розвинена транспортна інфраструктура із значним транзитним потенціалом, аеропорт з міжнародним статусом. 8. Висока ефективність використання сільськогосподарських угідь та сприятливі природно-кліматичні умови для розвитку сільськогосподарського виробництва, зокрема вирощування плодово-ягідної та овочевої продукції. 9. Значна кількість об'єктів культурної спадщини, природно-заповідного фонду для сприяння розвитку туризму. 10. Екологічно чистий регіон (в тому числі – гірські території), низький рівень викидів в атмосферне повітря. 11. Розвинута система освіти, наявний кадровий потенціал.	1. Застаріла Схема планування території регіону та населених пунктів Чернівецької області. 2. Залежність розвитку окремих галузей промисловості від виробництва продукції на умовах переробки імпортованої давальницької сировини. 3. Наявна диспропорція розвитку бізнесу за сферами економічної діяльності та за територіальним розміщенням. 4. Низький рівень інноваційної та інвестиційної активності суб'єктів господарської діяльності. 5. Недостатньо розвинута інфраструктура агропромислового комплексу для зберігання, сортування та переробки, а також відсутність спеціалізованих лабораторій щодо сертифікації якості продукції. 6. Недостатня кількість облаштованих контрольно-пропускних пунктів та нерозвиненість прикордонної інфраструктури на українсько-румунському та українсько-молдовському кордонах. 7. Неінтегрованість внутрішньої транспортної інфраструктури в основні міжнародні та міжрегіональні транспортні коридори 8. Низький рівень інституційної інфраструктури підтримки малого та середнього підприємництва. 9. Дотаційність місцевих бюджетів області, висока залежність від державного бюджету. 10. Нерозвинутість туристичної інфраструктури. 11. Низький рівень маркетингової активності регіону. 12. Незадовільний рівень протипаводкового захисту та його фінансування. 13. Високий рівень тіньової економіки області. 14. Відсутність системи управління відходами. 15. Недостатнє застосування підходу прийняття рішень на основі даних (data driven decision making). 16. Відсутність інтеграції бізнесу та професійної освіти.

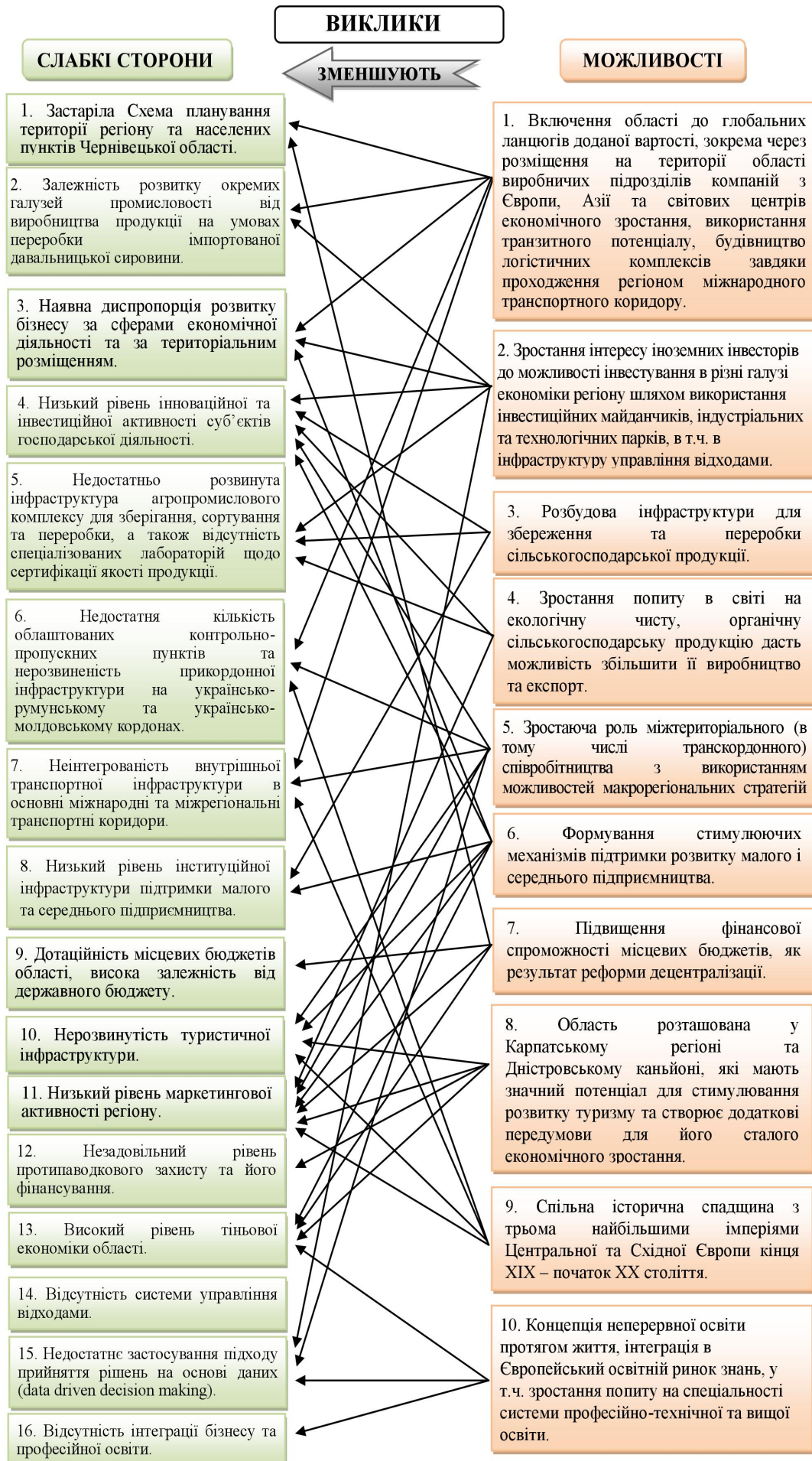

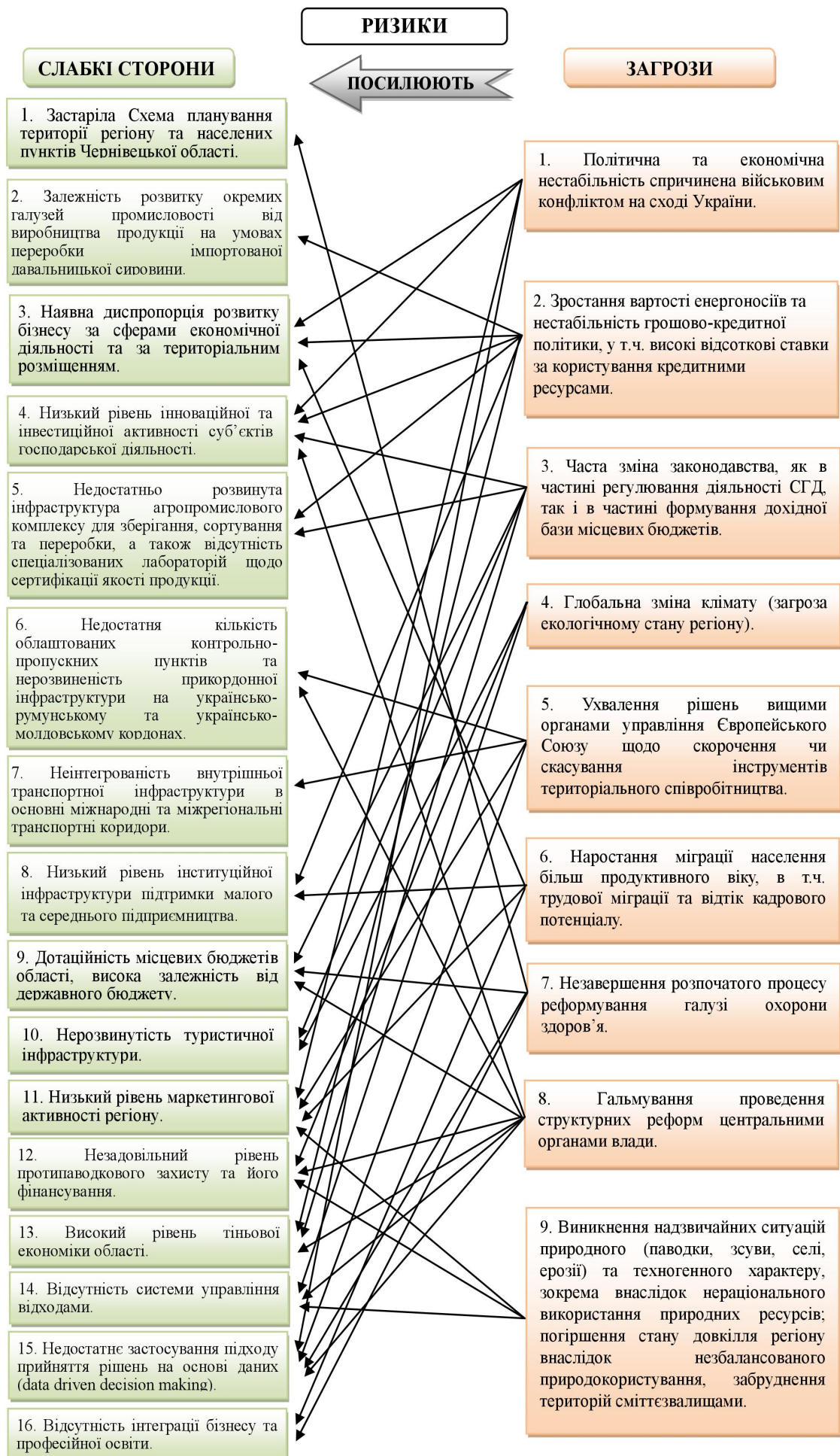
МОЖЛИВОСТІ	ЗАГРОЗИ
1. Включення області до глобальних ланцюгів доданої вартості, зокрема через розміщення на території області виробничих підрозділів компаній з Європи, Азії та світових центрів економічного зростання, використання транзитного потенціалу, будівництво логістичних комплексів завдяки проходження регіоном міжнародного транспортного коридору. 2. Зростання інтересу іноземних інвесторів до можливості інвестування в різні галузі економіки регіону шляхом використання інвестиційних майданчиків, індустріальних та технологічних парків, в т.ч. в інфраструктуру управління відходами. 3. Розбудова інфраструктури для збереження та переробки сільськогосподарської продукції. 4. Зростання попиту в світі на екологічну чисту, органічну сільськогосподарську продукцію дасть можливість збільшити її виробництво та експорт. 5. Зростаюча роль міжтериторіального (в тому числі транскордонного) співробітництва з використанням можливостей макрорегіональних стратегій ЄС. 6. Формування стимулюючих механізмів підтримки розвитку малого і середнього підприємництва. 7. Підвищення фінансової спроможності місцевих бюджетів, як результат реформи децентралізації. 8. Область розташована у Карпатському регіоні та Дністровському каньйоні, які мають значний потенціал для стимулювання розвитку туризму та створює додаткові передумови для його сталого економічного зростання. 9. Спільна історична спадщина з трьома найбільшими імперіями Центральної та Східної Європи кінця XIX – початок XX століття. 10. Концепція неперервної освіти протягом життя, інтеграція в Європейський освітній ринок знань, у т.ч. зростання попиту на спеціальності системи професійно-технічної та вищої освіти.	1. Політична та економічна нестабільність спричинена військовим конфліктом на сході України. 2. Зростання вартості енергоносіїв та нестабільність грошово-кредитної політики, у т.ч. високі відсоткові ставки за користування кредитними ресурсами. 3. Часта зміна законодавства, як в частині регулювання діяльності СГД, так і в частині формування дохідної бази місцевих бюджетів. 4. Глобальна зміна клімату (загроза екологічному стану регіону). 5. Ухвалення рішень вищими органами управління Європейського Союзу щодо скорочення чи скасування інструментів територіального співробітництва. 6. Наростання міграції населення більш продуктивного віку, в т.ч. трудової міграції та відтік кадрового потенціалу. 7. Незавершення розпочатого процесу реформування галузі охорони здоров'я. 8. Гальмування проведення структурних реформ центральними органами влади. 9. Виникнення надзвичайних ситуацій природного (паводки, зсуви, селі, ерозії) та техногенного характеру, зокрема внаслідок нераціонального використання природних ресурсів; погіршення стану довкілля регіону внаслідок незбалансованого природокористування, забруднення територій сміттєзвалищами.

SWOT-матриця Чернівецької області

SWOT-матриця є важливим елементом визначення конкурентних переваг області, оскільки дозволяє виявити взаємозв'язки між «внутрішніми» (сильні та слабкі сторони) та «зовнішніми» (можливості та загрози) факторами. Саме ці взаємозв'язки дозволяють сформулювати порівняльні переваги, виклики і ризики, які є основою для стратегічного вибору – формулювання стратегічних та операційних цілей розвитку області на довгострокову перспективу. Якщо сильна сторона підкріплюється можливістю, а загроза не нівелює цю сильну сторону, то така сильна сторона є найбільш важливою для області.

Сценарії розвитку регіону

Прогноз розроблений за трьома сценаріями і ґрунтується на аналізі розвитку економіки впродовж останніх років, поточної економічної ситуації, припущеннях, які враховують вплив зовнішніх та внутрішніх чинників, і містить прогностні оцінки (у цілому та за секторами економіки).

При розробленні Прогнозу враховано положення низки основних стратегічних документів, зокрема Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та ряду інших галузевих стратегічних програм, зокрема Експортної стратегії: Дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі на період 2017-2021 років, Стратегії подолання бідності, Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року тощо. Також, враховуючи, що Україна приєдналась до глобального процесу забезпечення сталого розвитку, у прогнозі відображено поступ, який з певною вірогідністю матиме Україна у досягненні визначених у Національній доповіді “Цілі Сталого Розвитку: Україна” (далі – ЦСР) цільових індикаторів цілей 8 та 9 за різних сценаріїв розвитку. Досягнення ЦСР потребуватиме глибоких соціально-економічних перетворень в Україні та нового глобального партнерства. Саме тому розуміння перспектив досягнення ЦСР дозволить своєчасно скоригувати політику і забезпечити необхідний прогрес.

При прогнозуванні соціально–економічних процесів перевага віддається **статистичним методам**, прогностним результатом яких є очікувані у майбутньому значення характеристик процесу.

Основний інструмент прогнозування – **екстраполяція**.

Суть прогностної екстраполяції полягає в поширенні закономірностей, зв’язків і відношень, що ґрунтується на вивченні його передісторії, виявленні загальних і усталених тенденцій, траєкторій зміни в часі. Тенденції та закономірності описують певною функцією, яку називають **трендом**.

Для визначення прогностних показників було використано методи лінійного тренду, що описує процеси, які рівномірно змінюються в часі, а також методи експонентної, логарифмічної, степеневі лінії тренду, що описують процеси, які нерівномірно змінюються в часі – з прискоренням чи сповільненням темпів.

Перший сценарій (базовий)

Основними умовами функціонування економіки за цим сценарієм мають стати:

- зростання попиту на товари українського експорту в умовах позитивної динаміки розвитку основних торговельних партнерів;

- збереження помірного зростання середньорічних цін на світових товарних ринках;

- розширення та диверсифікація зовнішньоекономічних зв’язків, укладання угод щодо функціонування зон вільної торгівлі з окремими країнами;

- функціонування Експортно-кредитного агентства, що сприятиме переходу до експорту наукомісткої інноваційної продукції для сталого розвитку країни;

- покращення інвестиційного клімату, дерегуляція і розвиток підприємництва;

впровадження нових стандартів виробництва з метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції в умовах необхідності освоєння ринків Європейського союзу;

виконання державного оборонного замовлення з метою забезпечення послідовного переозброєння Збройних Сил та інших військових формувань на нові зразки озброєння та військової техніки;

активізація процесів приватизації, оновлення та оптимізація системи державного управління підприємствами;

проведення активної політики зайнятості для прискорення повернення безробітних до трудової діяльності, створення умов для зниження рівня неформальної зайнятості;

подальше підвищення розміру соціальних стандартів, зокрема прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати;

подальша реалізація освітньої, пенсійної та медичної реформи;

проведення Національним банком України політики таргетування інфляції та плаваючого режиму курсоутворення;

активна співпраця з міжнародними фінансовими організаціями (зокрема МВФ, Світовий банк та ін.) в рамках реалізації спільних програм.

Економічне зростання за сценарієм 1 (базовий) забезпечуватиметься, головним чином, за рахунок розширення внутрішнього попиту, як споживчого, так і інвестиційного, який у прогнозі ототожнюється із поняттям “точки росту”, що підтримуватиметься політикою Уряду, спрямованою на стимулювання інвестиційної активності суб’єктів господарювання та відповідною соціальною політикою на тлі помірної цінової динаміки.

Економічний потенціал Чернівецької області на період до 2027 року суттєво не зміниться: частка ВРП у загальнодержавних обсягах залишиться на рівні попередніх років і становитиме 0,93-1,00%. Обсяг ВРП (скоригований на індекс споживчих цін) зростатиме незначними темпами і у 2021 році до 2020 року становитиме 101,0% або у фактичних цінах досягне майже 48 млрд.грн., а у 2027 році – 101,1%, (50,7 млрд.грн.).

Відповідно до тенденцій розвитку ВРП області на наступні роки, обсяги ВДВ також зазнають незначних змін: з прогнозованого обсягу ВДВ 43 млрд.грн – у 2021 році (у фактичних цінах) до 45,6 млрд.грн. – у 2027 році. Вищезазначене відбуватиметься на тлі поступового уповільнення цінової динаміки на внутрішньому ринку: прогнозується зменшення індексу споживчих цін (у розрахунку грудень до грудня попереднього року) з 107,1% – у 2021 році до 105,0% - у 2027 році.

Враховуючи тенденції розвитку у сфері реального сектору економіки Чернівецької області, прогнозується зростання обсягів реалізованої промислової продукції в середньому на 1,3 млрд.грн (у фактичних цінах) за рік. При цьому темп зростання обсягів промислової продукції залишатиметься на рівні 104-105%.

Розвиток будівельної галузі підтримуватиметься активним попитом на проведення робіт у сфері житлового будівництва та сфері будівництва інженерних споруд, зокрема будівництва нових доріг та покращення транспортно-експлуатаційного стану існуючих. Загалом, у період 2021-2027 років прогнозується

зростання обсягів будівельних робіт в умовах вагомого збільшення фінансування будівництва та ремонту транспортної інфраструктури.

Створення сучасної транспортної інфраструктури, підвищення рівня надання послуг відповідно до європейських стандартів та активне застосування різних форм державно-приватного партнерства стимулюватимуть зростання у сфері транспорту. Так, впродовж 2021–2027 років прогнозується зростання обсягів пасажирообороту автомобільного транспорту у середньому на 2,4% в рік.

Економіка Чернівецької області, відповідно до базового сценарію розвитку, залишатиметься сировинною. Виробництво сільськогосподарської продукції дещо зростатиме в середньому на 1,5% за рік. В загальному по Україні в найближчі роки прогнозується отримання високих обсягів врожаю сільськогосподарських культур.

Спрощення адміністрування податків, створення умов для покращення доступу до фінансових (кредитних) ресурсів та зменшення монополізованості ринків створить умови розвитку малого і середнього підприємництва в регіоні. Це призведе до покращення інвестиційного клімату та сприяння інвестиційній спрямованості фінансових потоків, зокрема, шляхом розвитку мікрокредитування та інших форм фінансової підтримки малих та середніх виробників. Як наслідок, у прогнозованому періоді кількість малих підприємств на 10 тис. осіб наявного населення зросте до 50 одиниць, збільшиться обсяг капітальних інвестицій щорічно, в середньому, на 10-12% та обсяг залучених прямих інвестицій – на 7-8%.

Розширення та диверсифікація зовнішньоекономічних зав'язків України у напрямку поглиблення зовнішньоекономічних відносин з країнами Європейського союзу, Азії та Африки спонукає прогнозувати зростання обсягів зовнішньої торгівлі та експортного виробництва. Впродовж цього періоду обсяги експорту та імпорту товарів Чернівецької області можуть щорічно зростати на 5-10%.

На фоні продовження політики Уряду, спрямованої на поступове збільшення соціальних стандартів та подальше впорядкування системи оплати праці в бюджетній сфері, прогнозується збільшенням середньомісячної заробітної плати працівників Чернівецької області з 7 тис.грн у 2018 році до 13-15 тис.грн – у 2027 році.

Проведення політики щодо розширення доступу до продуктивної зайнятості, забезпечення гарантій зайнятості у процесі приватизації та реструктуризації підприємств, пристосування економічних суб'єктів до нових умов господарювання та підтримка підприємництва і самозайнятості населення сприятиме збереженню рівня безробіття в межах 7-8,0% (в середньому по Україні рівень безробіття дещо вищий: у 2018 році – 8,8%, у 2021 році прогнозується 8,0–8,7%).

Другий (оптимістичний) сценарій

Другий сценарій розроблено з метою визначення додаткових ефектів, які можуть бути сформовані в економіці регіону внаслідок реалізації складних реформ (земельної та податкової в частині оподаткування прибутків підприємств), а також бюджетної “вартості” таких реформ. Припущення щодо притоку інвестиційного та позичкового капіталу за другим сценарієм є дещо вищим, ніж за базовим.

Тобто, якщо за першим (базовим) сценарієм розвиток економіки формується під помірним впливом факторів, то за другим, навпаки – цілеспрямовано створюються умови для появи нових “точок зростання” у вигляді інвестицій та

інновацій. Саме тому, за другим сценарієм створення податкових умов та підвищення мотивації до нарощування інвестицій та інновацій поряд із активізацією використання інших інструментів сприятиме покращенню якості економічного зростання.

Серед основних відмінностей в сценарних умовах функціонування економіки між першим та другим сценаріями на середньострокову перспективу слід зазначити запровадження податку на виведений капітал у 2019 році та ринку землі сільськогосподарського призначення на перехідних умовах до 2020 року за другим сценарієм.

Як запровадження податку на виведений капітал (на заміну податку на прибуток підприємств), так і розбудова ринку землі, сприятимуть, перш за все, активізації процесів залучення інвестицій в економіку, що має вивести область на новий, більш якісний виток розвитку.

Запровадження ринку землі стане підґрунтям для подальшого розвитку малих і середніх сільськогосподарських виробників за умов залучення фінансових ресурсів (у тому числі і кредитних), притоку інвестицій у галузь та, як результат, збільшення продуктивності сільськогосподарського виробництва та його механізації, зменшення безробіття у сільській місцевості та рівня урбанізації і міграції. Крім того, розширення сировинної бази матиме позитивний вплив на виробництво харчових продуктів та внутрішню торгівлю внаслідок збільшення пропозиції аграрної продукції в економіці.

Вибір шляху в напрямку інвестиційно-інноваційного розвитку потребує великих фінансових затрат, тому запровадження податку на виведений капітал, крім посилення приватних інвестиційних потоків, супроводжуватиметься фіскальними втратами. Але, кошти, спрямовані на реалізацію інвестиційних проєктів, з урахуванням мультиплікативного ефекту сприятимуть формуванню якісно нових “точок зростання” економіки, що генеруватимуть високу додану вартість у наступних періодах.

Враховуючи вплив вищезазначених факторів, у 2021-2027 роках за другим сценарієм прогнозується середньорічне зростання індексу промислового виробництва на 6,0%, обсягів виробництва сільськогосподарської продукції – на 3,0%, ВРП – на 2,0%.

Це, у свою чергу, має стати одним з каталізаторів розвитку малого та середнього бізнесу, що посилюватиме конкуренцію між економічними агентами та сприятиме ринковому формуванню ціни. Водночас поступово зменшуватиметься рівень безробіття – з 8,0% у 2019 році до 5,0% у 2027 році.

Активізація діяльності реального сектору економіки та проведення державної політики щодо підвищення добробуту населення обумовлюватимуть зростання середньомісячної заробітної плати працівників, скоригованої на індекс споживчих цін, в середньому щорічно на 7-8,0% (у 2018 році – на 12,7%).

Завдяки цілеспрямованій реалізації реформ, істотній активізації розвитку мікрокредитування та інших форм фінансової підтримки малих та середніх виробників в поєднанні з покращенням бізнес-клімату за цим сценарієм посилюватимуться інвестиційні процеси не лише з боку вітчизняних, але і з боку іноземних інвесторів, що в свою чергу, має активувати низку позитивних змін в

економіці області. Приріст прямих іноземних інвестицій прогнозується в середньому щорічно на рівні 8,0%. Експорт товарів та послуг у 2021-2027 роках зростатиме в середньому щорічно на 22,0%.

Поряд з тим, покращення економічної ситуації в області у поєднанні з активним упровадженням заходів соціальної політики має стати підґрунтям для зменшення потоку трудових мігрантів та більш швидкому покращенню добробуту населення.

Зазначені чинники та якісна реструктуризація української економіки з переходом на інноваційно-інвестиційну модель розвитку забезпечить якісне тривале економічне зростання у довгостроковій перспективі.

Третій (песимістичний) сценарій

Третій сценарій, в якому основні напрями внутрішньої економічної політики хоча і збігаються з першим сценарієм, але інтенсивність їх реалізації передбачається суттєво нижчою. Крім того, передбачається, що розвиток економіки відбуватиметься в умовах гіршої зовнішньоекономічної кон'юнктури та повільнішого зростання основних торгових партнерів України.

За цим сценарієм можливим є повернення до загострення структурних диспропорцій в економіці, у тому числі через реалізацію не в повному обсязі зовнішнього та інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку. Іноземні інвестори і надалі з обережністю ставитимуться до ведення бізнесу в області та Україні, де реформи, внаслідок відсутності політичної підтримки, не наберуть належних обертів.

Недостатні обсяги інвестування в основні фонди, інфраструктуру, енергетику, житлово-комунальне господарство в умовах низьких темпів модернізації та оновлення основних засобів, збереження значної енерго- та матеріалоємності української продукції, призводитиме до ще більшої втрати конкурентних позицій вітчизняних виробників як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках.

Гальмування економічного розвитку, втрата довіри іноземних інвесторів та кредиторів, та, як результат, звуження можливості залучення нових позик, загострюватиме проблему розрахунку за існуючими борговими зобов'язаннями, що змушуватиме дотримуватися жорсткішої бюджетної та соціальної політики і негативно впливатиме на динаміку внутрішнього попиту.

У підсумку темп ВРП залишатиметься щорічно на рівні 100,0%.

Поряд з тим, спостерігатиметься скорочення виробництва в експортоорієнтованих видах промислової діяльності, що негативно позначатиметься на загальних темпах зростання промислового виробництва. Так, у 2021-2027 роках виробництво промислової продукції зростатиме щорічно в середньому на 1-1,5%, виробництво сільськогосподарської продукції може - на 1,0%.

За таких умов прогнозуються незначні темпи приросту середньомісячної заробітної плати працівників, скоригованої на індекс споживчих цін, – щорічно в середньому на рівні 5,0%, рівень безробіття у 2027 році очікується на рівні 8,5-9,0%, що вищий, ніж за сценарієм 1 та 2.

У той же час, існує низка ризиків, реалізація яких впливатиме на справдження прогнозних оцінок. Серед них слід зазначити:

продовження тенденції нарощення обсягів трудової міграції з ймовірним подальшим дефіцитом людських ресурсів;

призупинення співпраці з міжнародними фінансовими організаціями;

уповільнення соціально-економічного розвитку області або неефективне використання потенціалу області;

менші за очікуванні обсяги врожаю окремих продуктів рослинництва;

ризик реалізації популістських заходів у соціальному напрямі, особливо впродовж періодів очікуваного посилення політичної активності.

У цілому за цим сценарієм відбуватиметься відставання розвитку області від докризового рівня. Це створюватиме загрозу для збереження або навіть втрачання конкурентних позицій й посилення диспропорцій в економіці у напрямку зростання її витратності.

Стратегічне бачення розвитку Чернівецької області

За результатами дослідження соціально-економічного стану області, проведеного SWOT-аналізу та обговорення пропозицій експертів, науковців, працівників органів місцевого самоврядування і органів виконавчої влади, громадських організацій були сформульовані Стратегічне бачення та Місія області.

Стратегічне бачення Чернівецької області:

Чернівецька область – регіон можливостей для сталого розвитку та забезпечення якісно нового рівня життя

Місія Чернівецької області:

Самобутній край нових можливостей для розвитку особистості із збереженням культурно-духовних цінностей та буковинських традицій господарювання.

Стратегічне Бачення досягатиметься через досягнення стратегічних цілей. Визначені на підставі аналізу стратегічні цілі – спосіб підвищення рівня і якості життя населення.

Підвищення конкурентоспроможності регіону, розвиток потенціалу гірських територій і людського капіталу, створення комфортних та безпечних умов проживання	Стратегічна ціль 1. Підвищення конкурентоспроможності регіону шляхом сталого розвитку сільського господарства, переробної промисловості та туризму	Стратегічна ціль 2. Просторове планування та розвиток інфраструктури	Стратегічна ціль 3. Створення комфортних та безпечних умов проживання на території Чернівецької області	Стратегічна ціль 4. Розвиток людського капіталу, як основа соціально-економічного зростання
	✓	✓	✓	✓

Обрані стратегічні цілі будуть реалізовані через систему операційних цілей.

Стратегічна ціль	Оперативні цілі	Завдання
SMART 1. Підвищення конкурентоспроможності регіону шляхом сталого розвитку сільського господарства, переробної промисловості та туризму.	1.1. Створення сприятливих умов для сталого розвитку сільського господарства, в тому числі на гірських територіях	1.1.1. Розвиток сільськогосподарського виробництва шляхом створення інфраструктури для зберігання, сортування та переробки сільгосппродукції. 1.1.2. Створення лабораторій щодо сертифікації якості продукції. 1.1.3. Вдосконалення селекційної бази для сільськогосподарської галузі. 1.1.4. Інтенсивний розвиток тваринництва в області. 1.1.5. Формування сприятливого інвестиційного клімату в секторі сільського господарства області. 1.1.6. Запровадження інноваційних методів сільського господарства.
	1.2. Підвищення конкурентоспроможності продукції провідних галузей промисловості (деревообробна, текстильна, харчова)	1.2.1. Посилення інноваційної складової розвитку промислового комплексу області. 1.2.2. Забезпечення продукування валової доданої вартості у харчовій, текстильній, деревообробній промисловості/ 1.2.3. Інтенсивний розвиток виробництва у об'єднаних територіальних громадах. Подолання галузевої та територіальної диспропорції розвитку промислового комплексу, особливо в гірських територіях. 1.2.4. Формування сприятливого інвестиційного клімату в Чернівецькій області. Створення інституційної підтримки підприємництва.
	1.3. Розвиток туризму та рекреації	1.3.1. Створення сприятливих умов для розвитку туристично-рекреаційного потенціалу, у тому числі в гірських територіях. 1.3.2. Формування інфраструктури для розвитку туризму (сільського, зеленого) в Карпатському регіоні. 1.3.3. Популяризація туристичного потенціалу Чернівецької області.
	1.4. Формування сучасної системи підготовки кадрів для потреб регіональної економіки	1.4.1. Створення сприятливої кон'юнктури на обласному ринку праці, зменшення диференціації у сфері зайнятості населення, підвищення рівня зайнятості населення та зниження рівня безробіття. 1.4.2. Формування сучасної системи підготовки кадрів для потреб економіки області, у тому числі розвиток системи освіти впродовж життя. 1.4.3. Удосконалення структури зайнятості населення шляхом підвищення якості робочої сили, розвитку її мобільності; організація внутрішньо обласної трудової міграції (насамперед маятникової) для підвищення рівня зайнятості населення із сільської місцевості.
2. Просторове планування та розвиток інфраструктури області	2.1. Просторове планування: сучасний підхід до планування розвитку територій.	2.1.1. Розробка та оновлення Схеми планування території Чернівецької області, у тому числі гірських територій. 2.1.2. Рациональне розташування зон житлової та громадської забудови, виробничих, рекреаційних, природоохоронних, оздоровчих, історико-культурних та інших зон і об'єктів.
	2.2. Забезпечення розвитку інфраструктури регіону.	2.2.1. Забезпечення будівництва (ремонт) та належного утримання основних транзитних коридорів області. 2.2.2. Розбудова прикордонної інфраструктури та пунктів пропуску через державний кордон. 2.2.3. Розвиток логістичної інфраструктури та забезпечення високої якості та швидкості обслуговування внутрішніх, зовнішніх та транзитних перевезень. 2.2.4. Реалізація потенціалу міжнародного аеропорту «Чернівці» імені Леоніда Каденюка. 2.2.5. Забезпечення на території області доступного та

		широкого спектру телекомунікаційних послуг та послуг зв'язку. 2.2.6. Підвищення рівня благоустрою населених пунктів та створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення.
3. Створення комфортних та безпечних умов проживання на території Чернівецької області.	3.1. Збереження природно-заповідного фонду, збалансоване та раціональне використання надр	3.1.1. Упорядкування природно-заповідного фонду області. 3.1.2. Забезпечення умов раціонального використання ресурсного потенціалу регіону (мінеральні, кліматичні, лісові, водні, енергетичні тощо).
	3.2. Підвищення рівня екологічної безпеки регіону.	3.2.1. Покращення стану управління відходами, залучення нових інвестицій у сферу управління відходами. 3.2.2. Приведення якості питної води до рівня національних стандартів, зменшення витоків та неврахованих втрат води в системах централізованого водопостачання. 3.2.3. Впровадження сучасних технологій очистки та доочистки стічних вод. 3.2.4. Запобігання наслідкам надзвичайних ситуацій, безпека населення та територій. 3.2.5. Протипаводковий захист територій.
4. Розвиток людського капіталу як основа соціально-економічного зростання	4.1. Підвищення якості освіти та розвиток науки	4.1.1. Формування ефективної мережі закладів освіти в області. 4.1.2. Розвиток системи «освіта впродовж життя». 4.1.3. Збереження та розвиток наукового потенціалу області.
	4.2. Розвиток системи охорони здоров'я та соціального захисту.	4.2.1. Формування ефективної мережі медичних закладів в регіоні. 4.2.2. Створення сучасної системи соціального захисту населення в області.
	4.3. Створення сприятливих умов для розвитку культури, молодіжної політики та спорту.	4.3.1. Збереження культурно-духовної спадщини, розвиток умов для патріотичного культурного виховання населення. 4.3.2. Створення умов соціального та правового захисту інтересів молоді. 4.3.3. Розвиток спортивної інфраструктури.

Стратегічна ціль 1.

(визначена на засадах SMART-спеціалізації)

Підвищення конкурентоспроможності регіону шляхом сталого розвитку сільського господарства, переробної промисловості та туризму

Смарт-спеціалізація полягає у виявленні та реалізації унікального для кожного регіону потенціалу економічного розвитку, заснованого на його специфічних конкурентних перевагах.

Смарт-спеціалізація – це пріоритети розвитку регіону, які здатні достатньо швидко активізувати якісні структурні економічні перетворення та підвищити конкурентоспроможність економіки регіону.

Підвищення конкурентоспроможності регіону шляхом сталого розвитку сільського господарства, переробної промисловості та туризму передбачає цілеспрямовану підтримку інвестиційно-інноваційної складової, поліпшення менеджменту, удосконалення виробничих процесів на основі технологічної модернізації тощо.

Досягнення стратегічної цілі передбачається через реалізацію таких оперативних цілей:

Стратегічна ціль 1. Підвищення конкурентоспроможності регіону шляхом сталого розвитку сільського господарства, переробної промисловості та туризму			
Оперативна ціль 1.1.	Оперативна ціль 1.2.	Оперативна ціль 1.3.	Операцтивна ціль 1.4.
1.1. Створення сприятливих умов для сталого розвитку сільського господарства, в тому числі на гірських територіях	Підвищення конкурентоспроможності продукції провідних галузей промисловості (деревообробна, текстильна, харчова)	Розвиток туризму та рекреації	Формування сучасної системи підготовки кадрів для потреб регіональної економіки

Оперативна ціль 1.1. Створення сприятливих умов для сталого розвитку сільського господарства, в тому числі на гірських територіях

Сільське господарство відіграє визначальну роль в економіці регіону. Виробництвом сільськогосподарської продукції в області займаються 190 сільськогосподарських підприємств різних форм власності та господарювання, 548 фермерських господарств та 175,0 тисяч особистих селянських господарств.

Пріоритетним напрямком розвитку агропромислового комплексу є розвиток садівництва. Ґрунтово-кліматичні умови регіону надзвичайно сприятливі для вирощування плодово-ягідної продукції.

Виробництво плодово-ягідної продукції нашої області відбувається випереджаючими темпами, у порівнянні із створенням бази для сортування, зберігання та переробки плодів. Для забезпечення зберігання більших об'ємів даної продукції є потреба в додатковому будівництві 7 сучасних сховищ із холодильним обладнанням на 9,4 - тис.тонн. Тому, створення високотехнологічних підприємств з первинної та глобальної переробки сировини (плодів та ягід) у галузі садівництва, а також додаткової бази для сортування плодово-ягідної продукції та впровадження виробництва органічної продукції садівництва – є основними

завданнями стратегічного розвитку агропромислового комплексу області та можливими сферами інвестування в сільськогосподарську галузь.

Ситуація в тваринницькій галузі залишається складною та напруженою. В області і надалі скорочується поголів'я ВРХ в т.ч корів. Однак, впродовж останніх років склалася тенденція щодо зростання в усіх категоріях господарств вирощування свиней та птиці. Однією із галузей птахівництва, яка в останні роки почала інтенсивно розвиватися, є індиківництво. Завдяки залученню внутрішніх інвестицій та використання кредитних ресурсів вдалось провести реконструкцію ряду тваринницьких приміщень, та значно збільшити чисельність поголів'я птиці. Будівництво та реконструкція тваринницьких приміщень, а також закупівля високопродуктивних порід сільськогосподарських тварин дозволить покращити ситуацію в тваринницькій галузі та збільшити поголів'я худоби та птиці.

Слід зазначити, що частина території Чернівецької області знаходиться в передгірській (між рікою Прут і краєм Карпат) і гірській (Буковинські Карпати) зонах. Основними сферами виробництва гірських територій є насамперед сільське господарство, рекреація та лісове господарство.

У гірській зоні, де невисока сума температур і велика кількість опадів, не має інтенсивного сільськогосподарського виробництва. Тут спеціалізуються на м'ясо-молочному тваринництві й вівчарстві з виробництвом кормових культур на природних сіножатах. Більшість цієї території вкрита лісовими масивами, де ростуть екологічно чисті продукти лісу. Слід зазначити, що саме тут найсприятливіші умови для заготівлі дикоростучих плодів та ягід, грибів, та продуктів бджільництва.

Близько 80 відсотків валової продукції сільського господарства виробляється господарствами населення. Їм належить провідна роль у формуванні ринку картоплі, овочів, фруктів, ягід, м'яса, молока та яєць.

Водночас, проблемним є питання заготівлі, збуту та переробки сільськогосподарської продукції в цій категорії господарств. Створення та розвиток обслуговуючих кооперативів дасть можливість організовано (великими товарними партіями) формувати, реалізовувати сільськогосподарську продукцію без посередників, використовувати більш інтенсивні технології виробництва сільгосппродукції, здешевлювати її собівартість, забезпечувати населення більш дешевими продуктами харчування та просувати продукцію сільського господарства на міжнародний ринок.

Дані заходи призведуть до покращення добробуту сільського населення, прибуткового ведення господарської діяльності, поширення та впровадження у сільськогосподарське виробництво сучасних технологій, новітніх досягнень науки і техніки, розвитку несільськогосподарського підприємництва в сільській місцевості та сприяння зайнятості сільського населення. Завдяки їм навіть дрібні домогосподарства матимуть можливість без посередників вийти на кінцевого споживача або на підприємства роздрібної чи дрібнооптової торгівлі і тим самим одержати вищу ціну від продажу своєї продукції.

Слід зазначити, що розвиток кооперативного руху в гірських територіях, створення вигідних умов для збуту сільськогосподарської продукції, її переробки та розбудова соціальної інфраструктури – все це дасть поштовх для економічної ініціативи у передгірській і гірській місцевості. За умови надання державної

фінансової допомоги в підтримці кредитування інфраструктурного облаштування збору і переробки (з використанням технологій швидкого заморожування і вакуумної упаковки), маркетингу і збуту дикоросів (ягід, грибів, лікарських рослин) та створення кооперативів в гірській місцевості, які займатимуться збиранням, зберіганням, переробкою дикоросів та органічним виробництвом, заготівлею та реалізацією продукції бджільництва, є можливість значно покращити конкурентоспроможність виробленої продукції та відродити весь невикористаний потенціал нашого регіону.

Важливе значення для розвитку сільського господарства має розвиток аграрної інфраструктури, до складу якої відносять тих операторів ринку, що безпосередньо обслуговують обмінні операції: аграрні товарні біржі, торгові доми, оптові ринки, ярмарки, аукціони. Саме ці елементи інфраструктури аграрного ринку повинні забезпечувати взаємодію суб'єктів цього ринку та вільне просування сільськогосподарської сировини і продовольства.

Складовою формування та розвитку системи інформаційно-консультаційного забезпечення аграрної сфери є дієва підтримка сільськогосподарських дорадчих служб. Головною метою сільськогосподарських дорадчих служб є поширення та впровадження у виробництво сучасних досягнень науки, техніки і технологій, надання сільськогосподарським товаровиробникам і сільському населенню дорадчих послуг з питань організації підприємницької діяльності, створення фермерських господарств, сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, прибуткового ведення господарства, правового регулювання їх діяльності, оподаткування, ведення бухгалтерського обліку і звітності, менеджменту, маркетингу, державної підтримки аграрного сектору, регулювання трудових відносин, розвитку сучасних технологій виробництва сільськогосподарської продукції, сфери села, та несільськогосподарських видів бізнесу.

Основними проблемами розвитку сільського господарства є:

- відсутність індикативної політики держави щодо сільськогосподарських виробників та непрогнозованість ціноутворення основних видів сільськогосподарської продукції;
- відсутність в області чіткого механізму реалізації сільгосппродукції в зв'язці: виробник-переробник/зберігач-споживач;
- недостатній рівень розвитку аграрної інфраструктури;
- недостатній рівень проведення робіт з охорони земель та підвищення родючості ґрунтів;
- недостатня державна фінансова підтримка виробництва сільськогосподарської продукції;
- складний фінансово-господарський стан господарств, обмеженість власних обігових коштів, високий рівень зношеності сільськогосподарської техніки, що призводять до спрощення технології виробництва, і як наслідок до зменшення урожайності сільгоспкультур, збільшення собівартості продукції;
- відсутність сервісу для сертифікації с/г продукції для постачання на ринки ЄС.

Очікувані результати:

- нарощування виробництва валової продукції сільського господарства;
- збільшення ефективності сільськогосподарського виробництва;

- зміцнення конкурентоспроможності аграрного сектору, в тому числі на гірських територіях;
- зростання чисельності поголів'я худоби та птиці, підвищення їх продуктивності;
- сприяння економічному розвитку сільської місцевості та зайнятості населення;
- нарощування обсягів виробництва екологічно чистої продукції;
- просування сільськогосподарської продукції, вирощеної індивідуальними товаровиробниками на ринок.

Індикатори:

- виробництво валової продукції сільського господарства на 100 га сільськогосподарських угідь;
- обсяг будівництва та реконструкції існуючих потужностей для зберігання та переробки овочів і фруктів, а також утримання поголів'я худоби та птиці;
- кількість створених кооперативів на селі та наданих дорадчих послуг.

Завдання	Шляхи їх реалізації
1.1.1. Розвиток сільськогосподарського виробництва шляхом створення інфраструктури для зберігання, сортування та переробки сільгосппродукції.	- Підтримка створення складських приміщень довготривалого для зберігання, комплексів із сортування та переробки продукції сільського господарства.
1.1.2. Створення лабораторій щодо сертифікації якості продукції.	- Вдосконалення селекційної бази сільськогосподарської галузі.
1.1.3. Вдосконалення селекційної бази для сільськогосподарської галузі.	- Будівництво та реконструкція тваринницьких приміщень, закупівля високопродуктивних порід сільськогосподарських тварин. Розвиток племінної справи, відродження вівчарства в області.
1.1.4. Інтенсивний розвиток тваринництва в області.	- Механізація та автоматизація процесів в тваринництві.
1.1.5. Формування сприятливого інвестиційного клімату в секторі сільського господарства області.	- Створення лабораторій щодо сертифікації якості сільськогосподарської продукції.
1.1.6. Запровадження інноваційних методів сільського господарства.	- Виробництво органічної продукції, збір та заготівля лісових ягід, грибів, лікарських рослин на гірських територіях.
	- Розвиток кооперації в сільському господарстві та сільськогосподарських дорадчих служб.
	- Маркетингові та інвестиційні заходи щодо розвитку сільського господарства Чернівецької області.

Оперативна ціль 1.2. Підвищення конкурентоспроможності продукції провідних галузей промисловості (деревобробна, текстильна, харчова)

Однією з галузей реального сектору економіки, яка справляє найбільший мультиплікативний ефект на соціально-економічний розвиток регіону є промисловість.

Ефективність розвитку промислового комплексу є визначальною для низки показників економічного розвитку, зокрема таких як ВРП, зайнятість, надходження до бюджетів, інноваційна діяльність тощо.

Промисловість формує 10,7% валової доданої вартості, що створюється в економіці області, в тому числі 6,2% становить переробна промисловість.

Відповідно до галузевої структури основу промислового комплексу області складають постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (28% – у структурі ВДВ, 60,9% – у структурі обсягів реалізованої промислової продукції у 2018 році), виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (23,2% та 13,4%), машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування (11,3% та 5,3%), виробництво гумових і пластмасових виробів; іншої неметалевої

мінеральної продукції (10,5% та 6,9%), текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів (9,5% та 3,3%), виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність (5,1% та 4%), які разом формують 87,6% створюваної доданої вартості у промисловості та 93,8% обсягів реалізації промислової продукції.

Серед галузей промисловості пріоритетними цілями smart-спеціалізації економіки Чернівецької області визначено переробну (харчову, текстильну (легку) та деревообробну) промисловість.

У Чернівецькій області створено всі умови для стабільного розвитку зовнішньоекономічної діяльності, пошуку нових ділових партнерів, виходу суб'єктів підприємництва регіону на нові зовнішні ринки.

Станом на 01.09.2019 зовнішньоекономічну діяльність в області здійснювало 792 суб'єкти господарської діяльності, області, в тому числі 437 юридичних осіб та 355 фізичних осіб-підприємців.

Зовнішньоторговельні операції товарами проводилися з партнерами з 96 країн світу, основними з яких є Румунія, Польща, Німеччина, Білорусь, Туреччина, Республіка Молдова, Греція, Італія, Франція, Китай, Литва, США, Велика Британія, Болгарія.

Основу товарної структури експорту складали машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання (37,8 млн. дол. США або 25,2% від загального обсягу експорту), продукти рослинного походження (35,9 млн. дол. США або 23,9%), деревина і вироби з деревини (30,6 млн. дол. США або 20,4%), текстильні матеріали та текстильні вироби (20,4 млн. дол. США або 13,6%), меблі (9,6 млн. дол. США або 6,4%), готові харчові продукти (7,3 млн. дол. США або 4,9%).

Слід відмітити, що сукупно на групу товарів галузей smart-спеціалізації припадає 69,2% усього обсягу експорту області.

Негативними чинниками розвитку промислового комплексу є:

- галузева диспропорція промислового комплексу;
- значна територіальна диспропорція промислового розвитку районів та міст області;
- недостатня інноваційна активність промислових підприємств;
- значна залежність суб'єктів господарювання галузі промисловості від кон'юнктури попиту на внутрішніх і зовнішніх ринках, зменшення кількості замовлень через низьку платоспроможність споживачів, жорстка цінова конкуренція;
- повільні темпи модернізації та технологічного переоснащення виробництва;
- зростання вартості енергетичних ресурсів, сировини та матеріалів;
- залежність основних підприємств області від кон'юнктури зовнішнього ринку, особливо тих, що працюють на умовах переробки давальницької сировини;
- галузева і територіальна диспропорція у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності.

Разом з тим, позитивними факторами розвитку промислового комплексу області є значний сировинний та ресурсний потенціал деревообробної, меблевої та добувної промисловості, індустрії будівельних матеріалів, розвинута виробничо-

технічна база та значний науковий потенціал у галузі машинобудування, наявність виробничих потужностей та сучасних конкурентоспроможних підприємств у харчовій та легкій промисловості, тощо.

Очікувані результати:

- забезпечення позитивної динаміки обсягів виробництва та реалізації продукції в цілому по промисловості та в тому числі харчовій, текстильній (легкій) та деревообробній промисловості;
- нівелювання галузевої та територіальної диспропорції розвитку промислового комплексу, зокрема зростання частки галузей переробної промисловості у структурі ВДВ та обсягів реалізації промислової продукції;
- активізація інноваційної та інвестиційної діяльності промислового комплексу області;
- технологічне переоснащення та модернізація виробництва, створення нових виробничих потужностей;
- створення сучасної індустріальної та інноваційної інфраструктури, нових робочих місць, особливо на території гірських, сільських населених пунктів, тощо;
- підвищення конкурентоспроможності продукції, ресурсо- та енергоефективності виробництва.
- збільшення обсягів експорту продукції з високим ступенем обробки та рівнем доданої вартості.

Індикатори:

- обсяг виробленої промислової продукції (індекс промислового виробництва);
- обсяг реалізованої промислової продукції;
- частка галузей переробної промисловості у структурі ВДВ та обсягів реалізації промислової продукції;
- кількість інноваційно активних промислових підприємств;
- обсяг інноваційних витрат у промисловості;
- обсяг реалізованої інноваційної продукції;
- обсяг залучених іноземних інвестицій в область.
- обсяг освоєних капітальних інвестицій підприємствами та організаціями області.
- кількість підприємств, у розвиток яких вкладено іноземні інвестиції.
- кількість міжрегіональних та міжнародних угод, що діють на території області.
- обсяг експорту товарів та послуг у розрахунку на одну особу населення.
- кількість країн, до яких суб'єктами господарської діяльності Чернівецької області експортується продукція.

Завдання	Шляхи їх реалізації
1.2.1. Посилення інноваційної складової розвитку промислового комплексу області.	- Впровадження у виробництво новітніх технологій, наукових розробок, освоєння виробництва нових видів інноваційної продукції. - Підвищення ефективності зв'язку в системі наука-бізнес-влада. - Створення та розбудова галузевих та територіальних кластерів в сфері деревообробної та легкої промисловості, індустріальних, технологічних парків, бізнес-інкубаторів тощо.

1.2.2. Забезпечення продукування валової доданої вартості у харчовій, текстильній, деревообробній промисловості.	- Розширення джерел фінансування інноваційної діяльності. - Розвиток інноваційного підприємництва (в тому числі мікропідприємництва). - Модернізація, розширення діючих виробництв, створення нових виробничих потужностей. - Створення конкурентних переваг суб'єктами господарювання з виробництва продукції із глибоким ступенем переробки (з високою доданою вартістю). - Ефективне використання наявного сировинного та ресурсного потенціалу регіону. - Підвищення ресурсо- та енергоефективності виробництва. - Забезпечення рівних умов споживання деревини та спрощення доступу до сировини (лісоматеріалів). - Проведення та розвиток виробництва регіональними виробниками враховуючи попит та світові тенденції розвитку харчової промисловості (органічна, екологічна продукція). - Формування повних ланцюгів доданої вартості у легкій промисловості на протипагу розповсюдженим схемам виробництва продукції на умовах давальницької сировини або її експорту.
1.2.3. Інтенсивний розвиток виробництва у об'єднаних територіальних громадах. Подолання галузевої та територіальної диспропорції розвитку промислового комплексу, особливо в гірських територіях.	- Розміщення нових виробництв на території гірських, сільських населених пунктів, тощо. - Поширення практик створення виробничих кооперативів. - Активне використання міжнародних донорських програм та грантів, залучення ресурсів міжнародних та регіональних фінансових інституцій. - Нарощення виробничого потенціалу підгалузями промисловості, питома вага яких у структурі валової доданої вартості не є достатньою. - Кооперування суб'єктів господарювання за вертикальним та горизонтальним принципами, розвиток міжрегіональної кооперації з метою подолання територіальної диспропорції.
1.2.4. Формування сприятливого інвестиційного клімату в Чернівецькій області. Створення інституційної підтримки підприємництва.	- Інвестиційний маркетинг та промоція регіону. - Розвиток інфраструктури підприємництва (в т.ч. ЦНАПи). - Диверсифікація джерел фінансування капітальних інвестицій підприємств та організацій області шляхом розширення їх доступу до кредитних та бюджетних ресурсів. - Формування системи кадрової та інформаційної підтримки інвестиційної діяльності. - Реалізація дієвої інформаційно-сервісної підтримки експортної діяльності підприємств Чернівецької області. - Організація тренінгів, семінарів та конференцій з питань здійснення зовнішньоекономічної діяльності. - Забезпечення створення та функціонування регіонального експортного веб-порталу. - Розробка дієвої інформативної платформи підтримки експортерів та розвитку бізнес-середовища. - Забезпечення доступу суб'єктів підприємницької діяльності до інструментів пошуку партнерів, розвитку компетенцій, бізнес-можливостей. - Промоція регіону на національному та міжнародному рівнях з метою залучення інвестицій та активізації зовнішньоекономічної діяльності. - Формування позитивного іміджу Чернівецької області серед міжнародної спільноти. - Забезпечення виготовлення та поширення якісного інформаційного продукту щодо економічного та інвестиційного потенціалу області. - Проведення міжнародних інвестиційних, економічних заходів на території області, у тому числі галузевих. - Представлення потенціалу області на міжнародних заходах за кордоном. - Розвиток міжнародного співробітництва, у тому числі встановлення нових зв'язків організацій та підприємств області з міжнародними партнерами. - Представлення області на регіональних, національних та міжнародних інвестиційних і бізнес-форумах. - Підтримка інституцій, що сприяють залученню інвестицій.

Оперативна ціль 1.3 Розвиток туризму та рекреації

Вдале географічне розташування, сприятливі кліматичні умови, наявність багатьох компонентів рекреаційних ресурсів, багатої історико-культурної спадщини, тривале співіснування різних культур та традицій на відносно невеликій території, є чинниками розвитку туристичного та природно-ресурсного потенціалу краю.

Чернівецька область є мультикультурним регіоном, що має значний туристичний та рекреаційний потенціал, адже саме її територія – це перехрестя трьох історико-етнографічних районів (Буковина, Бессарабія, Гуцульщина). Крім того, регіон вважається південно-західним форпостом Київської Русі (України-Руси), співочою столицею країни та батьківщиною «Червоної рути», місцем проживання видатних історичних постатей.

Буковинський край багатий на пам'ятки історії та культури (автентичні історичні пам'ятки української, австрійсько-німецької, румунської, польської, молдавської, єврейської, турецької та інших культур).

Область характеризується співіснуванням великої кількості об'єктів релігійного туризму (православні в т.ч. старообрядницькі, греко-католицькі, римо-католицькі в т.ч. єзуїтські, вірменські, протестантські, іудейські храми та святині), що вказує і на мультирелігійність регіону.

У Чернівецькій області на державному обліку та під охороною перебуває 1771 пам'ятка історії та культури, з них 467 пам'яток археології (у тому числі 14 – національного значення), 534 – історії (у тому числі 4 – національного значення), 76 – монументального мистецтва, 694 – архітектури, містобудування (у тому числі 62 – національного значення).

У Чернівецькій області багатий природно-заповідний фонд (5 місце у державі). Розвинута мережа заповідників, національних парків, велика кількість пам'яток природи, пам'яток садово-паркового мистецтва та інших об'єктів ПЗФ (природно-заповідний фонд області включає 331 об'єкт площею 101,231 тис.га, що становить 12,8% території області, та удвічі більше, ніж у середньому по Україні), високий рівень лісистості (близько 30% (по Україні – 15,6)), висока густота річкової мережі (на території області розташовані 4240 річок (основні: Дністер, Прут, Черемош, Сірет та ін.), 1150 ставків, 4 водосховища, а кількість водотоків і водойм, становлять відповідно 6% і 4,2% від їх загальної чисельності в державі).

Станом на 01.01.2019 року туристичні послуги фактично надають 123 суб'єкти туристичної діяльності, з них 33 туроператори і 90 турагентів.

На території області в загальному 90 діючих туристичних маршрутів, такі як: пішохідні, кінні, велосипедні, мотоциклетні, автомобільні, уїкендові (1-2 доби), короткотермінові (тиждень), середньотермінові (2-3 тижні), шкільні, молодіжні, сімейні, для дорослих, осіб зрілого віку, професійно-орієнтовані, комбіновані туристичні маршрути («До джерела Лужки», «До печери Довбуша», «Кам'яне кільце парку» та інші).

Для підвищення туристичної привабливості області із просування туристичного продукту, поширення інформації, ознайомлення потенційних споживачів з туристичними можливостями регіону, презентовано фільм про Буковину «З любов'ю до Буковини», промо - картину «Котилася торба ... або зустріч у просторі без меж», буклет «Туристина Буковина в різноманітті!»

(українською та англійською мовами), рекламні банери «Туристичні маршрути Чернівецької області», записники «Буковина туристична» тощо.

Сільський туризм – один із видів внутрішнього і в'їзного туризму, розвиток якого дозволить удосконалити транспорту інфраструктуру, створити додаткові робочі місця, вирішити інші соціально-економічні проблеми сіл тощо.

Сучасні тенденції розвитку туризму вимагають формування та просування туристичного продукту, скерованого на конкретного споживача, який сьогодні є більш інформований, незалежний, розкутий, критично й вибагливо відноситься до пропонованих йому товарів і послуг. Формування туристичного продукту у відповідності до потреб споживача потребує запровадження ефективної системи маркетингу та просування.

Для подальшого підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі регіону необхідно:

розроблення та виконання обласних комплексних і цільових програм розвитку туризму і ринку туристичних послуг, забезпечення захисту і безпеки туристів;

створення умов для розвитку соціальної та ринкової інфраструктури у сфері туризму, розбудови їх матеріально-технічної бази;

розширення мережі туристичних інформаційних центрів для забезпечення якісної та достовірної інформації про область, розроблення інформаційно-рекламної діяльності.

Основними проблемами розвитку туризму у нашому регіоні є:

- недостатня впізнаваність Чернівецької області (Північної Буковини) в Україні та Світі;

- незадовільний рівень інформаційно-рекламного забезпечення туристичної діяльності області;

- незадовільний стан залізничного, авіаційного сполучення та шляхів сполучення; доріг;

- незначний асортимент туристичної продукції;

- відсутність інфраструктурних комунікацій у рекреаційних зонах;

- відсутність єдиної системи туристичного маркування рекреаційних територій області.

Очікувані результати:

- створення позитивного туристичного іміджу Буковини на внутрішньому та міжнародному туристичних ринках;

- забезпечення зростання конкурентоздатності туристичної пропозиції регіону;

- формування регіонального інтернет-ресурсу про Буковину туристичну;

- створення та впровадження єдиної туристично-інформаційної системи регіону з системою он-лайн бронювання та оплати;

- збільшення чисельності внутрішніх туристів;

- збільшення обсягів продажу регіональних туристичних продуктів;

- збільшення кількості туристичних маршрутів в області;

- зростання кількості туристів «вихідного дня» в місті Чернівці;

- збільшення обсягу потоку туристів в гірській місцевості та в Дністровському каньйоні.

Індикатори:

- кількість нових туристичних продуктів, в т.ч. у розрізі кожного району;

- кількість туристів, які відвідують регіон, в т.ч. іноземних, внутрішніх, місцевих;
- обсяг наданих туристичних послуг, в т.ч. на одного туриста, у літній та зимовий періоди за різними видами туристичних продуктів;
- кількість новостворених туристичних та рекреаційно-оздоровчих об'єктів;
- середньооблікова чисельність працівників туристичної галузі;
- частка податкових надходжень від діяльності суб'єктів підприємницької діяльності в туристичній галузі;
- кількість створених об'єктів туристичної інфраструктури (готелі, хостели, кафе, ресторани, туристичні бази, селянські садиби тощо);
- кількість туристичних заходів проведених в області.

Завдання	Шляхи їх реалізації
1.3.1. Створення сприятливих умов для розвитку туристично-рекреаційного потенціалу, у тому числі в гірських територіях.	- Розвиток доступності рекреаційно-туристичних територій та раціонального використання природно-лікувальних ресурсів. - Паспортизація, збереження культурної спадщини, в першу чергу музеїв, для провадження туристичної діяльності. - Облаштування об'єктів культурної спадщини для провадження туристичної діяльності. - Формування позитивного іміджу регіонів у сфері туризму на зовнішньому та внутрішньому туристичному ринку.
1.3.2. Формування інфраструктури для розвитку туризму (сільського, зеленого) в Карпатському регіоні.	- Підтримка унікальної екосистеми Карпат. - Сприяння розвитку сільського зеленого туризму шляхом проведення навчальних семінарів для власників сільських садиб. - Стандартизація та сертифікація послуг, що надаються в оселях сільського зеленого туризму. - Підтримка еко-туризму. - Розробка туристичних маршрутів. - Розвиток мережі закладів прийому та активного відпочинку туристів.
1.3.3. Популяризація туристичного потенціалу Чернівецької області.	- Участь та проведення міжнародних та міжрегіональних форумів, виставок, фестивалів з популяризацією туристичного потенціалу регіону. - Забезпечення якісної промоції туристичного потенціалу регіону. - Проведення маркетингових, аналітичних, соціологічних досліджень та опитувань у галузі туризму.

Оперативна ціль 1.4. Формування сучасної системи підготовки кадрів для потреб регіональної економіки

Враховуючи наявні тенденції розвитку ринку праці заклади професійно-технічної освіти області мають можливості щодо надання освітніх послуг випускникам загальноосвітніх шкіл, професійного навчання безробітних громадян.

У Чернівецькій області функціонує 16 професійно-технічних навчальних закладів різних типів, з них 6 – вищих професійних училищ, 8 ліцеїв, Сокирянський навчальний центр № 67 при установі виконання покарань та професійно-технічне училище.

За галузевим спрямуванням професійно-технічні навчальні заклади області розподіляються: 2 – для будівництва; 2 – для промисловості; 5 – агропромислового профілю; 2 – для сфери послуг; 2 – для транспорту, 2 – громадського харчування. Підготовка кваліфікованих робітників ведеться за 79 професіями. На сьогодні, відслідковується тенденція скорочення попиту на ринку праці на працівників з вищою освітою, тоді як пропозиція на фахівців з робітничими професіями, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках праці, зростає.

В області функціонує 3 навчально-практичні центри з професій «Швачка. Кравець. Закрійник» (на базі ВПУ № 3 м. Чернівці), «Монтажник санітарно-технічних систем та устаткування» (на базі ДПТНЗ «Чернівецький професійний ліцей залізничного транспорту»), «Електрозварник ручного зварювання. Електрозварник на автоматичних та напіваавтоматичних зварювальних машинах. Зварник» (на базі ДПТНЗ «Чернівецький професійний ліцей автомобільного сервісу»). Відповідно до потреб регіону в кваліфікованих робітниках в області сформовано Регіональне замовлення на підготовку кваліфікованих робітників та молодших спеціалістів у закладах професійної (професійно-технічної) освіти яке погоджено на засіданні Регіональної ради стейкхолдерів професійної (професійно-технічної) освіти Чернівецької області.

У закладах професійної (професійно-технічної) освіти регіону більше 60% учнів одночасно із здобуттям робітничої кваліфікації отримують повну загальну середню освіту; навчаються без отримання повної загальної середньої освіти більше 1%; на базі повної загальної середньої освіти - 35%; 132 особи здобувають вищу освіту на рівні кваліфікаційних вимог до молодшого спеціаліста.

На теренах Чернівецької області функціонує 9 закладів вищої освіти (інститутів, університетів) та 21 заклад фахової передвищої освіти (технікумів та коледжів).

Підготовка фахівців в інститутах та університетах здійснюється з 24 галузей знань, зокрема: «Освіта/Педагогіка», «Культура і мистецтво», «Гуманітарні науки», «Соціальні та поведінкові науки», «Журналістика», «Управління та адміністрування», «Право», «Біологія», «Природничі науки», «Математика та статистика», «Інформаційні технології», «Електрична інженерія», «Автоматизація та приладобудування», «Хімічна та біоінженерія», «Електроніка та телекомунікації», «Виробництво та технології», «Архітектура та будівництво», «Аграрні науки та продовольство», «Охорона здоров'я», «Соціальна робота», «Сфера обслуговування», «Публічне управління та адміністрування», «Міжнародні відносини», «Богослов'я».

У технікумах та коледжах області підготовка фахівців здійснюється за 18 галузями знань: «Освіта», «Культура і мистецтво», «Управління та адміністрування», «Право», «Математика та статистика», «Інформаційні технології», «Механічна інженерія», «Електрична інженерія», «Автоматизація та приладобудування», «Електроніка та телекомунікації», «Виробництво та технології», «Архітектура та будівництво», «Аграрні науки та продовольство», «Ветеринарна медицина», «Охорона здоров'я», «Соціальна робота», «Сфера обслуговування», «Транспорт».

У середньому випускники закладів професійної (професійно-технічної) освіти на 82% забезпечують ринок праці області кваліфікованими робітниками.

З метою профорієнтації молоді на актуальні на ринку праці професії у закладах професійно-технічної освіти щорічно проводяться дні відкритих дверей, працюють профорієнтаційні агітбригади, творчі звіти, виставки технічної творчості учнівської молоді.

Аналіз статистичних даних вказує на те, що за останні 6 років кількість студентів, які навчаються в коледжах, технікумах, училищах зменшилась на 2,7 тис. осіб, а в університетах, академіях, інститутах – на 2,3 тис. осіб.

Основною проблемою, яка потребує розв'язання, є невідповідність підготовки кваліфікованих кадрів до сучасних потреб регіонального ринку праці.

Ця ситуація зумовлена наступними факторами:

- недостатній обсяг фінансування професійної (професійно-технічної) освіти;
- низький рівень оплати праці педагогічних та інших працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти;
- недостатня співпраця закладів професійної (професійно-технічної) освіти з роботодавцями та бізнес-партнерами;
- перенасиченість на ринку праці фахівців з окремих галузей вищої освіти;
- відсутність даних про стан ринку праці;
- недосконалість системи професійної орієнтації та кар'єрного консультування молоді і дорослих.

Очікувані результати:

- утворення регіональних рад професійної (професійно-технічної) освіти - консультативно-дорадчих органів;
- розширення автономії закладів професійної (професійно-технічної) освіти, зокрема розроблення і впровадження власних освітніх програм, отримання статусу неприбуткової організації із збереженням податкових пільг і отриманням фінансової автономії;
- оптимізацію мережі закладів професійної (професійно-технічної) освіти;
- запровадження гнучкої моделі здобуття повних і часткових професійних кваліфікацій;
- забезпечення професійно-технічних закладів освіти сучасними інструментами і засобами навчання;
- залучення роботодавців до програми матеріальної мотивації випускників професійних закладів освіти для подальшого працевлаштування на підприємстві (дільниці, бригади тощо);
- матеріальне стимулювання роботодавцями молодих робітників при влаштуванні на підприємство при умові обов'язкового відпрацювання певного терміну за отриманою спеціальністю.

Індикатори:

- професійна самореалізація особи та реалізації принципу навчання впродовж усього життя;
- зростання привабливості професійної (професійно-технічної) освіти, підвищенню її конкурентоспроможності та якості;
- підвищення соціального статусу педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти;
- посилення співпраці закладів професійної (професійно-технічної) освіти з роботодавцями та бізнес-партнерами;
- задоволення потреб ринку праці регіону у кваліфікованих кадрах;
- сталий розвиток економіки області.

Завдання	Шляхи їх реалізації
1.4.1. Створення сприятливої кон'юнктури на обласному ринку праці, зменшення диференціації у сфері зайнятості населення, підвищення рівня зайнятості населення та зниження рівня безробіття.	- Запровадження соціальної реклами престижності робітничих професій, формування позитивного іміджу професійно-технічних навчальних закладів, проведення обласних ярмарок-виставок робітничих професій за участю роботодавців.
1.4.2. Формування сучасної системи підготовки кадрів для потреб економіки області, у тому числі розвиток системи освіти впродовж життя.	- Підвищення рівня профорієнтаційної роботи з молоддю. - Навчання з розвитку підприємницького мислення у населення області, зокрема в учнівської молоді.
1.4.3. Удосконалення структури зайнятості населення шляхом підвищення якості робочої сили, розвитку її мобільності; організація внутрішньої обласної трудової міграції (насамперед маятникової) для підвищення рівня зайнятості населення із сільської місцевості.	- Дослідження сучасного стану та перспективних потреб обласного ринку праці.

Стратегічна ціль 2. Просторове планування та розвиток інфраструктури області.

Просторове планування – це шлях до сталого та збалансованого розвитку територій, інструмент регулювання, планування, забудови та іншого використання територій. Тому одним із основних завдань регіональної політики є досягнення рівномірного та гармонійного розвитку територій, збалансоване використання ресурсів, активізація міжрегіонального співробітництва, забезпечення соціально-економічної рівномірності розвитку територій задля створення рівних та гідних умов для розвитку людини.

Важливими елементами забезпечення гармонійного просторового розвитку є розбудова місцевої системи інженерно-транспортної інфраструктури, зміцнення потенціалу сільської місцевості, забезпечення належного стану дорожньо-транспортної інфраструктури та транспортного сполучення територій тощо.

Досягнення стратегічної цілі передбачається через реалізацію таких оперативних цілей:

Стратегічна ціль 2. Просторове планування та розвиток інфраструктури області	
Оперативна ціль 2.1	Оперативна ціль 2.2.
Просторове планування: сучасний підхід до планування розвитку територій	Забезпечення розвитку інфраструктури регіону

Оперативна ціль 2.1 Просторове планування: сучасний підхід до планування розвитку територій

Просторовий розвиток в контексті державної регіональної політики спрямований на вирішення таких завдань як планування регіонального розвитку з мінімізацією навантаження на природне середовище; узгодження державної, регіональної і місцевої інфраструктурної політики для створення рівних умов життя на всій території країни, розширення можливостей регіонів, міст і районів в соціально-економічному розвитку.

У Чернівецькій області 11 районів, 2 міста обласного підпорядкування, 9 міст районного значення, 8 селищ міського типу та 398 сіл. Результати моніторингу свідчать, що 95% генеральних планів розроблені в 1960-1980 роках, які протягом 2013 року, за відповідними рекомендаціями Мінрегіону були актуалізовані.

В 11 районах області розроблено та затверджено Комплексні програми оновлення містобудівної документації на 2012-2016 роки. Рішенням XVI сесії V скликання обласної ради від 20.12.2007 № 294-16/07 затверджено Комплексну програму оновлення містобудівної документації Чернівецької області на період 2008-2016 роки. Загальний обсяг фінансових ресурсів для реалізації даної Програми складав 54441,98 тис.грн.

Розроблено Схему планування території Чернівецької області, яка є основою містобудівної документації регіону та визначає пріоритетні напрямки розвитку господарського комплексу адміністративних одиниць області.

Також розроблено та затверджено:

- Схему планування території Вижницького району (рішення Вижницької районної ради від 02.03.2017р. №21-2/17).

- Схему планування Рукшинської ОТГ. На цей час триває розроблення генеральних планів населених пунктів Рукшинської об'єднаної територіальної громади (Рукшин, Гордівці, Пригородок, Рашків, Чепоноси).

Рішенням XXIV сесії Новодністровської міської ради VI скликання від 27.06.2012 № 122 затверджено коригування генерального плану м.Новодністровськ.

Рішенням 48 сесії Чернівецької міської ради VI скликання від 27.03.2014 №1117 затверджена містобудівна документація «Коригування генерального плану м.Чернівці».

Виготовлено та затверджено генеральні плани:

У Вижницькому районі:

- м.Вижниця (рішення 4 сесії Вижницької міської ради VIII скликання від 22.03.2017 № 77/1-4/17 «Про затвердження Генерального плану м.Вижниця»)

- с.Багна (рішення 13 сесії VI скликання Багнянської сільської ради від 28.08.2014 № 256-30-14 «Про затвердження Генерального плану забудови (зміни і доповнення) села Багна»);

- с.Чорногузи (рішення 36 сесії Чорногузівської сільської ради VI скликання від 29.10.2014 № 477-36/14);

- с.Мигове (рішення 18 сесії Мигівської сільської ради 7 від 02.11.2017 №406-18/17 «Про затвердження генерального плану села Мигове Вижницького району Чернівецької області»);

- с.Слобода-Банилів (рішення Слобода-Банилівської сільської ради від 11.07.2017 №406-18/17 «Про затвердження генерального плану села Слобода-Банилів Вижницького району Чернівецької області»).

- с.Середній Майдан (рішення Міліївської сільської ради від 08.11.2016 №121-16/16 «Про затвердження генерального плану забудови села Середній Майдан»).

У Герцаївському районі:

- с. Остриця (рішення сесії Острицької сільської ради від 23.09.2015 року №14-43/15).

У Глибоцькому районі:

- с.Валя Кузьмина (рішення Валякузьмінської сільської ради від 04.08.2014 №7-33/14);

- с.Тарашани та с.Привороки (рішення Тарашанської сільської ради від 10.11.2016 №211);

- с.Кам'янка (рішення Кам'янської сільської ради від 21.02.2018 №755-31/2018);

- с.Димка (рішення Димківської сільської ради від 22.02.2018 №2-27/18);

У Кельменецькому районі:

- с.Вороновиця (рішення IX сесії Вороновицької сільської ради VII скликання від 23.12.2016 №107.9/7.2016);

- с.Росошани (рішення XXII сесії Росошанської сільської ради VII скликання від 03.07.2018 №223.22-7/18).

В Кіцманському районі:

- с.Суховерів (рішення XV сесії Кіцманської міської ради VII скликання від 29.10.2018 №298/10);

- с.Дубівці (рішення Дубівецької сільської ради скликання від 01.10.2019 №75/35-19).

У Новоселицькому районі:

- с. Магала, с. Буда, с.Остриця, с.Прут (рішення Магальської сільської ради від 20.12.2017 №9-1/17);

- с.Ванчиківці та с.Ванчинець (рішення Ванчикувецької сільської ради від 07.03.2018 №01-23/18).

У Сторожинецькому районі:

- сіл Великий Кучурів та Годилів Великокучурівської об'єднаної територіальної громади (рішення сесії Великокучурівської сільської ради від 09.11.2018 № 305-34/2018).

У Хотинському районі:

- с.Зарожани (рішення Зарожанської сільської ради від 27.03.2014 №360/19-14);

- с.Атаки (рішення XXIV сесії Атацької сільської ради VII скликання від 27.08.2018 № 213/08-18);

- с.Недобоївці (рішення XXXV сесії Недобоївської сільської ради VII скликання від 28.11.2018 №594/35/18).

У Чернівецькій області розробляються генеральні плани: с.Майдан, с.Іспас, смт Берегомет Вижницького району; с.Вартиківці, с.Слобода, с.Іванівці Кельменецького району; с.Білоусівка, с.Василівка, с.Ломачинці, с.Ожеве, с.Розкопинці, с.Волошкове Сокирянського району; с.Ставчани Хотинського району та с.Рукшин, с.Гордівці, с.Пригородок, с.Рашків, с.Чепоноси Рукшинської об'єднаної територіальної громади Хотинського району.

Укладено угоду про розроблення генеральних планів забудови: смтЛужани, с.Мамаївці Кіцманського району та с.Драниця, с.Зелений Гай, с.Маршинці, с.Костичани, с.Подвірне, с.Бояни, с.Мамалига, с.Рідківці Новоселицького району.

Органи місцевого самоврядування повинні активізувати розроблення містобудівної документації (в першу чергу схем планування територій районів, генеральних планів населених пунктів та зонінгу територій) як інструмента стратегічного планування та оперативного управління територіями, їх

резервування для майбутніх містобудівних потреб з врахуванням вимог містобудівного, земельного, санітарного, екологічного, природоохоронного, протипожежного законодавства.

При цьому обов'язковим є врахування державних, громадських і приватних інтересів під час планування, забудови та іншого використання територій, а також активне залучення громадськості в процес розроблення, погодження, затвердження та реалізації проєктних рішень. Містобудівна документація має використовуватися органами місцевого самоврядування під час підготовки програм соціально-економічного розвитку, охорони земель, довкілля та здоров'я населення, розвитку соціальної, інженерно-транспортної та туристичної інфраструктури, збереження історико-культурної спадщини.

Тому, генеральний план – це найважливіший принциповий документ щодо розвитку населеного пункту та визначення меж і функціонального призначення земельних ділянок. Лише після затвердження генерального плану можливе використання земель за новим функціональним призначенням.

Основними проблемами просторового планування є:

- відсутність коштів у місцевих бюджетах або недостатнє фінансування місцевими радами оновлення містобудівної документації на місцевому рівні;
- застаріла містобудівна документація населених пунктів області розроблена в 1960-1980 роках, що не відповідає вимогам чинного законодавства, сучасним соціально-економічним вимогам та ринковим процесам та унеможливорює системну реалізацію Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності»;
- відсутність містобудівної документації тягне за собою ряд непоправних з часом проблем, зокрема нераціональне використання території та хаотична забудова населених пунктів, що стало підґрунтям для зловживань, виникнення соціальної напруги, пов'язаних із неможливістю розширення територій населених пунктів, виконання робіт із визначення меж адміністративно-територіальних одиниць та розроблення документації із землеустрою;
- безсистемне роздавання земельних ділянок під так звані окремі сільські господарства, городи, індивідуальне будівництво та їх бездумна приватизація призвели до того, що не залишилося земель комунальної чи державної власності, які можна використовувати для вирішення суспільних потреб. Це призводить до того, що неможливо будувати об'їзні дороги, транспортні розв'язки, водогони тощо.

Очікувані результати:

- перспективний та гармонійний розвиток територій, врегулювання питань планування, забудови та іншого використання територій, цільове призначення земель;
- конкурентна перевага громади у залученні системного інвестора, а в наслідок і економічного розвитку території;
- створення умов для запровадження реального спроможного місцевого самоврядування;
- захист економічних та соціальних прав в сфері використання земельних ресурсів під час планування та розвитку територій (збудови).

- використання оновленої містобудівної документації під час підготовки програм соціально-економічного розвитку, охорони земель, довкілля та здоров'я населення, розвитку соціальної, інженерно-транспортної та туристичної інфраструктури, збереження історико-культурної спадщини.

Індикатори:

- кількість громад, що мають генеральні плани;
- розвиток територій, у т.ч. вирішення питань планування, забудови та іншого використання територій, цільове використання земель;
- визначення інвестиційно-привабливих територій та варіанти їх можливого використання для залучення інвесторів, а також, надходження коштів до місцевих бюджетів;
- створення умов для запровадження реального спроможного місцевого самоврядування.

Завдання	Шляхи їх реалізації
2.1.1. Розробка та оновлення Схеми планування території Чернівецької області, у тому числі гірських територій.	- Коригування Схеми планування території Чернівецької області. - Розроблення Схеми планування території районів та громад. - Розроблення генеральних планів населених пунктів. - Розроблення Планів зонування відповідних територій.
2.1.2. Раціональне розташування зон житлової та громадської забудови, виробничих, рекреаційних, природоохоронних, оздоровчих, історико-культурних та інших зон і об'єктів.	

Оперативна ціль 2.2 Забезпечення розвитку інфраструктури регіону

На сьогоднішній день Чернівецька область займає неоднозначну позицію у транспортній системі України. З одного боку, прикордонне становище робить область потенційно привабливим транспортним коридором, і нині вона має, в цілому, налагоджене транспортне сполучення з Польщею, Румунією та Молдовою. З іншого боку, область знаходиться на периферії транспортних потоків національного рівня. Зокрема, у межах області проходить відгалуження Тернопіль – Чернівці – Порубне та Чернівці – Мамалига від міжнародного транспортного коридору Балтійське море – Чорне море (Ягодин – Ковель – Луцьк – Тернопіль – Хмельницький – Вінниця – Умань – порти Чорного моря), а також міжнародна автомагістраль Е–85, яка на ділянці Тернопіль – Чернівці–Порубне співпадає з міжнародним транспортним коридором; державні національні автомобільні дороги Н–03 «Житомир –Чернівці» та Н–10 «Стрий–Івано–Франківськ–Чернівці–Мамалига»; регіональні автомобільні дороги Р–62 «Верховина – Усть-Путила – Сторожинець – Чернівці» та Р–63 «Від автомобільної дороги Н–03 Даньківці – Вартиківці – КПП Сокиряни» та інші територіальні дороги.

Протяжність автомобільних доріг загального користування на території Чернівецької області складає 2890,9 км, у тому числі: автомобільні дороги державного значення – 848,4 км, автомобільні дороги місцевого значення – 2042,5 км.

Транспортний комплекс області складають автомобільний, залізничний, авіаційний та електричний (тролейбусний).

На цей час, сформована автобусна мережа Чернівецької області налічує 201 приміський маршрут загального користування, 164 міжміських внутрішньообласних автобусних маршрутів загального користування, які обслуговують 15 юридичних осіб та 82 фізичних осіб-підприємців, що обрали різні системи оподаткування, а також 46 міських автобусних маршрутів та 11 тролейбусних маршрутів.

Згідно з рішенням Чернівецької міської ради від 20.04.2017 №685 затверджено Програму розвитку міського електричного транспорту в м.Чернівцях на 2017-2020 роки, якою передбачений план необхідних заходів для стабільної роботи та розвитку підприємства, в тому числі закупівля рухомого складу, будівництво, модернізація підстанцій та контактної мережі.

Варто відмітити, що область має добре налагоджене міжобласне та міжнародне автобусне сполучення, зокрема, її територією проходять автобуси 62 міжнародних маршрутів до таких країн, як Італія, Польща, Чехія, Іспанія, Латвія, Литва, Румунія, Молдова, Білорусь, Росія та понад 80 міжобласних.

Найбільший обсяг перевезень пасажирів здійснюється автомобільним транспортом.

Залізничний транспорт упродовж останніх років утримує 2–3% пасажиропотоку області. Залізничний транспорт області представлений відокремленим підрозділом «Вокзал станції Чернівці» ДТГО «Львівська залізниця» та Станцією Чернівці ДТГО «Львівська залізниця», дирекцією залізничних перевезень Південно-Західної залізниці.

Загальна протяжність залізниць становить 585,9 км. В області знаходиться 30 залізничних станцій. Щільність залізничних колій становить 51 км на 1000 км² території і є одним із найвищих показників серед регіонів України.

Залізничні перевезення характеризуються реформуванням залізничного сполучення, внаслідок якого скасовано або ж змінено курсування низки пасажирських поїздів, що з'єднували Чернівці з іншими містами України.

КП «Міжнародний аеропорт «Чернівці» ім.Леоніда Каденюка має зручне географічне розташування у місті Чернівцях.

Рішенням міської ради від 15.06.2017р. №739 затверджена Програма розвитку КП «Міжнародний аеропорт «Чернівці» ім.Леоніда Каденюка на 2017-2020 роки.

Протягом 2019 року функціонували щоденні авіарейси авіакомпанії МАУ «Чернівці-Київ-Чернівці», а також на весняно-літній період за маршрутами регулярні авіарейси до Італії «Чернівці-Бергамо», до Туреччини авіарейси «Чернівці-Анталія та до Єгипту Шарм-ель-Шейх–Чернівці. Проводяться роботи щодо можливого відкриття нових авіарейсів.

Чернівецька область має спільну ділянку державного кордону з Румунією та Молдовою. Загальна протяжність державного кордону зони діяльності Чернівецької обласної митниці складає 373,2 км (170 км – з Молдовою, 203,2 км – з Румунією).

Пропуск осіб, транспортних засобів, товарів та вантажів через державний кордон здійснюється в пунктах пропуску та митних постах.

В області знаходиться:

6 митних постів («Вадул-Сірет», «Чернівці», «Кельменці», «Мамалига», «Росошани», «Сокиряни»); 16 пунктів пропуску (міжнародного автомобільного

сполучення – 5 («Порубне-Сірет», «Мамалига-Криве», «Росошани-Брічень», «Кельменці-Ларга», «Сокиряни-Окниця»); міжнародного залізничного сполучення – 4 («Мамалига-Крива», «Кельменці-Ларга», «Сокиряни-Окниця», «Вадул-Сірет-Вікшани»); повітряного сполучення – 1 («Чернівці»); міждержавного автомобільного сполучення – 1 («Вашківці-Гріменкеуць»);

місцеві пункти пропуску – 5 («Дяківці-Раковець», «Красноїльск-Вікову де Сус», «Біла Криниця- Клімоуци» піший перехід, «Шепіт-Ізвоареле Сучевей» піший перехід, «Руська – Ульма»). На даний момент вказані місцеві пункти пропуску не функціонують. Пунктом 1 Угоди (у формі обміну томами) між Кабінетом Міністрів України і Урядом Румунії від 31 серпня 2012 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 04 вересня 2013 року №656, передбачено відкриття пункту пропуску «Руська-Ульма» для міжнародного сполучення. Пунктом 5 цієї Угоди передбачено також, що у випадку створення необхідних умов для відкриття пункту пропуску «Шепіт-Ізвоареле Сучевей», українська та румунська сторони дипломатичними каналами узгодять питання щодо відновлення його роботи.

У трьох міжнародних пунктах пропуску «Мамалига-Крива», «Росошани-Брічень», «Кельменці-Ларга» здійснюється спільний прикордонно-митний контроль з відповідними органами Республіки Молдова.

Основними проблемами розвитку інфраструктури є:

- природно-кліматичні особливості області (наявність сейсмічно-активних ділянок, зсувних територій та значних паводко-небезпечних зон), які негативно впливають на стан та якість наявної транспортної інфраструктури;
- незадовільний технічний стан доріг області та низький рівень їх технічного оснащення;
- зниження кількості замовлень на виконання перевезень вантажів автомобільним транспортом;
- наявність нелегальних транспортних перевізників, які завдають збитків офіційним перевізникам, що в свою чергу призводить до недоотримання податкових платежів та погіршення стану транспортних засобів;
- дисбаланс між платоспроможним попитом на послуги пасажирського автомобільного, залізничного, авіаційного та електротранспорту загального користування та обсягом витрат на їх надання;
- фізичне і моральне старіння виробничої бази залізничного транспорту, в т.ч. рухомого складу, повільне відновлення технічних засобів, що не сприяє забезпеченню умов безпеки руху;
- фізичне зношення міського електротранспорту, який здійснює пасажирських перевезень м. Чернівці;
- незабезпечений доступ осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших МГН до об'єктів житлового та громадського призначення.

Очікувані результати:

- забезпечення стабільної роботи всіх видів транспорту;
- покращення технічного стану доріг загального користування державного та місцевого значення;

- підвищення комфорту та рівня безпеки пасажирських перевезень;
- покращення залізничного сполучення з сусідніми містами і туристичними центрами;
- відкриття регулярних авіаперевезень, в т.ч. лоукостами, з іншими транспортними хабами, в т.ч. зарубіжними;
- підвищення якості автостанційних послуг на території області;
- інтеграція регіону в європейську транспортну систему;
- створення безперешкодного життєвого середовища осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших МГН, спеціальними та допоміжними засобами, зокрема наочно-інформаційними, а також пішохідних переходів пониженими бордюрами існуючих об'єктів житлово-комунального та громадського призначення, дорожньо-транспортної інфраструктури, вулично-дорожньої мережі та елементів благоустрою населених пунктів.

Індикатори:

- обсяги вантажо- та пасажирообороту;
- рівень благоустрою населених пунктів та створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення.

Завдання	Шляхи їх реалізації
2.2.1. Забезпечення будівництва (ремонту) та належного утримання основних транзитних коридорів області.	- Розвиток автомобільних доріг загального користування місцевого значення, які сприяють доступності до центрів економічного зростання.
2.2.2. Розбудова прикордонної інфраструктури та пунктів пропуску через державний кордон.	- Будівництво та ремонт мостів та штучних споруд, які сполучають гірські населені пункти та адміністративні центри.
2.2.3. Розвиток логістичної інфраструктури та забезпечення високої якості та швидкості обслуговування внутрішніх, зовнішніх та транзитних перевезень.	- Облаштування інфраструктури та сервісних зон на прилеглій до пунктів пропуску прикордонних територій.
2.2.4. Реалізація потенціалу міжнародного аеропорту «Чернівці» імені Леоніда Каденюка.	- Розвиток транспортно-логістичної інфраструктури
2.2.5. Забезпечення на території області доступного та широкого спектру телекомунікаційних послуг та послуг зв'язку.	- Підвищення ефективності функціонування транспортного комплексу регіону.
2.2.6. Підвищення рівня благоустрою населених пунктів та створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення.	- Удосконалення міжобласних та міжнародних залізничних сполучень, у тому числі за рахунок використання інструментів сусідства з країнами ЄС.
	- Реконструкція аеродромного комплексу та будівництво нового пасажирського аеровокзалу в аеропорті «Чернівці» для необмеженої експлуатації літаків категорії ІКАО4С.
	- Забезпечення належного рівня благоустрою населених пунктів, у т.ч. якісного зовнішнього освітлення.
	- Забезпечення доступності споруд для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення.
	- Формування інноваційного підходу до модернізації систем зв'язку в регіоні відповідно до сучасних світових трендів.

Стратегічна ціль 3. Створення комфортних та безпечних умов проживання на території Чернівецької області.

Охорона навколишнього природного середовища, збереження природно-заповідного фонду, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини - невід'ємна умова сталого економічного та соціального розвитку регіону.

Досягнення стратегічної цілі передбачається через реалізацію таких оперативних цілей:

Стратегічна ціль 3. Створення комфортних та безпечних умов проживання на території Чернівецької області

Оперативна ціль 3.1	Оперативна ціль 3.2.
Збереження природно-заповідного фонду, збалансоване та раціональне використання надр	Підвищення рівня екологічної безпеки регіону

Оперативна ціль 3.1. Збереження природно-заповідного фонду, збалансоване та раціональне використання надр

Розширення, відновлення, збереження об'єктів природно-заповідного фонду, підтримання загального екологічного балансу та приведення площі природоохоронних територій до європейського рівня є одним із пріоритетів роботи органів виконавчої влади та місцевого самоврядування нашого регіону.

На цей час у Чернівецькій області функціонує 331 об'єкт природно-заповідного фонду загальнодержавного і місцевого значення, фактичною площею понад 103 тис. га, що становить 12,8 % її території, що удвічі більше як середній показник по Україні, а у гірських районах області (Сторожинецький, Вижницький та Путильський - середній відсоток заповідності -26%). Понад 80% заповідних територій та об'єктів знаходиться на території державного лісового фонду. Цей показник займає 4 місце в рейтингу областей.

Природно-заповідний фонд області представляють: національні природні парки — 3 (площа - 27801,6 га); регіональні ландшафтні парки - 2 (площа - 36473,3 га); заказники загальнодержавного значення - 10 (площа - 1261,8 га) та місцевого значення - 47 (площа - 42875,1 га); пам'ятки природи загальнодержавного значення - 9 (площа - 176,4 га) та місцевого значення - 175 (площа - 606,75 га); ботанічний сад загальнодержавного значення - 1 (площа - 3,5 га); дендрологічні парки загальнодержавного значення - 2 (площа - 22,3 га) та місцевого значення - 4 (площа - 41,2 га); парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення - 40 (площа - 243,9 га); заповідні урочища - 38 (площа - 1072,5 га).

У межах цих територій зростає понад 1600 видів судинних рослин, з яких 106 видів занесено до другого видання Червоної книги України. Тут виявлено 392 види хребетних тварин, фауна безхребетних налічує більше 1500 видів, з яких до Червоної книги занесено 118 видів (31 %).

На сьогоднішній день структура та різноманіття видів природних ландшафтів і рослинних угруповань не повною мірою відповідають міжнародним стандартам. Надмірна розораність земель, лісорозробки ускладнюють забезпечення територіальної єдності ділянок з природними ландшафтами.

Для забезпечення умов відтворення і збагачення фауни Українських Карпат, особливо таких великих ссавців, як зубр, ведмідь, рись, дикий кіт, олень, дикий кабан тощо необхідне створення екологічного коридору, який би забезпечував умови міграції диких тварин.

Схема Буковинського екокоридору розроблена в рамках проекту «Реалізація транскордонного екологічного зв'язку в Українських Карпатах», який фінансувався Урядом Нідерландів.

З врахуванням прикордонного розташування Буковини вивчається можливість організації транскордонних заповідних об'єктів — білатерального міждержавного природного українсько-румунського резервату на базі НПП «Черемоський» (Чернівецька обл.), прилеглого ландшафтного заказника «Чивчино-Гринявський»

(Івано-Франківська область) та окремих територій національного парку “Родна” (Румунія).

У Чернівецькій області заходи зі збереження популяції зубра виконуються на території зоологічного заказника «Зубровиця». Зокрема, на виконання плану заходів по збереженню Буковинської субпопуляції зубра європейського, прийнято рішення про розширення території зоологічного заказника місцевого значення «Зубровиця» за рахунок земель лісового фонду на території Вижицького та Путильського районів Чернівецької області, площа якого нині становить 27,1 тис.га.

Розвиток мережі природно-заповідного фонду має відбуватися у поєднанні з оптимізацією структури інших територій, що особливо охороняються і мають екологічні, захисні функції (ліси 1 групи, зелені зони міст та селищ міського типу, водоохоронні зони, полезахисні лісосмуги та інші), з метою формування з урахуванням ландшафтних умов, структури гідрологічних басейнів, динамічних та інших особливостей природних комплексів територіальної основи загальнодержавної системи охорони навколишнього природного середовища, у якій особливо цінні у екологічному відношенні території («єковузли») з’єднуються між собою «єкокоридорами», в тому числі транснаціональними.

Слід зазначити, що за останні 5 років площа природно-заповідного фонду Чернівецької області зросла на 20 тис.га. Понад 80 % заповідних територій та об’єктів знаходиться на території держлісфонду.

У ході заповідання цінних природних територій та їх охорони виникає багато **проблемних питань**, зокрема:

- відмова землекористувачів надавати погодження на створення нових заповідних об’єктів, навіть якщо при цьому не передбачається вилучення земельної ділянки та зміни її цільового призначення. Пояснюється це, насамперед, небажанням отримати нові проблеми у вигляді посилених вимог природоохоронного законодавства щодо утримання заповідної території.

- вплив процесу приватизації земель на розширення природно-заповідного фонду. Як правило, для заповідання вибираються найкращі ділянки ландшафтів (саме для їх збереження і створений природно-заповідний фонд), але внаслідок їхньої естетичної цінності, саме вони і є найбільш привабливими для інвесторів у плані розвитку туристично-розважальної галузі.

- визначення у натурі (на місцевості) меж територій та об’єктів природно-заповідного фонду. Відсутність витягів з державного реєстру іноді провокує територіальні претензії суміжних землекористувачів у процесі приватизації.

- неналежне фінансування на утримання територій та об’єктів природно-заповідного фонду.

Складне економічне становище більшості землекористувачів, у віданні яких знаходяться об’єкти природно-заповідного фонду, не сприяє утриманню територій та об’єктів у належному стані. Це стосується підприємств, установ і організацій всіх форм власності, а також органів місцевого самоврядування (міських, сільських і селищних рад), у кошторисах (бюджетах) яких фінансування природоохоронних заходів (у т.ч. утримання об’єктів ПЗФ) не закладено.

Індикатори:

- площа територій та кількість об’єктів природно заповідного фонду.

Завдання	Заходи
3.1.1. Упорядкування природно-заповідного фонду області.	- Формування регіональної екологічної мережі та еколого-просвітницьких центрів. - Паспортизація та впорядкування об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення.
3.1.2. Забезпечення умов раціонального використання ресурсного потенціалу регіону (мінеральні, кліматичні, лісові, водні, енергетичні тощо).	- Розвиток національних природних парків «Вишницький», «Черемоський», «Хотинський». - Забезпечення відтворення лісів на площах суцільних зрубів. - Зменшення кількості суцільних рубок головного користування шляхом проведення вибіркового, поступового та комбінованих рубок головного користування.

Оперативна ціль 3.2. Підвищення рівня екологічної безпеки регіону

Одними з найгостріших екологічних проблем в Чернівецькій області залишаються питання, що пов'язані з відходами (їх утворення, накопичення, утилізація, видалення, вивіз на місця неорганізованого складування та ін.). Основним шляхом поводження з твердими побутовими відходами у Чернівецькій області залишається захоронення на полігоні/звалищах. Більша частина твердих побутових відходів захороняється на 1 полігоні м.Чернівці, організованих сміттєзвалищах.

Сьогодні ситуація особливо загострилася, сміттєзвалища в області є великою проблемою, кількість їх щороку зростає, сміттєзвалища експлуатуються з перевантаженням та неналежним чином, внаслідок чого створюють негативний вплив на навколишнє природне середовище та здоров'я людей. Саме утворені сміттєзвалища є одними із основних джерел забруднення навколишнього природного середовища. Навколишні посадки, балки і ліси обросли несанкціонованими звалищами. Тонни сміття викидаються на узбіччя доріг та лісів.

Проблеми відходів залишаються досить гострими для сільської місцевості, в більшості населених пунктів відсутні програми поводження з відходами, схеми санітарної очистки населених пунктів та правила благоустрою, все це призводить до утворення стихійних сміттєзвалищ, що погіршує екологічний і санітарний стан цієї і прилеглих територій.

Проведений аналіз свідчить, що за останні роки обсяг захоронення ТПВ на полігоні/звалищах має тенденцію до збільшення. У 2018 році в області зібрано та перевезено твердих побутових відходів 826, 1 тис.м3, у порівнянні з 2017 роком більше на 35,5 тис.м3, за I півріччя 2019 року - 192657,4 тонн.

На цей час в області забезпечено роздільне збирання побутових відходів в 35 населених пунктах.

На території області нараховується 282 сміттєзвалища та 1 полігон твердих побутових відходів.

Певна робота проводиться в напрямку повторного використання ресурсно-цінних відходів. Однак, стан збирання, транспортування, утилізація і знешкодження побутових відходів, визначення територій для складування, зберігання та розміщення відходів відповідно до законодавства, вирішується недостатньо. На сьогодні не впорядковані сміттєзвалища твердих побутових відходів відповідно до вимог природоохоронного законодавства у сільських населених пунктах.

Щорічно утворюється 844,8 тис. м³ побутових відходів, з них 612,3 тис. м³ припадає на м. Чернівці, паспортизовано 172 сміттєзвалищ. Площа земельних ділянок зайнятих сміттєзвалищами складає 253,5 гектарів.

У 2017 році Уряд схвалив Національну стратегію управління відходами, яка запроваджує в Україні європейські принципи поводження із усіма видами відходів: твердими побутовими, промисловими, будівельними, небезпечними, відходами сільського господарства тощо.

З метою реалізації Стратегії розроблено Національний план управління відходами до 2030 року, в рамках якого визначено завдання і практичні заходи, що дозволять області та по Україні в цілому вже до 2030 року перейти на нову модель поведінки з відходами та дозволить підвищити рівень екологічної безпеки.

Національний та регіональні плани управління відходами передбачають створення мережі центрів збирання відходів, утворення центрів збирання відходів, створення нових потужностей з переробки вторинної сировини. Національний та регіональні плани управління відходами дозволять вирушувати проблему комплексно та визначатимуть конкретні потреби в області щодо створення нової інфраструктури з переробки, утилізації та видалення відходів.

Розпорядженням облдержадміністрації від 27 червня 2019 року №665-р створено робочу групу з розробки регіонального плану управління відходами в Чернівецькій області. Проведено 2 засідання робочої групи, на цей час опрацюються аналітичні матеріали до описової частини проєкту регіонального плану управління відходами.

У червні 2019 року направлено звернення до 2 інститутів (КНДУ «Науково-дослідний інститут соціально-економічного розвитку міста» та ДП «Науково-дослідний та конструкторсько-технологічний інститут міського господарства» щодо надання у найкоротший термін цінових пропозицій та попередньої калькуляції витрат на розробку Плану управління відходами в Чернівецькій області, а також інформувати про орієнтовні терміни розроблення. Наразі надано пропозицію ДП «Науково-дослідний та конструкторсько-технологічний інститут міського господарства» стосовно розробки регіонплану, орієнтовна вартість виконання роботи складає 1 млн.грн.

Очікувані результати:

- створення безпечних умов для життєдіяльності громадян населення;
- створення сміттєпереробних підприємств;
- зменшення кількості розміщених у навколишньому природному середовищі відходів.

-

Індикатори:

- поліпшення збору та утилізації ТПВ;
- сприяння зменшенню об'ємів утворення ТПВ (тис;м³);
- зменшення обсягів захоронення ТПВ (тис.м³)
- проведення просвітницької кампанії, спрямованої на підвищення культури поводження з твердими побутовими відходами;
- кількість сміттєпереробних підприємств;
- кількість впорядкованих сміттєзвалищ.

Завдання	Заходи
3.2.1. Покращення стану управління відходами, залучення нових інвестицій у сферу управління відходами.	- Розробка та реалізація регіональної програми управління відходами. - Впровадження роздільного збирання побутових відходів в усіх населених пунктах області. - Сприяння використанню відходів у якості вторинної сировини. - Проведення просвітницької кампанії, спрямованої на підвищення культури поводження з твердими побутовими відходами. - Створення нової інфраструктури з переробки, утилізації та видалення відходів, будівництво сміттєпереробного та сміттєсортувальних заводів.
3.2.2. Приведення якості питної води до рівня національних стандартів, зменшення витоків та неврахованих втрат води в системах централізованого водопостачання.	- Забезпечення населення якісною питною водою - Капітальний ремонт водогонів та водопровідних мереж в населених пунктах області. Реконструкція хімводоочистки водогонів та водопровідних мереж. - Будівництво резервуару чистої води. - Влаштування зовнішніх мереж централізованого водопостачання та водовідведення в населених пунктах.
3.2.3. Впровадження сучасних технологій очистки та доочистки стічних вод.	- Покращення санітарно-епідеміологічного та екологічного стану шляхом будівництва та реконструкції очисних споруд каналізації, розташованих на транскордонних річках Прут та Сірет. - Розвиток централізованого каналізаційного господарства в сільській місцевості. - Будівництво та реконструкція очисних споруд каналізацій в населених пунктах області, у тому числі в гірських територіях.
3.2.4. Запобігання наслідкам надзвичайних ситуацій, безпека населення та територій.	- Створення місцевих та добровільних пожежно-рятувальних підрозділів, розбудова інфраструктури із забезпечення їх функціонування, у тому числі будівництво центрів безпеки. - Технічне переоснащення органів управління та сил цивільного захисту, у тому числі аварійно-рятувальних служб. - Організація гуманітарного розмінування на територіях та акваторіях регіону, у тому числі об'єктах природно-заповідного фонду. - Забезпечення пожежної та техногенної безпеки об'єктів і територій регіону. - Забезпечення безпеки людей на водних об'єктах. - Створення та накопичення регіонального та місцевих матеріальних резервів. - Створення, використання, утримання та реконструкція фонду захисних споруд цивільного захисту з урахуванням потреб осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. - Створення та підтримання у постійній готовності територіальної та місцевих систем централізованого оповіщення, здійснення їх модернізації та забезпечення функціонування. - Навчання населення діям у надзвичайних ситуацій. - Технічне переоснащення системи спостережень за забрудненням навколишнього природного середовища. - Створення системи спостережень за забрудненням навколишнього природного середовища відповідно до вимог Директив ЄС. - Інформування населення щодо забруднення навколишнього природного середовища.
3.2.5. Протипаводковий захист територій.	- Протипаводковий інженерний захист територій. - Проведення заходів із захисту від підтоплення та затоплення територій населених пунктів, у тому числі гірських.

Стратегічна ціль 4. Розвиток людського капіталу як основа соціально-економічного зростання

Якісний розвиток людського капіталу забезпечує кращий економічний та соціальний результати. Нажаль, на сьогодні існує проблема з якісними характеристиками людського капіталу в регіоні.

З одного боку, відбувається поліпшення певних якісних його характеристик: збільшується частка населення з вищою освітою; формується уміння працювати в ринковому середовищі; підвищується підприємницька активність. З іншого боку, населення стрімко скорочується та старіє; частка працездатного населення зменшується; зростає трудова міграція, особливо відчувається втрата інтелектуального капіталу; погіршується здоров'я громадян, знижується рівень та

якість освіти, що призводить до нестачі кваліфікованого людського капіталу в галузях економіки.

Тому у сучасних умовах саме набутий у регіоні людський капітал може стати драйвером розбудови економіки на інноваційних засадах.

Система цілей і завдань у цій сфері охоплює діяльність у різних сферах соціально-економічного життя мешканців області, серед яких: підвищення якості освіти та розвиток науки, охорони здоров'я, соціальних послуг, популяризація здорового способу життя тощо.

Досягнення стратегічної цілі передбачається через реалізацію таких оперативних цілей:

Стратегічна ціль 4. Розвиток людського капіталу як основа соціально-економічного зростання		
Оперативна ціль 4.1	Оперативна ціль 4.2.	Оперативна ціль 4.3.
Підвищення якості освіти та розвиток науки	4.2. Розвиток системи охорони здоров'я та соціального захисту	Створення сприятливих умов для розвитку культури, молодіжної політики та спорту

Оперативна ціль 4.1. Підвищення якості освіти та розвиток науки

Головна мета освіти – це створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України, формування поколінь, що здатні навчатися впродовж життя, створення та розвиток цінності громадянського суспільства.

В області послуги з дошкільної освіти надають 383 (в т.ч. у 6 філіях) закладів дошкільної освіти, із них: 247 ЗДО та 130 дошкільних підрозділів при НВК/ЗЗСО, в них виховується 32784 дітини.

На черзі для влаштування дітей до закладів дошкільної освіти перебуває 2070 дітей. У 2018 році створено 497 додаткових місць. У 2019 - 305 додаткових місць.

Мережа закладів загальної середньої освіти становить 401 заклад загальної середньої освіти всіх типів та форм власності із загальною чисельністю 105483 учня. В україномовному режимі працюють 326 шкіл (81,3%), румуномовному – 55 (13,7%), російськомовному – 1 (0,2%), у двомовному – 19 (4,7% ; 18 закладів загальної середньої освіти з викладанням українською і румунською, 1 заклад – українською і російською.

Упродовж 2016-2019 років в області створено 15 опорних шкіл (3,7 % від загальної чисельності ЗЗСО у 2019/2020 н.р.) та 23 філії, в них навчається 6917 учнів (6,6 % від загальної чисельності учнів), підвозиться 1417 школярів з філій та інших ЗЗСО. У перевезеннях школярів задіяно 22 шкільних автобуси, загальна протяжність маршрутів становить 214 км, з них у незадовільному стані – 91 км.

На теренах Чернівецької області функціонує 30 закладів вищої освіти (9 інститутів та університетів) та 21 заклад фахової передвищої освіти (технікумів та коледжів). Освітній процес у закладах фахової передвищої та вищої освіти області забезпечують 3028 науково-педагогічних та педагогічних працівників (штатних), зокрема, в інститутах та університетах – 1998 викладачів (з них: 271 докторів наук, 1264 кандидатів наук), у технікумах та коледжах – 1030 (з них: 1- доктор наук, 55 кандидатів наук).

На базі Інституту фізико-технічних та комп'ютерних наук Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича створено Центр інформаційно-комунікаційних технологій. Центр створено з метою впровадження новітніх

інформаційно-комунікаційних та інноваційних технологій в освітній та науково-дослідні процеси, здійснення іміджевої політики щодо популяризації у мережі Інтернет соціально-економічного розвитку Чернівецької області та інше.

У Буковинському державному медичному університеті упродовж останніх років науковцями отримано 238 патентів на корисну модель та 3 патента на винахід, що говорить про великі наукові здобутки БДМУ у сфері інноваційного розвитку. У закладі формувалися наукові школи, вивчення яких ґрунтуються на вирішенні низки медичних проблем, зокрема: діагностики, лікування та профілактики захворювань серцево-судинної системи, злоякісних новоутворень, туберкульозу, ендокринної та імунної систем, органів травлення, органів дихання у дітей та дорослих, дослідження й апробації нових лікарських засобів.

Науково-педагогічний склад Чернівецького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету постійно спрямовує свої зусилля на дослідження актуальних економічних та соціальних проблем регіону та національної економіки. За останні три роки науковцями виконано 12 науково-дослідних тем, у т.ч. одна на замовлення Міністерства освіти і науки України. За результатами завершених науково-дослідних робіт одержано 35 довідок та актів про впровадження у практичну діяльність органів місцевого самоврядування, органів державної влади, підприємств та організацій.

Проблеми, які потребують розв'язання:

- перенавантаження груп дошкільних закладів;
- відновлення діяльності закладів, що тривалий час використовувалися не за призначенням;
- відкриття нових закладів дошкільної освіти та відкриття груп у функціонуючих закладах освіти;
- питання подальшої оптимізації шкіл з малою наповнюваністю в сільській місцевості з метою рівного доступу дітей до якісної освіти та охоплення позашкільною освітою дітей сільської місцевості, дітей з особливими освітніми потребами.
- незавершеність процесів децентралізації в області (наявність територій районів, що не входять у жодну ОТГ; створення малопотужних ОТГ, що складаються із двох сіл (два заклади загальної середньої освіти), що унеможлиблює надання якісних послуг в межах ОТГ);
- неохоче прийняття головами та депутатами ОТГ рішень про створення опорних закладів та приведення мережі закладів освіти до реальних потреб громад, серед них і створення опорних закладів у регіонах з компактним проживанням національних меншин;
- недостатня співпраця закладів вищої освіти з роботодавцями, замовниками та бізнес-партнерами;
- недостатня зацікавленість суспільства до інновацій;
- недосконала інформаційна політика щодо популяризації ключових сфер та пріоритетних напрямків наукових досліджень.

Очікувані результати:

- надання якісних освітніх послуг та створення мотивуючого навчального процесу;

- будівництво та реконструкція, повернення приміщень ЗДО, що використовувалися не за призначенням; розширення мережі ЗДО, розвантаження діючих груп в ЗДО та збільшення відсотка охоплення дітей дошкільною освітою;
- здача об'єктів незавершеного будівництва закладів загальної середньої освіти;
- упорядкування шкільної мережі, створення мережі опорних закладів, академічних ліцеїв та проведення подальшої оптимізації шкіл з малою наповнюваністю в сільській місцевості з метою рівного доступу дітей до якісної освіти;
- удосконалення та покращення інклюзивного навчання та ефективне функціонування ІРЦ;
- розвиток позашкільця, розширення мережі;
- створення Центрів професійної досконалості, впровадження елементів дуальної форми навчання у закладах професійно технічної освіти;
- упорядкування мережі закладів вищої освіти (I-II та III-IV рівнів акр.);
- покращення співпраці між закладами вищої освіти, підприємствами, установами та організаціями області;
- підвищення інтересу суспільства до наукових розробок та інновацій шляхом проведення різноманітних наукових заходів – науково-практичних конференцій, круглих столів тощо.

Індикатори:

- кількість закладів дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної та вищої освіти;
- кількість опорних закладів, академічних та наукових ліцеїв;
- відсоток охоплення дітей дошкільною та позашкільною освітою;
- кількість побудованих, реконструйованих закладів освіти;
- якісний показник покращення освітніх послуг.
- кількість проведених науково-дослідних заходів, конкурсів, інвестиційних проєктів тощо, результати та рекомендації яких мали б прикладне значення;
- кількість патентних заявок, науково-дослідних тем, наукових публікацій, у тому числі у Scopus та інших наукометричних баз даних, фахових видань, спільних з іноземними партнерами публікацій тощо.
- кількість грантів і проєктів, що фінансуються іноземними фондами, програми, інвесторами;
- кількість науковців, що проходили іноземні стажування за різноманітними програмами, кількість наукових обмінів тощо.

Завдання	Заходи
4.1.1. Формування ефективної мережі закладів освіти в області.	- Розробка та виконання регіональних (комплексних) галузевих освітянських програм. - Забезпечення рівня доступу до якісної освіти дітей з особливими потребами. - Впровадження інноваційних технологій в освітні та науково дослідний процес. - Створення умов для розвитку творчо-обдарованої молоді. - Активізація науково-дослідної, експериментальної роботи закладів освіти області. - Оптимізація мережі закладів освіти відповідно до спроможності громад. - Розвиток мережі закладів дошкільної та позашкільної освіти області
4.1.2. Розвиток системи «освіта»	- Створення мережі «університетів третього віку» в області.

впродовж життя».	- Розвиток регіональної мережі мовних курсів. - Розвиток мереж навчально-практичних центрів на базі закладів професійної (технічної) освіти.
4.1.3. Збереження та розвиток наукового потенціалу області.	- Стимулювання прикладних та фундаментальних наукових досліджень, розвиток наукових лабораторій для молоді, надання працівникам науково-дослідних установ матеріального заохочення, житла, компенсації за проїзд тощо. - Забезпечення системи обміном досвіду між науковцями області та провідними науковими центрами Європи та світу шляхом проведення конференцій та обмінних візитів - Забезпечення функціонування галузевих медичних науково-дослідних центрів в регіоні

Оперативна ціль 4.2. **Розвиток системи охорони здоров'я та соціального захисту**

Головним інструментом досягнення високого рівня суспільного добробуту є інвестиції в людський капітал, який у кінцевому рахунку й визначає могутність держави. Зростання цінності людського ресурсу перетворюється в найважливіший чинник зміцнення економіки, модернізації економічних інститутів.

Однією з найважливіших складових, які формують якість людського потенціалу, є система охорони здоров'я, яка ставить собі за мету забезпечення людині можливості прожити тривале здорове життя.

У Чернівецькій області функціонують 454 заклади: із них лікарняних закладів – 32, самостійних амбулаторно-поліклінічних закладів – 191, центрів первинної медико-санітарної допомоги – 18 (з них 4 центра об'єднаних територіальних громад (Вашківський, Вижницький, Глибоцький та Клішківський), 199 фельдшерсько-акушерських пунктів, інших – 11 (будинок дитини, центр служби крові, центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, бюро судмедекспертизи, патологоанатомічне бюро, центр здоров'я, МСЕК, інформаційно-аналітичний центр медичної статистики, 3 санаторії) та 3 стоматологічні поліклініки.

Впродовж останніх років проведено комплекс заходів спрямованих на впровадження медичної реформи в області. Утворено робочу групу «Медична рада реформ» з виконання першочергових заходів, спрямованих на розвиток системи охорони здоров'я у сільській місцевості в Чернівецькій області, яка надаватиме організаційно-методичну та консультативну допомогу медичним закладам первинної ланки при формуванні спроможної та доступної мережі первинної медичної допомоги.

В області затверджено План формування спроможної мережі надання первинної медичної допомоги в Чернівецькій області. Відповідно до Перспективного плану в Чернівецькій області передбачено створити 16 центрів первинної допомоги (обслуговують від 15 тис. населення), 89 амбулаторій групової практики (обслуговують від 3 тис. населення), 81 амбулаторію моно практики (обслуговують від 2 тис. населення), 223 пункти здоров'я (обслуговують близько 750 осіб).

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 29.03.2017 №411-р «Про затвердження складу госпітальних округів Чернівецької області» в області визначено 3 округи: Західний, Центральний та Східний.

З метою реформування галузі охорона здоров'я реалізовано ряд заходів, зокрема:

- впроваджено Е-Health для функціонування електронної системи охорони здоров'я, а також медичної інформаційної системи (МІС). Від старту підписання декларацій з лікарями первинної ланки в Чернівецькій області, свого лікаря вже обрали 75,7% мешканців, що в абсолютних числах складає 655,0 тис. осіб. При цьому, в електронній системі охорони здоров'я e-Health зареєстровано 668 осіб (98,5%) лікарів первинної медичної допомоги області.

- проведено організаційні заходи із забезпечення автономізації (реорганізовані в комунальні некомерційні підприємства) закладів первинної ланки. 38 ЗОЗ реорганізовані в комунальні некомерційні підприємства. Серед них 16 центрів первинної медико-санітарної допомоги, 15 амбулаторій загальної практики – сімейної медицини та 7 закладів охорони здоров'я м. Чернівці.

Реорганізовано 10 центральних районних лікарень та 1 завершує процес реорганізації. Триває реорганізація 15 закладів охорони здоров'я обласного підпорядкування.

- запроваджено послуги для функціонування електронного рецепту, електронного направлення, лікарняного листа, а також консультація з вузькими спеціалістами для послуг з телемедичним консультацій;

- здійснюється моніторинг виконання в області урядової програми «Доступні ліки». У 2018 році відшкодовано коштів по 331558 рецепта на суму – 23401,8 тис. грн., що становить 100 % від запланованого. У 2019 році з державного бюджету місцевим бюджетам згідно з урядовою програмою «Доступні ліки» передбачені асигнування на відшкодування вартості лікарських засобів для лікування окремих захворювань у сумі 5866,2 тис. грн., план виконано на 100%.

- надано методологічну допомогу при формуванні госпітальних рад у створених госпітальних округах області із подальшою розробкою мережі закладів охорони здоров'я;

- здійснюється впровадження міжнародної класифікації та міжнародних стандартів якості лікування (ICPC-2, ДСГ).

Чернівецька область задіяна в пілотному впровадженні системи діагностично-споріднених груп на вторинному та третинному рівнях надання медичної допомоги. Згідно з наказом Міністерства охорон здоров'я України від 17.03.2015 № 150 «Про затвердження Переліку пілотних закладів охорони здоров'я для впровадження системи діагностично-споріднених груп» обласна комунальна медична установа «Лікарня швидкої медичної допомоги» приймає участь у відпрацюванні механізму впровадження вартості медичної послуги. В області сформована регіональна група, проведені відповідні тренінги.

Соціальний захист населення і турбота про здоров'я є одними із показників ставлення держави до людини.

Діяльність органів влади у сфері соціального захисту та соціального обслуговування населення спрямовується на виконання пріоритетних завдань, визначених державною соціальною політикою.

Більше 59 тис. осіб в нашій області отримують державні соціальні допомоги на загальну суму приблизно у 1,6 млрд. грн. на рік.

З місцевих бюджетів сім'ям загиблих у ході проведення АТО/ООС виплачується по 100 тис.грн.

Учасники, поранені та особи, які набули інвалідність, під час проведення АТО/ООС також отримують допомогу за рахунок комплексної програми соціальної підтримки учасників АТО/ООС та членів їх сімей, на суму близько 4 млн. грн. щорічно.

Відповідно до розпоряджень Кабінету Міністрів України Чернівецькій області виділяються кошти для забезпечення житлом членів сімей загиблих учасників та осіб з інвалідністю внаслідок війни I-II груп АТО/ООС, які впродовж року необхідно освоїти в повному обсязі.

Вживаються заходи щодо забезпечення надання належного рівня соціального захисту і підтримки громадян, які приїхали з Автономної Республіки Крим та м. Севастополя і з районів проведення АТО/ООС на тимчасове перебування в області. Ведеться облік та внесення до Єдиної інформаційної бази даних внутрішньо-переміщених осіб які перебувають на території області. Вони отримують щомісячну адресну допомогу на суму біля 1 млн. грн.

Для найменш захищених верств населення проводиться робота щодо призначення субсидій у зв'язку із постійними змінами в діючому законодавстві. Більше 70 тис. буковинських сімей отримують даний вид соціальної допомоги на суму що перевищує на рік 1,2 млрд. грн.

Перспективними напрямками розвитку галузі залишаються:

- подальше оснащення станцій обласного Центру екстреної медичної допомоги та пунктів швидкої медичної допомоги в районах області спеціальним автотранспортом (необхідно 42 автомобілі з підвищеною прохідністю);
- оснащення закладів охорони здоров'я необхідним сучасним дороговартісним обладнанням (МРТ, КТ, ангіограф тощо);
- запровадження на вторинному та третинному рівнях надання медичної допомоги системи діагностично-споріднених груп та формування переліку гарантованого пакету медичних послуг, що буде відшкодовуватись НСЗУ.
- впровадження діяльності госпітальних округів на базі завершеної адміністративно-територіальної реформи.
- вирішення питання забезпечення житлом медичних працівників (молодих спеціалістів), що перебувають на роботу, особливо у сільській місцевості.

Очікувані результати

- формування спроможної та ефективної мережі закладів охорони здоров'я області.
- покращення рівня надання кваліфікованої та спеціалізованої медичної допомоги населенню області, своєчасного ліцензування та акредитації лікувально-профілактичних закладів;
- покращення матеріально-технічної бази закладів охорони здоров'я вторинного та третинного рівнів;
- створення системи профілактики та раннього виявлення захворювань в області, в першу чергу в сфері серцево-судинних, онкологічних, та органів дихання.

- розвиток системи надання медичної допомоги людям передпенсійного та пенсійного віку, в т.ч. шляхом проведення відповідних досліджень та практичного втілення їхніх результатів;
- забезпечення адресного та своєчасного надання усіх видів соціальної допомоги, житлових субсидій, пільг та компенсацій населенню області та внутрішньо переміщеним з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил (АТО/ООС) особам;
- забезпечення соціального захисту ветеранів, осіб з інвалідністю внаслідок війни, осіб, які брали участь в АТО/ООС та учасників бойових дій, громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи;
- реалізація заходів обласної комплексної програми соціальної підтримки окремих категорій громадян „Турбота”, залучення благодійної допомоги для вирішення проблем найбільш незахищених верств населення та заходів комплексної програми соціальної підтримки учасників АТО/ООС та членів їх сімей.

Індикатори:

- зниження показників загальної та дитячої смертності, захворюваності за основними класами хвороб;
- показник народжуваності;
- кількість медичних закладів
- кількість лікарняних ліжок у лікарняних закладах
- кількість медичного персоналу закладів охорони здоров'я;
- рівень соціального захисту населення.

Завдання	Заходи
4.2.1. Формування ефективної мережі медичних закладів в регіоні.	- Розробка та виконання регіональних (комплексних) галузевих медичних програм. - Забезпечення координації функціонування системи надання первинної медичної допомоги в регіоні. - Створення системи профілактики та раннього виявлення захворювань в області, в першу чергу в сфері серцево-судинних та органів дихання. - Оптимізація мережі лікувальних закладів вторинного та третинного рівнів шляхом усунення дублюючих медичних послуг відповідно до територіальної дислокації. - Розвиток багатопрофільних лікарень інтенсивного лікування як базових закладів, госпітальних округів та лікувальних закладів третинного рівня. - Створення інсультного центру в області. - Розвиток мережі надання екстреної медичної допомоги в області. - Розвиток закладів реабілітації і відновного лікування, паліативної та хоспісної допомоги. - Пристосування медичних закладів регіону до потреб медичного туризму. - Розвиток системи надання медичної допомоги людям передпенсійного та пенсійного віку, в т.ч. шляхом проведення відповідних досліджень та практичного втілення їхніх результатів.

4.2.2 Створення сучасної системи соціального захисту населення в області.	- Забезпечення гідних умов життєдіяльності для малозабезпечених верств населення - Реалізація програм підтримки та допомоги учасникам АТО, учасників бойових дій та членам їх сімей. - Забезпечення щасливого майбутнього дітям-сиротам, дітям позбавлених батьківського піклування та особам з їх числа. - Розвиток мережі хоспісної допомоги та спеціалізованих закладів соціального захисту.
---	--

Оперативна ціль 4.3. Створення сприятливих умов для розвитку культури, молодіжної політики та спорту

Культура як сукупність матеріальних та духовних цінностей виступає фактором саморозвитку людства. Тільки у суспільстві з високим рівнем культури, освіченості і духовності можливим є, як вільний розвиток і самореалізація особистості, так і соціально-економічний розвиток держави.

Галузь культури Чернівецької області представлена цілісною мережею закладів та установ, серед яких 387 клубних заклади, 396 бібліотек, 147 музеїв (10 – комунальних та 137 – громадських музеїв), 49 шкіл естетичного виховання, 2 обласних театри, обласна філармонія та зала органної і камерної музики, обласний коледж мистецтв ім.С.Воробкевича, обласний учбово-методичний центр культури Буковини, обласне комунальне підприємство «Кіновідеопрокат», 40 кіноустановок, обласний центр з питань культурної спадщини.

Мережа бібліотек нараховує 396 книгозбірень, а саме: 2 обласні, 11 централізованих бібліотечних систем, у малочисельних населених пунктах функціонує 26 нестационарних форм бібліотечного обслуговування.

В області діють 2 театри (Чернівецький академічний обласний український музично-драматичний театр ім. О.Кобилянської, Чернівецький академічний обласний театр ляльок) та філармонія (Чернівецька обласна філармонія ім.Д.Гнатюка).

Особливістю чернівецької області є те, що це регіон із значним історико-культурним потенціалом, який має можливості для розвитку галузі культура, потенційно може бути одним із мультикультурних центрів країни.

У Чернівецькій області на державному обліку та під охороною перебуває 1761 пам'ятка історії та культури: 470 – археології (у тому числі 14 – національного значення), 477 – історії (у тому числі 4 – національного значення), 58 – монументального мистецтва, 756 – архітектури, містобудування (у тому числі 62 – національного значення). Також слід зазначити, що до Списку історичних населених місць України включено 11 населених місць Чернівецької області: Вижниця, Герца, Глибока, Кельменці, Кіцмань, Лужани, Новоселиця, Путила, Сторожинець, Хотин, Чернівці.

Найвизначнішими об'єктами культурної спадщини є фортеця XIII–XVIII ст. в Хотині, архітектурні пам'ятки – церкви: Миколаївська 1748 р., Вознесенська XVII ст., Спиридонівська 1715 р., Різдва 1767 р., Успіння на Каличанці 1783 р. у м.Чернівцях, Вознесенська XVст. у смт. Лужанах Кіцманського району, Іллінська з дзвіницею 1560 р. у с. Топорівці Новоселицького району; Печера, в якій перебував Олекса Довбуш з опришками в с. Підзахаричі Путильського району; археологічні пам'ятки - залишки давньоруського міста Василева XII – XIII ст. у с. Василів Заставнівського району, Городище голіградської культури і типу Луки-

Райковецької IX-VII ст. до н. е., IX – X ст. у с. Сучевени Глибоцького району, Городище культури типу Луки – Райковецької IX - X ст. н. е.

На території області знаходиться об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО архітектурний ансамбль Резиденція митрополитів Буковини і Далмації 1864–1882 рр., (нині Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича), який 28 червня 2011 року Комітетом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО включений до найпрестижнішого Списку світового надбання.

Найбільше пам'яток історії та культури зосереджено в місті Чернівці. Найдавніша культова пам'ятка міста – дерев'яна Миколаївська церква (1748 р.). До числа унікальних належить кафедральний собор Святого Духа – головний храм православних Буковини, освячений у 1864 р. владикою Євгеном Гакманом. Римокатолицький костел Воздвиження Святого Хреста, Вірменська церква Св. Петра та Павла, греко-католицька церква Успіння Пресвятої Богородиці, православна церква покровителя Буковини Святого Миколая, хасидська синагога Бен'яміна, безліч невеликих божниць створюють неповторний силует міста та відображають віротерпимість і живе сьогодення чернівчан.

У області функціонує Державний історико-архітектурний заповідник "Хотинська фортеця" м. Хотин.

Однією з особливостей релігійного спектру області є наявність старообрядницького анклаву – села Біла Криниця Глибоцького району, що розташовано неподалік від кордону з Румунією.

Чернівецька область - місце проживання у різні часи і періоди історії видатних особистостей, відомих далеко за межами нашого регіону таких, як: Ю.Федькович, О.Кобилянська, І.Франко, Є.Гакман, А.Кохановський, Й.Главка, Й.Шумпетер, К.Томашук, П.Целан, М.Емінеску, С.Воробкевич, І.Миколайчук, В.Івасюк, Н.Яремчук та багато інших.

Буковина – край фестивальний. Адже саме на Буковині восени 1989 року був започаткований фестиваль «Червона рута», який скликав зі всієї України молодих виконавців, щоб дати крила новій українській естрадній пісні.

Особливістю національного складу населення Чернівецької області є його багатонаціональність. На теренах області проживають представники близько 80 національностей. Найчисельнішими є: українці, румуни, молдовани, росіяни, євреї, поляки та німці.

Сучасна молодь – це покоління, яке живе в період важливих змін, перетворень, нових можливостей та саме від неї залежить успішність майбутнього України. Усвідомлення цього вимагає від влади визначення відповідних напрямів молодіжної політики, які сприятимуть становленню освіченого, здорового, успішного молодого покоління, яке є фактором соціальної стабільності та гарантом безпеки держави в цілому.

На сьогодні важливим аспектом розвитку молодіжної політики в процесі децентралізації є створення умов для соціальної активності молоді, професійної зайнятості, інтелектуального самовдосконалення молоді.

Тому, реалізація державної молодіжної політики в області направлена на створення системи всебічної підтримки громадянської активності молоді, створення умов для інтелектуального самовдосконалення молоді, виявлення й підтримка талановитої молоді, формування та пропаганда здорового способу

життя, утвердження патріотизму, духовності, моральності та формування загальнолюдських життєвих принципів.

Одним із пріоритетом регіональної політики є популяризація здорового способу життя, збереження та укріплення здоров'я нації. Від цього залежить формування трудового та інтелектуального потенціалу держави. Впровадження здорового способу життя серед населення є гарантом здоров'я нації і наступних поколінь.

В області функціонують 2216 спортивних споруд, у тому числі: 31 стадіон, майданчики з тренажерним обладнанням – 18, майданчики з нестандартним спортивним обладнанням – 365, тенісні корти – 21, футбольні поля – 260, інші майданчики – 892, інші спортивні споруди 240, спортивні зали площею не менше 162 м. кв. – 350 та ін. Створено і працюють 11 центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх», у тому числі: 1 обласний, 6 міських, 3 районні та один селищний.

В регіоні працюють: 33 дитячо-юнацькі спортивні школи, в тому числі 1 спеціалізована дитячо-юнацька спортивна школа олімпійського резерву зі стрільби з лука, 1 спеціалізована дитячо-юнацька спортивна школа з футболу, 1 обласна спортивна школа для дітей з інвалідністю «Інваспорт», працює 1 школа вищої спортивної майстерності. В дитячо-юнацьких спортивних школах займаються 13720 учнів, працюють 451 тренерів-викладачів.

З метою створення сприятливих умов для розвитку культури, молодіжної політики та спорту необхідно:

- збереження культурної, історичної та духовної спадщини;
- збереження і популяризація регіональних народних традицій, звичаїв, фольклору;
- розвиток української культури (в т.ч. культури етнографічних районів області: Буковини, Бессарабії, Гуцульщини) та культури національних меншин;
- підтримка громадських, соціальних ініціатив молоді у пропаганді здорового способу життя;
- здійснення інформаційно-просвітницької роботи щодо пропаганди здорового способу життя;
- створення умов для забезпечення оптимальної рухової активності різних груп населення для зміцнення здоров'я з урахуванням інтересів, здібностей та індивідуальних особливостей;
- створення умов для культурного розвитку молоді, організації її змістовного дозвілля;
- сприяння розвитку підприємницької активності молоді;
- забезпечення виховання молодих людей на засадах патріотизму, духовності та загальнолюдських моральних цінностей;
- забезпечення сприятливих умов для здійснення волонтерської діяльності як засобу вторинної зайнятості молоді.

Очікувані результати:

- формування сучасної інфраструктури в галузі культури та спорту;
- забезпечення охорони, збереження, відродження та розповсюдження надбань культури та народних традицій;

- створення сприятливих умов для пошуку, підтримки та розвитку обдарованих дітей та молоді;
- підтримки творчих ініціатив молоді;
- забезпечення задоволення різноманітних індивідуальних освітніх потреб молоді,
- отримання психологічних, культурологічних та інших знань, комунікативних навичок, спеціальних умінь тощо (розвиток неформальної освіти);
- проведення різноманітних заходів з метою пропаганди здорового способу життя молоді;
- задоволення індивідуальних та суспільних потреб громадян у спортивній та фізкультурній підготовці.

Індикатори:

- кількість пам'яток історії, культури, археології, монументального мистецтва, садово-паркового мистецтва, історико-культурних заповідників;
- кількість культурно-мистецьких заходів у регіоні;
- чисельність учнів школах естетичного виховання, в музичних та художніх школах.
- кількість спортивних споруд;
- мережа закладів фізичної культури та спорту (кількість дитячо-юнацьких спортивних шкіл (ДЮСШ) та шкіл вищої спортивної майстерності (ШВСМ);
- кількість осіб, що займаються фізичною культурою та спортом;
- кількість регіональних заходів з питань молодіжної політики;
- кількість учасників регіональних заходів з питань молодіжної політики;
- кількість молодіжних громадських організацій залучених до організації одного заходу.

Завдання	Заходи
4.3.1. Збереження культурно-духовної спадщини, розвиток умов для патріотичного культурного виховання населення.	- Збереження та промоція нематеріальної культурної спадщини. - Розвиток музейно-культурної сфери.
4.3.2. Створення умов соціального та правового захисту інтересів молоді.	- Розроблення та виконання регіональних (комплексних) програм з молодіжної політики. - Популяризація здорового способу життя та подолання суспільної байдужості молоді. - Забезпечення умов змістовного та корисного дозвілля молоді.
4.3.3. Розвиток спортивної інфраструктури.	- Створення умов для забезпечення оптимальної рухової активності різних груп населення для зміцнення здоров'я з урахуванням інтересів, здібностей та індивідуальних особливостей. - Забезпечення функціонування та удосконалення мережі закладів фізичної культури і спорту. - Підтримка та розвиток олімпійського, неолімпійського, паралімпійського та дефлімпійського руху. - Розбудова спортивної інфраструктури, у тому числі будівництва та модернізації спортивних споруд спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст області.

Основні завдання, етапи та механізми реалізації Стратегії:

ВПРОВАДЖЕННЯ ТА МОНІТОРИНГ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ		
Заходи із забезпечення реалізації Стратегії	Фінансове забезпечення реалізації Стратегії	Моніторинг реалізації Стратегії

Стратегія реалізується в два етапи.

Перший – 2021–2023 роки;

Другий – 2024–2027 роки.

Реалізація Стратегії передбачається у відповідності до вимог щодо порядку розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку, встановленого Кабінетом Міністрів України. Окремі цілі та завдання Стратегії формулювалися з урахуванням очікуваних законодавчих змін у частині організації публічної влади, адміністративно-територіального устрою, бюджетної децентралізації та нових форм державної підтримки регіонального розвитку. Їх реалізацію передбачається здійснювати у відповідності до змісту й часу внесення відповідних змін.

Цілі та завдання Стратегії досягаються й реалізуються через конкретні проекти та заходи у відповідності до Плану заходів з реалізації проектів та виконання завдань. Планом визначаються також і їх головні виконавці. Включені до Плану проекти та заходи враховуються при підготовці щорічних програм економічного та соціального розвитку області й проектів місцевих бюджетів.

Кожні 3 роки, на основі моніторингу Стратегії, здійснюється оцінка необхідності уточнення чи перегляду окремих елементів Стратегії у світлі нових тенденцій і обставин, що можуть виникати, а також впливу зовнішніх і внутрішніх факторів.

Інструменти (механізми) реалізації Стратегії

Інструментами реалізації Стратегії є:

- *план заходів з реалізації Стратегії*, в якому заходи деталізовані за стратегічними та оправними цілями, а також структурований відповідно до двох періодів її реалізації. Такий план заходів дасть змогу з використанням відповідних індикаторів здійснити оцінку досягнення цілей Стратегії шляхом проведення моніторингу та визначення ефективності заходів, що здійснюються на регіональному рівні;

- *угоди щодо регіонального розвитку*

Укладання угоди щодо регіонального розвитку дасть змогу узгоджувати пріоритети розвитку області з державними пріоритетами, концентрувати державні та місцеві ресурси для їх виконання.

За результатами переваг регіону та відповідно до визначених структурних проблем, які негативно впливають на конкурентоспроможність і потенціал зростання області. Угода щодо регіонального розвитку визначатиме спільні заходи органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування у рамках реалізації Державної стратегії та Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2027 року. Угода укладатиметься між Кабінетом Міністрів України та обласною радою.

- *державні цільові програми*

Забезпечення реалізації окремих пріоритетних напрямків Стратегії можливе за

рахунок розробки та реалізації державних цільових програм розвитку окремих територій та сфер економічної діяльності, які будуть спрямовані на цільове розв'язання системних проблем.

Розроблятимуться концепції державних цільових програм у напрямках підвищення ефективності та конкурентоспроможності економіки області.

- галузеві цільові програми, регіональні (комплексні) програми

Програми, які направлені на вирішення комплексу проблем в конкретно визначених галузях. Фінансування програм здійснюється комплексним шляхом за рахунок державного, обласного та місцевих бюджетів або інших джерел фінансування (кредити банків, міжнародні гранти, кошти населення, інвестиції та інше).

- регіональні середньострокові та щорічні програми економічного і соціального розвитку

Головні завдання Стратегії будуть основою для розробки середньострокових та щорічних програм економічного і соціального розвитку територій.

У рамках виконання середньострокових та щорічних програм економічного і соціального розвитку територій будуть реалізовуватись інвестиційні проєкти, що спрямовані на забезпечення сталого соціально-економічного розвитку області.

Програми передбачатимуть комплекс заходів, спрямованих на усунення диспропорцій та стимулювання соціально-економічного розвитку області.

Усі зазначені інструменти реалізації Стратегії використовуються в тісній взаємодії з метою уникнення дублювання передбачених ними заходів. Крім того, проводиться постійне порівняння результатів їх реалізації з позиції досягнення цілей та пріоритетів, визначених Стратегією.

Інституційне та організаційне забезпечення реалізації Стратегії

Наскільки успішним виявиться реалізація Стратегії залежатиме від позитивних економічних та соціальних змін, що впливають на досягнення її мети та цілей.

Впровадження Стратегії розвитку Чернівецької області має здійснюватись через реалізацію комплексу організаційних, фінансових та інформаційних заходів, які будуть здійснюватися суб'єктами регіонального розвитку області відповідно до Плану реалізації Стратегії та інших регіональних програм, які впливають із Стратегії, а також рішень органів місцевого самоврядування, що приймаються для досягнення стратегічних цілей, визначених у Стратегії.

Важливу роль у визначенні реалістичності Стратегії відіграє інституційна спроможність її виконавців та готовність до впровадження і комплексного розвитку регіону. Цей документ враховує зміну системи адміністративно-територіального устрою та передбачає провідну роль об'єднаних територіальних громад у реалізації проєктів з реалізації Стратегії

Для забезпечення належного рівня відповідальності за реалізацію Стратегії необхідно створити систему моніторингу її реалізації. Така система має включати Орган з моніторингу; Документ (Положення) про систему моніторингу виконання Стратегії; систему індикаторів (результатів) впровадження Стратегії (кількісні та якісні).

Реалізація Стратегії здійснюватиметься на основі партнерства, координації та узгодження діяльності всіх основних учасників цього процесу.

Забезпечення реалізації – це управлінське завдання, яке передбачає контроль за діяльністю численних організацій, які задіяні у процесі впровадження Стратегії. Цим має займатись відповідний орган з управління впровадженням, створений з представників органів влади та місцевого самоврядування, громадськості та бізнесу. Питання впровадження проєктів і заходів Стратегії мають належати виключно до компетенції цього органу, який є відповідальним за забезпечення актуальності та реалістичності стратегічних і оперативних цілей та за їх досягнення.

Для синхронізації рішень та дій органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій з цілями Стратегії має бути внесено відповідні зміни до регламентів роботи цих органів, які передбачатимуть перевірку проєктів рішень на відповідність Стратегії, визначатимуть пріоритети використання коштів бюджетів розвитку адміністративно-територіальних одиниць області відповідно та узгоджено із Планом реалізації Стратегії.

Регіональна Стратегія не може передбачити всі дії місцевого, регіонального та національного рівня, які будуть реалізовуватись в області до 2027 року, та можуть сприяти досягненню очікуваних результатів. Тому дана Стратегія зосереджується на оперативних цілях і заходах, які можуть бути здійснені за допомогою цільового впливу органів місцевої влади за активної підтримки держави (субвенції, фінансування з Державного фонду регіонального розвитку тощо), узгодженої програми допомоги донорів і приватних інвестицій. Стратегія у значній мірі покладається на компетентність, готовність і бажання мешканців області сприяти змінам і покращенням.

Проте стратегічні цілі, визначені цим документом, фактично визначають точки прикладення зусиль та напрями використання ресурсів (у тому числі приватних інвестицій) аби їх результативність була максимальною з точки зору досягнення стратегічного Бачення, визначеного у Стратегії.

Реалізація можливостей – це завдання для управлінь обласних та місцевих органів влади, сектору громадських організацій та громадян, які займаються різноманітною діяльністю у сфері розвитку регіону за підтримки проєктів міжнародної технічної допомоги.

Стратегія побудована таким чином, аби зробити можливим паралельну реалізацію усіх цілей з метою поширення спроможностей реалізації, територіального розповсюдження впливу і фінансової доступності, хоча певні дії є передумовою для здійснення інших, а тому вважаються пріоритетними у відношенні до наступних дій. В цьому сенсі черговість проєктів в рамках Плану реалізації Стратегії вибудовується так, щоб уникнути розривів і пропусків у виконанні пов'язаних між собою заходів проєктів.

Організаційне забезпечення реалізації Стратегії здійснюється Чернівецькою обласною державною адміністрацією.

Фінансове забезпечення реалізації Стратегії здійснюватиметься за рахунок:

коштів державного бюджету;

державного фонду регіонального розвитку;

коштів галузових (міжгалузевих) державних цільових програм та бюджетних програм центральних органів виконавчої влади, що спрямовуються на розвиток відповідної сфери у регіонах;

субвенцій, інших трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам;

коштів місцевих бюджетів;

коштів на принципах здійснення державно-приватного партнерства, міжнародної фінансової і технічної допомоги та інших джерел, не заборонених законодавством;

коштів інвесторів, як зовнішніх, так і внутрішніх;

власних коштів підприємств та фізичних осіб.

Узгодженість Стратегії з програмними та стратегічними документами

Національна система стратегічного планування має базуватися на узгодженій системі координації процесів стратегічного планування на центральному, регіональному та місцевому рівні.

Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2027 року відповідає принципам, пріоритетам, стратегічним цілям та завданням Державної регіональної політики України року та процесів державного стратегічного планування розвитку окремих секторів економіки країни та її регіонів, що враховує потреби їх розвитку та необхідність підвищення конкурентоспроможності.

Система моніторингу та оцінки результативності реалізації Стратегії

У рамках реалізації Стратегії запроваджується моніторинг досягнення цілей та завдань, визначених Стратегією. Моніторинг базується на розгляді обмеженої кількості відібраних показників (індикаторів). При цьому обов'язковою умовою забезпечення моніторингу реалізації Стратегії є застосування системи індикаторів, які використовуються для визначення результативності реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 років розрізі регіонів України для Чернівецької області. Ці індикатори можуть бути досягнуті при умові виконання базового сценарію розвитку області та України і забезпечення відповідного фінансування за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та надходження коштів із зовнішніх джерел фінансування.

Моніторинг та оцінка результативності реалізації Стратегії проводяться із залученням громадських об'єднань та наукових установ відповідно до Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 р. № 932.

Прогнозні показники економічного і соціального розвитку Чернівецької області

Показники	2018 рік звіт	Січень– вересень 2019 року	2021 рік прогноз	2027 рік прогноз
Валовий регіональний продукт				
номінальний, млн.грн	33095,9 ¹	..	47551	50700
відсотків до попереднього року	104,5 ¹	...	101,0	101,1
Валова додана вартість				
у фактичних цінах, млн.грн.	28131,5 ¹	...	43094	45600
у розрахунку на одну особу, грн	31067 ¹	...	48976	52000
відсотків до попереднього року	104,7 ¹	...	101,5	101,5
Сфера реального сектору економіки				
Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг), млн.грн	15843,0	10136,0	19400 (±1600)	25000
Індекс промислової продукції, відсотків до попереднього року	105,8	100,3	104,0 (±2,0)	104,1
Продукція сільського господарства за всіма категоріями господарств у постійних цінах 2010 року, млн.грн	4750,1	3479,7	4894,0	5500
Індекс сільськогосподарської продукції, відсотків до попереднього року	105,3	97,0	101,0 (±2,0)	102,0
Індекс споживчих цін (грудень до грудня попереднього року), відсотків	108,7	102,8 ³	107,1	105,0
Вантажооборот автомобільного транспорту (комерційні перевезення), млн.ткм	1262,2	1065,4	1200 (±100)	1300
Пасажирооборот автомобільного транспорту, млн.пас.км	838,1	562,3	900 (±100)	1000
Прибуток прибуткових підприємств, млн.грн	1245,4	...	1900 (±100)	2500
Показники рівня життя				
Доходи населення				
номінальні, млн.грн	51288 ¹	...	64000 (±6000)	80000
наявні, млн.грн	38801 ¹	...	50500 (±2500)	63200
реальні наявні доходи, визначені за виключенням впливу цін, відсотків до попереднього року	107,1 ¹	...	106,5 (±2,0)	103,8

Показники	2018 рік звіт	Січень– вересень 2019 року	2021 рік прогноз	2027 рік прогноз
Середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника				
номінальна, грн	6991	7849	9000 (±1000)	13500
реальна, відсотків до попереднього року	112,7	109,4	107,0 (±1,0)	107,0
Населення та ринок праці				
Середньорічна чисельність наявного населення, тис. осіб	905,5	903,2	879,9	...
Кількість зайнятих економічною діяльністю у віці 15-70 років, тис. осіб	382,9	391,7 ⁴	380,3	...
Рівень безробіття у віці 15-70 років (за методологією МОП), відсотків до економічно активного населення відповідного віку	7,9	7,2 ⁴	8,0 (±0,5)	7,5
Інвестиційна та зовнішньоекономічна діяльність				
Індекс капітальних інвестицій, відсотків до попереднього року	106,7	125,7 ⁴	115,0 (±5,0)	120,0
Обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) з початку інвестування				
млн.дол. США	44,0	51,9 ⁵	55,0 (±2,0)	...
відсотків до початку року	103,4	113,8 ⁵	107,7 (±3,0)	...
Обсяг експорту товарів та послуг				
млн.дол. США	239,2	180,3	300 (±10)	600
відсотків до попереднього року	136,8	107,1	120,0 (±2,0)	121,0
Обсяг імпорту товарів та послуг				
млн.дол. США	142,0	164,8	170 (±20)	200
відсотків до попереднього року	123,5	166,7	100,0 (±5,0)	105,0
Розвиток малого і середнього підприємництва				
Кількість малих підприємств на 10 тис. осіб наявного населення	43	...	43	50

¹ Дані попередні³ Вересень 2019 року до грудня 2018 року.⁴ Дані за I півріччя (січень-червень) 2019 року.⁵ Дані на 1 липня 2019 року.